Niçin İbadet Etmeliyiz

M. Fettah Resuloğlu

Niçin İbadet
Etmeliyiz

Niçin İbadet Etmeliyiz

M. Fettah RESULOĞLU

NİÇİN İBADET ETMELİYİZ

Editör
İsmail KAYAR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-278-378-2

Yayın Numarası
520

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Mart 2010

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Işık Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.isikyayinlari.com

İçindekiler

Birinci Bölüm
İMAN ESASLARI

İkinci Bölüm
TEMEL İLMİHÂL BİLGİLERİ

Dördüncü Bölüm

NİÇİN İBADET ETMELİYİZ?

Beşinci Bölüm

NASIL NAMAZ KILMALIYIZ?

Altıncı Bölüm

EFENDİMİZ'İN AHLÂKI VE KULLUĞU

Yedinci Bölüm

SAHABENİN PEYGAMBER SEVGİSİ

Sekizinci Bölüm
ÂLİM, VELİ/EVLİYA, MÜCTEHİD, MÜCEDDİD VE KULLUK HAYATLARI

Birinci Bölüm

İMAN ESASLARI

İMAN ESASLARI

Tevhid Delilleri

İman Nedir?

İman, kelime mânâsı itibariyle, bir şeye tereddüt etmeden inanmak, güven vaad etmek, başkalarının emniyetini temin etmek, emin, güvenilir ve sağlam olmak gibi anlamlara gelir. Dinî literatürde iman, Allah'ın varlığına ve birliğine, Efendimiz Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) *peygamber olduğuna, vahiyle Allah'tan alıp bize bildirdiği her şeyin hak ve doğru olduğuna hiç şüphe etmeden tereddütsüz inanmak ve kabul etmek demektir.*

İcmâlî ve Tafsilî İman Ne Demektir?

Âlimlerimiz imanı, icmâlî ve tafsilî olmak üzere iki kısma ayırmışlardır.

İcmâlî iman, Peygamber Efendimiz'in Rabbimizden vahiyle alıp tebliğ ettiği şeylerin hepsine birden topluca inanmaktır. Yani bir insan, mânâsını bilerek ve inanarak "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah" deyip kelime-i tevhidi

söylerse icmâlî olarak iman etmiş olur. Bu şekildeki bir iman, imanın ilk derecesi ve İslâm'ın ilk temel direğidir. Burada hemen şunu ifade edelim ki, bir insanın mümin sayılabilmesi için icmâlî iman yeterli olmakla birlikte, İslâm'ın diğer hükümlerini ve inanılması gerekli olan esasların her birini teker teker öğrenmesi zorunludur.

Tafsilî iman ise Peygamberimizin Cenâb-ı Hak'tan alarak tebliğ ettiği esasların her birini, açık ve geniş bir şekilde, delilleriyle bilip iman etmektir. Yani altı iman esasını; namaz, oruç, hac ve zekât gibi yapmakla mükellef olduğumuz ibadetleri; içki, kumar ve adam öldürmek gibi yapılmaması gereken şeyleri bilip tasdik etmektir. Bir müslümanın farzı farz, haramı haram bilerek öğrenmesi, kabullenmesi ve hayatına yansıtması gerekir.

Müslüman olmayan bir kimse, icmâlî iman ile İslâm'a girmiş olur. Bu iman üzere ölen bir insan, neticede cennete girer. Ancak tafsilî iman ile müslümanın imanı yücelir, olgunlaşır ve sağlam temeller üzerine oturur.

İsterseniz meseleyi daha iyi anlayabilmek için Bediüzzaman Hazretleri'nin verdiği şu örneğe bakalım: Bir pazara büyük bir zatın çeşitli mallarının geldiğini düşünelim. O malların o zata ait olduğu iki şekilde anlaşılır: Biri icmâlî bilmektir ki kişi, "Bu kadar çok ve kıymetli mal, ancak o zatın olabilir. Başkasının bu mala sahip çıkması haddi değildir." diye düşünür. Fakat bu şekilde bir ilme, kişiyi şüphe ve tereddütten kurtarmaz. Birisi gelip, "Pazara gelen mal bildiğin o kimsenin değil filan kimseninmiş." dese, böyle biri şüpheye düşebilir, hemen o kişiye inanabilir.

İkincisi ise, tafsilî olarak bilmektir. Kişi gider, her kumaş ve her parça üzerinde o zatın mührünü görüp okur. Böyle bir bilgi şüphe ve tereddütten uzaktır. Hiç kimse onu aldatamaz. Birisi gelse, "O mallar filan zatınmış." dese, hemen itiraz eder: "Hayır, o mallar filan zatın değil, filan kimsenin. Ben gittim, her bir mal üzerinde onun mührünü gördüm, okudum." der.

İşte icmâlî imanla tafsilî iman da böyledir. İcmâli iman sahibi biri: "Bu kâinatı içindekilerle birlikte ancak Allah yaratmış olabilir. Allah'tan başkası böylesine bir güce sahip değildir." der. Fakat böyle bir iman sahibi, aynen misalde olduğu gibi şüphe ve tereddütten kurtulamaz. Birisi gelse: "Hayır, kâinatı Allah yaratmadı." dese ve biraz konuşsa böyle birinin imanı tehlikeye girilir.

Tafsilî olarak iman eden biri ise, her varlık üzerinde Allah'ın varlığını, birliğini, Allah'a ait olduğunu ispat eden mührü görür. Böyle birinin imanı öylesine kuvvetlidir ki, ateist bir filozofla bile karşılaşsa sarsılmaz, şüphe ve vesveseye düşmez.[1]

İman, Gelişip İnkişaf Eder mi?

İman, kişiden kişiye değişebilir. Bazı insanlar vardır ki, dünyaya meydan okuyacak ölçüde çok güçlü bir imana sahiptirler. Bazı insanlar da vardır ki, iman sahibidir ama inandığı esaslara pamuk ipliğiyle bağlıdır. O yüzden iman kuvvetlilik ve zayıflık bakımından ikiye ayrılmıştır:

Taklidî iman: Kişinin anne ve babasından, yetiştiği çevrenin etkisiyle oluşan ve âdeta Müslümanlar içinde doğup büyümüş olmasının tabii bir neticesi olarak kabul gören

1 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler*, s. 271-272.

imandır. Böyle bir imanın temeli zayıf bir bina gibi yıkılması, değişik şüphe ve vesveseler karşısında sarsıntıya uğraması her an muhtemeldir.

Tahkikî iman: İmana âit bütün meseleleri delilleriyle araştırıp kavramaya bağlı olan imandır. Şuurlu bir müslümanın sahip olması gereken iman budur. Çünkü iman sahibi bir insan, neye, niçin ve nasıl inandığı konusunda bilinçli olmalıdır.

İmanın Geçerli Olmasının Şartları Nelerdir?

İmanın geçerli olabilmesi için bazı şartlar vardır:

1. İman hür iradeye dayanmalı, ümitsizlik, baskı ve tehdit gibi durumlarda gerçekleşmemiş olmalıdır.

2. İman esaslarından birini inkâr anlamına gelen bir tutum ve davranış imanı geçersiz kılar.

3. Mümin, "Çok günahım var, ben kesinlikle cennete giremem, benim yerim cehennem!" türünden ifadelerle Allah'ın rahmetinden ne ümitsiz ne de "Nasıl olsa imanım var, cennetim garanti" diyerek emin olmalı, devamlı korku ile ümit arasında bulunmalıdır.

4. "Namaz ve oruç da neymiş" şeklinde ibadetlerin ve dini hükümlerin hikmetsizliği ve gereksizliği yorumunda bulunmak kişinin imanını ortadan kaldırır.

İman kavramıyla alâkalı bu kısa girişten sonra şimdi de Allah'a iman konusundan başlayarak temel iman esaslarının açılımına geçelim.

Yaratılışla Alâkalı Dört İhtimal

Şimdiye kadar kâinatın meydana gelmesi hususuyla alâkalı genel itibariyle dört ihtimal üzerinde durulmuştur. Bu ihtimalleri şöylece sıralayabiliriz:

1. Sebepler yaratmaktadır.
2. Kendi kendine meydana gelmektedir.
3. Tabiat yaratmaktadır.
4. Allah yaratmaktadır.

Birinci iddiadan başlayarak meseleyi izah etmeye çalışalım:

Bir Şey Kendi Kendine Meydana Gelebilir mi?

Mevcudatı meydana getiren atom ve atom altı varlıklar devamlı bir değişim içindedir. Aynı zamanda bu atomlar kâinatta bulunan her şeyle irtibatlı olarak hareket etmektedirler. Bu durumda "Kâinattaki her şey kendi kendine meydana geliyor." denildiği takdirde bu zerrelerin kâinatı meydana getirebilecek şekilde bir ilim ve iradeye sahip olduğunun kabul edilmesi gerekecektir ki, bu da aklen imkânsızdır.

İnsan mevcuttur. O basit bir madde ve cansız bir varlık değildir. İnsan daima yenilenen, gayet muntazam bir makine ve harika ve daima değişkenlik arz eden bir saray gibidir. İnsan vücudu kâinatla devamlı bir münasebet hâlindedir. İnsanı meydana getiren zerreler, bu münasebeti bozmamak için baş döndürücü ve akıl almaz bir şekilde hassasiyet göstermektedirler. Şimdi şayet insanın vücudundaki bu zerreler, Allahu Teala'nın kanunuyla hareket eden küçücük memurlar

veya O'nun bir ordusu olarak kabul edilmediği takdirde mesela onun gözünde bulunan her bir zerreye öyle bir göz lâzımdır ki, o gözün insanın vücudunun her tarafını görmekle beraber, devamlı münasebet içinde olduğu bütün kâinatı dahi görmesi gerekecektir ki, bu aklen mümkün değildir.[2]

OKUMA PARÇASI

Bir Yapan Olmadan Kendiliğinden Köprü Olur mu?

Mezhep imamız İmam Azam Ebû Hanife Hazretleri, küçük bir çocukken dahi çok akıllı, zeki ve bilgilidir. Bir gün onun yaşadığı Bağdat şehrine inançsız bir adam gelir. Bu adam kendisine Allah'ın varlığını ispat edebilecek birisini aradığını söyler. Ona, İmam Azam Hazretleri'ni göstererek,

"Bizim bu küçük bilginimiz bile sana Allah'ın varlığını ispatlayabilir." derler.

İnançsız adam küçümseyen bakışlarıyla İmam Azam'ı süzerek ona şöyle der:

"Hadi bakalım ispatlasın da görelim."

Etrafta büyük bir meraklı kitlesi toplanır. İnançsız adam kurulan yüksek bir kürsüye çıkıp oturur. Herkese tepeden bakıp kasılıp bilginlik taslar. Bu sırada İmam Azam,

"Benim kitaplarım evde kaldı. Gidip onları getireyim önce!" deyip oradan uzaklaşır.

İmam Azam aradan epey bir zaman geçmesine rağmen bir türlü geri dönmez. Oradaki insanların sabrı tükenir. Hatta içlerinde,

"Keşke başkasını çıkarsaydık bu adamın karşısına!" diyenler bile olur.

---

2 Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, s. 184-185.

Bu arada inançsız adam,

"Nerede kaldı şu küçük bilgininiz!" diye alaycı bir üslupla onların canlarını sıkar.

Neden sonra çıkıp gelir küçük bilgin. Tabii kalabalıkta bir uğultu ve rahatlama olur. İnançsız adam hemen sorar:

"Nerede kaldın, yoksa Allah'ın varlığını ispatlayamayacağından mı korktun!"

İmam-ı Azam gayet rahat ve soğukkanlılıkla cevap verir:

"Hayır, böyle bir korkum yok. Çünkü Allah'ın varlığını ispatlamak çok kolay bir konu. Ancak benim gecikmemin bir sebebi var. Benim evim karşı kıyıda. Biliyorsunuz, Bağdat'ın ortasından kocaman bir ırmak akar. Karşıya geçtikten sonra büyük bir sel ve fırtına çıktı. Tekrar dönmek için ne bir sandal ne bir köprü kaldı."

"E o zaman nasıl geçip geldin?..."

"İşte bende onu anlatacağım. Geldim kıyıya. Bir de baktım ki, kocaman kocaman taşlar kıyıdan yuvarlanıp atlıyor ırmağın içine. Yeni gelen taş da ötekinin üstüne.. derken köprü ayakları meydana geldi. Bu arada havada kendi kendine uçan uzun tahtalar bu ayakların üzerine örtüldü. Arkasından yine çiviler yine havadan uçuşarak kurşun gibi saplanıp tahtaları ayaklara tutturdular. O sırada kıyıdaki toprak ayağımın altından kayarak bu tahtaların üstünü kapattı. Büyük ve rahat bir yol gibi kocaman bir köprü meydana geldi. Ben de üzerinden yürüyüp geçtim ve geldim."

Herkes şaşkınlık ve üzüntüyle bu sözleri dinlerken inançsız adamın keyfi büsbütün artar ve şöyle der:

"Yahu karşıma küçük bir bilgin diye akılsız bir çocuk mu çıkardınız? Bir yığın saçma ile uğraşacak vaktim yok benim..."

İmam Azam, adama bakar ve,

"Neresi saçma bu anlattıklarımın?" der.

"Neresi saçma değil ki?.. Koskoca bir köprünün kendi kendine oluştuğunu anlatıp duruyorsun. Hiç yapan, çalışan olmadan köprü oluşur mu?"

İmam Azam'ın gözleri sevinçle parlar. İnançsız adamı susturan şu cevabıyla dinleyenler de derin bir nefes alırlar:

"Peki bir köprü mü daha sanatlı ve büyüktür, yoksa dünya mı?"

"Elbette dünya çok daha büyük ve sanatlıdır."

"Öyle ise dünyaya göre çok daha küçük ve sanatsız olan bir köprünün kendi kendine olamayacağını söylüyorsun da bu muhteşem dünyanın nasıl kendi kendine oluştuğunu söyleyebiliyorsun? Köprüyü bir yapan vardır, ustasız olmaz diyorsun, doğru... Evet ama bu dünyayı yaratan, yapan birisi olmalı değil midir?"

İnançsız adamın bütün keyfi kaçar bir anda. Kızarıp bozarır, yutkunur bir süre. Sonra çaresizlik ve perişaniyet içinde:

"Peki der, kabul ediyorum ki, bu dünya kendi kendine olmamıştır. Onun da yaratıcısı vardır."

Bunun üzerine İmam Azam,

"İşte o yaratıcı Allah'tır." der.

Kâinat Kendi Kendine, Tesadüfen mi Meydana Gelmiştir?

İnsan vücudunda öyle bir nizam vardır ki hiçbir hücre kendi başına hareket etmez. Mükemmel bir işbirliği ve dayanışma var. Sanki her bir hücre akıllı ve şuurlu bir varlık gibi iş yapar. Mesela vücuttaki bir hücreyi ele alalım. Eğer o hücreyi bir Kudret-i Sonsuz'un memuru kabul etmezsek şunu kabul etmemiz gerekir: O hücre, içinde bulunduğu vücudu tanıyor, görüyor, yapısını biliyor.

Mesela sindirim sistemini düşünürsek ağızdan kalın bağırsağa kadar uzanan organlar mükemmel bir uyum içinde çalışıyorlar. Hatta vücudun kâinatla alâkadarlığı sebebiyle tüm kâinatı görecek bir göz, bütün vücudun yapısını, işleyişini, gıdasını bilecek bir akıl var ki o işleri mükemmel yapabiliyor. Yani bu hesapla bir hücre bir dahi kadar akıllı, bir ilah kadar kuvvetli olması gerekiyor. İşte bir tek Allah'ı ilah kabul etmeyen bir insan, kâinattaki hücreler sayısınca ilah kabul etmek gibi gülünç bir duruma düşüyor.

İnsan vücudu sanki bin kubbeli bir saraya benzer ki, her bir kubbesinde taşlar baş başa verip boşlukta duruyorlar. İnsan vücudu bu saraydan bin kere daha şaşırtıcı bir özelliğe sahiptir. Çünkü sürekli tazeleniyor. Eğer insanın vücudunu oluşturan o hücrelerin sonsuz bir Kudret'in memuru olmadığını düşünsek; o zaman bir hücrenin diğer hücrelere hem hâkim hem de mahkûm olması gerekir. Yani hem diğer hücrelere emredecek, o onları yerli yerine gitmelerini sağlayacak hem de onların kendi için uygun gördüğü yere gitmek zorunda kalacak. Tabii ki her kafadan bir ses çıktığı için hiçbir şey oluşamayacaktı.

Mesela gözdeki bir hücre başka yerde de olabilirdi. Gözde olmaya kendi mi karar verdi? Neden diğer hücreler de gözde olmayı istemediler? Kafa kafaya verip anlaşma mı yaptılar? Sadece bununla da kalmıyor, o göz hücresi güneşten gelecek ışınları alacak şekilde dizayn edilmiştir. Göz, kendini yaratırken güneşi nerden biliyordu? Yoksa kendini yarattıktan sonra güneşi mi kendine uydurdu? Havanın tam nefes almamıza uygun olmasını akılsız hücreler nasıl yaptılar? Şimdi her bir hücreye ilah mı diyeceğiz?

Bir kitabı ele alalım. Bu kitabı bir yazar ilmini kullanarak kalemle yazmıştır dersek kolay bir yola girmiş oluruz. Aksine bu kitap bir matbaada, demir harflerle kendi kendine basılmıştır dersek şu sorulara cevap vermemiz gerekir: Anlamlı bir kitap olması için o demir harfleri kim dizmiştir? Hadi kendiliğinden oldu dedik, o demir harfleri yapmak için ayrı bir fabrika, o fabrikayı kurmak için ayrı bir fabrika gerekir ve bu, böyle uzayıp giderdi.

Bin tane demir harf bulunan bir matbaa düşünün. Birisi dese ki o harfler bir rüzgar sonucu döküldü ve on tane anlamlı kelime oldu. Buna, belki ihtimal verebilirsiniz. On tane cümle oldu derse "Acaba!" dersiniz, ama belki bir ihtimal verebilirsiniz. Fakat bütün harfler ziyan olmadan anlamlı bir şiir oldu dese artık insaf dersiniz. Çünkü on tane rakamın birbiri ardına sıralanma ihtimali on milyarda birdir. On iki olursa trilyonda bir olur. Yirmi iki olursa trilyon kere trilyonda bir ihtimaldir. Öyleyse bin tane harfin şiir oluşturması ne kadar mantıksız olur anlarsınız.

Bir insanda altmış trilyon hücre ve bir hücrede bir milyon protein vardır. Bir proteinin tesadüfen meydana gelebilmesi için on sayısının arkasına yüz altmış sıfır ile ifade edilen bir ihtimal gerekiyor. Siz bu sayıyı hücre olması için bir milyonla, bir insan olabilmesi için de altmış trilyonla çarparsanız ortaya okunması mümkün olmayan korkunç bir sayı çıkacaktır. Aynı zamanda bundan da korkuncu her hücrenin yerli yerinde olması daha zor bir ihtimali gerektirir. Çünkü bir göz hücresi ile bir kulak hücresi birbirinden çok farklıdır. Hepsinden önemlisi bu ihtimalleri kullanacak birisi olmadan hiçbir şey olmaz.

Hele bütün bunları tesadüflere vermek çok gülünç bir durumdur. Kaldı ki, tesadüf bir kere olur. Sürekli oluyorsa o tesadüf değildir. Fakat bakıyoruz ki dünyada her şey düzenli ve kanuna bağlı, yani tabiat kanunları var. Eğer tesadüf olsa idi kanundan, bir düzenden söz edilemezdi. Bir düzen varsa o düzeni kuran birisi de vardır. Yani dünyadaki düzen ve intizam, her şeyi yerli yerinde koyan ve her şeye gücü yeten Allah'ı açıkça gösterir.

Allah'a İman

Allah'ın Varlığının Delilleri

Rabbimiz'in varlığını bize anlatan deliller pek çoktur. Bu delillerin en önemlilerini şöylece sıralayabiliriz:

1. Kâinat

2. Kur'ân-ı Kerim

3. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)

Şimdi sırayla bunları izah etmeye çalışalım:

1. Kâinat Delili

İnkâra şartlanmamış her bir akıl, kâinatın göz kamaştıran mimarisi ve baş döndüren düzenli işleyişinden hareketle, kâinattan objektif veriler elde edebilir ve onu âdeta bir kitap gibi sayfa sayfa okuyabilir. Zaten kâinat adeta büyük bir kitap gibidir. Bu kitabın her kelimesi, hatta her harfi öyle mu'cizeli bir şekilde yaratılmıştır ki, en küçük bir zerresini dahi tam yerinde yaratabilmek için, bütün kâinatı yaratabilecek sonsuz bir kudret lazımdır. Allah'ın dışında, bütün tabiî

sebeplerin, sözgelimi iradeye ve güce sahip olsalar dahi bu kitabın bir harfini bile yaratmaları mümkün değildir. Çünkü bu harf, özellikle canlı bir mevcut olsa, kâinat kitabının bütün kelimeleri ile doğrudan ilgilidir.

Yüce Allah bütün kâinatı, kendisini anlayabileceğimiz bir kıvamda yaratmıştır. Bir başka deyişle kâinat, yazarını anlatan bir eşsiz kitap, Yüce Sanatkar'ını gösteren bir sanat şaheseri, şairine işaret eden mükemmel bir şiir, sahibinin sonsuz zenginliğini ifade eden eşsiz bir hazine olarak var edilmiştir. Bakış açısını ayarlayabilen her insan, baktığı her yerde Allah Teala'ya ait izleri, işaretleri, O'na ait imzaları görebilir, görüp Yüce Allah'ı vicdanında duyabilir. Daha doğru ifadesiyle, baktığı her yerde Allah'ın isimlerini görmeye çalışan; kâinatı, Rabbisinin adıyla okuma performansı sergileyen bir müminin kalbine, Alemlerin Rabbi kendi varlığını tarifsiz bir şekilde hissettirir.

Pek çok Kur'ân âyeti nazarlarımızı kâinata çevirmemizi, dikkatle etrafımıza bakıp aklımızı kullanmamızı tavsiye etmektedir. Bunlardan birinde şöyle buyrulmaktadır:

"*Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün sürelerinin değişmesinde, insanlara fayda sağlamak üzere denizlerde gemilerin yol almasında, Allah'ın gökten indirip kendisiyle ölmüş yeri canlandırdığı yağmurda ve yeryüzünde hayat verip yaydığı canlılarda, rüzgarların yönlerini değiştirip durmasında, gökle yer arasında emre hazır bulutların duruşunda elbette aklını çalıştıran kimseler için Allah'ın varlığına ve birliğine nice deliller vardır.*" (Bakara, 2/164)

Kâinatta bulunan ve gelişmiş teleskoplarla ancak görülebilen büyük kütleler bir taraftan; normal gözle görülemeyip

mikroskoplarla ancak teşhis ve müşahede edilebilen atomlar, kuarklar diğer taraftan, her şey kendi dilleriyle Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine delalet etmektedir.

Uçsuz bucaksız gökler, içinde barındırdığı milyarlarca gezegenler, güneş sistemleri, kara deliklerle Sonsuz Kudret Sahibi'ne işaret etmektedirler.

Karada ve denizde yaşayan, rızıkları ihmal edilmeden verilen, farklı şekil ve türdeki milyonlarca canlı, Allah Teala'nın varlığına ve azametine şehadet etmektedirler.

Bağlardaki bahçelerdeki bin bir çeşidiyle bitkiler, süslü çiçekler, türlü türlü tat ve görüntüleriyle meyveler sebzeler, âlemlerin Rabbi'nden haber vermektedirler.

Yeryüzündeki bütün dağlar, içlerindeki çeşit çeşit madenlerle beraber daha birçok faydaya yönelik olarak var edilmeleri, akıllı insanlara Allah'ın varlığına dair çok önemli mesajlar vermektedirler.

Gece ve gündüzün mevsimlere göre değişmeleri, bazen uzayıp bazen kısalmaları ve bıkıp usanmadan birbirlerini takip etmeleri, Allah'ın kudretini anlatan çok güçlü delillerdir.

Yüzlerce, hatta bazen binlerce ton ağırlığındaki gemilerin, suyun üzerinde batmadan yüzmelerinde, insanların ulaşım ve taşıma işlerini yerine getirmede çok önemli vazifeler yapmalarında, makul düşünebilenler için alınacak dersler vardır.

Yine tonlarca ağırlıktaki uçakların ve sair hava araçlarının feza denizinde gemiler gibi yüzmelerinde aklı başında olanlar için deliller bulunmaktadır.

Bir o tarafa bir bu tarafa esip duran rüzgârların, tohum,

çekirdek gibi bir çok şeyi, varmaları gereken yerlere iletmelerinde, bitkileri aşılamalarında ne kadar işe yaradıkları aşikardır.

Bulutlarda, onlardan yeryüzüne akıp gelen yağmurda, yağmurun yeryüzünü nasıl dirilttiğinde, ölmüş toprağın yağmurla nasıl canlandığında, canlanıp binlerce çeşit gıdayı, insanoğluna ve diğer canlılara sunmasında, birazcık düşünenlere Allah'a vardıran pek çok yol vardır. İnsanoğlu aklını doğru yerde kullanır, onu vahyin buranî tayfları altında yürütebilirse, Allah'ı gösteren delilleri bulabilir, kendisini Allah'a vardıran yollar açabilir.

OKUMA PARÇASI

Hayvanlar O'nu Anlatıyor

Bir arı, binlerce çiçek özünden istifa ederek meydana getirdiği balı yapar. Güneşe göre yönünü tayin eder. Sonra mükemmel bir mühendis gibi geometrik şekillerle o balı sanatlı olarak kovana dizer. Arıya hangi çiçekte bal olduğunu, güneşe göre yön tayininin nasıl yapıldığını, o sanatlı bal inşasını nasıl meydana getireceğini kim öğretti?

Sivrisinek uçmaya başlar başlamaz gelip insanın kanını emmeye kalkar. İnsanın kanının lezzetini ve faydasını ona kim öğretti? Kendisini tehlikede hissettiğinde hemen kanatlanır ve yapılan el darbelerinden ustaca kendini korur. Sivrisinek, havada bu kadar profesyonelce hareket etmeyi hangi pilottan öğrendi?

Dünyadaki bütün yılan balıkları Bermuda adasının güneyinde yumurtlar ve tekrar geldikleri yere geri dönüp hayatlarını geçirirler. Yumurtadan çıkan yılan balıklarına babalarını memleketlerine gitmelerini kim fısıldıyor? Pusulasız, ilimsiz olan bu hayvanlar tekrar babalarının memleketine (Hindistan, Malezya, Akdeniz, vs) nasıl gidiyorlar?

Tavuk kuluçkaya yatıyor ilk gün ve yirminci gün hariç yumurtaları çeviriyor, böylece civciv çıkıyor. İlim adamları bu çevirme olayının sıcaklıktan olduğunu zannediyorlardı. Keza kuluçka makinelerin de yumurtanın her tarafına ısı vererek civciv çıkarmaya çalıştılar. Fakat çıkaramadılar. Sonradan yapılan araştırmalarda yumurtanın altına protein biriktiğini bu proteinin civcive eşit olarak verilebilmesi için yumurtanın çevrilmesi gerektiğini keşfettiler. Tavuk bütün bunları hangi kimya laboratuarında öğrendi? Daha sonraki tüm nesillere (tavuklara) bunu kim öğretti?

Yabani arılar önce yuva yapıp yumurtalarını bu yuvaya bırakırlar. Sonra da çekirgeleri sarhoş edecek kadar zehirleyip o yuvanın önüne koyarak yirmi gün sonra doğacak yavrunun gıda ihtiyacını böylece karşılarlar. Arıya çekirgeyi öldürmeyecek kadar zehir vermesini, doğan yavruya anne-babasını hiç görmediği hâlde yumurtlama zamanı geldiğinde aynı işlemi yapmayı kim öğretti?

Kartal, atmaca, şahin gibi kuşlar öldürüldüğünde yılanlar, yılanlar öldürüldüğünde kurbağalar, kurbağalar öldürüldüğünde ise sinekler fazlalaşıyor. Bütün bunların yaşayışını birbirine bağlayıp bu hayret verici düzeni kuran kim?

Bilindiği gibi yarasalar kördür. Onlar ses dalgaları göndererek cisimlere çarpmazlar. İnsanlar radarı yarasaya bakarak icat etti. Radarın mükemmeliyeti karşısında hayrete düşen insan, yarasanın bunu kimden öğrendiğini görmesi gerekmez mi?

İşte kâinattaki bu muhteşem düzen, bu düzeni idare eden bir düzenleyicinin varlığını, birliğini, sınırsız bir kudret, ilim ve iradeye sahip olduğunu göstermektedir ki, bu varlık Allahu Teala'dır.

2. Kur'ân-ı Kerim

Kur'ân, Allah'ın varlığını ispat eden diğer bir delildir. Şu muazzam kâinattaki var olan her şey, bir yaratılış âyetidir ve Kur'ân âyetleri bu yaratılış âyetlerini okuyarak, insanların anlayabileceği bir dile tercüme etmektedir. Yaratıcının güzel isimlerinin, yaratılıştaki düzenin gereği olan sebepler ağının gerisinde gizlenmiş manevi hazinelerini keşfedip insanların istifadesine sunmaktadır.

Kur'ân, ilâhî takdirin birbiri ardı sıra dizdiği hâdiseler zincirinin oluşturduğu şu kâinat kitabının satırları arasında gizlenmiş, Yaratıcı'yı tanımaya vesile olan gerçekleri açan bir anahtardır. Kur'ân'ın lafızları ise; hidayet cevherinin birer parlak ışığı, iman hakikatlerinin kaynağı ve İslâm esaslarının madeni, kelimeleri; hoş mânâların definelerine birer anahtar, âyetleri ise bir mücevher sandığı ve kemal hazinesinin ve ilim definesinin anahtarıdır.[3]

Dünyaya ait hükümleri ve gayba uzanan hakikatleriyle tevhidin temel taşı olan ve şuur sahibi insanları mevcudata kendileri için değil, o mevcudata vücud veren Yaratıcılarını tanıtmak için bakmaya davet eden Kur'ân'da, Allah'ın varlığını ispat eden bazı delilleri şöyle ifade edebiliriz:

İnâyet ve Gaye Delili

Bu delilin özeti, kâinatın mükemmel nizamının gösterdiği üzere, yaratılışta kusursuz bir sanat sergilenmiş ve hikmetli faydalar gözetilmiş olmasıdır. Bu ise kâinatın yaratıcısının kasd ve hikmetini ispat etmekte; tesadüfen yaratılmış olma düşüncesini kesinlikle reddetmektedir. Çünkü, mükemmellik

---

3 Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 240.

ve kasd, irade ve ihtiyârsız (isteğe bağlı olmaksızın) olamaz. Kâinatın bütününde ve ayrıca her bir parçasında bulunan inayet ve gaye, bu düzeni onlarda düzenleyen varlığa, her varlıkta görülen hikmetli işler ve güzellikler bunları yaratan bir Zât'a açıkça işaret etmektedir. Bu varlığın üstün sıfatlara, sınırsız ilme, sonsuz kudrete sahip olması gerekir ki, kâinatta hüküm süren hayret verici intizam ve hikmet dolu işler makul bir şekilde açıklanabilsin. Üstün nitelikleri bulunan bir yaratıcıyı inkar etmek, kâinattaki düzeni, insanı hayrette bırakan engin sanatı, varlıklardaki gaye ve hikmeti inkar etmek anlamına gelir ki, bu mümkün değildir.

Eşyanın insanlara ve diğer mahluklara sağladığı faydalardan bahseden bütün Kur'ân âyetleri inayet ve gaye delilinin konusunu teşkil etmektedir. Bu âyetlerin sonlarındaki "Hiç düşünmüyorlar mı?", "Hiç düşünmezler mi?", "Hiç düşünmez misiniz?", "İbret alın."[4] gibi ifadeler, bu faydaları düşünmek üzere akla havale etmekte ve aklı vicdanla istişareye yönlendirerek bu delili zihinlerde yerleştirmektedir. Kâinata ince ve derinlemesine bir nazarla bakılacak olursa her bir zerresinde, her bir hareketinde eşşiz bir inayetin izleri görülecektir. Bunun yanısıra her bir şey apaçık bir gayeye yönelik bulunmaktadır. Bütün bunlar var oluşun bütün yönleriyle alâkalı birer mülahazadır.[5]

Hüdûs ve İhtira Delili

Yok iken sonradan var olmaya hüdûs, bu şekilde sonradan var edilen varlıklara ise hâdis denilir. Hüdûs delilini

4 Bakara, 2/44, 76; Âl-i İmran, 3/65; En'am, 6/32; A'raf, 7/169; Yunus, 10/16; Hud, 11/51; Yusuf, 12/109; Enbiya, 21/10, 67; Mü'minun, 23/80; Kasas, 28/60; Yasin, 36/68; Saffat, 37/138.

5 Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nûriye*, s. 123, 229-230.

kısaca şöyle bir kıyasla ifade etmek mümkündür: Âlem, bütün parçalarıyla hâdistir. Her hâdis olanın bir muhdise ihtiyacı vardır. O hâlde, bu âlemin de bir muhdisi vardır ki, O da hâdis olmayan Allahu Teala'dır.

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri, bu delili şöyle anlatır: Âlemin değişken olduğu apaçık ortadadır. Bir şey, değişken ise, aynı zamanda hâdistir; yani sonradan vücut bulmuştur. Bir şey hâdis ise, onun bir muhdisi, yani var edeni vardır. Öyle ise bu kâinatın bir var edeni olması mantıkî bir zorunluluktur. İnsan, "şimdi" ve "burada" yaşamaktadır. Onun sınırsız duygu ve kabiliyetleri vardır ve gözü önünde, akıl, kalb, dil, göz gibi kabiliyet ve duygularıyla muhatap olduğu eşşiz bir âlem uzanmaktadır.

Bu eşşiz âlemin her bir mevcudu, kendi varlığıyla, insana bir şeyler söylemektedir. Kâinat tarafsız ve isteyenin istediği gibi yorumlayabileceği bir alan değildir. İnsan ya kâinatın her bir mevcudunun hâl diliyle söylediğini işitecek veyahut kendi vehmince bir yoruma kalkışacaktır. Gözlemlediği şu mevcudat âlemi, bakıp da görebilen her insana, her bir mevcudun yoktan var edilişini anlatmakta ve üzerinde görünen özelliklerle onu var edeni tanıtmaktadır.[6]

Kâinattaki varlıkların kendi kendilerine olamayacağını ve bu varlıkların hüdûs lisanıyla Yaratıcılarının varlığına kesin bir delille işaret etmektedir. Hüdûs hakikatı, kâinatın her köşesinde mevcuttur. Bu hakikate başta göz olmak üzere akıl da şahittir. Çünkü gözün önünde her sene güz mevsiminde her birisinin sınırsız fertleri bulunan ve her biri hayat sahibi bir kâinat

6 Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 637.

hükmünde olan yüz bin çeşit bitki ve hayvanlar, o âlem ile beraber ölüp gitmektedirler.

Fakat bu ölüm öyle bir muntazam ölümdür ki; bu varlıklar, haşir ve neşirlerine sebep olan ve rahmet ve hikmetin mu'cizeleri, kudret ve ilmin hârikaları bulunan çekirdekleri, tohumları ve yumurtacıkları baharda yerlerinde bırakıp, amel defterlerini ve gördükleri vazifelerin proğramlarını onların ellerine vererek, Cenâb-ı Hakk'ın himayesi altında, hikmetine emanet edip ölmektedirler. Bahar mevsimi gelince ise bu varlıkların tamamı, tekrar dirilmekte ve "(Amellerin yazılı olduğu) defterler açıldığında..."[7] hakikatini ifade etmektedirler. İşte bu noktada yüce bir Zât'ın varlığı açıkça ortaya çıkmaktadır.[8]

İhtira deliline gelince, şuursuz, donuk, basit olan sebeplerin, bütün insanları hayrette bırakan, her biri bir kudret mu'cizesi, harika bir sanat eseri olan mevcudatın mucidi olmaları mümkün değildir. Kendileri de yaratılmış olan sebepler, mevcudatı yeniden icad ederek yaratamazlar. Mutlak kudret sahibi Allah, her bir mahlukun kabiliyetlerine uygun ve yalnızca o cinse has müstakil bir vücud vermiş; böylece onu kendi Zatına mahsus bir delil kılmıştır.

Ayrıca sebeplerin yaratıcı olabilmeleri için onların her birinin hayat sahibi ve şuurlu olmaları ve küçük bir zerreyi yaratabilmeleri için hepsinin de aynı noktada birleşmeleri gerekmektedir ki, bunun gerçekleşmesi mümkün değildir. Çünkü sebepler basit ve aciz olup onların herhangi bir şeyi

7 Tekvir, 81/10.

8 Bediüzzaman Said Nursî, *Şualar*, s. 130.

yaratmaları imkânsızdır. Buradan da anlaşılmaktadır ki, bütün sebeplerin yaratıcısı olan bir zat vardır ki o da Allah'tır.[9]

3. Peygamber Efendimiz

Allah'ın varlığının delillerinden birisi de Peygamber Efendimiz'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Nitekim asırlar boyu bütün düşünen insanların kafasını meşgul eden, her bir mevcut için sorulabilen ve her zaman cevabı aranan "Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" sorularına bozulmamış her aklın kabul edeceği şekilde hakkıyla cevap veren Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) olmuştur. Zira O, Allah'ın rahmetinin sembolü, Hakk'ın en nurlu delili, hakikatin en parlak lambası, yaratılış bilmecesinin keşfedicisi, kâinat hikmetinin açıklayıcısı ve mevcudattaki kemâlatın en mükemmel örneğidir.

Onun sözleri kâinatın gizemini çözen ve Cenâb-ı Hakk'ı tanıtan sözler olarak dinlenilmesi gerekmektedir. Çünkü O, mevcudatın yaratılış maksadını açığa çıkarmıştır. Her bir şeyle bu yaratılış maksadına uygun biçimde muhatap olmuş, onları bu maksada göre kullanmış ve yaratılıştaki rahmeti bulup nazarlara sunmuştur. Nitekim O, hakkıyla ibadete layık olan Allah'ın en hâlis kulu, ruhların sultanı, insanlığın efendisi ve iftihar vesilesi ve insanlara olan sonsuz İlâhî ihsanların en mühim bir vesilesidir.[10]

Allah Resûlü, yapmış olduğu dualarla insanlara Cenâb-ı Hakk'ı tanıtmaktadır. O, yüzünü şu fani dünyanın fenasından

---

[9] Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nûriye*, s. 213-214; *İşârâtü'l-İ'câz*, s. 144-145.

[10] Bediüzzaman Said Nursî, *Lem'alar*, s. 63; *Mektubat*, s. 191, 215.

alarak, Bâki olan Zat'a çevirmekte ve işiten herkese O'na kavuşma yakarışını duyurmaktadır. Yine O, mevcudatı bir ayna gibi görerek, o aynalarda, Allah'ın gerçek ve bâki güzellikleri görünen bütün kudsî isimlerini göstermekte ve O'nu bütün insanlığa güzel isimleriyle tanıtmaktadır.[11]

Risalet semasının güneşi, bütün peygamberlerin efendisi, Kur'ân'ın tercümanı, şaşırmaz ve şaşırtmaz en doğru rehber ve en mükemmel üstad olan Efendimiz, her söz ve hareketiyle Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ispat etmektedir. O, getirdiği Kitap ve o Kitap'a göre ortaya koyup uyguladığı hayat (temsil) ve gösterdiği hedeflerle Allah'ı tanıtan canlı bir örnektir. Çöl ikliminde yaşayan bedevi kabilelerden asırlara hitap edecek medeniyetler kuran bir toplum vücuda getirmesi ve de, onun insanlığa verdiği hareketin günümüzü bile derinden etkileyip, dinamik hâle getirmesi, insanların Allah'ı tanımasına yardımcı olacak güçlü bir delildir.[12]

Peygamberimiz'in Mu'cizeleri Allah'ın Varlığına Delildir

Peygamber Efendimiz'in Allah'ın varlığına yaptığı aynadarlığın bir başka göstergesi, mu'cizeleridir. Bilindiği üzere mu'cizeler, Allah'ın, peygamberlerinin eliyle, onların hakkaniyetini ispat adına gerçekleştirdiği harikulade şeylerdir. Adı üzerinde, insanların görünce aynısını veya benzerini yapmaktan aciz kaldıkları işlerdir.

Bir başka deyişle mu'cizeler, inanmayanların küfrünü kırmak, inananların da imanını kuvvetlendirmek için Allah

---

[11] Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler*, s. 218.

[12] Ali Mermer, *"Risale-i Nur'da Marifetullah Yolları"*, Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu-3, s. 49-55.

Teala'nın peygamberleri vasıtasıyla gösterdiği/yarattığı olağanüstü şeylerdir.

Peygamber Efendimiz nübüvvet iddiasında bulunmuş, insanlara şanı yüce Kur'ân'ı okumuş ve çeşitli mu'cizeler göstermiştir. O mu'cizelerin toplamı, Efendimiz'in hak peygamber olduğuna ve Allah'ın varlığına en güçlü delildir. İnanmayanlar da o mu'cizeleri bizatihi görmüşler, inkar edip yok diyememişler, ancak inatlarından ötürü ve kendileriyle birlikte etraflarındaki insanları da kandırabilmek için -haşa- sihir diyebilmişlerdir.

Evet Efendimiz'in mu'cizeleri, Kâinatın yaratıcısı tarafından, O'nun davasını bir tasdiktir. Mesela bir padişaha yakın birisi, "Padişah beni falanca işe memur etti." dese, biz onun bu iddiasına delil istediğimizde de padişahın bizzat kendisi "Evet onu ben vazifelendirdim." dese, bu nasıl kesin bir delil olur. Hatta bir adım ilerisi olarak, padişah o vazifelendirdiği zatın isteği üzerine bir âdetini veya vaziyetini değiştirse, otururken kalksa örneğin, bu nasıl bir katiyet ifade eder. O zatın gerçekten padişah tarafından vazifelendirildiğinin kuşkusuz bir delili olur.

İşte aynen bunun gibi, Efendimiz insanların karşısına çıkmış ve "Ben Allah'ın Resûlü'yüm." demiştir. Bunu ispat için de mu'cizeler göstermiş ve adeta "Benim peygamberliğimin delili, Allah'ın, benim elimle kendi âdetlerini, kurmuş olduğu sistemi değiştirmesidir. Bakınız parmaklarımdan sular akıtıyor, Ay'ı bir parmak hareketimle iki parça ediyor, ağacı çağırınca köklerini etek gibi toplayıp yanıma getiriyor, bir iki kişinin yediğinde ancak doyabileceği yemeği yüzlerce kişi yiyor…

Anlamıyor musunuz? Bütün bunlarla Allah, beni teyit ve tasdik ediyor." demek istemiştir.

Peygamberimizin mu'cizelerinin çok çeşitleri vardır. Bu bağlamda; O'nun peygamberliği öncesi ve doğumu vaktinde cereyan eden ve irhasat denilen olaylar, o mükemmel güzelliği ve yüksek ahlâkı; ileride bahsetmeye çalışacağımız Kur'ân-ı Kerim; az önce değinilen Ay'ın bölünmesi, parmaklarından suların akması gibi hadiseler ve Allah'ın bildirmesiyle gelecekten ve gaybden haber vermesi zikredilebilir.

Burada şu hususun zikredilmesinin de faydalı olacağına inanıyoruz: Efendimizin her hâli, tavrı, davranışı ve konuşması olağanüstü ve harika değildi. O da bizler gibi normal bir hayatı yaşamıştı. Yer içer, uyur uyanır, yorulur dinlenir, güler ağlar, üzülür sevinirdi. Zaten öyle olması da gerekiyordu. Çünkü O bizlere rehber olmak, yol yordam öğretmek, insanlar olarak Allah'ın rızasına giden yolları göstermek için gönderilmişti. Bizim gibi değil de mesela bir melek olsaydı, o takdirde tam bir rehber olamaz, her hâliyle bizlere ders veremezdi.

Efendimizinin mu'cizeleri imtihan sırrına ters düşmez, yani insanların mecburen iman etmesine sebebiyet verecek derecede olmazdı. Öyle olsaydı O'na ait bir mu'cizeyi gören herkesin iman etmesi gerekirdi. Hâlbuki apaçık mu'cizeler gören birçok insan inadından vazgeçememiş, iman edememiştir. Yüce Allah her işiyle aklımıza, inanabilmemiz için kapılar açmış, ama istek ve iradelerimizi elimizden almamıştır. Bir başka deyişle bu dünyada hiç kimse inanmaya mecbur bırakılmamıştır. İnsanı Allah'a vardıracak yollar mahlûkatın nefesleri sayısı

kadar çoktur. Ama bu, herkesin muhakkak ve mecburen inanması mânâsına da gelmez. Zaten insanlık tarihinde böyle bir şey de olmamıştır.

Allah'ı Niçin Göremiyoruz?

Allah'ı göremeyişimizin pek çok sebebi vardır. Bunları dört madde hâlinde özetlemek mümkündür:

1. Yaratılış kapasitemiz Allah'ı görebilecek bir güçte değildir. Çünkü görme, ihâta yani her şeyiyle kuşatma, içine alma meselesidir. Mesela mikro alemde virüsleri, bakterileri, makro alemde ise kâinatın tamamını göremiyoruz. Gözlerimizin bir görme kapasitesi vardır ve bu konuda onlar yetersiz kalırlar. Onun için Kur'ân-ı Kerim'de "*O'nu gözler ihata edemez; O (nun ilmi) ise bütün gözleri ihâta eder.*" (En'am, 6/103) buyurulmaktadır.

2. Allahu Teâlâ'nın benzer ve zıddı yoktur. Bizim varlık âleminde bir şeyi görüp onu bilmemiz o şeyin benzerinin veya zıddının olması sebebiyledir. Soğuk olmasaydı, sıcağı, ışık olmasaydı karanlığı bilemezdik. O yüzden Allah'ı kavrayabilmemiz mümkün değildir. Çünkü O'nun varlıkta ne bir benzeri ne de bir zıddı vardır. Nitekim Cenâb-ı Hak da "*Onun benzeri hiçbir şey yoktur.*" (Şûra, 42/11) buyurarak bu hakikati dile getirir.

3. Rabbimiz şiddet-i zuhûrundan dolayı gizlidir. Yani Rabbimiz, gözün görme sınırlarını aşan bir tarzda meydana çıkmasından, azamet ve ihatasından dolayı gizlenmiştir. Bunu güneş misaliyle anlatmaya çalışalım: Eğer güneşi bütün gökyüzünü kuşatacak, dünyanın dört bir yanına ışıklarını

verecek derecede büyütmek mümkün olsaydı, artık onu görmemiz mümkün olmazdı. Çünkü güneşin sürekliliğiyle, gece ortadan kalkıp her an gündüz olacağı için, güneşin ne olduğunu bilmemiz, ışıktan söz etmemiz de mümkün olmayacaktı. Hem güneş, hem de ışığı, zuhurunun şiddetinden (yani varlığını an be an ve yoğun bir biçimde göstermiş olması sebebiyle gizlenmiş olacaktı.

Tasarrufu dışında bir ânın dahi düşünülemeyeceği Allah da, varlığını kâinatta kesintisiz olarak her an, her saniye, hayat, ilim, rahmet, irade ve kudret gibi sıfatlarıyla öyle şiddetli hissettirmektedir ki, varlığı, -gaflet sahiplerinin nazarında- düşünülemez ve hatıra getirilemez oluyor.

4. İmtihan dünyası bunu gerekli kılmaktadır. Herkes, gözüyle Allah'ı görseydi o zaman imtihan sırrı ortadan kalkardı. Bu durum imtihan yapan bir öğretmenin, soruları sorduktan sonra cevabını yazdırmasına benzerdi. Maksat inananla inanmayanın, iyiyle kötünün ortaya çıkması olduğuna göre Allah, imtihanın gereği olarak kendisini gizlemiş, ama eserleriyle varlığını akıl gözlerimize sunmuştur.

OKUMA PARÇASI

Gözümle Görmediğime İnanmam(!)

İnançsız bir adam, İmam Azam Hazretleri'ne şöyle bir sorar:

"Allah varsa O'nu niçin göremiyoruz?"

İmam Azam soruyu kolay bulmuşçasına tebessüm eder:

"Önce bize süt getirsinler de sohbetimiz biraz daha tatlansın." der. Adam dudaklarını kemirerek,

"İyi olur ya." der, "Hem içer hem konuşuruz."

Sütler gelir. O zaman sütü tatlandırmak için içine pekmez katılırmış. Tabii şimdiki şekerler yok henüz. Adam sütünü tatlandırıp içmeye başlar. Fakat İmam Azam adama bir kaşık daha pekmez sunarak,

"Buyurun sütünüzü tatlandırın." der. Adam,

"Sağ olun, ben pekmezi karıştırdım, sütüm pekmezlidir. Siz benim soruma cevap verin." der.

İmam Azam,

"Önce sütün pekmezini, (bugünkü tabiriyle şekerini) halledelim." der. Adam, ses tonunu biraz daha yükselterek:

"Benimkisinin pekmezi vardır dedim ya!" der.

İmam Azam:

"İnanmam." der

Adam büsbütün kızar:

"Niçin inanmıyorsun?"

"Ben görmediğim şeye inanmam. Süte karıştırdığın pekmezi gösterirsen inanırım."

"Süte karıştırılmış pekmez görünür mü hiç? Onu gözüne gösteremem ama içersen tadını dilin anlar. Çok merak ediyorsan gözünle göremezsin ama dilinle sütün tatlandığını anlayabilirsin. Hem bununla da niye uğraşıyoruz? Sen bana sorumun cevabını söyle bakalım..."

"Bana fırsat vermediniz ki, sorunuzun cevabını kendiniz verdiniz."

"Nasıl yani?"

"Nasılı var mı? Sütün içine karıştırılmış pekmezi nasıl görülmezse Allah vardır ve bu gözümüzle görünmez. İçtiğimiz sütün yağını da gösteremezsiniz. Ama süt çok güzel ve yağlıdır. Onu da gözümüzle değil dilimizle tadınca anlarız. Demek ki bu dünyada ki pek çok şeyi de biz gözümüzle göremiyoruz. Ancak onları meydana getirdikleri tesirlerden ve eserlerden anlıyoruz. Ya da bir başka duyu organımızla varlıklarını anlıyoruz. Siz sütün yağını ve şe-

kerini bile göremediğiniz hâlde Allah'ı görmek istiyorsunuz. Hâlbuki bu gözümüz dünyadaki her şeyi göremeyen sınırlı bir gözdür."

Aynen bunun gibi, bizde Allah'ı gözümüzle bu dünyada göremiyoruz ama O'nun yarattıklarını, eserlerini görüyoruz. Meydana getirdiği tesirleri anlıyoruz. Ama kafa gözümüzle değil, akıl gözümüzle oluyor bu iş...

Her Şeyi Allah Yarattı, -Hâşâ- Allah'ı Kim Yarattı?

Bu soruda açıkça bir mantık hatası vardır. Şöyle ki Allah, başkası tarafından yaratılmaya muhtaç değildir. Onun varlığı kendindendir. Eğer bir şey yaratılmaya muhtaç ise o Allah olamaz. Onu yaratan Allah'tır.

Diyelim ki Allah'a bir yaratıcı bulduk. Bu durumda hemen aklımıza "Onu kim yarattı?" sorusu gelecek. Sonra da "Onu kim yarattı?" diyeceğiz... Neticede sonu gelmez bir kısır döngü olacak. Mantıken bu işin başına varlığı kendinden olan birini koymamız gerekecek. O her şeyi yaratacak ve kendi varlığı kendinden olacak. Meselenin daha iyi anlaşılması için birkaç somut misal verelim:

Bir trene baktığımızda, en arkadaki vagonu bir öndeki, bir öndeki vagonu bir öndeki çekiyor. Böyle böyle lokomotife kadar geliyoruz. Şimdi desek ki lokomotifi ne çekiyor? Ne kadar mantıksız olur, değil mi? Çünkü bütün vagonları o çekiyor fakat o kendi hareketini kendi sağlıyor. Aynen onun gibi de Allah her şeyi yaratmıştır. Fakat kendi varlığı kendindendir. Zaten o yüzden O'na Allah diyoruz.

İki ayaklı bir sandalye düşünelim. Tabii ki ayakta duramaz. Bu sandalye başka iki ayaklı bir sandalyeye dayanmış

olsun. Yine ayakta duramazlar. Aynı şekilde ne kadar iki ayaklı sandalye koyarsak koyalım, eğer sonuna dört ayaklı bir sandalye koymazsak bunlar ayakta duramaz.

Namaz kılarken cemaat imama uyar. Peki imam kime uyar? İmam hiç kimseye uymaz, kendine uyar. Zaten o da başkasına uysa imam değil, cemaat olurdu. Aynen bunun gibi Allah'ı da başkası yaratsa o da mahluk olurdu. Allah olamazdı.

Nasıl bir marangoz yaptığı masaya benzemez. Ne kadar kendine benzetmek istese de yanlış olur. Aynen onun gibi Allah da yarattığı varlıklara benzemez. Çünkü onun eşi ve benzeri yoktur. Mesela masa kendi başına hareket edemez fakat onu yapan marangoz hareket edebilir. Aynen onun gibi insan da kendi başına var olamaz fakat Allah kendiliğinden vardır.

Meleklere İman

Melek Nedir?

İnanmamız gerekli olan esaslardan bir diğeri ise meleklere imandır. Melekler, Allah tarafından yaratılmış, erkeklik ve dişilikleri olmayan ve Allah'a itaatten ayrılmayan nuranî varlıklardır.

Rabbimiz, Kur'ân-ı Kerim'de meleklerden bahseder ve onların varlığına inanmayı iman esasları içinde ifade eder: "*Peygamber Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, (buna) mü'minler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler.*" (Bakara, 2/285)

Meleklerin Varlığı İspat Edilebilir mi?

Kâinatta çok küçük bir yer işgal eden gezegenimizde binlerce çeşit hayat ve yaşama şekli mevcuttur. Tam bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: Acaba, yeryüzünde vaziyet böyle iken, dünyadan çok daha büyük yıldızların, gezegenlerin ve sistemlerin kendi şartlarına uygun canlı ve şuurlu sakinleri var mıdır? Bu soruya bir çırpıda verilecek "hayır" cevabı elbette ki yanıltıcı olacaktır. Bütün hayat şartlarını sadece kendi dünyamızın hayat şartlarına kıyas edip diğer gezegen ve yıldızları şuur sahibi canlılardan boş görmek hiç de makul değildir. Şu hâlde bilmediğimiz bu gibi mevzularda, peygamberler tarafından bizlere anlatılanlara inanmamız gerekir.

Konuya, akla ufuk açabilecek temsilî bir kıyas ile yaklaşmaya çalışalım: Sayısız hazineleri ve eşsiz sanat harikaları bulunan bir Sultan düşünelim. Bu Sultan, emsalsiz diyebileceğimiz muhtelif saraylardan bir şehir kurmuş ve o muhteşem şehrin bir köşesinde de kulübe ebadında küçük bir ev/hane yaptırmıştır. Biz, bu küçücük binada büyük bir faaliyet ve hareket olduğunu bizzat gözlerimizle müşahede ediyoruz. Sonra gözlerimizi o muhteşem saraylara çeviriyoruz; fakat oralarda kimseleri göremiyoruz. Bizim bu göremeyişimiz başlıca üç sebepten kaynaklanıyor olabilir: Göz zaafımızdan, sakinlerinin bizden saklanışından, oralarda kimse olmayışından.

Böylesine muhteşem bir şehirde binlerce sarayın boş, sadece küçücük bir binanın binlerce canlıyla dolu oluşunu kabul manâsına gelen son görüş, aklı başında birisinin kabul edebileceği bir görüş değildir. O hâlde ya göz zaafımız

o sarayların sakinlerini görmemize manidir, yahut o sakinler bilemediğimiz hikmetlerle bizden gizlenmektedirler.

İşte meseleyi zihinlere yakınlaştırma maksadına yönelik olarak arz etmeye çalıştığımız bu muhteşem şehir örneğindeki küçücük bina, dünyamızdır. Bu şehirdeki büyük saraylar da dünyamızın dışındaki yıldızlar ve sistemlerdir. Şimdi bu örneğimizin ışığında düşünelim… Kâinat şehrinin dünya isimli küçük bir noktasında/haneciğinde bin bir ışık, renk ve ses cümbüşüne ve de sürekli bir faaliyete şahit olup seyreden birisinin, o muhteşem yıldız saraylarını boş zannetmesi doğru mudur? Elbette ki hayır. Zira oralarda da hayat vardır ve oraların da şuurlu sakinleri mevcuttur. Bizim onları görmeyişimiz onların olmamasını gerektirmez.

Onların Görülemeyişleri Var Olmadıkları Anlamına Gelmez

Bu durumda, meleklerin gözle görülmeyip duyu organlarıyla algılanamaz olmaları, inkâr edilmeleri için bir gerekçe olamaz. Zira onların görünmeyişleri, var olmadıklarından veya asla görünmez olduklarından değildir. Bu, bizim onları görecek bir kabiliyet ve kapasitede yaratılmadığımızdandır. Başka bir ifadeyle, meleklerin görünmeyişleri, onların bizim gözlem ve deneylere dayanan bilgilerimizin ilgi alanı dışında kalan fizik ötesi varlıklar oluşlarındandır.

Bilmediğimiz bu gibi mevzûlarda bize anlatılanları kabul etmesek bile, hemen inkâra da sapmamak, tutulacak en akıllı yoldur. Çünkü konuşanlar, kendi sahâlarında uzmanlık yapmış kimselerdir. Günümüzde bizzat yaşamış, görmüş veya görenlerden dinlemiş olarak melekleri anlatan, cinlerin hayat hikayelerini nakleden ve rûhî meselelere izah getiren binlerce ve

yüz binlerce o sahanın uzmanı insan vardır ve onlardan nakledilen yüzlerce hâdise mevcuttur.[13]

OKUMA PARÇASI

İhtiyacı Olmadığı Hâlde Allah, Melekleri Niçin Yaratmıştır?

M. Fethullah Gülen Hocaefendi aşağıya özetleyerek aldığımız bir sohbetinde bu soruyu şöyle cevaplandırıyor:

Şüphesiz ki, melaike-i kiramın yaratılmasının pek çok hikmeti vardır. Evvela, melaike-i kiram, insandaki ruh gibi, cansız varlıklarda bir bakıma ruhun vazifesini görmektedir. Mesela ağaçta görevli bir melaike vardır. O melek, ağacın hâl ve keyfiyet diliyle Allah'ı göstermesini, dille tesbih ve takdis eder ve onun tesbihatını Allah'a ulaştırır. Melaikeden öylesi vardır ki, küre-i arza bakar. O geniş kabiliyet ve istidadıyla, bir âyetin ifadesiyle yeryüzünden Allah'a doğru yükselen bütün güzel kelimeler ve salih amelleri temsil eder, alkışlar ve Allah'a takdim eder.[14] Eşya cansız olma keyfiyeti ile yaptığı işleri şuursuz yapar. Ancak melekler buna şuur katar ve bu işleri, şuuruyla Allah'a takdim eder. En küçük atom olan hidrojenden uranyuma, hücreden büyük varlıklara ve sistemlere kadar canlı-cansız her şeyde görevli melaike vardır ve melekler, bu varlıkların tesbihlerini Allah'a takdim etmektedirler.

İkinci olarak, Allah'ın yarattığı her varlığın Allah'a ayrı şekilde ayna olma keyfiyeti vardır. Cenâb-ı Hak, "Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım."[15] buyurmaktadır. Cinler ve insanlar, Allah'ı bilecek, O'nu gösterecek, bilgi ve göstermesine göre tesbih ve takdis edecektir. Yani her

[13] M. Fethullah Gülen, *İnancın Gölgesinde-1* s. 63-69.

[14] Bkz.: Fâtır, 35/10.

[15] Zariyat, 51/56.

şey kendi ruhuna ve kabiliyetine göre aynalık yapacaktır. Ancak cismâniyet başka, nuraniyet başkadır. Cinlerin yaratıldığı nur farklı, melaikenin yaratıldığı nur farklıdır. Bunlar kendilerine has âlemin diliyle Allah'ı gösterirler.

Bir misal arz edelim: Bir boy aynasının olduğunu düşünelim. Bu aynanın karşısına geçip baktığınızda nasıl iseniz aynaya öyle aksetmiş olursunuz. Karşısında dev aynası olan bir insan, kendini olduğundan çok farklı görür. Bu farklı bir aynadır ve ayrı şeyi göstermektedir. Bir de şöyle bir ayna düşünelim ki, bu ayna kişiyi buudlarıyla göstererek ona bir derinlik kazandırmaktadır. Bunun dışında bir de şöyle bir ayna mütalaa edelim ki, bu ayna, doğrudan doğruya buudla kalmamakta, aynı zamanda harekatı da göstermektedir. Evet, görüldüğü gibi görünme şekli çeşitli aynalara göre değişmektedir. Aynen bunun gibi cismaniyet de Allah'a ayrı bir aynadır. Melaike-i kiram her türlü hırs, kapris, kin, haset ve emre isyan etmekten uzaktır. Bunlar Cenâb-ı Hakk'a ayrı şekilde ayna olmaktadır.

İşte Allah'ın keyfiyetsiz ve kemmiyetsiz bu durumuna melaike-i kiram bir aynadır. Bu durumuyla insan ayna olamaz. Çünkü o, yiyip içmekte, evlenmektedir. İnsanda meleğin meleklik yönü vardır. Ancak o, tıpkı hası hamından ayrılmamış maden gibi bir varlıktır. Saflaşmak ve melekleşmek üzere bu dünyada bulunmaktadır. Posa ve tortu burada ayrılacak ve insan ahiret yurduna gidecektir. Melek ise, posası ayrılmış saf ve som altın durumundadır. Öyleyse ondaki tecelli, esma-yı ilahiye'nin cilvelenmesi insandan farklı olacaktır. İnsan, bir yönüyle esma-ı ilahiyi kesif, donuk ve mat olarak, melekler ise melekût yönüne bakan yönüyle çok saf ve duru olarak aksettirir. İnsan, Cenâb-ı Hakk'ın bilinmesi ve tanınması mevzuunda bir kitap olduğu gibi melaike-i kiram da ayrı bir kitaptır ve her biri, bir dil hâlinde O'nu ifade etmektedir.[16]

16 M. Fethullah Gülen, *Şüpheler ve Çıkış Yolları*, 29. kaset, 8. Soru.

Kitaplara İman

İlâhî Kitap Ne Anlama Gelir?

Dinî terminolojide kitap, Allah'ın, kullarından ne istediğini bildirmek ve bu konuda onlara yol göstermek üzere peygamberlerine vahyettiği sözlere ve bunun yazıya geçirilmiş şekline denir. Bu kitaplara ilâhîi kitap ismi verilir.

Peygamberlere indirilen kitaplara ilâhî kitap denilmesinin sebebi, bu kitapların Allah tarafından gönderilmesi, söz ve muhteva olarak onlarda hiçbir beşer katkısının bulunmamasıdır.

İlahi kitaplara iman etmek, dinin emirlerindendir. Kur'ân-ı Kerim'in şu âyeti Allah'ın indirmiş olduğu kitaplara inanmanın, imanın bir esası olduğunu ve de bunları inkâr edenlerin haktan tam anlamıyla sapmış kimseler olduğunu bildirir:

"Ey iman edenler! Allah'a, Resûlüne, gerek Resûlüne indirdiği, gerek daha önce indirdiği kitaplara imanınızda sebat edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, resûllerini ve âhiret gününü inkâr ederse hakikatten iyice uzaklaşmış, sapıklığın en koyusuna dalmış olur." (Nisa, 4/136)

Burada hemen şunu ifade edelim ki, bizler bugün, Kur'ân-ı Kerim'den önce indirilen ilâhî kitapların şu andaki şekillerine değil, Allah'tan gelen bozulmamış şekillerine inanmakla yükümlüyüz. Çünkü ilahi kitaplara inanmadıkça kişinin imanı gerçekleşemez. İlahi kitaplardan bir kısmı tamamen kaybolmuş, bugün için elimizde ondan hiçbir şey kalmamıştır. Mesela Hz. İbrahim'in sahifeleri böyledir. Tevrat, Zebur ve İncil ise zamanla insanların müdahâleleri sonucu değişikliğe ve bozulmaya uğramıştır. Allah'ın vahyettiği

şekilde varlığı korunmuş, bu hâlini günümüze kadar muhafaza etmiş ve kıyamete kadar da muhafaza edecek tek kitap Kur'ân-ı Kerim'dir.

İlâhî Kitaplar Nelerdir?

İlâhî kitaplar, genellikle hacimleri ve hitap ettikleri kitlenin büyüklüğüne göre, suhuf (sahifeler) ve kitaplar olmak üzere iki grupta değerlendirilir:

1. Sahifeler

Dar bir çevrede küçük topluluklara, ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde indirilen birkaç sayfadan oluşmuş küçük kitap ve risalelerdir ki bunlara suhuf adı da verilir. Suhuf, sahifenin çoğuludur. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Âdem'e on, Hz. Şit'e elli, Hz. İdris'e otuz, Hz. İbrahim'e on sahife verildiğini ifade buyurmuştur.[17]

Peygamberlere verilen suhuflarda Cenâb-ı Allah'ın varlığı ve birliği, âhiretin dünyadan daha hayırlı ve bâkî olması, namaz ile kurtuluşa erme, saygı, vaaz u nasihat gibi her dinin esası olan konular vardır.

2. Kitaplar

Sahifelere göre daha hacimli ve kitap şeklinde olan, evrensel mesajlar içeren ve özel bir adla isimlendirilen kitaplar ise Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'ân olmak üzere dört tanedir:

Tevrat: Hz. Musa'ya indirilen Tevrat, kelime anlamı itibariyle kanun, şeriat ve öğreti anlamına gelir. Bu kitabın aslının Allah kelâmı olduğuna inanmak her Müslüman'a farz olup, bunu inkâr etmek kişiyi İslâm dışına iter. Zira,

---

17 İbn Hibban, *Sahih*, 2/77; Taberi, *Tarih*, 1/187.

Kur'ân'da, Tevrat'ın Allah'ın mukaddes kitaplarından biri olduğu açıkça ifade edilmşitir: "İçinde (insanlara) hidayet ve nur olan Tevrat'ı biz indirdik." (Mâide, 5/44)

Zebur: Hz. Dâvûd'a indirilen Zebur, Arapça'da kitap anlamına gelir. Kur'ân'da "*Dâvûd'a da Zebur'u verdik.*" (İsrâ, 17/55) buyurulur. Bir Müslüman, Zebur'un nazil olduğu şekliyle Allah kelamı olduğuna iman eder.

İncil: Hz. İsa'ya indirilen İncil, kelime mânâsı itibariyle müjde, öğreti anlamına gelir. Bu kitaba da Allah'tan Hz. İsa'ya indirildiği şekliyle inanmak, imanın esaslarındandır. Kur'ân-ı Kerim'de İncil'le alâkalı şöyle buyrulur: "*O peygamberlerin izlerince Meryem oğlu Îsâyı, kendisinden önceki Tevrat'ı tasdik edici olarak gönderdik. Ona; kendisinden önceki Tevrat'ın tasdikçisi ve müttakilere bir hidâyet ve öğüt olmak üzere içinde hidâyet ve aydınlık bulunan İncîl'i verdik.*" (Mâide, 5/46)

Kur'ân-ı Kerim: Allah'ın Peygamber Efendimiz'e vahyettiği Kur'ân-ı Kerim, hak ile batılın arasını ayıran, dertlere deva, kalblere şifa ve öğüt kaynağı, hidayet rehberi ve feyiz kaynağıdır. İlâhî kitapların en büyüğü, benzeri olmayan bir nurdur. Dost ve düşmanı huzurunda dize getiren, kendine hayran bırakan, nazil olduğu günden beri asliyetini, tazeliğini ve gençliğini koruyan bir kitaptır.

Kur'ân'ın Bahsettiği Temel Konular Nelerdir?

Kur'ân'ın bütününe baktığımızda onun dört ana gayesi bulunduğunu görürüz. Kur'ân bahsettiği her şeyi bu dört gayeyi kuvvetlendirmek için ifade eder.

Bunlardan *birincisi* zatında, sıfatlarında, fiillerinde, eserlerinde ve mülkünde hiçbir ortağı, benzeri, dengi bulunmayan Allahu Teala'ya iman etmek mânâsına gelen tevhid esasıdır.

İkincisi, Âlemlerin rabbinin emirlerini bize ulaştıran, peygamberlik müessesesini ifade eden nübüvvettir.

Üçüncüsü haşir, yani öldükten sonra yeniden diriltilerek ebedi bir hayata kavuşmaktır.

Dördüncü esas ise *adalettir*. Kur'ân'da insanların dünyada huzurlu bir hayat yaşamları için gerekli olan adalet emredilir. İnsanların hayatlarına bu prensipler çerçevesinde bir düzen vermek hedeflenir. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın adaletinin bütün kâinatı kuşattığı, haşirde de tam olarak tecelli ederek herkese iyilik ve kötülüğünün karşılığını vereceği bildirilir.

Peygamberlere İman

Peygamberler, Allah'ın Seçtiği Özel Donanımlı İnsanlardır

Sözlükte, rehber, yol gösteren ve elçi anlamlarına gelen peygamber kelimesi, dinî terminolojide, Allah'ın kulları arasından seçtiği ve vahiyle şereflendirerek emir ve yasaklarını insanlara ulaştırmak üzere görevlendirdiği elçiye denir.

Peygamberler, Allah'ın seçtiği ve özel donanımlı mükemmel insanlardır. Maddî-manevî en güzel sıfatlarla donanmış bu insanlar, aynı zamanda herkesin kendisinde bir örnek ve model bulabileceği özelliklere de sahiptirler. İnsanlar, Allah'ın kendilerinden olmalarını ve yakalamalarını istediği noktada örnek olarak önlerinde peygamberleri görürler.

Peygamberlere iman, imanın altı esasından biridir. Rabbimiz, her Müslüman'a, herhangi bir ayırım yapmaksızın, bütün peygamberlere inanmayı farz kılmıştır. Nitekim "*Peygamber de kendisine Rabbi tarafından indirilene iman etti, mü'minler de. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman edip (şöyle dediler:) Allah'ın peygamberleri arasında bir ayırım yapmayız.*" (Bakara, 2/285) âyet-i kerimesi bu hakikati dile getirmektedir.

Peygamberlerin Gönderiliş Gayesi Nedir?

İnsan potansiyel değerleri ve donanımı itibarıyla varlıklar hiyerarşisinde en üst zirvededir. Ancak, o, bu potansiyeliyle birlikte mahiyetindeki kin, nefret, haset ve başkaldırma gibi özellikleriyle de dibe vurmaya müsait bir varlıktır. İşte yarattığı insanın bu yönünü en iyi bilen yüce Allah, hikmetinin, lütuf ve merhametinin bir sonucu olarak insanlara peygamberler göndermiştir.

Kâinat içinde hiçbir varlık gayesiz ve vazifesiz yaratılmamış ve hiçbir canlı da rehbersiz bırakılmamıştır. Karıncayı meliksiz, arıyı beysiz, balıkları ve kuşları rehbersiz bırakmayan Allah (celle celâluhû), insanları da peygambersiz bırakmamıştır.[18]

Her bir peygamber, tarih boyunca insan fıtratına yerleştirilen kabiliyetleri inkişaf ettirip geliştiren ve onları yaratılış gayelerine yönlendiren birer görevli olarak büyük gayret sarf etmiştir. Onlar olmasaydı, yaratılış ağacının en mükemmel meyvesi olan insan, çürümeye mahkûm, anlamsız bir varlık olurdu. Ve yine peygamberler, topluluk hâlinde yaşamaya

---

18 Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat*, s. 469.

mecbur olan insanların, aralarındaki muamele ve münasebetleri düzenleyen ve onları hak ve adalet temelleri üzerine oturtan insanlar olarak insanlığa hizmet etmişlerdir. Eşya ve olayların sırlarını insanlara öğreterek onlara insan-kâinat-Allah münasebetlerini izah eden ilk muallimler de yine peygamberlerdir.

Diğer taraftan, peygamberler, manevî sahada, dünya ve âhiret saadetine ulaşmada yanıltmayan rehberler oldukları gibi maddî sahâlarda da üstadlık yapan, çağları aşacak şekilde çığırlar açan, vesile oldukları mu'cizeler ile medeniyetlerin ve uygarlıkların kurulmasına, ilimlerin gelişmesine zemin hazırlayan rehberler olarak da önemli fonksiyonlar icra etmişlerdir.[19]

Peygamberlerin Ortak Özellikleri Nelerdir?

Bütün peygamberlerin sahip olduğu birtakım ortak özellikler vardır. Bunları şöylece sıralayabiliriz:

1. Sıdk

Peygamberler, gerek dünyevî gerekse uhrevî bütün işlerinde doğru ve güvenilir, yanıltmayan insanlardır. Diğer bir ifadeyle, yalana asla tenezzül etmeyen ve insanlara hep güven telkin eden kimselerdir. Onların böyle olduklarına hem Allah, hem de tarih şahittir.

2. Emanet

Peygamberlere ait ikinci sıfat, emanet sıfatıdır. Bu kelime iman ile aynı kökten gelir. "Mü'min" inanan ve emniyet

19 *Bir Müslümanın Yol Haritası*, s. 78-80.

telkin eden insan demektir. Peygamberler, mü'min olarak zirve insan oldukları gibi, emin olma, emniyet telkin etmede de en baştadırlar.[20]

Peygamberlerin hepsi emin ve güvenilir insanlardır. Emanete asla hıyanet etmezler. Nitekim "Emanete hıyanet etmek, bir peygamberin yapacağı bir iş değildir." (Âl-i İmran, 3/161) âyet-i kerimesi bu hakikati dile getirmektedir.

3. *İsmet*

İsmet, günah işlememek, günahlardan korunmuş olmak demektir. İnsanlara yol göstermekle görevlendirilen peygamberler, kendilerine olan güveni zedeleyecek günah ve yanlışlardan uzak tutulmuşlardır.

4. *Fetânet*

Peygamber mantığı diyebileceğimiz bu özellik, her bir peygamberin ayrılmaz bir vasfıdır. Peygamberlere ait bu özelliği normal insanların zirvesi kabul edilen deha ile ifade etmek doğru değildir. Zira peygamberler fevkalâde donanımlı, beşerî normları aşkın bir zekâya, mantığa sahiptirler. En zor problemleri çay içme rahatlığı içinde halletmişlerdir.

5. *Tebliğ*

Peygamberler Allah'tan aldıkları emir ve yasakları görevlendirildikleri topluma (ümmetlerine) eksiksiz iletmişlerdir. Onlar hakkında tersi düşünülemez. Zira buna ne onların Rabbi, ne de temiz fıtratları müsaade eder. Tebliğ, her peygamberin varlık gayesidir.

---

20 M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/174.

Allah'ın Gönderdiği Peygamberler Kimlerdir?

Kur'ân'da, gönderilen peygamberlerin sayısı konusunda kesin bir bilgi verilmemiştir. Bu çerçevede âyetlerde önemle vurgulanan husus, her millete, her bölgeye peygamber gönderildiğidir.[21] Peygamberlerin sayılarıyla ilgili olarak bir hadiste, 124 bin nebi, 313 tane de resûl gönderildiği bildirilmiştir.[22]

Kur'ân'da isimlerine yer verilen peygamberler şunlardır: Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nûh, Hz. Hûd, Hz. Salih, Hz. Lût, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Şuayb, Hz. Harûn, Hz. Musâ, Hz. Dâvûd, Hz. Süleyman, Hz. Eyyûb, Hz. Zülkifl, Hz. Yunus, Hz. İlyas, Hz. Elyesa', Hz. Zekeriyya, Hz. Yahyâ, Hz. İsâ ve Hz. Muhammed (aleyhimusselâm).

Ahirete İman

Âhiret Hayatı, Ebedi Yurdumuzdur

Sözlükte son, sonra gelen, son gün anlamlarına gelen ahiret kelimesi, terim mânâsı itibariyle, kıyametin kopmasından başlayıp ebediyyen devam edecek olan ikinci hayattır ki, ba's (öldükten sonra dirilme), haşr, hesap, mizan, şefaat, sırat, Cennet, Cehennem gibi bütün olay ve aşamaları içine alır.

Âhiret hayatının gerçekleşmesinin en büyük delil ve teminatı, Cenâb-ı Hakk'ın kullarına olan vaadidir. Kur'ân, her nefsin öleceğini,[23] ölümden kaçılamayacağını,[24] öldürenin

---

21 Bkz. Fâtır, 35/24; Mü'min, 40/78.

22 İbn Hibban, *Sahih*, 2/77.

23 Bkz. Âl-i İmran, 3/185.

24 Bkz. Bakara, 2/243.

Allah olduğunu[25] ve sonunda dönüşün yine O'na olacağını[26] pek çok yerde vurgulayarak, öldükten sonra dirilişin, Allah'ın vaadinin bir gereği olduğunu bildirir.[27]

Bilindiği gibi, bir haberin doğruluğu onu bildirenin doğruluğuna bağlıdır. Şu hâlde, vaadine muhâlefet etmesi asla söz konusu olmayan Yüce Yaratıcı, bütün semavî kitaplarda ve de Kur'ân-ı Kerim'de bir kitap gibi yarattığı şu kâinatı kapatıp, başka bir gün yeniden açacağını söylüyor. Madem ki, söyleyen O'dur; ve bu mevzunun söz sahibi peygamberler de buna şehadet ediyorlar; o hâlde âhiret hayatının vukûuna olmuş nazarıyla bakılmalıdır.

OKUMA PARÇASI

Yaratılış Seyrinin Farkında Olan İnsan İkinci Dirilişten Şüphe Etmemeli

Bir sayfada milyonlarca kitabı birbirine karıştırmadan yazıp nazarımıza arz eden zat, formalarını söküp dağıttığı bir kitabı ikinci defa aynı şekilde bir araya getireceğini vaadetse "Bu, onun kudretinden uzaktır." denilebilir mi? Bu açıdan Kur'ân'ın şu âyetini yeniden düşünelim:

"Gün gelir, gök sahifesini, tıpkı kâtibin yazdığı kağıdı dürüp rulo yapması gibi düreriz. Biz ilkin yaratmaya nasıl başladıysak diriltmeyi de Biz gerçekleştiririz. Bu, üzerimize aldığımız bir vaaddir. Bunu gerçekleştirecek olan da Biziz." (Enbiya, 21/104)

İşte Rabbimiz de kışın gelmesiyle ölen ağaçları, bitkileri bahar mevsimi ile birlikte, tohumları birbirine benzeyen ve birbiri içinde olan ağaçları bitkileri, birbirine karış-

25 Bkz. Bakara, 2/28.

26 Bkz. Mâide, 5/18, 105.

27 Bkz. Zariyât, 5/5-6.

tırmayarak, şaşırmayarak, hata yapmayarak ve hiçbirini noksan bırakmayarak yeniden diriltir. En büyük bir ağacın proğramını bir nokta kadar küçük çekirdeğinin içinde muhafaza eder. Her bir baharda haşrin binler çeşitlerini gösteren üç yüz binden fazla hayvanlar ve bitkiler sayfasını birbirine karıştırmadan, yanlış yapmadan yeniden dirilten Allah'a, tek bir sayfadan ibaret olan ölü insanları diriltmek ağır gelir mi? "Diriltemez." denebilir mi?[28]

Yine aynı paralelde başka bir misalle meseleyi ele alalım; yoktan bir makineyi îcad eden sanatkâr, daha sonra bu makineyi söküp dağıtsa ve ikinci defa bu makineyi monte edeceğini söylese, ona karşı "Hayır başaramazsın, yapamazsın!" denilebilir mi? Sınırlı beşer kudreti açısından bu durum mümkün olduğuna göre; bir sınır ve kayıt tanımayan ilâhî kudret açısından hangi engel söz konusu olabilir?

Eşyayı yokluktan varlık âlemine çıkaran Yüce Kudretin, nasıl olur da, dağılan parçalanan varlıkları tekrar birleştirmeye gücü yetmez? Yok iken var olan insanın, yok olduktan sonra tekrar var olması niçin mümkün olmasın? Kur'ân inkârcı düşüncenin, "Ben öldükten, sonra diriltilecek miyim?" itirazına şu veciz ifade ile cevap verir: "O insan hiç düşünmüyor mu ki, o hiçbir şey değilken Biz onu yaratıp var ettik?" (Meryem, 19/66-67)

"İnsanın yaratılışı, dünyaya gelişi ve bu gelişme safhâları kendisinin hiçbir müdahâle ve ilâvesi olmadan hep dışardan olmaktadır. Bu itibarla insanın geçirmiş olduğu yaratılış seyri, onun Allah'ı ve âhireti tasdik etmesi hususunda kendine en yakın ve en tesirli bir delildir. Kendi yaratılış seyrinin farkında olan bir insanın, ikinci dirilişinden şüphe etmesi düşünülemez. Topraktan, canlı, düşünen, konuşan, duyan, anlayan şuur ve idrak sahibi insanı yaratan Allah, elbette toprak olmuş insanı yine ondan diriltebilir."[29]

---

28 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler*, 73, 74; *Mesnevî-i Nûriye*, 41-43.

29 M. Fethullah Gülen, *Ölüm Ötesi Hayat*, s. 65.

Kader ve Kazaya İman

Kader ve Kaza Nedir?

Ölçme, takdir etme, biçime koyma, şekillendirme gibi anlamlara gelen kader, terim mânâsı itibariyle Allah'ın ezelden ebede kadar olacak şeylerin zaman ve yerini, niteliklerini ve özelliklerini önceden bilmesi ve takdir etmesidir. Kelime mânâsı emir, hüküm ve yaratma anlamlarına gelen kaza ise, Allah'ın ezelde takdir buyurduğu şeylerin zamanı gelince takdir ettiği şekilde onları yaratması demektir.

Başka bir ifadeyle kader, sonsuz ilme sahip, geçmiş, hâl (içinde bulunulan zaman) ve geleceği bir nokta gibi görüp, bilen ve esasen kendisi için geçmiş, hâl ve gelecek diye hiçbir şey söz konusu olmayan Cenâb-ı Hakk'ın mikro âlemden makro âleme, zerrelerden sistemlere ve gelecekteki bütün hayatıyla normo âlem insana kadar en küçükten en büyüğe, bütün kâinatı ilmî plânda, ilmî vücudlarıyla plânlayıp programlaması, ezel ebed çizgisi üzerinde olmuş ve olacak, iyi- kötü her şeyin oluş zamanını, yerini ve her türlü özelliklerini alîm sıfatıyla bilmesi, iradesiyle takdir ve tespit etmesidir. Kaza ise, zamanı gelince Allah'ın, ilmine ve takdirine uygun olarak eşya ve olayları yaratmasıdır.[30]

Kader Allah'ın, Olacakları Önceden Bilmesidir, Zorlaması Değil

Kader, Cenâb-ı Hakk'ın ilminde eşyaya biçilen bir plân ve projedir. Bir şeyi bilmek ise o şeyi vücuda getirmek, demek değildir. Meselâ, kafamızda bin tane binanın plânını tutsak, yüzlerce fabrikanın fizibilitesini tasarlasak, bunlardan hiçbiri sırf kafamızda tuttuğumuzdan dolayı vücuda gelmez.

[30] M. Fethullah Gülen, *Kitap ve Sünnet Perspektifinde Kader*, s. 3.

Onların vücuda gelmesi için, irâde ve kudrete ihtiyaç vardır. Aksi hâlde, kafamızda tasarladığımız bina veya fabrikayı sadece biz biliriz. Hayalen onun içinde dolaşır dururuz ve hayalimizdeki en küçük bir kesinti de o fabrika veya o binayı ortadan kaldırıverir. Hatta, zihnimizdeki hayal kurma merkezimiz yardımını kestiğinden dolayı hiç düşünmemiş ve tasarlamamış gibi oluruz.

Kader ilim nevindendir. İlim ise daima malûma tâbidir. Yani bir şey nasılsa ve nasıl olacaksa öyle bilinir. Yoksa, malûm ilme tâbi değildir. Durum böyle olunca, bizim ne yapacağımızı, iradelerimizi nasıl kullanacağımızı Cenâb-ı Hakk biliyor ve takdirini de bildiği istikamette yapıyor.[31]

Bir tren düşünelim. Bu trenin iki istasyon arasında katedeceği mesafe, zamanlama açısından bellidir. İnce hesaplarla hesaplanmış bu netice, trenin hareketinden çok önce bilinir ve bazen de bu malumat yazılı hâle getirilir. İşte bu bilinen netice bir plân ve projedir. Meseleyi, mevzumuza kıyas edecek olursak biz buna "Kader" deriz.

Şu kadar var ki, elimizdeki bu malumat ve kader, treni harekete geçiren cebrî bir güç değildir. Yani tren bu plân ve projeden dolayı, denilen saatte, denilen istasyona gitmiyor, o vakitlerde oralara gideceği için bu plân ve projede, yani trenin kaderinde bu böyle yazılıp kaydediliyor. Çünkü ilim maluma tâbidir. Nasıl olacaksa öyle bilinmekte ve hakkındaki takdir ona göre yapılmaktadır.

Cenâb-ı Hakk'ın ilmi, manzar-ı âlâ'dan (çok yüksek bir noktadan) olmuş ve olacak bütün eşyaya bir anda ve bir

31 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler*, s. 430.

noktaya baktığı gibi bakar. O'nun ilminde, sebep-netice, başlangıç ve sonuç iç içedir ve hepsi tek noktanın içine sıkıştırılmıştır. O'nun için orada önce ve sonra diye bir şey yoktur. Yani Cenâb-ı Hakk'ın ilmi her şeyi, bütün yönleriyle kuşatmıştır. Takdirini de bu ilmiyle yapmaktadır. Öyleyse bu takdir, iradî fiillerde, irade devre dışı tutularak yapılmamıştır.[32]

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Ahiret Gününe İnanıyorum (İman Serisi-5), Muştu Yayınları
- Allah'a İnanıyorum (İman Serisi-1), Muştu Yayınları
- Ben İnanıyorum, Rehber Yayınları
- Bir Müslümanın Yol Haritası (İman-İbadet-Ahlâk), Işık Yayınları
- Gencin Yol Rehberi – 1-2 (İman İbadet Ahlâk), Muştu Yayınları
- İman ve Küfür Muvazeneleri (Lügatli, Büyük ve Orta Boy), Şahdamar Yayınları
- Kitaplara İnanıyorum (İman Serisi 3), Muştu Yayınları
- Kuşların Zikri (Kâinatın Tevhidin Elçileri), Muştu Yayınları
- Meleklere İnanıyorum (İman serisi-2), Muştu Yayınları
- Peygamberlere İnanıyorum (İman Serisi-4), Muştu Yayınları
- Rüzgâr Duası (İman Bahçesi Serisi), Muştu Yayınları
- Tevhidin Yurdu Kur'ân-ı Kerim Atlası, Kaynak Yayınları

---

32 M. Fethullah Gülen, *Kitap ve Sünnet Perspektifinde Kader*, s. 3.

Sorular

1- Peygamber Efendimiz'in Rabbimizden vahiyle alıp tebliğ ettiği şeylerin hepsine birden topluca inanmaya genel olarak ne isim verilir?

a- Tafsilî iman

b- İcmâlî iman

c- Taklîdî iman

d- Tahkîkî iman

2- İmana âit bütün meseleleri delilleriyle araştırıp kavramaya bağlı olan iman şekli aşağıdakilerden hangisidir?

a- Tafsilî iman

b- İcmâlî iman

c- Taklîdî iman

d- Tahkîkî iman

3- Kâinatın yaratılması ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

a- Kâinat kendi kendine meydana gelmiştir.

b- Kainatı sebepler yaratmıştır.

c- Kainatı ilahlar yaratmıştır.

d- Kainatın yaratıcısı Allah'tır.

4- Kainatta kusursuz bir sistemin oluşu aşağıdakilerden hangisi ile ilgilidir?

a- İnayet ve gaye delili
b- Hüdûs delili
c- İhtira delili
d- İmkan delili

5- Âlem, bütün parçalarıyla sonradan var olmuştur. Sonradan var olanın bir var edene ihtiyacı vardır. O hâlde, bu âlemin de bir var edicisi vardır ki, O da sonradan var olmayan Allahu Teala'dır." Bu cümlelerde anlatılan ve Allah'ın varlığını ispat eden delil hangisidir?

a- İnayet ve gaye delili
b- Hüdûs delili
c- İmkan delili
d- Hiçbiri

6- Aşağıda bazı peygamberler ve kendilerine verilen sahifelerin sayısı yer almaktadır. Hangi şıkta sahife sayısı yanlış verilmiştir?

a- Hz. Adem: 10 sahife
b- Hz. Şit: 50 sahife
c- Hz. İdris: 20 sahife
d- Hz. İbrahim: 10 sahife

7- Aşağıdakilerden hangisi Kur'ân'ın temel konularından biri değildir?

a- Nübüvvet
b- Tevhid
c- Haşir
d- Oruç

8- Günahlardan korunmuş olmak peygamberlerin hangi özelliğini belirtir?

a- Fetanet

b- İsmet

c- Tebliğ

d- Emanet

9- Aşağıdakilerden hangisi ahiret hayatının dönemlerinden biri değildir?

a- Ba's

b- Haşr

c- Adalet

d- Mizan

10- Allah'ın ezelde takdir buyurduğu şeyleri zamanı gelince takdir ettiği şekilde yaratması şeklinde tarif edebileceğimiz kavram aşağıdakilerden hangisidir?

a- Kaza

b- Kader

c- Levh-i mahfuz

d- Kitab

İkinci Bölüm

TEMEL İLMİHÂL BİLGİLERİ

TEMEL İLMİHÂL BİLGİLERİ

İlmihâl nedir?

İlim ve hâl kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir tamlama olan ilmihâl kelimesi sözlükte "durum bilgisi" anlamına gelir. Dini literatürümüzde ise bütün müslümanların dinî bilgi ve uygulama bakımından ihtiyaç duyduğu, Müslümanlığın gereklerini yerine getirmenin ön şartı durumundaki temel bilgilere ilmihâl denilmiştir.

İlmihâl kitaplarında, ahlâk ve ibadet esasları ile hemen herkesin dini anlamda günlük hayatta karşılaştığı meselelerle ilgili temel hükümler yer alır.

Mükellefin Görevleri

Mükellef, dinin emir ve istekleriyle yükümlü tutulan, düşünce, söz ve davranışlarına birtakım dünyevî-uhrevî, dinî-hukukî sonuçlar bağlanan akıllı ve ergin olan insan demektir. Mükellef bir insan, dinin emirlerini yapmak ve yasaklarından sakınmak durumundadır.

Mükellefin Görevleri Nelerdir?

1. *Farz*

Allah ve Resûlü'nün mükelleften yapılmasını istediği fiil demektir. Mesela, beş vakit namaz, ramazan orucu, hac gibi. Farz, farz-ı ayın ve farz-ı kifâye şeklinde ikiye ayrılır. Farz-ı ayın, her bir mükelleften ayrı ayrı yerine getirilmesi istenen sorumluluklardır. O emri başka bir mükellefin yerine getirmiş olması, kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Mesela namaz kılmak, oruç tutmak herkese farz-ı ayındır. Farz-ı kifâye ise, bazı mükelleflerin yapması durumunda diğer mükellefler üzerinden kalkan sorumluluklardır. Mesela cenaze namazının kılınması gibi.

2. *Vacip*

Farz kadar kuvvetli ve açık olmayan ancak mükelleften yapılması kesin ve bağlayıcı tarzda istenilen fiil demektir. Bundan dolayı vacibe "amelî farz" denilmiştir. Fıtır sadakası, vitir ve bayram namazları gibi.

3. *Sünnet*

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) farz ve vâcipten ayrı olarak yaptığı, yapılmasını tavsiye ettiği veya hoş karşıladığı fiillerdir. Sünnetler ikiye ayrılır:

1. Sünnet-i müekkede,
2. Sünnet-i gayr-ı müekkede.

Sünnet-i müekkede: Efendimiz'in genellikle yapıp pek az terk etmiş oldukları sünnettir. Sabah, öğle ve akşam namazlarının sünnetleri gibi. Bunun dışında ezan okumak, kâmet getirmek gibi sünnetler de, sünnet-i müekkededir.

Sünnet-i gayr-i müekkede: Efendimiz'in, ibâdet maksadıyla bazen yapıp, bazen de terk ettikleri sünnettir. Mesela ikindi ile yatsının ilk sünnetini buna örnek verebiliriz.

4. *Müstehab*

Allah Resûlü'nün ara sıra yapmış oldukları şeylerdir. Kuşluk namazı gibi. Müstehabın işlenmesi durumunda sevap, aksi takdirde ise, yalnızca bu sevaptan mahrumiyet söz konusudur.

5. *Mübâh*

Yapılmasın veya terki durumunda dinî yönden bir sakınca bulunmayan, yani, mükellefin yapıp yapmamakta tamamen serbest olduğu amellerdir. Oturmak, yemek, içmek, uyumak gibi..

6. *Haram*

Yapılması, kullanılması, yenilip içilmesi dince kesin bir şekilde yasak edilmiş şeylere denir. Bir kişiyi öldürmek, zina etmek, içki içmek vs. gibi..

7. *Mekrûh*

Dînen yapılması hoş görülmeyen işler mânasına gelir. Abdest alırken ve gusül ederken suyu israf etmek, erkeklerin başı açık namaz kılmaları gibi hususlar mekruhlardandır. İki türlü mekruh vardır. Harama yakın olanına tahrimen mekruh, helale yakın olanına ise tenzihen mekruh denir.

8. *Müfsid*

Başlanılan bir ibâdeti bozan ve iptâl eden şeye müfsid

denir. Müfsidin kasdi olarak işlenilmesi günahtır. Yanlışlıkla veya unutarak meydana gelmesinde ise bir günah yoktur. Mesela namaz içinde kendimizi tutamayıp gülmek gibi.

Bunların dışında bir de sahih, caiz ve bâtıl terimleri vardır. Sahih, Bütün şartlarına ve rükünlerine uyularak eksiksiz ifa edilen bir ibâdet veya muameledir. Meselâ: Farz ve vâciblerine riayet edilerek kılınan namaz sahihtir. Caiz, yapılması dînen yasak olmayan şeydir. Bu kelime, bâzan sahih, bâzan da mübah yerine kullanılır. *Bâtıl* ise, rükünlerine veya şartlarına tamamen veya kısmen uyulmayan herhangi bir ibâdet ve muameledir. Abdestsiz namaz kılmak gibi.

Temizlik

Temizlik İmanın Yarısıdır

Dinimiz gerek beden, gerekse ruh temizliğine çok önem verir. Bir âyet-i kerimede bu hakikat şöyle dile getirilir:

"Ta ilk günden, temeli takvâ üzere kurulan mescitte namaza durman daha münasiptir. Orada, maddî ve manevî kirlerden arınmayı seven kimseler vardır. Allah da temizlenenleri sever." (Tevbe, 9/108)

Âyet-i kerimeden de anlaşılacağı üzere, sadece maddî kirler değil, günah ve kötülükler gibi manevî kirler de necis sayılmış ve inanmış insanların bunların hepsinden arınmaları, temiz olmaları üzerinde durulmuştur. Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) "*Temizlik imanın yarısıdır.*"[33] buyurması dinimizin temizliğe verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir.

---

33 Müslim, *Tahâret*, 1

İlmihâl kitaplarımız temizliği; beden temizliği, yiyecek-giyecek temizliği ve çevre temizliği olmak üzere üç kategori hâlinde incelerler. Her üç temizlik çeşidiyle alâkalı gerek âyet-i kerimelerde, gerekse Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) nurlu beyanlarında pek çok ikazlar vardır.

Mesela beden temizliğiyle alâkalı Rabbimiz, belli durumlarda müslümanlara abdest ve boy abdesti almalarını emrederek şöyle buyurmuştur:

"*Ey iman edenler! Namaza durmak istediğiniz zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başınızı meshedin ve ayaklarınızı da topuklara kadar yıkayın. Eğer cünüp iseniz tam temizlenin.*" (Mâide, 5/16) Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de Müslümanlardan en azından haftada bir kere olmak üzere banyo yapmalarını, vücutlarını her türlü kirden arındırmalarını istemiştir.

Yiyecek temizliğiyle alâkalı Rabbimiz şöyle buyuruyor: "*Ey iman edenler; size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin, şayet sadece Allah'a ibadet ediyorsanız ona şükredin.*" (Bakara, 2/72) Başka bir âyet-i kerimede ise Rabbimiz, Efendimiz'e "*Elbiseni de daima temiz tut.*" (Müddessir, 74/4) buyurarak giyecek temizliğine de dikkatleri çekmiştir. Peygamber Efendimiz'in gerek yiyeceklerin gerekse giyim kuşamdaki temizlik konusundaki hassasiyeti hepimize güzel bir örnektir.

Çevre temizliğiyle alâkalı, "İbrahim ve İsmail'e: "*Tavaf edenler, orada ibadet amacıyla oturanlar, rüku ve secde edenler için Evimi (Kabe'yi) temizleyin!" diye emretmiştik.*" (Bakara, 2/135) âyet-i kerimesini örnek olarak verebiliriz. Pek çok hadis-i şerifte insanların sıklıkla uğrayacağı yerlerin kirletilmemesi

istenmiştir Bir defasında Efendimiz, "Lanete uğramışlardan olmaktan sakının!" buyurur. Sahabiler: "Ey Allahın Resûlü, bunlar da kim?" deyince, "Halkın gelip geçtiği yolda, gölgelendikleri (kuytu) yerlerde abdest bozanlardır."[34] buyurur. Ayrıca burada Peygamber Efendimiz'in yollardan rahatsız edici bir şeyin kaldırılıp atılmasını "imandan bir şube" olarak ifade buyurduğunu da hatırlatmakta fayda vardır.[35]

Evet Müslüman üstü-başı, çevresi, yiyeceği, giyeceği ve ruh dünyası itibariyle temiz insandır veya temiz olmalıdır. Nitekim bu, onun en önemli ahlâkî görevidir. O, bu görevini hiçbir zaman ihmal etmemeli, her türlü temizliğine itina göstermelidir.

OKUMA PARÇASI

"Bari Bugün Yıkansanız da Cuma'ya Öyle Gelseniz!"

Her konuda olduğu gibi temizlik konusunda da örnek alacağımız ve öğütlerine uyacağımız insan, Peygamber Efendimiz'dir. O, temizlik bilmeyen bir toplum içinde dünyaya geldiği hâlde herkesin dikkatini çekecek şekilde temizliğe, kılık ve kıyafet düzgünlüğüne özen gösterirdi. Temizliğe riayet etmeyenleri, bozuk kılık ve kıyafetle dolaşanları ve çevresini kirletenleri gördüğünde bundan rahatsız olur ve bu kimseleri uyarırdı,

Ebû-Ahvas (radıyallâhu anh) adındaki sahabi anlatıyor:

Ben perişan bir kıyafetle Peygamberimizin huzuruna geldim. Peygamberimiz beni o hâlde görünce:

"Malın yok mu?" diye sordu. Ben:

"Var." dedim, Peygamberimiz;

[34] Müslîm, *Tahâret* 68.

[35] Müslîm, *İman* 58.

"Neyin var?" dedi. Ben:

"Devem var, koyunum var, atım var, hizmetçim var." dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz:

"Madem ki Allah sana varlık verdi, Allah'ın bu nimet ve ikramı üzerinde görünsün." [36] *buyurdu.*

Hz. Cabir (radıyallâhu anh) anlatıyor:

Peygamberimiz, saçları birbirine karışmış bir adam gördü ve:

"Bu adam saçlarını düzene sokacak bir şey bulamıyor mu?" buyurdu. Başka bir defasında elbisesi kirli bir adamla karşılaştı da:

"Bu adam elbisesini yıkayacak su bulamaz mı?" buyurdu.[37]

Hz. Aişe validemiz anlatıyor:

Peygamberimizin zamanında Medine'nin çevresinde bulunan insanlar Cuma namazına gelirlerdi. Sırtındaki yün elbiseleri toz toprak içinde olurdu ve bu toz toprak vücutlarına siner, bedenlerinden ter kokusu çıkardı. Bir defa Peygamberimiz benim yanımda iken bunlardan bazıları huzuruna geldi. Peygamberimiz onların bu durumundan rahatsız oldu ve:

"Bari bugün (için olsun) yıkansanız (da öyle Cumaya gelseniz)"[38] *buyurdu.*

Abdest

Abdest, en hayati kulluk borcumuz olan namaz için bir ön hazırlık demektir. Bu mânâda abdest, Rabbimiz'in huzura çıkmadan önce giyilmesi gereken adeta bir kostüm gibidir. Dolayısıyla bu kostüm gereken her türlü hassasiyet

36 Ebû Dâvûd, *Libas*, 17.

37 Ebû Dâvûd, *Libas*, 17.

38 Buhârî, *Cuma*, 15.

gösterilerek eksiksiz ve noksansız şekilde giyilmelidir. Abdest her türlü maddi-manevi kirlilikten kurtulmak için İslâm'ın emrettiği önemli bir ibâdettir.

"*Ey iman edenler, namaza kalkacağınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinizle birlikte ellerinizi yıkayın. Başınıza meshedin. Her iki topuğunuzla birlikte ayaklarınızı da (yıkayın)...*" (Mâide, 5/6) âyet-i kerimesinden hareketle dinimiz, başta namaz olmak üzere bazı ibâdetler için abdest almayı farz kılmıştır.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) abdesti, evin önünden geçen bir nehre benzetir ve müminin günde beş defa, o nehirde yıkanmasıyla üzerinde hiçbir kir ve pisliğin kalmayacağını bildirir.[39] O yüzden abdest alan her mümin, Allah'ın huzuruna çıkma havası içinde abdestini alır ve dış temizliğinden çok iç temizliğine de önem verir.

Abdestin Farzları

* Yüzü yıkamak.

* Kolları dirseklerle birlikte yıkamak.

* Başı mesh etmek.

* Ayakları topuklarla birlikte yıkamak.

Abdestin Sünnetleri

* Abdest almaya niyet etmek.

* Abdeste başlarken besmele çekmek.

* Elleri bileklerle birlikte üç defa yıkamak.

---

[39] Buhârî, *Mevakît* 6; Müslim, *Mesacid* 282; Tirmizî, *Emsal* 5; Nesei, *Salat* 7; Muvatta, *Sefer* 91.

* Ağız ve buruna su çekip iyi bir ağız ve burun temizliği yapmak.

* Misvak kullanmak veya dişleri fırçalamak.

* Sakalın içine su girmesini sağlamak.

* El parmaklarını birbirine sokup ovuşturmak.

* Başın tamamını bir defada mesh etmek.

Abdest alan bir kimse, iki avucunu ve parmaklarını başının ön kısmından başlayarak arka kısmına kadar, başın tamamını kaplayacak bir şekilde arkaya doğru çekerek mesh eder.

* Boynu mesh etmek.

* Abdest uzuvlarını yıkarken sıraya uymak.

* Abdeste sağ uzuvlardan başlamak, uzuvları üçer defa yıkamak ve iyice ovmak.

* Abdesti ara vermeden tamamlamak.

Abdestin Âdâbı

Abdestin farzlarının ve sünnetlerinin daha uygun şekil ve ortamda, mükemmel olarak yerine getirilmesini sağlamak abdestin âdâbı olarak dile getirilir. Abdestin âdâplarından başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz:

* Abdest alırken kıbleye dönmek.

* Abdest suyunu vücuda ve elbiselere sıçratmamak.

* Suyu israfa kaçmadan ölçülü kullanmak.

* Dünya işleriyle alâkalı konuşmayıp, abdest esnasında abdest dualarını veya bilinen duaları okumak.

* Abdest sonunda kelime-i şehadet getirmek.

* Abdest aldıktan sonra, eğer kerahet vakti değilse, iki rekât namaz kılmak.

Abdesti Bozan Hâller

* İdrar ve dışkı yollarından idrar, meni, mezi, kan gibi bir necasetin, herhangi bir sıvının veya maddenin çıkması.

* Arka taraftan yel çıkması.

* Ağız ve burundan, ön ile arkadan başka herhangi bir organdan sıvı hâlinde kan çıkması.

* Az veya çok bir müddet bayılmak, delirmek, sarhoş olmak.

* Ağız dolusu kusmak

* Doğum yapmak.

* Rükûlu ve secdeli bir namazda iken mükellef bir insanın kasden veya yanılarak yanındakiler işitecek kadar kahkaha ile gülmesi, hem abdestini, hem de namazını bozar. Cenaze namazında rükû ve secde olmadığından gülmek namazı bozmaz.

* Namaz dışında secde hâlinde uyumak. Namazda iken secdede uyumak abdesti bozmaz.

* Yan üstü yatarak, bir şeye dayanarak uyumak.

* Özür sahibi bir kimsenin mazeret hâlinin sona ermesi. Özürlü bir kimsenin namaz vakti çıkınca mazeret hâli sona ermiş, abdesti bozulmuş olur. Su bulamadığı için teyemmüm eden kimse suyu bulunca, mest üzerine mesh yapan kimsenin mesh süresi dolunca, abdesti bozulmuş olur.

Burada şu hususu da dile getirmek gerekir: Büyük ve küçük abdestlerden sonra temizlenmeye istinca, küçük abdesten sonra tenasül uzvunda idrar kalmaması için özen göstermeye istibra denir. Özellikle erkeklerin bu idrar kesilmesine dikkat etmeleri gerekmektedir. Çünkü abdest aldıktan sonra bir damla bile olsa sızan idrar abdesti bozar. Hatta bazıları, mevzunun ehemmiyetini bildiği hâlde özen göstermeyip öylece namaz kılan insanı, kasten abdestsiz namaz kılan insana benzetmişlerdir.

Abdest Nasıl Alınır?

Şimdi de farz, sünnet ve âdâbına uygun bir şekilde abdestin nasıl alınacağını anlatalım.

* Kıbleye dönülerek abdest suyunun elbiseye sıçramayacağı bir vaziyet alınır.

* Niyet edip besmele çektikten sonra abdeste başlanıp, önce eller bileklere kadar ve parmak araları da ovuşturularak üç defa yıkanır.

* Cilt üzerindeki hamur, boya, sakız gibi deri üzerine su geçirmeyi engelleyen maddeler temizlenir. Parmakta yüzük varsa oynatılır. Misvak veya diş fırçası ile, bunlar yoksa sağ elin parmakları ile dişler temizlenir. Bu arada bir hususa dikkat çekmek istiyoruz.

* Ağız sağ el avucuna alınan su ile üç defa çalkalanıp temizlenir.

* Üç defa da burna su çekilip sol elle burun temizlenir.

* Üç kere yüz yıkanır. Varsa sakalın içinden parmaklar geçirilerek suyun sakal diplerine ulaşması sağlanır.

* Dirseklerle birlikte sağ kol üç defa, sonra aynı şekilde sol kol üç defa yıkanır.

* Sağ el ıslatılarak avuç ve parmakların içiyle başın üstü bir defa meshedilir. Bu şekilde başın dörtte birini meshetmek yeterli ise de iki elle başın tamamının meshedilmesi sünnettir.

* Eller yine ıslatılarak baş parmakla kulağın dışı, şahadet parmağı veya serçe parmakla içi meshedildikten sonra her iki elin arkasıyla boyun meshedilir.

* Önce sağ sonra sol ayak, parmak uçlarından başlanarak topuk ve aşık kemikleri de dahil olmak üzere yıkanır. Parmak aralarının yıkanmasına özen gösterilir.

* Abdestten sonra kelime-i şehadeti okumak, bir miktar su içmek ve Kadir Sûresini okumak da abdestin âdâbındandır.

Abdesti Bozmayan Hâller

Aşağıdaki durumlarda abdest bozulmaz:

1. Dişlerden çıkan kan, tükürüğün rengini değiştirmeyecek kadar azsa abdesti bozmaz.
2. Çıktığı yerin etrafına yayılmayan kan.
3. Tıraş olmak, tırnak kesmek.
4. Namazda tebessüm etmek.

OKUMA PARÇASI

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Yaşlı Adama Abdest Almayı Nasıl Öğretti?

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin, Mescid-i Nebevî'nin çevresinde oynuyorlardı. Canlara can katan Peygamber ağacının bu mübarek ve tatlı iki meyvesi, Fahri Kainat Sultanı'nın (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) can çiçekleridir.

Yeryüzünün bu iki nadide çiçeği, Hz. Bilal'in insanı rahatlatan gür sesiyle okuduğu ezanla oyunlarına ara vermişlerdir. Şimdi sıra, abdest alarak diğer bütün müminler gibi camide saf tutmaya gelmiştir.

Güle oynaya vardıkları çeşme başında gürül gürül akan çeşme, bu heyecanlı hâliyle sanki onları selamlıyordu. Abdest almaya başladıkları bir anda yaşlı bir ihtiyarın yanlarına sokulduğunu fark ettiler. Kim bilir bu yaşlı adam, belki daha yeni İslâm'a girmiş bir kimse, veyahut da çölden üç beş ayda bir Medine'ye inen bir bedevî idi. Kendi bilgisi dahilinde aklınca abdest almaya çalışıyordu.

Bu durum nadide peygamber çiçeklerinin dikkatini çekmişti. Onlar toplulukta ve yalnızken hiç kimseyi üzmeyen, incitmeyen, ayıplamayan bir peygamberin torunları idiler. Bu yüzden yüreğine namaz ateşi düşen bu yaşlı bedevîyi kırmadan, gücendirmeden ona doğru abdest almayı öğretmeleri gerekiyordu.

Yeryüzünün en şerefli insanından edep dersi alan bu iki peygamber torunu, bir mümini asla incitemezlerdi. Ona, "Ey amca, bu ne biçim abdest almak, hiç böyle abdest alınır mı?" diyemezlerdi. Bir ara kardeşine göz ucuyla bakan Hz. Hasan ardından yaşlı bedevînin duyacağı bir sesle:

"Ey yüreğimin ışığı kardeşim! Kaç zamandır birbirimizin abdest almasını kontrol edemedik. Acaba abdest alırken hata ederek bir yanlış yapıyor olabilir miyiz? Abdest almamı izleyerek dikkat et de bir hatam ve noksanım varsa beni uyarır mısın" dedi.

Canından çok sevdiği abisinin derdini bir anda anlayan bu küçük peygamber çiçeğinin yüzü ay gibi parladı. Ardından nur yüzlü abisine bakarak:

"Peki sevgili ağabeyim dedi, abdestini al, seni izliyorum. Senden sonra ben alırım, sen de beni izlersin."

Konuşulanları can kulağıyla dinleyen yaşlı bedevî bir yandan abdest alırken diğer yandan da bu iki peygam-

ber ciğerparesine izliyordu. Hz. Hasan büyük bir edep ve saygıyla abdest almaya koyuldu. Yaşlı bedevî şimdi daha bir dikkat kesilmişti. Son olarak sol ayağını da yıkayan Hz. Hasan'a kardeşi:

"Maşallah, dosdoğru abdest aldın, hiçbir noksanın kalmadı. Şimdi sıra bende, sen de beni izle." diyerek abisi gibi abdest almaya koyuldu. Onu da büyük bir dikkatle izleyen yaşlı bedevî, asıl abdest almayı bilmeyenin kendisi olduğunu anladı. Fakat harika peygamber torunları, doğru bir şekilde nasıl abdest alınacağını yaşlı adamın kalbini kırmadan hareketleriyle göstermişlerdi.

Gözlerinden ıslak bulutlar aşağıya doğru süzülen yaşlı bedevînin dilinden de şu ifadeler döküldü:

"Ey canımın içi Peygamber kuzuları!. Siz ne kadar âlicenap ve ne kadar edep âbidesisiniz. Allah sizden razı olsun. Bu güzel ve ince hareketinizle bana doğruyu gösterdiniz. Asıl abdest almayı bilmeyen benmişim. Benim gibi yaşlı bir insan, artık Allah'tan daha ne istesin. Siz bu muhteşem davranışınızla bana büyük bir ders verdiniz."

Evet, bir bedevîye bu ince davranışlarıyla yol gösteren peygamber bahçesinin bu iki nazenin gülü, O'ndan aldıkları cennet kokularını tıpkı babaları gibi ilim, hikmet, marifet ve cömertlikle süsleyerek günümüze kadar gelmesini sağladılar.

Günümüzde o büyük insanların izlerinden gitmeye çalışan gençler de tıpkı bu iki peygamber çiçeği gibi, insanlara bir şeyler öğretme veya gösterme adına onları asla yaralamamalı, kırmamalı ve üzmemelidirler. Ancak bu şekilde davranılarak, güzel hakikatler daha çok gönüllerde yer edinebilir.

Özürlü Bir Kimse Nasıl Abdest Alır?

Önce özrü tarif edelim. Özür, devamlı burun kanaması, idrarı tutamama, sürekli kusma, yellenme, devamlı kanayan

yara gibi abdesti bozan ve süreklilik taşıyan bedenî rahatsızlıklara denir.

En az bir namaz vakti süresince devam eden bedenî rahatsızlıklar özür hâli sayılır. Özürlü kimse her namaz vakti için ayrı abdest alır. Bu özür hâlinin abdesti bozmadığı var sayılarak o vakit içinde aldığı abdestle, onu bozan yeni bir durum meydana gelmediği sürece dilediği kadar farz, vacip, sünnet, eda ve kaza namazı, cuma ve bayram namazı kılabilir. Namaz vaktinin çıkmasıyla özürlü kimsenin abdesti bozulmuş olur. Yeni namaz vaktinde tekrar abdest alması gerekir.

Bu arada şunu da belirtelim ki özürlü kimsenin abdesti özür hâli dışında abdesti bozan ikinci bir sebeple de bozulur. Meselâ sürekli yarası kanayan bir kimsenin yellenmesiyle abdesti bozulur.

Özürlü olan kişinin özrünü elinden geldiğince hafifletmesi vazifesidir. Yani akıntı önleyecek bez, pamuk gibi şeylerden tampon kullanarak akan şeyi kesmeye çalışmalı, namaz anında mümkün mertebe elbisesini temiz tutmalıdır. Ancak akıntı devamlı bir şekilde geliyorsa her namaz için tamponun değişmesi gerekmez, bu durumda elbiseye bulaşacak olan idrar, dışkı, kan, irin gibi necâset namazın sıhhatine bir engel de teşkil etmez.

Ayrıca konulan tamponun dışına necâset geçmedikçe ve abdest bozan başka bir şey olmadıkça alınan abdest, namaz vakti çıksa da bozulmaz. Çünkü tampon akan şeyi kesmiştir. Önemli bir nokta ise; tampon yerinden oynayacak veya çıkacak olsa o zaman abdest bozulur.

Özür sahibi kişinin bir namaz kılacak kadar bir vakitte akıntısı gelmiyor olsa namazını o esnada kılması da özrün hafifletilmesi yolunda bir tedbirdir.

Rahatsızlığı sonucu ameliyatla büyük abdesti -karnından açılan bir noktadan- iradesizce boşalan kişinin durumu, vücudundan devamlı cerahat akıtan yaralı kişiyle aynıdır. Yani bu kişi de diğeri gibi fıkhen özürlü sayılır. Yukarıda açıklandığı gibi her namaz vakti çıktığında abdest alması gerekir.

Boy Abdesti (Gusül)

Gusül abdesti, hükmî yani dinî temizlenme ve arınma vasıtasıdır. Dolayısıyla hükmî temizlenmeye sebep olan durumlar da hükmî kirliliklerdir. Gusül abdesti gerektiren üç ana sebep vardır; cünüplük, hayız ve nifas hâlleri.

Guslü Gerektiren Durumlar

1. Cünüplük

Cünüplük; cinsî münasebet veya şehvetle (cinsî zevk vererek) meninin boşalması durumunda meydana gelen ve belirli ibadetlerin yapılmasına engel olan kirlilik hâlidir. Uyku hâlinde veya uyanık hâlde meninin gelmesi arasında fark yoktur. Sonuçta her iki durumda da gusül bozulur ve cünüplük hâli meydana gelir. Uykudan uyandığında hiçbir şey hatırlanmamasına rağmen çamaşırda meni ıslaklığı bulunduğunda gusül abdesti almak gerekir. Fakat uykuda şehevî hazlar yaşandığı uyanıldığında hatırlanmasına rağmen çamaşırda bir ıslaklık, meni döküntüsü yoksa gusül abdesti bozulmuş olmaz.

Meninin bir hastalık nedeniyle veya düşme, ağır kaldırma gibi bir sebeple gelmesi gusülü bozmayacağından bu durumlarda cünüp hâli ortaya çıkmaz.

İnsanın cinsel organından gelen üç çeşit akıntı vardır. Bunlar mezi, vedi ve menidir.

Mezî; şehevî haz sebebiyle ortaya çıkan ince, şeffaf ve kaygan sıvıdır. Geldiğinin farkına varılmayabilir. Erkekte de kadında da olur.

Vedî; soğuk, ağır kaldırma vs. sebebiyle genellikle idrardan sonra gelen, koyu, kesik kesik ve renk olarak meniye benzeyen maddedir. Bazen şehevî hazlar sebebiyle de gelebilir.

Menî; şehvetle gelip, genelde hızla dışarı çıkan ve kendine has kokusu ve rengi olan bir sıvıdır.

Gusül sadece meniden dolayı gerekir. Mezi ve vedinin gelmesiyle sadece abdest bozulur, geldiği yer yıkanır ve abdest alınır.

Gusül alırken abdest bozulursa, gusül bozulmuş olur mu?

Gusül abdesti alırken namaz abdestini bozan durumlardan herhangi birisinin meydana gelmesi durumunda gusül abdesti bozulmuş olmaz. Ancak böyle bir durumda namaz abdesti almadan ibadet edilemez.

2. Hayız ve Nifas

Hayız, diğer bir deyişle "aybaşı kanaması" ile nifas (loğusalık) kanamalarının kesilmesiyle veya bu hâllere tanınan sürelerin bitmesiyle hükmî kirlilik söz konusu olur. Hayız ve nifas hâllerine kısaca kadın hâlleri de denilebilir. Bu hâller sonunda kadının durumu cünüp kimsenin durumu gibidir. Yani hayız veya nifas bittikten sonra kadının ibadet edebilmesi için gusül abdesti alması gerekir.

Kadın hâllerine tanınan sürenin bitmesine rağmen kesilmeyen kanamamalar özür (istihâze) sayılır. Bu kanamaların kesildiğinde, başka bir deyişle özrün bittiğinde gusül gerekmez.

Hayız ve nifas durumdaki kadınların ilişkide bulunması da haramdır. Kadınların hayız (regl, aybaşı kanaması) ve nifas (loğusa) hâllerinde oruç tutması ve namaz kılması câiz değildir.

Yukarıdaki sayılanlara ilave olarak Cuma ve bayram namazları öncesinde, hac veya umre niyetiyle ihrama girerken ve Arafat'ta vakfe için gusletmek sünnettir.

Cenaze yıkama, kan aldırma, Mekke ve Medine'ye girme, Berat ve Kadir gecelerini ihya, bir toplantıya katılma, yeni elbise giyme, bir günahtan tevbe etme gibi durumlarda gusletmek de müstehap görülmüştür

Hayız veya Nifas Gören Bir Kadın Hangi İbadetleri Yapamaz?

İslâm dininde hükmî kirlilik olarak nitelenen hayız (aybaşı) ve nifas (loğusa) dönemleri için Kur'ân'da; 'bir nevi sıkıntı ve rahatsızlık hâli' tanımlaması yapılmıştır. Bu dönemlerdeki kadınlarla ailevî münasebet dinen men edilmiştir.[40] Ayrıca bu Müslüman hanımlar şu ibadetleri de yapamaz:

1. Namaz kılmaz.

2. Oruç tutmaz. (Hayız ve nifasın; namaz, oruç ibadetlerine engel bir mazeret sayıldığında fakihler görüş birliğindedirler. Terk edilen namazların kâza edilmesi gerekmezken vaktinde tutulamayan oruçlar ramazan ayı çıktıktan sonra kazâ edilir.)

3. Hac ibadetinin Kâbe'yi tavaf görevini yapmaz. Ancak hayızlı kadının –temizliği bekleyememesi durumunda– bu hâliyle tavaf edebileceği, bu durumda tavafın geçerliliği söz konusudur. Bu nokta için; Hanefîler, ceza kurbanı kesilmesi

40 Bkz. Bakara, 2/222.

gerekir derken, bir ceza gerekmeyeceğini savunan görüş de vardır. Bu ruhsat, hac ibadetinin özel konumu sebebiyle tanınmıştır.

4. Kur'ân okuyamaz, eline alamaz. (Bu noktada Hanefîler dahil fakihlerin çoğunluğu aynı görüşte olmakla beraber Mâlikîler; kadının hayız süresinde Kur'ân okuyabileceğini, ancak hayızın (aybaşı kanamasının) kesildiği andan itibaren gusledene kadar cünüp sayılacağından Kur'ân okuyamayacağını belirtmişlerdir. Mâlikîler, kadının Kur'ân öğrenimi ve öğretimi için böyle bir ruhsata ihtiyacı bulunduğu noktasından hareket etmişlerdir.

Hayız ve nifas sebebiyle kadının ibadet edememesi; kendisindeki bir eksiklikten değil, aksine taşıdığı sıkıntı ve rahatsızlıktan dolayı dinin kendisine tanıdığı bir muafiyet, bir lütuftur.

Boy Abdestinin Farzları

1. Ağzı bol su ile çalkalayıp yıkamak.

2. Burna bol su verip yıkamak.

3. Bütün vücudu, hiç kuru yer bırakmadan yıkamak.

Boy Abdesti Nasıl Alınır?

Önce besmele çekilerek boy abdesti almaya niyet edilir. Eller, edep yerleri ve vücutta başka kirli yerler varsa yıkanır. Namaz abdesti gibi abdest alınır. Ağza ve burna üçer defa bol su verilir. Önce üç defa başa su dökülür. Sonra üç defa sağ omuza, üç defa sol omuza su dökülüp iyice ovulur ve kuru yer kalmayacak şekilde bütün vücut yıkanır.

Boy Abdesti Alırken Nelere Dikkat Edilir?

• Kulak kıvrımları, göbek çukuru, koltuk altları gibi suyun ulaşması zor olan yerler iyice ovulup ıslatılmalıdır.

• Çıplak olarak kıbleye karşı durulmamalı, avret yerlerini örterek yıkanmalıdır.

• Başkalarının yanında avret yerleri açılmamalıdır.

• Boy abdesti alırken konuşmamalı, duâ okumamalıdır.

• Saçlar iyice ovuşturulup altına suyun geçmesi sağlanmalıdır.

• Duşlarda boy abdesti alırken; başı, omuzları üç defa su dökecek miktarda su altında tutmak ve ovunmak yeterlidir.

• Boy abdesti alınan yerde su birikiyorsa, en son ayaklar yıkanmalıdır.

• Boy abdesti alınınca, namaz abdesti de alınmış olur. Bu abdestle namaz kılınabilir, abdestli olarak yapılması gereken ibadetler yapılabilir.

• Abdesti bozan şeylerden biri meydana geldiğinde sadece namaz abdesti bozulur, boy abdesti bozulmaz.

Boy Abdesti Gerekenlere Haram Olan Şeyler Nelerdir?

Kendilerine boy abdesti farz olanlara -hayız ve nifas hâlindeki kadınlar da aynı hükme tabidir- gusletmeden önce haram olan şeyler şunlardır:

1. Namaz kılmak, tilavet secdesi yapmak. Bir âyet bile olsa, Kur'ân okuma niyeti ile kıraate bulunmak. Yalnız hamd ve duâ ile ilgili âyetleri, duâ ve zikir niyeti ile okumak

caizdir. Cünüb veya âdet hâlinde olan bir kadının duâ niyeti ile Fatiha Sûresini okuması caizdir.

2. Kur'ân-ı Kerim'e, bir veya yarım âyet olsa bile, el sürmek ve Mushaf-ı Şerif'i tutmak haramdır. Ancak Kur'ân'a yapıştırılmamış olan bir kılıf, bir mahfaza ve sandık içinde onu taşımak ve onu dış taraftan tutmak caizdir.

3. Kâbe'yi tavaf etmek ve bir zaruret olmadığı hâlde bir mescide girmek veya içinden geçmek.

4. Üzerinde âyet-i kerime yazılı bulunan bir levhayı veya bir parayı el ile tutmak.

Teyemmüm

Teyemmüm Nedir, Nasıl Yapılır?

Teyemmüm kelime itibariyle; kasd etmek demektir. Dinî terim olarak; ellerin temiz toprağa sürülerek yüzü ve kolları mesh etmektir.

Teyemmüm bir ruhsattır, çünkü suyun bulunmadığı veya suya ulaşılamadığı anda su ile yıkamanın yerine geçer. Teyemmüm, kitap, sünnet ve icma ile sabittir, yani delillidir.

Teyemmüme Kur'ân'dan delil şu âyettir: "*Eğer hasta olur veya yolculukta bulunursanız veyahut herhangi biriniz tuvaletten gelirse yahut kadınlara dokunur da su bulamazsanız o vakit temiz bir toprağa teyemmüm edin ve onunla yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin.*" (Nisa 4/43)

Teyemmüm, suyun bulunmadığı, suya ulaşılamadığı ve vücuda suyun değdirilmesi yasak olan hâllerde yapılır.

Teyemmümün Farzları Nelerdir?

Teyemmümün farzı ikidir:

1. Niyet,

2. İki darp (vurmak) ve mesh.

Teyemmüm Ne Zaman Yapılır?

Teyemmüm abdest ve gusül yerine geçen bir bedel ve istisnaî hüküm olup ancak belli bir mazeretin bulunması hâlinde yapılabilir. Bu mazeretler de iki grupta toplanabilir:

1. Abdest veya gusle yetecek miktarda suyun bulunmaması,

2. Suyu kullanmayı engelleyen fiilî bir durumun veya suyu kullanmamak için dinen geçerli bir mazeretin/engelin bulunması.

Teyemmüm Nasıl Yapılır?

Bir Müslüman gusl etmek yahut abdest almak için su bulamazsa veya bulduğu suyu kullanmasına hastalığının şiddetlenmesi, düşman tehlikesi vesâire gibi ciddî bir mâni mevcutsa, niyet ederek toprak cinsinden bir şeyle teyemmüm eder.

Teyemmüm şöyle yapılır: Önce niyet edip eûzü-besmele çekerek bir defa ellerini toprak veya toprak cinsinden bir şeye vurup ileri-geri sürter. Onunla yüzünü mesh eder. İkinci defa ellerini aynı şekilde vurup, ileri-geri sürter. Evvelâ sağ, sonra sol kolunu mesh eder.

Teyemmüm alırken parmaktaki yüzüğün çıkartılması

yüzüğün yerinin de mesh edilmesi ve parmak aralarının hilâllenmesi zarûrîdir.

Teyemmümü Bozan Hâller Nelerdir?

1. Abdesti bozan ve guslü gerektiren durumlar teyemmümü de bozar.

2. Hastalık, tehlike, şiddetli soğuk, suyu elde edecek araç ve gerecin yokluğu gibi teyemmümü mubah hâle getiren bir mazeret sebebiyle teyemmüm yapılıp da bu mazeret hâli ortadan kalktığında teyemmüm bozulmuş olur.

3. Yaptığı teyemmümle namaz kılan kimse namaz esnasında suyu görürse veya su bulunursa, teyemmümü bozulmuş olur. Namazı teyemmümle kıldıktan sonra su bulunursa vakit çıkmamış bile olsa kılınan bu namazın iadesi gerekmez.

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Fotoğraflarla Abdest-Namaz İlmihâli, Muştu Yayınları
- Gençlik İlmihâli, Muştu Yayınları
- Her Yönüyle Temizlik, Rehber Yayınları
- Pratik İlmihâl, Rehber Yayınları
- Soru-Cevaplı Hac ve Umre İlmihâli (Cep İlmihâli Serisi), Rehber Yayınları
- Soru-Cevaplı Namaz İlmihâli (Cep İlmihâli Serisi), Rehber Yayınları
- Soru-Cevaplı Oruç İlmihâli (Cep İlmihâli Serisi), Rehber Yayınları

- Soru-Cevaplı Zekât İlmihâli (Cep İlmihâli Serisi), Rehber Yayınları
- Sorularla İlmihal Kartları (Kartela), Rehber Yayınları
- Sorularla Oruç Kartları (Kartela), Rehber Yayınları

Sorular

1- Fıtır sadakası vermenin hükmü nedir?

a- Vacip　　b- Farz

c- Müstehap　　d- Mübah

2- Başlanılan bir ibâdeti bozan ve iptâl eden şeye ne denir?

a- Mübah　　b- Müfsid

c- Haram　　d- Mekruh

3- Yolcu olmayan kimse için mest üzerine meshin süresi ne kadardır?

a- 72 saat　　b- 36 saat

c- 24 saat　　d- 48 saat

4- Gusül aşağıdaki hangi sıvının çıkmasıyla alınır?

a-Mezi　　b- İdrar

c- Vedi　　d- Meni

5- Aşağıdakilerden hangisi boy abdestinin farzlarından biri değildir?

a- Ağıza su vermek　　b- Burna su vermek

c- Bütün vücudu yıkamak　　d- Tırnakları kesmek

6- Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a- Teyemmümün farzı üçtür.

b- Gusletmesi gerekenlerin gusül abdesti almaksızın namaz kılması haramdır.

c- Gusletmesi gerekenlerin el ve ağzı yıkamadan bir şeyler yemeleri mekruhtur.
d- Guslü gerektiren durumlar teyemmümü de bozar.

7- Aşağıdakilerden hangisi abdestin sünnetlerinden biri değildir?

a- Abdest almaya niyet etmek.
b- Elleri bileklerle birlikte üç defa yıkamak.
c- Boynu mesh etmek
d- Abdest alırken kıbleye dönmek

8- Aşağıdakilerden hangisi bir kimseyi özür sahibi yapacak durumlardan değildir?

a- İdrarı tutamamak
b- Devamlı burun kanaması
c- Yolculuk
d- Sürekli kusma

9- Aşağıdaki hâllerden hangisi gusül abdesti almayı gerektirmez?

a- Küçük abdesti (idrar) yapmak
b- Nifas
c- Hayız
d- Cünüplük

10- Suyun bulunmadığı veya ona ulaşılamadığı anda abdest almak yerine yapılan ibadet hangisidir?

a- Gusül
b- Boy abdesti
c- Teyemmüm
d- Hiçbiri

Üçüncü Bölüm

NİÇİN KUR'ÂN OKUMALIYIZ?

NİÇİN KUR'ÂN OKUMALIYIZ?

"Kişi Kur'ân okuduğunda, melek onun gözlerinin ortasından öper."

(Süfyan es-Sevrî)

Kur'ân Nedir?

Kur'ân, Allah tarafından Cebrâil vasıtasıyla Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) nazil olan, aslı Arapça olan ilâhi kitaptır. Sözlükte, "Toplamak, okumak, okunan kitap, bir araya getirmek" anlamındadır. Kur'ân, Peygamberimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) indirilen, mushaflarla yazılı, peygamberimizden bize kadar tevâtür yoluyla nakledilmiş,[41] okunmasıyla ibâdet edilen, insanlığın benzerini getirmekten âciz kaldığı ilâhi kelamdır.

Kur'ân, insana saadete giden yolları gösteren hakiki bir mürşittir. O, insanoğlunun en büyük ve etkili terbiyecisidir. Kur'ân, insana yaşadığı âlemin sırlarını anlatır. Hayata ait bazı olayların arkasındaki gizli hakikatları, onların hikmetlerini haber verir. Kâinatın, bütünüyle Rabbimize ait mesajlar silsilesi olduğunu anlatıp, bu mesajların nasıl okunabileceğini öğretir.

---

[41] Kur'ân'ın tevâtür yoluyla nakledilmiş olması, onun, her devirde yalan üzerine birleşmelerini aklın imkânsız gördüğü bir topluluk tarafından nakledildiği anlamına gelmektedir.

Bununla kalmaz, gayb aleminin de perdesini sıyırır, oradan da haberler verir. Kur'ân, ahiret aleminin çok mukaddes bir haritası gibidir. O âleme ait olan -Sırat, Cennet, Cehennem gibi- neler varsa, onlarla bizi bilgilendirir. Oralarda güvenli bir şekilde yol alabilmenin usul ve adabını gösterir.

Kur'ân, bizlere Rabbimizi anlatır. O'nun zatından, isimlerinden ve sıfatlarından bahisler açar. Allah Teala'nın, ezel ve ebed sultanı olduğunu; ilim ve kudretiyle her yerde hâzır ve nâzır bulunduğunu; hayat sahibi olup, bütün hayatların kaynağı O olduğunu; varlık âlemindeki her şeyin O'nu tesbih ve takdis ettiğini; hasılı O'nun Yüceler Yücesi olduğunu haber verir. Göklerde ve yerde saklanmış olan, Allah'ın güzel isimlerinin nasıl keşfedilip tanınabileceğinden dem vurur.

Kur'ân, aynı zamanda, âlemlerin Rabbine nasıl kullukta bulunulacağını öğreten bir ibadet kitabı, Cenâb-ı Hakk'ı sürekli hatırda tutma yollarını gösteren bir zikir kitabı, O'na nasıl ve hangi bir eda ile yalvarıp yakarılacağını talim eden bir dua kitabı, müminlerin hayatlarını en anlamlı bir şekilde yaşamalarını temin eden, insanlara, hadiselere nasıl bakmaları gerektiği hususunda yardımcı olan bir fikir kitabı, Müslümanların, sosyal, ekonomik, ailevi vs. hayatlarını düzenleyen bir hukuk kitabı, insanoğlunun, hayatındaki en yüksek faydayı temin edebilmesine büyük katkıda bulunan bir hikmet kitabıdır.

Kur'ân, şüphe ve evhamdan doğu batı arası kadar uzak, dayanağı vahy olan bir ezeli kelamdır. O'nun hedefi ve gayesi ebedi saadet; meyvesi, Rahman'ın rahmetine ve keremine mazhariyettir. O, akla hitap edip onu büyüleyen, kalbe seslenip, onu teslime mecbur eden ilahi bir kitaptır.

Kur'ân, kendisine tutunanları hiçbir zaman yarı yolda bırakmamış, ışığından istifade etmek isteyenleri asla karanlıkta koymamıştır. O her zaman, insanları en doğru yola ve en isabetli tutuma yöneltmiş, güzel ve makbul işler yapan müminlere nail olacakları büyük mükafatı, ahirete inanmayanlara ise gayet acı bir azabı müjdelemiştir. Manasını anlamadan okuyanlara bile sevap kazandırmış, onların da gönüllerini feyizle doldurmuştur.[42]

Kur'ân'ın Başlıca İsimleri Nelerdir?

el-Kur'ân: Kur'ân-ı Kerîm'in en meşhur ismidir.

el-Kitab: Toplamak anlamında olan "Ketb" fiilindendir. Kendine has bir uslûpla çeşitli kıssaları, âyetleri, hükümleri ve haberleri topladığından bu isimle adlandırılmıştır.

Nûr: Kur'ân, kendisine has üslûp ve delilleriyle birtakım gerçekleri açıkladığı, din ve inançla ilgili salt aklın ulaşamayacağı önemli meseleleri ortaya koyduğu, helâl-haram emir ve yasakları aydınlığa kavuşturduğu için bu isimle adlandırılmıştır.[43]

Furkân: Kur'ân, hak ile bâtılı, iman ile küfrü, helâl ile haramı, hayır ile şerri birbirinden belirgin bir şekilde ayırdığı için bu isimle adlandırılmıştır.

Bunların yanında Kur'ân'a Rahmet, Hüdâ, Şifâ, Mev'ize, Zikr, Hikmet, Müheymin, Hablullah, Ahsene'l-Hadîs, Tenzîl, Rûh, Vahy, Beyân, Hakk, Urvetu'l-Vuskâ, Tezkire, Adl, Sıdk, Kasas, Büşrâ, Azîz, Beşîr, Belâğ... gibi isimler de verilmiştir.[44]

---

42 Bkz. Nursi, *İşârâtü'l-İ'câz*, s.6 vd.

43 Bkz.: Nisâ, 4/174; Teğâbûn, 64/8.

44 Daha geniş bilgi için bkz: Zerkeşî, *a.g.e*, 1/273-281; Suyûtî, *a.g.e*, 1/159-164; Sâlih, Subhî, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dersaâdet, İst. ts., s. 20-21.

Kur'ân'ın Bizlere İndiriliş Gayesi Nedir?

Her şeyden önce Kur'ân anlaşılması için indirilmiştir. Kur'ân, anlaşılınca dünyada da ahirette de mutlu ve huzurlu olunacaktır. Onun kelimeleri sihirli lafızlar değildir. Kur'ân'ı anlayan insan, Allah ile iletişimi rahat kuracak, mutlu ve huzurlu olacaktır.

Kur'ân, insanın, ne kadar kusurlu olursa olsun, Allah'tan bağışlanma dilemesini ve hiçbir zaman bundan ümidini kesmemesini anlatır.

İnsanların birbiriyle ilişkilerini sevgi, saygı, kardeşlik, adalet ve hoşgörü temelleri üzerine kurması gereği Kur'ân'la anlaşılır.

Kur'ân'ı anladığımızda şunu görürüz ki Kur'ân, iyi ve kötünün ne demek olduğunu anlatır ve bunların yararlarını ve zararlarını açıklar. Birine teşvik ederken, ötekinden sakındırır. Övülen ve kınanan davranışlara örnekler verir. İyi bir insan olabilmeyi, iyi ve güzel davranışlı olmaya bağlar. "Biz bu Kur'ân'da üzerinde düşünsünler diye insanlara her türlü örneği verdik." (Zümer, 39/27)

Bu itibarla önce Peygamberimizin hayatına bakılıp, model çıkarılmalı, sonra da sahabeye müracaat edilmeli, sonra da insan aklı, insan düşüncesi ve insan muhakemesinin bir hikmeti vücudu olabileceği düşüncesiyle Kitap ve Sünnet atkıları arasında re'y (görüş) örgülerine gidilmelidir. Ancak her ne olursa olsun mutlaka Kur'ân dili ortaya çıkarılmalı ve İslâm dünyasındaki eserler mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir.

Kur'ân insanlar için nazil olmuş ve Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından da namazda okunması öğretilmiştir. Ne var

ki böylesine hayatımızı şekillendirmek için nazil olan Kur'ânı, bugün insanımız gerektiği gibi bilemiyor, hatta bilme gayreti de göstermiyor. Onu, sadece namazda ve namaz sureleri olarak okunan kadarıyla biliyor. Hâlbuki Kur'ân okunurken o insanın içine sinmeli, okuyan düşünmeli ve ondan bir kısım esintiler duymaya çalışmalıdır. Aksi hâlde onu anlamış sayılmayız.

Kur'ân baştan sona bir bütün olarak düşünülmeli, bir bütün olarak ele alınmalıdır. O, bir âyet oradan, bir âyet buradan bölük pörçük anlaşılamaz. Diğer taraftan Kur'ân'ı anlamak için bir o kadar da sünnetin bilinmesi lazımdır. Sünnet, Kur'ân'ın tertibi ve hayata geçirilişini ifade eder. Bu yüzden sünnet bilinmezse, Kur'ân kültürü anlaşılmaz. Peygamberimiz yaşayan Kur'ân'dır. O bilinmezse Kur'ân kültürü anlaşılmaz.

İstiklâl Marşı şairimiz Mehmet Âkif Ersoy Kur'ân'ın anlaşılmasıyla ilgili şu mısraları söylemiştir:

İbret olmaz bize, her gün okuruz ezber de!
Yoksa bir maksad aranmaz mı bu âyetlerde?
Anlaşılan, yalnız söz tarafı önemli Kur'ân'ın;
Çünkü kimsenin umurunda değil, hiçbirimiz mânânın,
Ya açar Kur'ân-ı Kerim'in bakarız yaprağına;
Yahut üfler geçeriz bir ölünün toprağına![45]

Kur'ân'dan mükemmel olarak istifâde edebilmek, O'nunla tam konsantrasyona bağlıdır. Evet o mükemmel vericiye karşı, elde bir alıcının olmasına bağlıdır. Onunla frekans paylaşımı şarttır.. İçimizde onun hafızları olabilir. Fakat bütün bu okuyup ezberlediklerimiz, bizde, hayatımızı

45 Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, 1/456; Suat Yıldırım, *Mehmet Akif'in Kur'ân Anlayışı*, Yeni Ümit Dergisi, s.5 vd.

yeniden gözden geçirme fikrini uyarmıyorsa, ondan istifade edememişiz demektir.[46]

En Hayırlı İnsan Kur'ân'ı Öğrenen ve Öğretendir

İnsanlara göre üstünlük ölçüleri farklıdır. Kimine göre zenginlik, kimine göre soy sop, kimine göre ırk, kimine göre makam, mevki vs. Ancak Yüce Allah'a göre hayırlı ve üstün olma, Kur'ân'ı öğrenme ve öğretme meselesine bağlanmıştır. Bu önemlidir. Çünkü Kur'ân okunup anlaşılmadan, üstün olmanın yolları bilinemez, hayırlı olmaya götüren ve hayırlı olmayı engelleyen hususlar tesbit edilemez.[47]

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde, "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenen ve öğretendir."[48] buyurur.

Kur'ân'ı okuyup ona sahip çıkan kimseye âhirette, "Oku ve cennetin derecelerine yüksel, dünyada nasıl ağır ağır okuyor idiysen öyle oku. Çünkü makamın, okuduğun en son âyetin seviyesindedir." denecektir.[49]

O yüzden bir mümin, Kur'ân'ı öğrenmeyi ve daha sonra öğretmeyi kendisine bir gaye edinmeli ve hayatını bu istikamette örgülemelidir.

Kur'ân, Sıkıntılara Şifadır ve İnsana Yol Gösterir

Rabbimiz kendi kelamını bize anlatırken: "*Ey insanlar! Size Rabb'inizden bir öğüt, göğüslerde olan (sıkıntılar)a*

---

46 M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla-1*, s.183.

47 Muhyiddin Akgül, *Kur'ân Okumanın Önemi*, s.62.

48 Buhârî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 21; Tirmizî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 15, 2909; Ebû Dâvûd, *Salat* 349; İbnu Mace, *Mukaddime* 16, 211.

49 Ebû Dâvûd, *Vitr* 20; Tirmizî, *Sevabul-Kur'ân* 18; İbn Mace, *Edeb* 52.

bir şifa, inananlara bir yol gösterici ve bir rahmet gelmiştir." (Yunus, 10/57) buyurur. Bu âyete göre Kur'ân; insanları kötülük ve günahlara karşı uyaran, ikaz eden bir öğüt; insanın ruhî-bedenî her türlü rahatsızlıklarını giderici bir şifa; insanların dünyada değişik saplantılara girmeden, istikamet üzere yaşamalarını temin eden bir kılavuz ve rehberdir.

"*Biz Kur'ân'dan öyle âyetler indirip duruyoruz ki müminler için şifa ve rahmettir.*" (İsra, 17/82) âyetinde de aynı mânâ vardır. Bu âyette dünya, türlü türlü hastalıklar ve belalarla dolu bir hastahaneye, Peygamber bir tabibe, Kur'ân da hastalıklara şifa veren bir kimseye benzetilmiştir. Şüphe, nifak, küfür, zulüm, düşmanlık, hırs, yeis, atalet, cehâlet, taklit, taassub, kötü niyet gibi ahlâki, sosyal ve psişik hastalıklara karşı Kur'ân'ın şifa ve rahmet olduğu şüphesizdir. Bundan başka tıbbın aciz kaldığı nice cismani hastalıklara karşı da Kur'ân'ın şifa olduğu bilinmektedir. Fakat bütün bunlar müminler içindir.

Efendimizin arkadaşları arasında en bilgili olanlardan Abdullah b. Mes'ud Hazretleri: "Bu Kur'ân, Allah'ın bir ziyafetidir. Gücünüz yettiğince bu ziyafetten istifade etmeye bakın. Bu Kur'ân, Allah'ın yapışılacak ipi, bir nur, faydalı (dertlere derman) bir şifadır. Kendisine tutunanı korur, tâbi olanı kurtuluşa erdirir, saptırmaz, hoşnut bırakır. Ayağı kaydırmaz, aksine sağlamlaştırır. Orijinallikleri bitip tükenmez. Kendisine çok müracaat edilmesinden dolayı yıpranmaz. Onu okuyun, zira onun tilaveti size sevap kazandırır."[50] diyerek bizleri ona teşvik etmekte ve onun bir şifa kaynağı olduğunu vurgulamaktadır.

---

[50] Darimi, *Fedailü'l-Kur'ân*, 1.

Allah Resûlü'nün arkadaşlarından bazıları, bir yolculuğa çıkmışlar, reisleri yılan tarafından sokulmuş bir kavme rastlamışlardı. Ashab'dan birisi ona Fatiha Sûresini okumuş üflemiş, o zat da eski sağlığına -Allah'ın izniyle- tekrar kavuşmuştu.[51]

Şeytan, insana değişik yollar kullanarak yaklaşır. Onu farklı farklı stratejilerle baştan çıkarmak ister. Sinesine vesvese verir. Hayır yapmasına engel olur. Nerede şer ve hayırsız işler varsa, onları gönlüne güzel gösterir. Değişik baskılar yaparak ruhî ve kalbî rahatsızlıklara iter, bunalımlara sürükler, karanlık düşüncelere salar.

Ebediyet için yaratılan insan, şeytanın peşi sıra giderken aradığı mutluluğu ve huzuru bulamaz. Arzularının çoğuna yetişemediğinden, psikolojik sıkıntılara maruz kalır. İşte tam bu anda Kur'ân, onun imdadına koşar. Ondaki ebed arzusuna cevap verir. Burada ulaşamadığı arzularına, öte tarafta kavuşabileceğini fısıldar. İçini huzur ve itminanla doldurur. Hem dünya, hem de ukba mutluluğuna erdirir. Şeytanın devamlı olarak aldatma yörüngeli vaadlerine karşılık Kur'ân, ona iki cihan saadetini vaad eder. İnsanın maddî- manevî hastalıklarına Allah'ın izniyle şifa olur.

Özetle Kur'ân Bediüzzaman'ın ifadesiyle kalplere gıda, akıllara kuvvet ve zenginlik, ruha su ve ışık, nefislere devâ ve şifa olduğundan usandırmaz. Her gün ekmek yeriz, usanmayız. Fakat en güzel bir meyveyi her gün yesek, usandırır. Demek Kur'ân, hak, hakikat, sıdk, hidayet ve harika bir fesahat olduğundandır ki, usandırmıyor.[52]

---

51 Buhârî, *İcare*, 16; Tirmizî, *Tıb*, 20.

52 Said Nursî, *Sözler*, s.378.

OKUMA PARÇASI

Hz. Ali, Kur'ân'ı Anlatıyor

Hz. Ali (radıyallâhu anh) *şöyle demiştir:*

"Allah'ın kitabını öğreniniz. Çünkü Allah'ın kitabı sözlerin en üstünüdür.

Kur'ân hakkında bilgili olmaya çalışınız. Çünkü Kur'ân kalplerin baharıdır.

Kur'ân nurundan şifa dileyiniz. Çünkü Kur'ân kalplerdeki hastalıklara şifadır.

Kur'ân'ı güzel bir şekilde okuyunuz, çünkü ifadelerin en güzeli Kur'ân'dır.

Kur'ân yanınızda okunduğu zaman, susup onu can kulağıyla dinleyiniz ki size merhamet edilsin.

Kur'ân'dan bir şey öğrendiğinizde onunla amel ediniz ki hidayete ermiş olasınız. Zira bilgisi gereğince yaşamayan âlim, bilgisizliği yüzünden haksızlığa sapan bilgisizden farksızdır."[53]

Kur'ân Kendisini Okuyanlara Kıyamette Şefaat Edecek

Efendimiz'in beyanlarından öğrendiğimize göre Kur'ân-ı Kerim, ahirette de bizi yalnız bırakmayacak, çok daraldığımız, bize inşirah verecek bir gölgelik aradığımız ahiret gününde bizim elimizden tutacaktır. Bakınız Efendimiz bir hadislerinde bu hakikati nasıl dile getiriyor:

"Kişi kabrinden kalkınca Kur'ân, o kimseyi, rengi değişmiş ve zayıflamış bir hâlde bulur ve: 'Beni tanıyor musun?' der. O da: 'Hayır.' der. O zaman: 'Ben senin arkadaşın olan ve seni şiddetli sıcaklarda susuz, geceleri uykusuz bırakan Kur'ân'ım'

53 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 7/30.

der.[54] Sonra o şahsa vakar tacı, anne-babasına da iki değerli elbise giydirilir. Anne-baba bunun sebebini sorunca, çocuklarının Kur'ân'la olan meşguliyeti gösterilir.' Diğer bir hadislerinde de Allah Resûlü şöyle buyurmuşlardır: 'Kur'ân okuyun! Zira Kur'ân, kıyamet günü okuyana şefaatçi olarak gelir."[55]

Allah'ın sevdiği kullarından İmrân el-Kasîr'in kızı anlatıyor:

Babam, "Hayatım boyunca Allah'a itaat edip boyun eğeceğim. Eğer rükû, sücud ve Kur'ân tilâveti olmasa dünyada yaşamayı hiç istemezdim.' derdi. Hep böyle ibadetle yaşadı. Öldüğünde onu rüyamda gördüm ve sordum: 'Babacağım! Bizi terk ettiğinden beri senden haber alamıyoruz?" Babam:

"Hayattan ayrılıp kabre giren birinden nasıl haberdar olabilirsin kızcağızım!" dedi.

"Nasılsın?" dedim.

"İyiyim, çok iyiyim, bize döşekler hazırlanmış, evler kurulmuş burada. Burada cennetten gelen hizmetler içindeyiz. Cennet kokusunu kokluyoruz." dedi.

"Sizi bu makama getiren nedir?" dedim. "Samimi bir gönül ve çok Kur'ân okumak!" dedi.[56]

Kur'ân İnsanları Doğru Yola Götüren Bir Rehberdir

Kur'ân, "İşte Kitap! Şüphe yoktur onda. Rehberdir muttakilere." (Bakara, 2/2) ".. De ki: 'O iman edenler için hidayet ve şifadır." (Fussilet, 41/44) âyetlerinin de ifade ettiği gibi kendisine

54 İbn Mâce, *Edeb* 52; Dârimî, *Sünen* 2/451.
55 Müslim, *Müsâfirîn* 252.
56 *Allah Dostları*, 5/234.

uyulduğu takdirde kişiye dünya ve ahiret saadeti kazandıran bir yol rehberidir. İnsanlık Kur'ân emirlerine uyduğu takdirde huzuru yakalayabilecektir. Onun solmaz ve pörsümez hakikatleri kıyamete kadar insanlığın önünü aydınlatmaya devam edecektir.

Kur'ân, Bediüzzaman Hazretleri'nin enfes ifadeleriyle bu dünyada, öyle nuranî, saadetli ve doğru bir şekilde toplum hayatını değiştirmekle beraber, insanların hem nefislerinde, hem kalplerinde, hem ruhlarında, hem akıllarında, hem şahsi hayatlarında, hem toplumsal hayatlarında, hem idari hayatlarında öyle bir değişiklik yapmış, bunu devam ettirmiş ve idare etmiş ki, on dört asır süresince, her dakikada, altı bin altı yüz altmış altı âyetleri büyük bir saygıyla hiç olmazsa yüz milyondan fazla insanların dilleriyle okunuyor, insanları terbiye ediyor, nefislerini temizliyor, kalplerini tasfiye ediyor, ruhlara inkişaf, terakki ve akıllara istikamet ve nur, hayata hayat ve saadet veriyor. Elbette böyle bir kitabın benzeri yoktur, harikadır, fevkalâdedir, mu'cizedir.[57]

Kur'ân-ı Hakîm, akıl ve şuur sahibi olan kimselere imamdır, cin ve inse mürşiddir, kemâl ehline rehberdir, hakikat ehline muallimdir. Öyleyse, beşerin konuşmaları ve üslûbu tarzında olması, zarurî ve kesindir. Çünkü, cin ve insanlar Allah'a münâcâtlarını ondan alıyor, dualarını ondan öğreniyor, meselelerini onun lisanıyla zikrediyor, terbiye kurallarını ondan öğreniyor ve bunun gibi, herkes onu kaynak yapıyor.[58]

57 Said Nursî, *Şualar*, s. 134.
58 Said Nursî, *Sözler*, s. 85.

Kur'ân Okunan Yere Melekler, Rahmet ve Sekîne İner

Kur'ân okumak ve dinlemek bir ibadettir. Kur'ân öyle yüce bir kitaptır ki, onun okunmasından sadece insanlar değil melekler de nasiplenirler. Onlar Kur'ân okunan yere gelir, orada ilahi bir atmosfer esmesini sağlarlar. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde bu hakikati şu ifadelerle dile getiriyorlar:

"Bir topluluk Kur'ân'ı okuyup, onu aralarında müzakere etmek üzere Allah'ın evlerinden birinde bir araya toplandıklarında, mutlaka üzerlerine sekine iner ve onları Allah'ın rahmeti bürür. Melekler de onları kanatlarıyla sararlar. Allah Teâlâ da onları huzurunda bulunan yüce topluluğa (meleklere) anar."[59]

Bu keyfiyeti bizzat yaşayan talihlilerden Hz. Üseyd bin Hudayr bakınız o ânı nasıl anlatıyor:

"Geceleyin, hurma harmanında iken Kur'ân'dan Bakara Sûresini okuyordum. Hemen yakınında da atım bağlı idi. Birden bire at şahlandı. Bunun üzerine susarak okumayı bıraktım. At da sakinleşti. Tekrar okumaya başlayınca at yine şahlandı. Susunca at da sakinleşti.

Az sona yine okumaya başlayınca at da şahlanmaya başladı. Oğlum Yahya, ata yakındı. Ona bir zarar vermesin diye atın uzağına götürmek için çocuğun yanına gitmiştim. Bir ara başımı göğe kaldırınca bir de ne göreyim! Aman Yarabbim! Gökte şemsiye gibi bir şey ve içerisinde kandilimsi ışık saçan nesneler var. Sabah olunca koşup neler olduğunu ve gördüklerimi Sevgili Peygamberimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) anlattım. Peygamberimiz de bana:

59 Müslim, *Zikir* 38; Ebû Dâvûd, *Salat* 349; Tirmizî, *Kırâat* 3.

"O gördüklerin neydi bilir misin?" diye sordu.

"Hayır!" cevabım üzerine şöyle açıkladı:

"Onlar Meleklerdi.. Senin sesine gelmişlerdi. Sen okumaya devam etseydin onlar seni sabaha kadar bıkmadan, usanmadan dinleyeceklerdi. Öyle ki, sabahleyin herkes onları seyredebilecekti çünkü halktan gizlenmeyeceklerdi."[60]

Kur'ân Okunan Evden Şeytan Uzaklaşır

Kur'ân okunan yere huzur, bereket ve mutluluk gelir. Kur'ân'ın okunması, stres ve depresyonu giderir. Ruhi sıkıntıları bertaraf eder. Çünkü Kur'ân başta şeytanlar olmak üzere kötü ruhları def eder. Efendimiz bu hakikati şu benzetmeyle anlatır:

"Kur'ân okunan evin hayrı artar. Böyle evlere melekler toplanır; şeytanlar uzaklaşır. İçinde Kur'ân okunmayan evlerin hayır ve bereketi az olur."[61]

Başka bir hadislerinde ise Allah Resûlü bu sözünü biraz daha açarak şöyle buyurur:

"Kur'ân okunan evin hayrı artar; oturanları sıkmaz. Böyle evlere melekler toplanır; şeytanlar uzaklaşır. İçinde Kur'ân okunmayan ev oturanlara dar gelir; böyle evlerin hayır ve bereketi az olur; melekler uzaklaşır; şeytanlar üşüşür. İçinde Kur'ân okunan, anlam ve yorumuyla meşgul olunan ev, yıldızların yeryüzünü aydınlattığı gibi, sema ehli için aydınlatılır."[62]

---

60 Buhârî, *Kur'ân'ın Faziletleri* 15; Müslim, *Müsafirin* 242.

61 Dârimî, *Sünen* 2/429-430.

62 Heysemî, *Mecmeu'z-Zevâid*, 7/171.

OKUMA PARÇASI

Ben Nasıl Olur da Kur'ân Okumaktan Vazgeçerim!?

Mekke, mü'minleri sinesinde barındıramaz hâle geldiği zaman, Hz. Ebû Bekir de barınamayanlar arasında bulunuyordu. Tıpkı kendisinden evvel giden arkadaşları gibi o da Habeşistan'a hicret etmeyi düşünmüştü. Yolda İbnü'd-Dağinne isimli bir müşrikle karşılaştı. İbnü'd-Dağinne sordu:

"Nereye ey Ebû Kuhafe'nin oğlu?"

"Kavmim beni kovdu. Artık beni aralarında barındırmak istemiyorlar."

"Senin gibisi Mekke'den nasıl çıkarılır? Sen, fakirlerin imdadına koşar, dul kadınlara el uzatır, yetimlerin elinden tutarsın. Evet, senin gibi bir insanı Mekke'den çıkarmak, Mekke'yi senin gibi bir kıymetten mahrum etmektir. Gel benim himayeme gir, seni koruyayım."

Hz. Ebû Bekir, döner gelir, o da himayesine aldığını ilân eder. Ama Mekkeli müşrik, Hz. Ebû Bekir'e etrafıyla, havasıyla, Kur'ân'ıyla ne kadar dayanacak, bunu zaman gösterecektir. Hz. Ebû Bekir o kişinin şartlarına uyarak evine çekilir. Orada kendi kendine Kur'ân okumaya başlar. Fakat bir müddet sonra bu ona az gelir. Zira Kur'ân'ın kokusunu burcu burcu etrafa duyurmak lâzımdır. Onun için pencerenin önüne cumba gibi bir şey yaptırır, çıkar orada namaz kılar, Kur'ân okur.

Hz. Ebû Bekir gözü yaşlı bir insandır. "Allah" dediği an ağlamaya başlar, hıçkırıklarını tutamaz ve namaz kılarken de içinde boyunduruklar dönüyor gibi namaz kılardı. O cumbasında ibadet ededursun; kadın erkek, çoluk çocuk ne kadar insan varsa halkalar hâlinde Hz. Ebû Bekir'in cumbasının etrafını sararlar ve o, Kur'ân

okuyup kendinden geçerken müşrikler de onu dinleyip şirâzeden çıkarlar.

O güzel hâl, burcu burcu etrafa koku saçarken Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) *halkası genişlemektedir. Zaten müşrikleri de şîrâzeden çıkaran budur. İbnü'd-Dağinne'ye müracaat ederler ve:*

"Bunu himâyenden at. Yoksa senin himâyende bulunan bir kimse hakkındaki himâyeni bozacak davranışta bulunacağız. Sonra halk senin için dedikodu etmesin." derler. O, Hz. Ebû Bekir'e Kur'ân okumaktan vazgeçmesini söyler. Hz. Ebû Bekir cevaben:

"Ben nasıl olur da Kur'ân okumaktan vazgeçerim. Bu Allah'ın kelâmıdır. Bu kelâm insanlara duyurulsun diye indirilmiştir. Vallahi sen beni himâyenden atsan da ben Allah'ın himâyesinde bu işe devam edeceğim'[63] *der.*

Kur'ân'ın Her Harfine Pek Çok Sevap Yazılır

Kur'ân, okunduğu takdirde insana sevap kazandıran bir hayır çeşmesi gibidir. Bu çeşmeye yanaşanlar ondan bol bol istifade edeceklerdir. Hatta onu okuma noktasında zorlananlar için iki kat sevap vardır. Bakınız bunu Peygamber Efendimiz bize nasıl müjdeliyor:

"Kur'ân-ı Kerim'i maharetle okuyan bir insan, Kirâmen Kâtibin melekleri seviyesinde olur. Onu o seviyede beceremeyen fakat hâlis bir niyet ile okumaya çalışan, okurken de kem küm edip dili dolaşan ve Kur'ân'ı okumak ona zor geldiği hâlde okuyan insana da iki sevap vardır."[64]

Rabbimiz de Kur'ân-ı Kerim'de, "Kim Allah'a güzel bir

---

63 Buhârî, *Menâkıb* 45; İbn Hişam, *Sîre* 2/11-13; M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/85.

64 Buhârî, *Tevhid* 52; Müslim, *Müsâfirîn* 244; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6/98.

işle gelirse, iyilik işlerse, ona on misli verilir; kim de bir kötülükle gelirse, sadece kötülüğüne denk bir ceza görür ve hiç kimseye haksızlık edilmez." (En'âm 6/160) buyuruyor. Şimdi düşünelim. İşlerin en hayırlısı elbette Rabbimiz kelamı Kur'ân-ı Kerim'i okuyup onu hayatımıza hayat yapmaktır. Dolayısıyla âyet-i kerimeden Kur'ân'ı okuyan bir insana en azından on misli sevap verileceğini söyleyebiliriz.

Bu hakikati Bediüzzaman Hazretleri şöyle açıklar: Kur'ân-ı Hakîmin her bir harfinin bir sevabı var, bir hasenedir. Fazl-ı İlâhîden, o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş, bazan yedi yüz (âyete'l-kürsî harfleri gibi), bazan bin beş yüz (İhlâs Sûresinin harfleri gibi), bazan on bin (Berat Gecesinde okunan âyetler ve makbul vakitlere denk gelen gibi) ve bazan otuz bin (meselâ, haşhaş tohumunun çokluğu gibi, Kadir Gecesinde okunan âyetler gibi). Ve 'O gece bin aya mukabil' işaretiyle, bir harfinin o gecede otuz bin sevabı olur, anlaşılır. İşte, Kur'ân-ı Hakîm, sevabının kat kat artmasıyla beraber, elbette ölçmeye gelmez ve gelemiyor.[65]

Zaten Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, "Kur'ân-ı Kerim'den tek bir harf okuyana bile bir sevap vardır. Her hasene on misliyle değerlendirilir. Ben 'Elif lâm Mîm' bir harf demiyorum. Aksine 'Elif' bir harf, 'Lâm' bir harf, 'Mîm' de bir harftir."[66] buyurmuyorlar mı?

Kur'ân-ı Kerim Hangi Konulardan Bahseder?

Kur'ân-ı Kerim temel itibariyle şu konulardan bahseder:

65 Said Nursî, *Sözler*, s.346.

66 Tirmizî, *Sevâbu'l-Kur'ân* 16.

1. **İtikad**: Allah'a, peygamberlere, Meleklere, kitaplara, kaza ve kadere, âhiret inancına âit çeşitli konular.

2. **İbâdetler**: Namaz, oruç, hac, zekât vb. ibâdetlere âit konular.

3. **Muâmelât**: İnsanlar arası ilişkilerin esasları, alışveriş, emanet, bağış, vasiyet, miras, âile hayatı, nikâh ve boşanma gibi kişiyi ve toplumu ilgilendiren konular.

4. **Ukubât (cezâlar)**: Toplumun düzenini bozan, insan hakları ve yasakları çiğneyen kişilere verilecek cezalarla ilgili konular.

5. **Adâb ve ahlâk**: Dünya ve âhiret mutluluğunu sağlayan, anne ve babaya hürmet, insanlarla iyi geçinme, iyiliği emretme, kötülüğü sakındırma, adalet, doğruluk, alçak gönüllülük, merhamet, sevgi... gibi ahlâki konular.

6. **Tavsiyeler ve nasihatler**: Dünyanın imtihan yurdu olduğunu, asıl hayatın ahiret hayatı olduğunu, ona göre hareket edilmesi gerektiğini tavsiye eden konular.

7. **Va'd ve vaîd**: Emirlere uyup yasaklarından kaçınanların karşılığının Cennet olduğu, uymayanların ise Cehennem olduğunu anlatan konular.

8. **Kıssalar ve ibretli olaylar**: Kur'ân Hz. Eyyub, Hz. Yunus, Hz. İbrahim gibi pek çok kıssa ve bunlardan çıkarılacak dersler anlatılır.

9. **Duâlar**: İnsanın yapacağı işlerde Allah'a nasıl yalvarması, ne şekilde istemesi gerektiğini anlatan duâ örnekleri.

10. **İlmî hakikatler**: Allah, düşünmeyi, araştırmayı teşvik etmekte, yüzlerce âyette buna sevk etmektedir.

OKUMA PARÇASI

Kur'ân Okuyan ile Okumayan Müminin Misali Nasıldır?

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde Kur'ân okuyan ile okumayan mümini bize şu misalle anlatıyor:

"Kur'ân okuyan mü'minin misâli turunçgillerden portakala benzer. Portakalın tadı da güzeldir kokusu da güzeldir. Kur'ân okumayan mü'minin misâli ise hurma gibidir. Kokusu yoktur fakat tadı lezzetlidir. Kur'ân okuyan münâfığın misâli, kokusu güzel fakat tadı acı olan fesleğen gibidir. Kur'ân okumayan münafığın misâli ise kokusu bulunmayan tadı da acı olan Ebû Cehil karpuzu gibidir."[67]

Evet düzenli Kur'ân okuyan müminin hem iç, hem de dış dünyası apaydındır. O, etrafına yaydığı kokuyla insanlara huzur ve mutluluk saçar.

Kur'ân'ı Diğer Kitaplardan Ayıran Özellikler Nelerdir?

Kur'ân-ı Kerîm, en son ilâhi kitaptır. Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamber olduğunu gösteren mu'cizelerin en büyüğüdür. Diğer peygamberlerin mu'cizeleri dönemlerinde bittiği hâlde Kur'ân-ı Kerim mu'cizesi kıyamete kadar geçerlidir.

Getirdiği hükümler kıyâmete kadar geçerlidir.

Diğer kitaplar gibi toptan değil, zamanın ve olayların akışına göre yaklaşık yirmi üç senede âyetler ve sûreler hâlinde nâzil olmuştur.

Diğer bazı kutsal kitaplar yazılmış hâlde indirilmiş, Kur'ân-ı Kerim'i vahiy katipleri yazmışlardır.

---

67 Buhârî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 17, 26; *Et'ime* 30; Dârimî, *Fedâilü'l-Kur'ân* 8.

Bize kadar Kur'ân, mütevâtir[68] yolla gelmiş, kıyâmete kadar da korunacağını Allah bildirmektedir: "Muhakkak ki Kur'ânı biz indirdik ve muhakkak onu biz koruyacağız."[69] (Hicr, 15/9) Kur'ân'ın tek bir harfinde bile değişme yoktur. Diğer bütün kitaplarda eksiklikler fazlalıklar mevcuttur. Az çok değişmeler vardır. Fakat Kur'ân ilahî koruma garantisi altındadır.

Bildirdiği gerçekler kıyâmete kadar bütün insanların ve çağların ihtiyacını karşılayacak değerdedir. Ondaki gerçeklerle ilgili herhangi bir çelişki bulunacağı bir zamanın gelmesi düşünülemez.

Başka din mensupları arasındaki ihtilafları, anlaşmazlıkları çözüme kavuşturacak bir özelliğe sahiptir.[70]

Son olarak Kur'ân'ın, tarihte hiçbir kitaba nasip olmayan kolayca ezberlenebilen bir özelliği olduğunu da belirtelim. Kur'ân'ı ezberlemek Allah'ın yardımı ile pek kolaydır. Nitekim "Yemin olsun ki, biz Kur'ân'ı zikir için kolaylaştırdık." (Kamer, 54/17) âyet-i kerimesi bu hakikati dile getirmektedir. Ülkemizde de hamdolsun pek çok hafız vardır ki, bunların çoğunluğu Kur'ân'ı çocukluk yaşlarında ezberlemişlerdir.

Kur'ân Okurken Nelere Dikkat Etmek Gerekir?

1. Kur'ân okuyan, derin bir saygı içinde bulunmalı, okuduğu kelamın ne olduğunu hatırından çıkarmamalı ve okuduğu şeylerin anlamlarını düşünmelidir.

---

[68] Mütevâtir; tevatür yoluyla yani yalan üzere ittifak etmeleri aklen mümkün olmayan bir topluluk tarafından nakledilen rivayetler.

[69] M. Fethullah Gülen, *Ölçü veya Yoldaki Işıklar*, s.29-33.

[70] Bkz. Kılavuz, Prof. Dr. Ahmet Saim, *İlmihâl*, 1/105.

2. Tertemiz olan Kur'ân, ancak kâmil anlamda temizlikle okunur.

3. Kur'ân okuyacağımız zaman da isabetli bir vakit seçmeliyiz; zihnimizin ve bedenimizin yorgun, işlerimizin yoğun, ortamın müsait olmadığı anları seçmemeliyiz

4. İlâhî beyan okunurken dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri de, önyargıdan uzak olmadır.

5. Kur'ân okumaya eûzü besmele çekerek başlanır.

6. Kur'ân okurken dikkat etmemiz gereken hususlardan biri de onun tertîl üzere okunmasıdır. Yani, güzelce, düzgün ve tane tane, hakkını vererek okumak gerekir.

7. Kur'ân okurken neşeli bir sesten ziyade kalbe etki eden hüzünlü bir edayla okunması müstehap kabul edilmiştir.

8. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur'ân'ın güzel okunmasını ve güzel sesle süslenmesini tavsiye etmiştir.

9. Kur'ân okurken, kendimize hitap ediliyormuş gibi kabul etmeli, anlatılan olayların, kıssaların, şahısların, mesellerin, teşbihlerin vs.. bizi de ilgilendirdiğini, onlarla bizlere de bir şeyler dendiğini bilmeli ve Kur'ân'ı öyle okumalıdır.

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Kur'ân Okumanın Önemi, Işık Yayınları
- Kur'ân-ı Kerîm Hatim Seti ve Türkçe Meali (30 VCD + 2 CD), Nil Sesli Yayınlar
- Niçin Kur'ân Okumalıyız, Rehber Yayınları
- Kur'ân Okuma Sanatı Tecvid, Işık Akademi Yayınları
- Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Öğretim Seti, Define Yayınları

Sorular

1- *Aşağıdakilerden hangisi Kur'ân'ın isimlerinden biri değildir?*

a- Kitab b- Beyan
c- Hablullah d- Mahmud

2- Aşağıdakilerden hangisi Kur'ân'ın kelime mânâlarından biri değildir?

a- Toplamak b- Okumak
c- Yazmak d- Bir araya getirmek

3- Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a- Manasını anlamadan Kur'ân okumak insana sevap kazandırmaz.
b- Kur'ân, Alemlerin Rabbinin kelamıdır.
c- Kur'ân, hem zikir, hem fakir, hem hukuk, hem hikmet hem de dua kitabıdır.
d- Kur'ân bizlere Rabbimizi anlatır.

4- Hurma harmanında Kur'ân okurken atı şahlanan okumayı kesince de atı sakinleşen sahabi efendimiz kimdir?

a- Üseyd b. Hudayr b- Enes b. Malik
c- Tavus b. Keysan d- Haris el-A'ver

5- Kur'ân'ın bahsettiği temel konulardan biri de "İnsanlar arası ilişkilerin esasları, alışveriş, emanet, bağış, vasiyet, miras, âile hayatı, nikâh ve boşanma gibi kişiyi ve toplumu ilgilendiren konular"dır. Bunlara genel olarak ne denir?

a- Ukubat b- İtikad
c- İbadetler d- Muamelat

6- Kur'ân, toplumun düzenini bozan, insan hakları ve yasakları çiğneyen kişilere verilecek cezalarla ilgili konulardan bahseder. Bu konulara genel olarak ne denir?

a- Va'd ve Vaid b- İtikad
c- Ukubat d- Muamelat

7- Kur'ân okuyan mü'minin misâli hadiste neye benzetilmiştir?

a- Karpuz b- Portakal
c- Hurma d- Fesleğen

8- Kur'ân okuyan münâfığın misâli, hadiste neye benzetilmiştir?

a- Karpuz b- Portakal
c- Hurma d- Fesleğen

9- Hadis-i şerifte Kur'ân ile ilgili olarak müminin Cennet'te hangi makamda olacağı belirtilmiştir?

a- Okunan en son âyetin seviyesi
b- Okunan ilk âyetin seviyesi
c- Cennet'in en yüksek seviyesi
d- Hiçbiri

10- Kur'ân-ı Kerim, yalan söyleme ihtimali aklen mümkün olmayan, birbirlerine kuvvet veren haberlerden oluşan büyük bir topluluğa ait haberdir. Bu özellik ne olarak isimlendirilir?

a- Mushaflarda yazılı olması,
b- Tevatür yoluyla nakledilmiş olması
c- Benzerini getirmekten aciz kalındığı
d- Okunmasıyla ibadet edilir olması

Dördüncü Bölüm

NİÇİN İBADET ETMELİYİZ?

NİÇİN İBADET ETMELİYİZ?

İbadet Nedir?

İbadet, kelime olarak kulluk demektir. Dinî anlamda ibâdet, Allah'ın rızasını yani hoşnutluğunu kazanmak için O'nun emirlerini yerine getirip, yasaklarını terk etmek, dinin bildirdiği şekilde Allah'a kullukta bulunmak demektir. İbadet, Allah'ın razı olduklarını yapmak, razı olmadıklarını yapmamaktır.

Başka bir deyişle ibadet, imanın yaşanma şeklidir; kalbin itikadı dışında, bedenin kalan azalarıyla ortaya konan imandır. Ayrıca ibadet, insanın çevresiyle, insanlarla ve tüm hayatla olan ilişkilerini Allah'ın rızasına göre tanzim etmesi, demek olan kulluğun göründüğü birtakım faaliyetlerdir.[71]

Allah, birtakım dinî hikmet ve maksatlar için insanlara ibadeti emretmiştir. Bu nedenle ibâdet, Allah'ın emri ve dinî bir görevdir, Allah'a ait bir haktır. İbadeti Allah emretmiş ve Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) aracılığıyla yapılışını insanlara öğretmiştir. Dolayısıyla ibâdet ne artar ne de

71 Ali Ünal, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, s. 519

eksilir. Zamanın değişmesiyle değişmez. Allah nasıl emretmiş peygamber nasıl göstermiş ise öyle yapılır.

Yapılış şekillerine göre ibadetler üçe ayrılır:

1. Bedenle yapılan ibâdetler: Namaz ve oruç gibi. Bu ibadetleri insanın bizzat kendisi bedeni ile yapması gerekir. Başkalarını vekil tutarak bu ibadetler yerine getirilmez.

2. Malla yapılan ibâdetler: Zekât, sadaka ve fitre gibi malların bir kısmını Allah rızası için muhtaçlara verme şeklinde yapılan ibadetlerdir.

3. Hem mal hem bedenle yapılan ibadetler: Hac ve Umre gibi, hem maddi imkânı hem de yolculuk için sağlıklı olmayı gerektiren ibâdetlerdir.

Kulluk, Büyük Bir Şereftir

Kulluk insana Cenâb-ı Hak tarafından verilen büyük bir şereftir. Bütün peygamberler her şeyden önce kulluklarıyla şeref duyduklarını ifade etmişlerdir. Bununla alâkalı Kur'ân'da pek çok âyet yer alır.

Mesela Hz. İsa (aleyhisselâm), dile geldiğinde ilk sözü, "*Şüphesiz ki ben, Allah'ın kuluyum.*" (Meryem, 19/30) olmuştur. Başka bir âyet-i kerimede Allah, Hz. Musa'ya, "*Muhakkak ki Ben'im gerçek İlah. Benden başka yoktur ilah. O halde sen de yalnız Bana ibadet et! Beni anmak için namaz eda et!*" (Tâhâ, 20/14) buyurarak kendi varlık ve birliğini ifade ettikten sonra ondan kendisine kullukta bulunmasını istemiştir. Çünkü imandan sonra en önemli hakikat elbette kulluktur, ibadettir.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatının her karesini eşsiz kulluğuyla örgülemiş, "Allah beni, kul Peygamber olmakla sultan Peygamber olmak arasında muhayyer bıraktı. Ben ise kul Peygamber olmayı tercih ettim."[72] buyurarak bu hakikati herkese ilan etmiştir. Nitekim biz de kelime-i şehadet getirirken önce onun kulluğunu, daha sonra resûl olduğunu haykırıyoruz.

Hz. Muğîre b. Şu'be (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayakları şişinceye kadar geceleri kalkıp namaz kılardı. Kendisine: "Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını affetti (niye kendini bu kadar hırpalıyorsun?)" denilince O da: "Allah'a çok şükreden bir kul olmayayım mı?" cevabını vermiştir."[73]

Ayrıca ibadet insana emredilmiştir. Allah Teâlâ bunca güzellik ve mükemmellikte yarattığı, varlıklar içinde en büyük şerefle kıymet verdiği ve bu dünyadaki her şeyi emrine âmâde kıldığı insandan istediği tek şey, Kendi Zâtını tanıyıp ibadette bulunmasıdır. Âlemlerin Rabbi olarak bunu insana kesin bir şekilde emretmiştir.

Gelen bütün Peygamberler de bunu tebliğ ve talim için gönderilmiştir: "Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: 'Benden başka İlâh yoktur; şu hâlde bana kulluk edin.' diye vahyetmiş olmayalım." (Enbiyâ, 21/25) O hâlde ilk insandan itibaren ona, ibadetinin hatırlatılmadığı bir zaman ve mekan olmamıştır.[74]

72 San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm, el-*Mektebetü'l-İslâmî*, 3/183.

73 Buhârî, *Teheccüd* 16, *Tefsir*, *Feth* 1, *Rikâk* 20; Müslim, *Sıfâtu'l-Münâfikîn* 79; Tirmizî, *Salât* 304; Nesâi, *Kıyâmu'l-Leyl* 17.

74 Bkz. İsrâ, 17/15.

İbadet Sadece Allah Emrettiği İçin Yapılır

İbadetin özü, ihlâstır. Yani ibadet ancak ve ancak Allah emrettiği için yapılır. Herhangi bir fayda veya hikmet gözetilerek yapılan ibadet makbul değildir. Mesela namaz, bir kulluk ödevi olarak görülmeyip sadece bir jimnastik hareketi olarak kılınırsa böyle bir namaz beden eğitiminden öte bir şey ifade etmez.

İslâm dininde niyetin büyük bir yeri vardır. İnsan bir iş yapacak ve bu işte kulun Rabb'ine karşı dinî bir vazifeyi yerine getirmesi mahiyetinde bulunacaksa, mutlaka o işin Allah rızası için yapılmış olması gerekir. Sadece başkaları görsün diye kılınan namazın Allah katında hiçbir değeri yoktur.

Sırf perhiz için tutulan oruç da sahibine herhangi bir sevap kazandırmaz.

İnsanlara cömertliğini göstermek için maddî yardımda bulunan birisinin elde edeceği hiçbir manevî kazanç yoktur.

Dua ederken "sanki kendinden geçiyor" desinler diye sesini değiştirenler, nasipsiz insanlardır.

Kur'ân okurken seslerini satanların, ne kadar güzel okuduğunu insanlara duyurmak için bu işi yapanların Kur'ân'ın şefaatine erme ihtimalleri olamaz.

İçinden gelmediği hâlde insanlar "ne kadar da yufka yürekli, gözü yaşlı" desinler diye ağlıyor gibi yapanların Cenâb-ı Hakk katında hiçbir itibarları yoktur. Konuşurken sesini kalbinin sesi soluğu hâline getiremeyenlerin Yüce Yaratıcı nezdinde herhangi bir faziletleri yoktur.

Her mümin, Cenâb-ı Hakk ile kendi arasında kuvvetli bir

bağ meydana getirebilmek, O'na yakın olabilmek, her ânını O'nun yolunda geçirebilmek için hayatını ibadet yörüngeli yaşamaya çalışmalıdır. İbadetini de elbette ihlâslı bir şekilde yapmalıdır. Buna muvaffak olan insanların ömürlerinin dakikaları da nuranîleşir ve seneler hükmüne geçer.

Bediüzzaman Hazretleri, konuyla alâkalı görüşlerini ifade ederken şunları söyler: "Ey insanlar! Fani, kısa, faydasız ömrünüzü bâki, uzun, faydalı, meyvedar yapmak ister misiniz? Madem istemek insaniyetin iktizasıdır; öyleyse Bâkî-i Hakikî'nin yoluna sarf ediniz. Çünkü Bâkî'ye müteveccih olan şey, bekanın cilvesine mazhar olur. Madem her insan gayet şiddetli bir surette uzun bir ömür ister, bekaya âşıktır. Ve madem bu fâni ömrü bâkî ömre tebdil eden bir çare var ve manen çok uzun bir ömür hükmüne geçirmek mümkündür. Elbette, insaniyeti sukut etmemiş bir insan, o çareyi arayacak ve o imkanı bilfiile çevirmeye çalışacak ve tevfik-i hareket edecek. İşte o çare budur: *Allah için işleyiniz, Allah için görüşünüz, Allah için çalışınız. Lillâh, livechillâh, lieclillâh rızası dairesinde hareket ediniz. O vakit sizin ömrünüzün dakikaları, seneler hükmüne geçer.*"[75]

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir hadis-i şeriflerinde: "Kıyamet günü ilk çağrılacaklar, Kur'ân'ı ezberleyen, Allah yolunda öldürülen ve bir de çok malı olanlardır. Allah (celle celâluhû), Kur'ân okuyana:

"Ben, Resûlü'me inzal buyurduğum şeyi sana öğretmedim mi?" diye soracak.

Adam:

"Evet, Ya Rabbi!" diyecek.

---

[75] Said Nursi, *Lem'alar*, 3. Lem'a.

"Bildiklerinle ne amelde bulundun?" diye Allah tekrar soracak.

Adam:

"Ben onu gündüz ve gece boyunca okurdum." diyecek.

Allah Teala:

"Yalan söylüyorsun!" diyecek.

Melekler de ona:

"Yalan söylüyorsun diye çıkışacaklar.

Allah, ona:

"Bilakis sen, "falanca Kur'ân okuyor" densin diye okudun ve bu da söylendi" diyecek.

Sonra, mal sahibi getirilecek. Allah:

"Ben sana bolca mal vermedim mi? Hatta o kadar bol verdim ki, kimseye muhtaç olmadın?" diyecek.

Zengin adam:

"Evet, Ya Rabbi" diyecek.

"Sana verdiğimle ne amelde bulundun?" deyince de:

"Sıla-i rahimde bulunur ve tasadduk ederdim." diyecek.

Allah Teala:

"Bilakis sen, "falanca cömerttir" desinler diye bunu yaptın ve bu da denildi" diyecek.

Sonra Allah yolunda öldürülen getirilir. Allah:

"Niçin öldürüldün?" diye sorduğunda, adam:

"Senin yolunda cihadla emrolundum. Ben de öldürülünceye kadar savaştım." diyecek.

Allah:

"Yalan söylüyorsun!" diyecek. Bunun üzerine melekler de:

"Yalan söylüyorsun!" diye çıkışacaklar.

Allah tekrar:

"Bilakis sen, "Falanca cesurdur." desinler diye dövüştün ve bu da söylendi" buyuracak.

(Sonra da Efendimiz, Ebû Hüreyre'nin dizine vurarak)

"Ey Ebû Hüreyre! Bu üç kimse, kıyamet günü cehennemin aleyhlerinde kabaracağı Allah'ın ilk üç mahlukudur!"[76] buyurmuştur.

Buradan da anlaşılmaktadır ki, kulun ibadet adına yaptığı şeylerde, yer yer niyetini yoklaması ve sabit tutması gerekmektedir. Zira bütün ibadetler, ihlasla yapıldığı oranda bir ağırlık ve derinlik kazanır.

Niçin Allah'a İbadet Etmeliyiz?

Maddeler hâlinde Allah'a niçin ibadet etmemiz gerektiği üzerinde duralım:

1. *Allah İnsanı Sadece Kendisine İbadet Etmesi İçin Yaratmıştır*

Her şeyden önce insanın yaratılış amacı, Allah'ı tanımak ve yalnızca O'na ibadet etmektir. Bunun için insan yaratılış amacının gereği olarak ibadet etmelidir. Kur'ân'da Allah, "*Ben insanları ve cinleri ancak Beni tanıyıp, Bana ibâdet etsinler diye yarattım.*" (Zâriyât, 51/56) buyurarak insanın yaratılış amacını bildirmektedir.

76 Müslim, *İmâret*, 152; Tirmizî, *Zühd*, 48; Nesâî, *Zekat*, 1.

Evet, insan; Allah'ı tanımak ve sadece O'na layıkıyla kulluk yapmak için yaratılmıştır. Kur'ân-ı Kerim'e baktığımızda insanın yaratılmasıyla ilgili âyetlerde insanın yaratılmasından bahsedildikten hemen sonra genellikle "Allah'a ibadet"in yer aldığını görürüz. Birkaç örnek verelim:

"*(O) göklerin, yerin ve o ikisinin arasında olan her şeyin Rabbidir. Öyleyse yalnız O'na kulluk et. O'na ibadetinde sabır ve sebat göster. O'na denk ve adaş olacak hiç kimse bilir misin?*" (Meryem, 19/65)

"*Rabbiniz Allah, işte bu vasıflara sahip olan Yüce Zâttır. O'ndan başka tanrı yoktur. Her şeyi yaratan O'dur. O hâlde yalnız O'na ibadet edin. Her şeyin yönetimi O'nun elindedir.*" (En'âm, 6/102)[77]

İnsanın yaratılması, yaşatılması, rızıklandırılması, her şeyin onun emrine verilmesi ve en şerefli varlık kılınması; Hakk'ı tanımak ve O'na kul olmak içindir. İnançsızlık ve ibadetsizlik fıtrata aykırı bir durumdur. Mademki Rabbimiz Allah, bizi yaratmak suretiyle varlık sahnesine çıkarmıştır; o hâlde sırf bunun için Allah'a kulluk borcumuz vardır.

Allah'ın yaratması, insanın O'na ibadet etmesini gerektirir. "*Rabbiniz Allah işte bu vasıflara sahip olan Yüce Zâttır. O'ndan başka tanrı yoktur. Her şeyi yaratan O'dur. O hâlde yalnız O'na ibadet edin. Her şeyin yönetimi O'nun elindedir.*" (En'âm, 6/102) Bu âyette de belirtildiği gibi, Rubûbiyet ve yaratıcılık sıfatlarına sahip sadece Allah Teâlâ'dır. O hâlde, ubûdiyete lâyık ve hak sahibi de sadece O'dur.

---

[77] Ayrıca, bkz. En'âm, 6/14, 164; A'râf, 7/172; Yûnus, 10/3; Vâkıa, 56/57.

OKUMA PARÇASI

Zaman Zaman Kulluk Vazifemizi Unutabiliyoruz

Bir doktor anlatıyor: Çok yakın bir arkadaşım, 3-4 yaşlarındaki oğlunu kucağına almış, telaşla muayenehaneye gelmişti. Küçüğün ateşlendiğini ve kusmaya başladığını söylüyor, oğluna duyduğu sevgi onda büyük bir üzüntü ve endişe meydana getiriyordu. Kısa bir muayeneden sonra, yediği bir şeyin dokunmuş olabileceğini düşünerek sorduğumda;

"Buzdolabındaki bir kiloya yakın dondurmanın hemen hemen hepsini yemiş. Biz sonra fark ettik." dedi. Mesele anlaşılmıştı. Ancak çocuğuna karşı büyük bir muhabbet duyan babayı teskin etmek, çocuğu tedavi etmekten daha zor olmuştu. Bu itibarla çocuğun da babasını ne kadar sevdiğini göstermek, aynı zamanda hastalanmasına sebep olan dondurma olduğunu ihsas etmek için; 'Oğlum, babanı mı yoksa dondurmayı mı daha çok seviyorsun?' dedim. Çocuğun cevabı; "Dondurmayı..." olmuştu.

Evet, çocuk henüz 3-4 yaşındaydı. O sevdiği şeye fazla düşkünlüğün kendisine zararı olacağını, ayrıca onu temin edenin babası olması cihetiyle, öncelikle onu sevmesi gerektiğini, onun için hiçbir şeyi esirgemeyenin, dondurma gibi bir şeyle kıyas bile edilemeyecek bir varlık olan babası olduğunu bilecek idrak şuuruna sahip değildi. Sadece çocukluk hissini dile getirmişti.

İşte biz büyükler; çoğu zaman idraksiz, şuursuz ufacık çocuğun durumuna düşerek, bize sonsuz nimetleri bağışlayan Yüce Rabbimize şükretmemiz, en çok O'nu severek O'na yönelmemiz gerekirken, yine O'nun lütfu olan dünya nimetlerini daha çok sevmiyor muyuz? Dünya hayatına dalarak kulluk vazifemizi unutmuyor muyuz? Bu fani dünya hayatına fazla düşkünlüğün bize zararı olduğunu bile bile...

2. *Allah'ın Hâlifesi İnsandır ki Bu da İbadeti Gerektirir*

Kur'ân-ı Kerim, insanı "hâlife" olarak niteler. İnsana yaratılışının başında verilen ilk vasıf hâlifeliktir. Bu isim ona çok büyük bir değerin yanında aynı zamanda ağır bir sorumluluk da yüklemektedir: "*Sizi yeryüzünün hâlifeleri kılan, size verdiği (nimetler) hususunda sizi denemek için kiminizi kiminizden derecelerle üstün kılan O'dur. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır ve gerçekten O, bağışlayan merhamet edendir.*"[78] Böylece Allah insanları, hayatın her alanında deneyip onlardaki kulluk ve sorumluluk bilincini daima canlı ve taze tutmuş, bunu bir imtihan vesilesi yapmıştır.

Dünyada her şeyin emrine verildiği insan, Allah'a itaat ederek boyun eğecek, kulluk görevlerini yerine getirerek Allah'a karşı sorumluluğunu ifa etmiş olacaktır. İnsan, hayatının her alanında Allah'ın bir hâlifesidir ve fakat O'na kul olan bir hâlifedir. Dolayısıyla insan, kendisine verilen bu kadar nimet ve bunlar üzerindeki tasarruf yetkisinin karşılığında, mülkün asıl sahibine karşı kullukla sorumlu ve yükümlüdür. Çünkü onun asıl vasfı, kul; asıl görevi ve hatta yaratılış gayesi, sadece Allah'a kulluktur.

3. *Nimetlere Şükür İçin İbadet Etmek Gerekir*

İnsan, Allah'ın kendisine verdiği nimetlerine şükür için ibâdet etmelidir. Allah, Kur'ân'da insana bütün varlıklar içinde ayrı bir kıymet ve değer verdiğini, kısa dünya hayatında bir misafir gibi ağırlandığını ve tekrar ebedî yurdu cennete davet ettiğini bildirmektedir. Bunun için dünyayı bir beşik, yeryüzünü bir döşek, gökyüzünü kandillerle süslü

---

[78] En'âm, 6/165.

bir tavan gibi daha insan dünyaya gelmeden hazırlamıştır. İnsanı yoktan var etmiş, binlerce duygu ve organlarla donatmış ve ihtiyacı olan her şeyi onun için yaratmıştır. Allah, bu nimetlerinin sayısı için, "*Eğer Allah'ın nimetini saymaya kalksanız, sayamazsınız.*" (Nahl, 16/18) buyurmuştur. Allah'ın nimetlerini değil tek tek, topluca saymaya çalışılsa bile sayılamaz.

O hâlde insanın temel görevi nimet sahibi Allah'ı tanımak ve sevmek, ibadetleriyle tanıyıp; sevdiğini göstermektir. Her nimet, iyilik ve ikram için bir teşekkür gereklidir. Allah bir nefeste insana hayatını iki defa geri vermektedir. Bu nedenle hiçbir zaman Allah'ın nimetlerine minnet ve teşekkür borcumuzu ödeyemeyiz.

Şükür Allah'ın bize bahşettiği nimetler karşılığında memnunluk göstermenin, müteşekkir olmanın, minnet duymanın ve gönülden bir sevgi hissetmenin ünvanıdır. Rabbimiz insana verdiği sayısız nimetlerin karşılığında ondan kendisine şükür, iman, itaat yani kısaca kulluk istemektedir: "*Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin.*" (Bakara, 2/172; Nisâ, 4/147)

Netice olarak maddî-manevî Cenâb-ı Hakk'ın bahşettiği bütün nimetlere karşılık insandan, Rabbine daima müteşekkir olması ve O'na kullukta bulunması emredilmektedir: "*Onlar, şu evin Rabbine kulluk etsinler!. Ki O, kendilerini açlıktan doyurdu ve her çeşit korkudan emin kıldı.*" (Kureyş, 106/3-4)

"*(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser'i verdik. Şimdi sen Rabbine kulluk et ve kurban kes.*" (Kevser, 108/1-2)

4. İbadetler, İmanın Kalpte Kökleşmesini Sağlar

İbâdetlerin yerine getirilmesi, imânın kalpte kökleşmesini sağlar. Çünkü ibadet imânın pratiği ve uygulaması hükmündedir. İbadeti terk etmek ise zamanla imâna ait duyarlığı ve heyecanı söndürür; insanı önüne geçilmez kötü duyguların esiri hâline getirir. İnsana öyle günahlar işletir ki, insan insanlığından utanır hâle gelebilir. Böyle bir sonuçtan kurtulmak ancak ibadetlerin yerine getirilmesiyle mümkündür.

İbadetler, imanın eylem planın dökülerek pratik hayata yansıtılmasıdır. Bu yönüyle pratiğe dökülecek olan esaslar, nazarî olarak inanılacak şeylerin bir takviyecisi konumundadır. Bu mânâda yaptığımız ibadetler imanın kalbimizde kökleşmesini temin eder. Müminin, hakiki imanı elde edip imanının sağlamlaştırması iman-amel bütünlüğüyle mümkündür.

Kur'ân-ı Kerim'in pek çok âyetinde iman ile salih amelin yanyana zikredildiğini ve müminlerin salih ameller işleyerek maddî-manevî gelişmelerini sağlamaları gerektiğini ısrarla vurgulandığını görüyoruz. İmanı bir fanusa benzetecek olursak, fanusun içindeki ışık iman, fanus ise ibadetlerdir. Bu sebeple kalbteki iman ışığının hiç sönmeden parlaması, giderek gücünü artırması salih amellerle mümkün olabilir.

Kalp, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bir hadislerinde ifade buyurdukları gibi "Her an değiştiği için ona kalb denilmiştir. Kalb, bir ağacın başına asılmış kuş tüyüne benzer. Rüzgar devamlı onun içini dışına çevirir."[79] Buradan da anlaşılmaktadır ki, iman sahibi bir kalbin istikameti salih

---

[79] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4, 408.

amele endekslidir. Çünkü imanın insanın içinde yerleşmesi amele bağlıdır.

İman etmekle beraber hayatında ibadete yer vermeyen insanın dine bağlılığı zamanla azalır, günün birinde kalbindeki iman ışığı da sönebilir. O hâlde diyebiliriz ki, iman ve ibadetler et ve tırnak gibidirler. Onların birbirinden ayrılması imkânsızdır. Hakiki iman, insanı salih amel işlemeye sevk eder, salih amel de imanı kuvvetlendirir.

İnsanın imanı, ancak ibadetlerle olgunlaşır. Bir kulun Allah katındaki değeri, Ona karşı kulluk vazifesinde göstereceği hassasiyet nispetindedir.

OKUMA PARÇASI

İki Genç ve Önlerine Çıkan İki Yol

Bir zamanlar, uzak mı uzak diyarların birinde Sencer ve Kaya adında iki genç yaşarmış. Yüksek ve karlı dağların gölgelediği küçük köylerine sığamayan bu delikanlılar, bir gün hükümdarın ordusuna katılmışlar ve hükümdarın emriyle uzak bir şehre görevli olarak gönderilmişler. Hazırlanıp yola koyulmuşlar. Bir süre sonra yolun ikiye ayrıldığını görmüşler, fakat hangi yola gideceklerine karar verememişler. Orada bulunan bir adama sormuşlar:

"Bu yollar nereye çıkar?"

"İkisi de aynı şehre çıkar." diye cevap vermiş adam.

"Hangi yol kısadır?" diye sormuşlar tekrar.

"İkisi de eşit mesafededir." demiş adam.

İki genç şaşkınlıkla birbirlerine bakmışlar. Çevreyi iyi bildiği her hâlinden belli olan bu garip adama bir kez daha sormuşlar:

"Hangi yol iyidir?"

Adam onları şöyle bir süzdükten sonra ağır ağır açıklamış durumu:

"Birinci yol oldukça güvenlidir. Bu yolda gidenlerin onda dokuzu rahat yolculuk eder ve kârlı çıkar. İkinci yolun bir ayrıcalığı yoktur. Üstelik o yolda giden on yolcudan dokuzu tehlikelerle karşılaşır ve zarar görür!"

Bu açıklamalardan sonra gençlerin şaşkınlığı bir kat daha artmış.

"Bu durumda ikinci yolu kim niye tercih etsin ki?" diye düşünmüşler.

Garip adam, onların düşüncelerini okumuşçasına sözlerine devam etmiş.

"Hepsi bu kadar değil!" demiş. "Birinci yol, hükümdarın askerlerinin kullandığı yoldur. Bu yolu tercih edenler yanlarında silah ve askerlik için gerekli malzemeyi taşımak zorundadırlar. İkinci yol ise, hükümdara tâbi olmayanların kullandığı yoldur. Yolcuların çanta ve silah taşıma zorunluluğu yoktur. Bu nedenle rahat yolculuk eder gibi görünürler."

Sencer, adama teşekkür ederek, çantasını sırtına, silahını beline yükleyip birinci yola yönelmiş. Âdeta vücudunun bir parçası gibi benimsediği bu mühimmatı ne olursa olsun bırakmaya niyetli değilmiş. Bir asker olarak ihtiyaç duyabileceği her şeyin yanında olduğunu bildiği için, kalbinde ve ruhunda zerre kadar endişe yokmuş.

Ancak, emir altında yaşamaktan ve sırt çantasının ağırlığından yorulacağını zanneden Kaya, diğer yolun kendisi için daha uygun olduğunu düşünmüş. Sencer ile vedalaşmış. Çanta ve silahını bir kenara fırlatıp az da olsa hürriyetin tadını çıkarmak hayâliyle yola koyulmuş. Sencer, uzun bir yolculuktan sonra şehre ulaşmış. Kendisine verilen görevi başarıyla yerine getirdikten sonra komutanı bulmuş. Durumdan memnun olan komutan çeşitli hediyelerle Sencer'i ödüllendirmiş.

Öte yanda Kaya, kırda gezinircesine şarkılar söyleyerek keyifle ilerlemiş; ama başına gelmedik iş kalmamış. Acıktığını hissettiğinde bir ağaç gölgesinde mola vermek istemiş. Oysa etrafta ne yiyecek bir şey, ne de içecek su varmış. Çantasını yol ayrımında bıraktığını hatırlamış. Çaresiz, ince ağaç dallarını koparıp yemeye çalışmış.

İşte ne olduysa o sırada olmuş. Nereden çıktığı belli olmayan keskin bakışlı siyah bir panter ona doğru atılmış. Yanında silahı olmadığını fark eden Kaya ne yapacağını bilemeden, ağaçlar arasında şuursuzca koşmaya başlamış. Nefesi tükenip dizlerinin bağı çözüldüğünde etrafa şöyle bir göz atmış. Hiçbir şey görememiş. Kara panterden kurtulduğunu düşünerek derin bir soluk almış. Ama sevinci uzun sürmemiş. Gür ağaçların gölgelediği ormanda kaybolduğunu fark etmiş.

Saatlerce, ne tarafa gittiğini bilmeden yürümüş. Bir ağaca yaslanarak uykuya dalmış. Soğuk bir gecenin ardından güneşin ilk ışıkları yüzüne vurduğunda kamaşan gözlerini açmış. Etrafta kim oldukları tam seçilemeyen insanlar varmış. Kurtulduğunu düşünüp ayağa kalkmış, ama ellerindeki kılıçlardan, yanındakilerin, sınırdan geçen düşman askerleri olduğunu fark etmiş.

Sarp dağlarda aylar süren esaretten sonra Kaya, bir fırsatını bulup kaçmış ve perişan bir durumda şehre ulaşmış. Komutanın huzuruna çıkacak cesareti kendinde bulamamış. Korku ve açlıktan titreyerek bir köşede dilenmeye başlamış. Devriye gezen askerler onun durumundan şüphelenmişler ve onu sorgulamışlar. Durumu anlayınca, görevi ihmal etmekle suçlayıp zindana atmışlar.

Kaya, kendisine uzatılan bir tas çorbaya uzanırken, zindana atılmayı hak ettiğini düşünmüş. Bir süre sonra zindanın kapısı açılmış. Kaya içeriye giren askeri tanımış. Bu Sencer'miş. İki arkadaş hasretle kucaklaştıktan sonra Sencer: "Başına gelenleri öğrendim ve senin için komutanla görüştüm. Mahkemede pişmanlığını dile getirip, af dilersen serbest kalacaksın!"

Birkaç gün sonra serbest kalan Kaya'nın sevincine diyecek yokmuş. Sencer'i aramış. Nihayet onu bir köşede ibadet ederken bulmuş.

"Her zaman olduğu gibi görevlerini de ibadetlerini de aksatmıyorsun." demiş.

"Bu da Allah'a karşı görevimiz." diye karşılık vermiş Sencer. Sonra, "Yolculuk boyunca başımıza gelen olaylarla şu yaşadığımız hayat birbirine benzemiyor mu?" diye sormuş Kaya'ya.

"Ne demek istediğini anlayamadım." diye cevap vermiş Kaya şaşkınlıkla.

Sencer, onun gözlerine bakarak devam etmiş: "Düşün ki yaptığımız yolculuk hayat yolculuğudur. Ruhlar aleminden gelip kabirden geçer ve ahirete gider. İbadet bu yolculuk sırasında taşıdığımız çanta ve silahtır. İbadet zor ve ağır gibi görünür; ama gerçekte öyle bir rahatlık verir ki, tarif edilemez."

"Nasıl bir rahatlık bu?" diye sormuş Kaya. Sencer şöyle cevap vermiş: "İbadet eden insan bilir ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Her şey onun elindedir ve o hikmetsiz iş yapmaz. Üstelik lütfu ve merhameti de çoktur. Bu nedenle, darda kalınca Allah'a sığınır, imanı ve ibadeti ona güven verir. Dünyadan göçüp ahirete ulaştığında da, görevini tam yapan bir asker gibi ödüllendirilir."

"Şimdi anlıyorum." demiş Kaya. "Benim gibi gafillerse hayatını endişelerle yaşar. Yine de, arzu ve emellerinin sınırsız, gücünün sınırlı olduğunu unutur; Allah'a ibadeti terk eder. Buna karşılık kimi zaman kullara kul olur, kimi zaman da ihtiyaçlarını onlardan isteyerek dilencilik eder. Ahirete ulaştığında ise görevini ihmal eden asker gibi ceza görür!" Sonra da Sencer'in gözlerinin içine bakarak sormuş. "Nasıl, iyi anlamış mıyım?"

5. İbadet, İnsanı Allah'a Yakınlaştırır

İbadet, insanı Allah'a yükseltir. İbadetleriyle insan kendini dâima Allah'ın huzurunda hisseder. Böylece hem kötü his ve duygularının baskısından kurtulur hem de şefkat, merhamet ve sevgi hisleriyle ruhunu daima temiz tutar, ihsan sırrına yani "Allah'ı görüyormuşçasına" ibadet etme ufkuna ulaşır.

İbadet, zihinleri Cenâb-ı Hakk'a yöneltip O'na itâatimizi temin eder. İnsan, Allah'ın muazzam kudretinin tezahürleri karşısında kendi kulluğunu itiraf ederek O'na sevgi ile bağlanır. Yani Rabbi ile kendisi arasında sevgi bağını kurar ve O'nun kendine yakınlığını hisseder. Bu yakınlığın seviye ve mahiyeti şu âyette ifade edilir: "*Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): Ben çok yakınım. Bana duâ ettiği vakit duâ edenin dileğine karşılık veririm. O hâlde (kullarım da) benim davetime uysunlar ve bana inansınlar ki doğru yolu bulalar.*" (Bakara, 2/186)

Allah, kendisine kulluk görevlerini yapan kullarını sever ve o kulunu kendisine yaklaştırır. Bu hakikati Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle dile getirirler:

"Allah şöyle buyurdu: Kim veli bir kuluma düşmanlık ederse, ben de ona savaş açarım. Kulum bana, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevgili bir şeyle yaklaşmaz. Kulum bana nafile ibadetlerle de yaklaşmaya devam eder. Nihayet onu severim. Ben kulumu sevince de artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı mesabesinde olurum. Diliyle de her ne isterse muhakkak onları kendisine ihsan ederim. Bana sığınmak isteyince de onu korurum."[80]

---

[80] Buhârî, *Rikak*, 38.

"Allah, bir kulu sevdiğinde Cibril'e:

"Allah falan kulu seviyor; sen de onu sev!" diye emreder. Cibril de o kulu sever. Sonra Cibril gök halkına :

"Allah, falanı seviyor; siz de onu seviniz!" diye seslenir. Göktekiler de o kimseyi severler. Sonra yerdeki insanların gönlüne o kimse hakkında bir sevgi konulur da insanlar arasında da sevilir ve iyi kişi olarak anılır."[81]

OKUMA PARÇASI

Hiçbir İbadeti Küçümseme!

Bir gün Bağdat caddelerinden birinde giderken yolun kenarında bir sebilcinin (su dağıtıcısı):

"Benim suyumdan içene Allah da Kevser suyundan içirsin." diye dua ettiğini duyarlar.

Maruf hemen yaklaşır, nafile oruç tuttuğu hâlde adamın suyundan içer. Kendisini ikaz ederler:

"Siz oruçlu idiniz, ikindiden sonra orucunuzu bozmanıza gerek yoktu, unuttunuz mu yoksa?" derler.

"Hayır" der, "Ne unuttum, ne ikindiden sonra oluşundan gaflet ettim."

"Öyle ise neden suyu içtiniz?"

Şöyle izah eder durumu.

"Rabbimizin rızası nerededir belli olmaz. Muhtemeldir ki bu masum adamın duası, benim tuttuğum nafile oruçtan daha makbuldür. Bu makbul duayı almak için suyundan içmeyi tercih edip orucumu bozdum. Bu orucu tekrar tutarım; ama bu duayı bir daha alamam."

Gerçekten de sonuç ümit ettiği gibi olmuştur. Çünkü vefatından sonra kendisini rüyada gören bir yakını sormuş:

---

81 Buhârî, *Bed'u'l-Halk*, 6, *Edeb*, 41.

"Senin birçok iyilik ve ibadetlerin vardı. Rabbimiz en çok hangisinden ikram ve ihsanlarda bulundu?"

Cevabı aynen şöyle olur:

"Hepsi bir yana, orucumu bozarak suyundan içtiğim sebilcinin duası bir yana!"

Evet hiçbir iyilik ve ibadeti basit görmeyin, önemsiz saymayın. Zira Rabbimizin rızası hangisindedir bilinmez. Sizin küçük gördüğünüzü Rabbimiz büyük görür ve affınıza vesile kılar.

6. İnsan, İbadet Sayesinde Huzur Bulur, Olgunluğa Erer

İnsanın kendisi ibâdet etmeye muhtaçtır. İnsan hastalandığı zaman doktora gider. Doktor da o insanın hastalığını teşhis ettikten sonra tedavisi için birtakım ilaçlar verir. Ardından ilaçları kullanması için ısrar eder. Aynen bunun gibi ibâdetler de insanın manevî yara ve hastalıklarının tedavisi için Allah tarafından yazılmış reçete gibidir. İnsanoğlunun huzur ve mutluğu ancak ibadetlerini yerine getirmesiyle mümkündür.

Allah'a kullukla gönlü coşan bir insan ruhen doygunluğa erişir. Allah'ın razı olacağı bir kulluk performansına yükseldiği müddetçe de o, iç dünyasında en derin mutluluk ve tarifi imkansız hazlar yaşar. Böyle bir insan, almış olduğu manevi lezzetler sayesinde günlük hayatında önünü kesen her türlü zorluk karşısında sarsılmadan durabilir.

Çünkü o, eşya ve hadiselerin tek yaratıcısı Yüce Allah'a dayanmış ve O'na güvenmiştir. Bir kul olarak bizim için en büyük nimet, Rabb'imize karşı kulluk vazifemizi yerine getirebilme gayretimizdir. Böyle bir gayret, neticede hem kişinin kendisine hem de çevresine huzur getirir.

Bediüzzaman Hazretleri'nin ifadesiyle İnsan, cismen küçük,

zayıf ve âciz olmakla beraber, pek yüksek bir ruhu taşır. Pek büyük bir kabiliyete mâliktir. Sınırlandırılamayacak derecede meyilleri vardır. Sonsuz emel ve arzular sahibidir. Sayılamayacak kadar çok fikirleri vardır. Sınır kabul etmez şehevî ve gazabî hisleri vardır ve öyle harika bir yaratılışı vardır ki, sanki bütün nevilere ve âlemlere fihrist olarak yaratılmıştır.

İşte ibadet böyle bir insanın ruhuna genişlik verir. Kabiliyetlerini inkişaf ettirir. Meyil ve arzularını kötü olanlarından ayırıp seçer, tertemiz hâle getirir. Emel ve isteklerini gerçekleştirir. Fikirlerini genişletip intizam altına alır. Şehevî ve gazabî duygularını had altına alıp taşkınlık ve kötülüklerden korur. Kemâl ve olgunluğun zirvesine yükseltir. Kul ile Allah arasında en yüksek ve güzel alâka ve bağ ibadettir.

7. İbadet Eden Cenneti Kazanır

Cennet, Allah'ın âhirette müminlere, bu dünyada iken iman edip salih amel işlemelerine karşılık lütfundan bahşettiği saadet diyarının adıdır. Cennet, bu dünyaya imtihan edilmek üzere gönderilen insanların, kıyamet kopup, hesaplar görüldükten sonra, içlerinden bu dünyada iken Allah'a, ahiret gününe ve Allah'ın elçileri vasıtasıyla gönderdiği bütün mesajlara inanan, kulluk ve tâatte bulunan müttakî ve temiz olanlarının gideceği ebedî huzur ve saadet yurdudur.

İbadet edenlerin Cennet'e kavuşacağını anlatan pek çok âyet bulunmaktadır: "*İman edip makbul ve güzel işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan Cennetler vardır.*" (Bakara, 2/25)

"*Rabbiniz tarafından mağfirete, genişliği göklerle yer*

kadar ve müttakiler için hazırlanmış bir Cennet'e doğru yarışırcasına koşuşun!" (Âl-i İmrân, 3/133)

Görüldüğü üzere âyetlerde Cennet'e hep takva sahiplerinin ve salih amel işleyenlerin gireceği belirtilmektedir. O hâlde Cennet'e ehil hâle gelebilmek için de ibadet etmeliyiz.

Cehennem ise ahirette suçlulara ceza olarak tutuşturulan ateşin ismidir. Kur'ân-ı Kerim'de inanan ve güzel amel işleyen kimselere Cennet vaad edildiği gibi; inançsız ve günahkâr kimselere de Cehennem vaad edilmiştir. Tevbe etmeden günahkâr olarak ölen ve Allah'ın kendilerini affetmediği mü'minler ise Cehennem'de ebedî kalmazlar. Kendilerine günahları kadar azap edilir. Sonra oradan kurtulup Cennet'e girerler ve orada ebedî kalırlar.[82]

Bu dünyada kulluk görevlerini yerine getiren insan yapmış olduğu amellerle kendi cennetini inşa etmektedir. Kulluk görevlerini yerine getirmeyen insanı ise ahirette çok zor bir hayat beklemektedir.

8. İbadetlerin Pek Çok Hikmeti Vardır

İbadet hiçbir fayda ve çıkar için yapılmaz. İbâdet ancak Allah'ın emri olduğu için, O'nun rıza ve hoşnutluğunu kazanmak için yapılır. İbâdette temel amaç ne cennet arzusu ne de cehennem korkusudur. Ancak Allah rızası için samimi niyetle ibâdet eden kimseler, ibâdetlerinin yararlarını hem dünyada hem de ahirette göreceklerdir. Ancak kula düşen, ibadetlerin hikmet ve maslahatlarını gözetmeksizin kayıtsız şartsız Allah'ın emirlerine boyun eymektir. Allah'a karşı hakiki kulluğun gereği de budur. Çünkü kulluk, kulun Allah'ın

82 Mülk, 67/2, Necm, 53/39; Nahl, 16/18; Tevbe, 9/105, Yûnus, 10/44..

iradesini ve isteklerini kendi istek ve seçimlerinden öne geçirmesi ve her işinde Allah'ın rızasına talip olmasıdır.

O hâlde eğer Allah Teala'nın bir imtihan olarak kullarına yönelttiği emir ve nehiyleri varsa, kullara düşen de bu emirlere harfiyen uymak ve ihlâsla Allah'ın emirlerini yerine getirerek kendi çıkarına olan değişik mülahazalardan vazgeçmektir.

Bununla birlikte elbette ibadetlerin pek çok hikmetleri de vardır. Mesela, oruç tutmanın, fakirlerin hâlini anlamaya sebep olduğu, nefsi sabra alıştırdığı, nimetlerin gerçek kıymetini anlamaya ve şükre vesile olduğu, sıhhî açıdan bedene faydalı olduğugibi birçok hikmetini sayabiliriz. Aynı şekilde zekâtı düşündüğümüzde de, onun zengin fakir arasında bir köprü olduğu, malları temizlediği, insandaki cimrilik hastalığını öldürerek onu cömertliğe alıştırdığı ve yine insanın merhamet duygularını geliştirdiği söylenebilir. Bunlar gibi her bir ibadeti düşündüğümüzde birçok hikmet sayabiliriz. Kaldı ki, bu saydığımız hikmetler de bizim akledebildiğimiz ölçüdedir.

Netice itibariyle daha önce de ifade ettiğimiz gibi bir kul olarak bize düşen vazife Rabbimize karşı kulluk vazifemizi hikmetlerini göz önünde bulundurmaksızın yerine getirebilmemizdir.

"Bulduğumu Sende buldum,
Bâtıl şeylerden kurtuldum;
Gelip kapında kul oldum;
Rabb'im sana döndüm yüzüm!

Dünyalar Seninle cennet,
Nimet Senden kime minnet?
Gel kuluna merhamet et!
Rabb'im Sana döndüm yüzüm!"

mısralarından ifade edildiği gibi her an O'na yönelmek, O'nun rahmetinin enginliğini iliklerimize kadar duymak, O'nunla doymak, O'ndan gayrı hiçbir şeye gönül vermemek çok büyük bir ayrıcalıktır.

OKUMA PARÇASI

İbadet Etmenin Yaşı Olur mu?

İyi bir terziydi. Dört dörtlük elbiseler dikerdi. Hiçbir eksiklik bırakmamaya çalışırdı. Bazılarının 'kim anlar onu!' dediği yanlışları bile hemen düzeltmeye çalışırdı.

Onun için gece gündüz çalıştığı olurdu. Çoğu akşamları sabahlardı dükkanda, elindeki işi bitirmek için.. Namazlarını hiç kaçırmazdı. Çoğu zaman camiye gider bazen de dükkanda kılardı.

Bir gün ezan okunuyordu. Hemen dükkanını kapayıp camiye yetişmek istiyordu tam bu sırada karşı marangoz çağırdı. "Hayırdır" diyerek içeri girdi. Adam çay söylemek istemişti. Ama o, kahve çayından nefret ederdi. Kendisinin küçük bir semaveri vardı onunla çayını ağır ağır kaynatırdı. Kibarca reddetti. Bir müddet bakıştıktan sonra marangoza;

"Acelem var gitmem lazım." dedi bunun üzerine marangoz:

"İşler nasıl, müşteriler çok mu?" gibi havadan sudan sorularla oyaladı. Terzinin işini önemsemiyordu adeta. Bunun üzerine terzi bir kez daha kapıya doğru yöneldi. Bu sefer genç marangoz;

"Yahu abi seni hep namazdayken görüyorum. Daha çok gençsin, biraz yaşamamız gerekmez mi? Tamam yaşlanınca kılarız, uzatırız sakalı."

Genç adam beklemediği soru karşısında biraz düşündü...

"Peki ya yaşlanamaz isek? Genç ölümleri hiç duymadın mı?"

"Ya abi bırak gericiler gibi konuşmayı genç ölümler binde hata yüzbinde bir olur. Yaşlanınca yapsak daha iyi olur, yaşlılık biçilmiş kaftan bu işler için..."

Genç karşısındakine bir şey anlatamayacağını anladı ve her zamanki tavrıyla nazikçe izin isteyip çıktı.

Ertesi gün dükkanına geldiğinde karşıda bir topluluk gördü, meraklandı. Dükkan mı soyuldu acaba diyerek sokuldu kalabalığa. Herkes üzgün bir hâlde idi. Kimseye soru soramadı. Etrafta bir zorlama izi de yoktu. İçeri girdikçe kalabalık artmıştı. Derken biri;

"Yazık oldu çocuğa daha çok gençti.."

İşitince bunları, anladı ne olduğunu...

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Bir Müslümanın Yol Haritası (İman-İbadet-Ahlâk), Işık Yayınları
- Cennet ve Cehennem, Rehber Yayınları
- Fıkhî Açıdan Türkçe İbadet, Işık Akademi Yayınları
- Gece İbadeti, Işık Yayınları
- Gencin Yol Rehberi- 1-2 (İman İbadet Ahlâk), Muştu Yayınları
- Her Yönüyle Hac, Rehber Yayınları
- İbadet, Aşk ve Hasret Diyarı Hicaz, Işık Yayınları
- İbadetin Getirdikleri, Işık Yayınları
- Nafile İbadetler, Rehber Yayınları
- Saadet Asrında İlim ve İbadet (Sahabe Hayatından 6), Muştu Yayınları
- Soru ve Cevaplarla Oruç, Rehber Yayınları
- Soru ve Cevaplarla Zekât, Rehber Yayınları

Sorular

1- *Aşağıdakilerden hangisi hem bedenle hem de malla yapılan ibadetlerden biridir?*

a- Namaz b- Oruç

c- Hac d- Hiçbiri

2- İbadetlerin sadece Allah emrettiği için yapılmasını aşağıdaki kavramlardan hangisi en güzel açıklar?

a- İhlâs b- Murakabe

c- İtaat d- Emr-i bil maruf

3- Kur'ân'da belirtildiğine göre Allah'ın hâlifesi ....'dır." cümlesindeki boş yere hangi kelime gelmelidir?

a- Hayvan b- Melek

c- İnsan d- Cin

4- Hz. İsa'nın dile geldiğinde ilk sözü ne ile ilgili olmuştur?

a- Oruç b- Kulluk

c- Zekat d- Hiçbiri

5- Aşağıdakilerden hangisi niçin ibadet yapmamız gerektiğini anlatan doğru bir seçenek değildir?

a- İbadet için yaratılmış olmamız

b- Nimetlere şükür olduğu için

c- İbadetlerin pek çok maddi faydalarının olması

d- İbadetler insanı Allah'a yaklaştırdığı için

6- Aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

a- İbadetler imanın kalpte kökleşmesini sağlar.

b- İbadetler iman esaslarını takviye eder.

c- Kur'ân-ı Kerim'de pek çok yerde iman ve salih amel beraber zikredilmiştir.

d- İnsanın sadece iman etmesi yeterlidir. Eğer kalbi temiz ise ibadet etmese de olur.

7- İbadet'in kelime mânâsı nedir?

a- Kulluk b- Nezafet

c- Temizlik d- Takva

8- Allah beni, kul Peygamber olmakla sultan Peygamber olmak arasında muhayyer bıraktı. Ben ise kul Peygamber olmayı tercih ettim." diyen peygamber aşağıdakilerden hangisidir?

a- Hz. İsa b- Hz. Muhammed

c- Hz. Musa d- Hz. İbrahim

9- Aşağıdakilerden hangisi ibadet kelimesine benzer (onu en iyi karşılayan) bir kelimedir?

a- Salih amel b- İman

c- İtikad d- Ukubat

10- Orucu perhiz için tutmak, Kur'ân'ı sesinin güzelliğini duyurmak için okumak, meşhur olmak için ilim yapmak gibi tavırlar ibadetlerle ilgili olarak aşağıdaki hangi esasa ters düşmektedir?

a- Riya b- İhlas

c- Zühd d- Verâ'

Beşinci Bölüm

NASIL NAMAZ KILMALIYIZ?

NASIL NAMAZ KILMALIYIZ?

Namaz, imanın ikiz kardeşi gibidir. İkisini birbirinden ayırmak çok zordur. O, imandan sonra en önemli ibadettir. Dinde, imandan sonra en büyük hakikat, namazdır. Bu anlamda namaza pratik iman, imana ise nazarî bir namaz diyebiliriz. O, dünyanın boğucu atmosferinden sıkılan insana gökler ötesinden yapılan bir miraç çağrısıdır.[83] Bu çağrıya uymak her mü'minin en hayati kulluk borcudur.

Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Allah'ın en çok sevdiği amel hangisidir?" diye sorulunca, "Vakti gelince kılınan namazdır." buyurur.[84] O yüzden mümin, günde en az beş defa sonsuz kudret sahibi ve her şeye hükmünü kabul ettiren Rabbi'nin huzuruna çıkarak namazını hakkıyla kılmalıdır. Bunu bizden bizzat Rabbimiz istemektedir: "*İman eden kullarıma söyle: Namazı dosdoğru kılsınlar...*" (İbrahim, 31)

Namaz dinin direğidir. Malumunuz bir binayı ayakta tutan direkleridir, sütunlarıdır. Onlar, olmazsa bina ayakta

---

83 Suyûtî, *Şerhu Sünen-i İbn-i Mâce*, s.313; Ali el-Kâri", *Mirkâtü'l-Mefâtih*, 1/113.

84 Buhârî, *Namaz Vakitleri,* 6.

duramaz. Aynen bunun gibi namaz İslâm binasının direğidir. O olmadığı takdirde kişinin kulluk hayatı ciddi sıkıntılara, sarsıntılara gebe demektir.

Namazı terk etmek, kılmamak büyük günahtır. Peygamberimiz, kıyamet gününde hesabı sorulacak ilk amelin namaz olacağını bildirmiştir.[85]

Cenâb-ı Hak namaza, namazını kılan mümine değer vermektedir. Bir mümin de namaza Allah'ın verdiği kadar değer vermelidir. Çünkü Allah, neye ne derece ehemmiyet veriyorsa, ona o kadar değer vermek kalbin Allah'la irtibatının emâresidir.

Şimdi her müminin en azından ilmihâl derecesinde bilmesi gerekli olan namazla alâkalı birtakım hususları incelemeye çalışalım.

Ezan ve Kamet Nedir?

Ezan sözlükte "duyurmak, bildirmek" anlamlarına gelir. İlmihâldeki anlamı ise, farz namazlar için belli vakitlerde okunan "bilinen özel sözler"dir. Ezan okuyan kişiye müezzin denir.

Ezan şu ifadelerle okunur:

Allahu Ekber Allahu Ekber
Allahu Ekber Allahu Ekber
Eşhedü enlâ ilâhe illâllah
Eşhedü enlâ ilâhe illâllah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah
Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah

---

85 Tirmizî, *Salât*, 188.

Hayye ale's-salâh
Hayye ale's-salâh
Hayye ale'l-felâh
Hayye ale'l-felâh
Allahu Ekber Allahu Ekber
Lâ ilâhe illâllah

Erkekler yalnız başlarına veya cemaatle namaz kılacakları zaman kamet de getirirler. Kamet, ezanın sözlerinin aynen okunup sadece hayye ale'l-felah'tan sonra iki kere "namaz başladı" mânâsına gelen "Kad kâmeti's-salâh" ifadesinin de eklenmesiyle yerine getirilmiş olur.

Sabah ezanında "Hayye ale'l-felâh" denildikten sonra iki defa "es-Salâtü hayrun mine'n-nevm - Namaz uykudan hayırlıdır." denilir.

Ezan aracılığı ile halka hem namaz vaktinin girdiği ve cemaatle namaz kılınacağı duyurulmuş olmakta, hem de Allah'ın büyüklüğü, Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Allah'ın elçisi ve namazın kurtuluş yolunun kapısı olduğu ilan edilmektedir.

Namazın Çeşitleri Nelerdir?

Namazların farz, vacip, nafile (sünnet) gibi türleri vardır:

Farz Namazlar: Mutlaka yerine getirilmesi gerekli olan, özürsüz terk edilemeyen namazlardır. Beş vakit namaz gibi.

Farz olan namazlar, farz-ı ayın ve farz-ı kifâye olmak üzere ikiye ayrılır. Farz-ı ayın olan namazlar, yükümlülük çağındaki her Müslüman'a farz olup, her bir mükellefin bizzat kendisinin eda etmesi gereken namazlardır. Farz-ı ayın olan

namazlar, her gün beş vakit namaz ve her hafta Cuma günleri kılınan Cuma namazından ibarettir.

Müslümanlardan belli topluluğun yerine getirmesiyle diğerlerinden sorumluluğun kalktığı farza farz-ı kifâye denir. Bunun tek örneği vardır ki, o da bir Müslüman öldüğünde başta yakınları, komşuları ve tanıyanları olmak üzere Müslümanlarca kılınması gereken cenaze namazıdır.

Vacip Namazlar: Vacip namazlar, vacip oluşu kulun fiiline bağlı olmayan (li-aynihi vacip) ve vacip oluşu kulun fiiline bağlı olan vacip (li-gayrihi vacip) olmak üzere iki kısımdır.

Yatsı namazından sonra kılınan üç rekâtlık vitir namazı ile Ramazan ve Kurban bayramı namazları birinci grupta yer alır. İkinci grupta ise nezir namazı ve bozulan nafile namazın kazası yer alır. Nezir namazı, mükellef olduğu namazların dışında, kişinin bir vesileyle "Şu kadar namaz kılmayı nezrediyorum (adıyorum)." gibi kendi iradesiyle kendini yükümlü kılmış olduğu namazdır. Dolayısıyla bu şekilde adanan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi gerekir.

Sünnet (Nafile) Namazlar: Sünnet namazlar, farz ve vacip dışında kalan, terk edilmesi durumunda sorumluluk gerektirmeyen; fakat Peygamber Efendimiz'in kıldığı, diğer Müslümanların da kıldıkları takdirde kendilerini Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha yakın hissetmelerini sağlayacak namazlardır. Sabah namazının iki rekatlik sünneti gibi.

Nafile namazlar, farzları tamamladığı gibi, Allah'a yakınlığa vesile olur, manevi dereceleri yükseltir ve gerçek kulluğa giden yolları kolaylaştırır.

Namaz Vakitleri Nelerdir?

Namaz, belirli zaman dilimlerinde yapılması gereken farz bir ibadettir. Bundan dolayı farz namazlar için vakit şarttır. Yine her bir farz namaza bağlı sünnet namazlar, vitir, teravih ve bayram namazları için de vakit şarttır.

Bir farz namaz, vaktinin girmesinden önce eda edilemeyeceği gibi, vaktinin çıkmasından sonra da eda edilemez. Bir namazı vaktinde kılmaya "*eda*", namazda oluşan herhangi bir eksiklik sebebiyle aynı namazı vakti içinde tekrar kılmaya "iâde", vaktinden sonra kılmaya ise "*kaza*" denir. Vaktinde kılınamayan namaza "*fâite*" (çoğulu fevâit) denir. Vaktinde kılınamamış namazı ifade için "kaçmış" anlamındaki fâite kelimesinin kullanılmış olması, bir Müslüman'ın namazı kasten terk etmeyeceğini, vakti içinde eda edeceğini, ancak uyuma, bayılma ve unutma gibi elde olmayan sebeplerle namazın kaçmış olabileceğini hissettirmesi bakımından manidardır.

Şimdi "beş vakit namaz"ın ve vitir namazının vaktini anlatalım:

Sabah namazının vakti: İkinci fecrin doğması ile başlayıp güneşin doğmasından az önceye kadar olan süre, sabah namazının vaktidir. İkinci fecir; sabaha karşı doğu ufkunda tan yeri boyunca genişleyerek yayılan bir aydınlıktır. Bu aydınlıkla yatsı namazının vakti çıkmış sabah namazının vakti girmiş olur.

Öğle namazının vakti: Güneşin tepe noktasını geçip batıya doğru kaymasından itibaren başlar ve güneş tam tepedeyken eşyanın yere düşen gölge uzunluğu hariç, her şeyin gölgesi kendisinin iki misline ulaşacağı zamana kadar devam eder.

İkindi namazının vakti: Öğle namazının vakti çıktıktan sonra başlar ve güneşin batması ile son bulur.

Akşam namazının vakti: Güneş'in tam olarak batmasıyla başlar ve şafağın kaybolacağı zamana kadar sürer.

Yatsı namazının vakti: Şafağın kaybolmasından itibaren başlar ve ikinci fecrin doğmasına kadar devam eder.

Vitir namazı: Vacip bir namazdır ve yatsı namazından sonra kılınma zamanı başlar ve sabah namazı vakti girene kadar kılınabilir.

Not: Bir bölgede herhangi bir namazın vakti gerçekleşmiyorsa veya tam olarak belirlenemiyorsa orada yaşayanlar, namaz vakitleri tam olarak belirlenebilen en yakın bölgedeki namaz vakitlerine göre bir takdir ve belirleme yaparak namazlarını kılarlar.

Mekruh Vakitler Nelerdir?

Genel olarak namaz kılmak için uygun olmayan vakitler vardır. Bu mekruh vakitler iki kısımdır: Bir kısmında hiçbir namaz kılınmaz, bir kısmında ise özellikle nafile namaz kılınmaz, kaza namazı kılınabilir.

Hiçbir namazın kılınamayacağı üç mekruh vakit şunlardır:

1. Güneşin doğmasından yükselmesine kadar olan 40-45 dakikalık zaman.

2. Güneşin tam tepe noktasında olduğu zaman.

3. Güneşin batma zamanı. Güneşin sararıp veya kızarıp artık gözleri kırpıştırmadan rahatlıkla bakılacak hâle geldiği

vakittir. Bu vakitte sadece, o günün ikindi namazının farzı kılınabilir.

Nafile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler:

1. Fecrin doğmasından sonra sabah namazının sünneti dışında nafile namaz kılınmaz.

2. Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar,

3. İkindi namazını kıldıktan sonra güneş batıncaya kadar,

4. Akşam namazının farzından önce,

5. Bayram namazlarından önce, ne evde ne camide,

6. Bayram namazlarından sonra, camide,

7. Arafat ve Müzdelife cem'leri arasında, farz namazın vaktinin daralması durumunda,

8. Farza durulmak üzere kamet getirilirken, (Sabah namazının sünneti bundan müstesnadır)

9. Cuma günü hatibin minbere çıkmasından cuma namazı sona erinceye kadar nafile namaz kılınmaz.

OKUMA PARÇASI

Hani Camiye Gelmeyecektin!

Yolda karşılaştığımızda ezan okunuyordu.

"Gel seni camiye götüreyim." dedim. "Bugün Cuma biliyorsun."

"Sen de benim camiye gitmediğimi biliyorsun." dedi.

"Biliyorum ama sebebini gerçekten merak ediyorum."

"Ne bileyim olmuyor işte." dedi. "Hem pantolonumun ütüsü bozulup, dizleri çıkar diye endişe ediyorum." Gayri ihtiyari gülmeye başladım.

"Her hâlde şaka yapıyorsun." dedim. "Bunun için cami terk edilir mi?"

"Ciddi söylüyorum." dedi. "Giyimime ve özellikle yeşile düşkün olduğumu bilirsin."

Gerçekten öyleydi. Giydiği birbirinden güzel elbiseleri mutlaka yeşilin bir başka tonundan seçer ve her zaman ütülü tutardı.

"Peki.", dedim. "Hayatında hiç camiye gitmedin mi?"

"Çocukken dedemle birkaç kere gitmiştim." dedi. "Hem o yaşlarda dizlerim aşınacak diye herhâlde endişe etmiyordum. Fakat artık camiye gidebileceğimi zannetmiyorum."

Söyledikleri beni son derece şaşırtmış ve bu konuyu açtığıma pişman etmişti. Daha sonra el sıkışıp ayrıldık. Onunla konuşmamızdan iki ay sonra, kendisinin camide olduğunu söylediler. Hemen gittim. Bahçedeki namaz saflarının en önünde duruyordu ve üzerinde yine yeşiller vardı. Yavaşça yanına yaklaştım ve kısık bir sesle:

"Hani" dedim "Camiye gelmeyecektin?" Hiç sesini çıkarmadı. Çünkü musalla taşının üzerinde, yeşil örtülü bir tabut içinde yatıyordu.[86]

Namazın Şartları Nelerdir?

Namaz kılabilmek için bazı şartların yerine gelmesi lâzımdır. Bu şartların bazıları namaza başlamadan önce yerine getirilmelidir: Bunlara namazın dışındaki şartlar denir. Bunlar altı tanedir.

1. Hadesten taharet: Abdestsizlik hâlinden ve cünüplük durumundan temizlenme demektir. Namaz kılarken herhangi bir sebeple abdest bozulursa namaz da bozulmuş olur.

86 Cüneyd Suavi, *Hayatın İçinden*, s. 87.

Bilinen namaz abdestinin olmaması durumu, küçük hades olarak; cünüplük, âdet görme (hayız) ve lohusalık gibi, gusül yapmayı gerektiren durumlar ise büyük hades olarak adlandırılır.

2. Necâsetten Tahâret: İnsan vücudunun, elbisesinin ve namaz kılınacak yerin, dinen pis sayılan şeylerden temizlenmesi demektir. Namazın sıhhatine engel olacak ölçüde necaset taşıyan bir elbise ile bilmeyerek namaz kılan kimsenin, bu durumu öğrendikten sonra namazını tekrar kılması gerekir.

Necaset (pislik) iki çeşittir:

Ağır (galiz) necâset: İnsanın ön ve arkadan çıkan pisliği, eti yenmeyen hayvanların sidiği, dışkısı ve salyası, tavuk, kaz ve ördeğin dışkısı, kan, irin, meni, mezi, vedi, ağız dolusu gelen kusuntu, şarap ve diğer haram içkiler. Bu necâsetlerden katı olanların 3,2 gramdan fazlası, sıvı olanların ise el ayası kadar veya daha fazlası namaza engeldir.

Hafif necâset: Atın sidiği, eti yenen ehil ve yabani hayvanların pisliği, eti yenmeyen kuşların dışkısıdır. Bu necâsetler, isabet ettiği uzvun veya elbisenin dörtte birinden fazla ise namaza engeldir.

3. Setr-i Avret: İnsan vücudunda başkası tarafından görülmesi ayıp ya da günah sayılan yerleri örtmek demektir. (Erkeklerde göbekle diz kapağı arası, kadınlarda el, ayak, yüz hariç bütün vücut avret yeridir.)

4. Vakit: Namaz ibadeti belirli vakitlerde yapılan bir ibadettir. Bu yüzden namaz için vaktin girmiş olması gerekir.

5. İstikbâl-i kıble: Kıbleye (Kâbe istikametine) yönelmek demektir.

6. Niyet: Kılınacak namaza niyet etmek demektir ki bunun dille olması şart değildir. Niyetin kalbin kasd etmesi ile olması yeterlidir. Yani niyetin esas yeri kalptir. Bununla beraber Hanefi mezhebinde niyetin sözlü olarak dile getirilmesi müstehap görülmüştür.

Namazın Rükünleri Nelerdir?

Bir de namazın içinde yerine getirilmesi gereken rükünler vardır. Bunlar da altı tanedir.

1. İftitah tekbiri: Namaza başlarken alınan tekbir olup "Allahu Ekber" cümlesini söylemektir. Tekbir cümlesinde "Allah" kelimesinin ilk harfi olan A harfini uzatarak okumak mânâyı bozacağı için caiz değildir.

2. Kıyam: İftitah tekbiri ve her rekâtta Kur'ân'dan okunması gerekli asgarî miktarı okuyacak kadar bir müddet ayakta durmaktır. Hasta veya ayakta durmaya gücü yetmeyen kişi oturarak, ona da gücü yetmeyen kişi ayaklarını uzatarak namaz kılabilir.

3. Kıraat: Kur'ân okumak demektir. Namazda Kur'ân, kıyam hâlinde iken yani ayakta dururken okunur. Namazda okunması farz olan asgari miktar, kısa üç âyet veya buna denk bir uzun âyettir.

4. Rükû: Kıyamdan sonra eller dizlere erecek şekilde öne doğru eğilmek demektir. Allah Resûlü'nün (aleyhissalatu vesselâm) uygulamasına en uygun rükû şekli, sırt ve baş düz bir satıh oluşturacak biçimde eğilmektir.

5. Secde: Namazda belirli uzuvları yere veya yere bitişik bir mahâlle koyarak iki defa yere kapanmak demektir. Allah

Resûlü aleyhissalatü vesselâmın uygulamasına en uygun secde, yüz, eller, dizler ve ayak parmaklarının üzerine olmak üzere yedi uzuv üzerinde yapılanıdır.

6. Ka'de-i ahîre: "Son oturuş" demek olup namazın sonunda bir süre (teşehhüt miktarı yani "tahiyyat" duasını okuyacak kadar) oturup beklemek demektir. İki rekâtlık namazlardaki oturuş, daha önce oturuş bulunmadığı için son oturuş sayılır.

OKUMA PARÇASI

Şu Beş Şarttan Biri Sana Uyuyorsa Namazdan Mesul Değilsin!

Zamanın birinde bütün ibadetlerine yerine getirmeye çalışan bir adam varmış. Orucunu tutar, zekâtını verir, insanlara yardım elini uzatmaktan hiç geri kalmazmış. Yalnız bu adamın bir kusuru varmış: Namaz kılmak ona çok ağır gelirmiş, üşenirmiş. Bir gün varmış gitmiş çok büyük bir hocanın yanına. Demiş ki:

"Hocam ne yap et beni şu namazdan kurtar. Namaz kılmamak için ne yapmam gerekse söyle yapayım. Yeter ki namazdan kurtulayım." demiş. Hoca:

"Ya evlat ben hiçbir yerde ne duydum, ne işittim bu namazdan kurtuluş yok! Borcun, kılacaksın." demiş.

Adam yalvarmış bul hocam diye. Hoca müddet istemiş, adam gitmiş.

Aradan günler geçmiş, adam gelmiş:

"Buldun mu hocam?" demiş, "Kurtulacak mıyım?" Hoca:

"Buldum evladım eğer şu beş şarttan biri sana uyuyorsa namazdan mesul değilsin:

1. Ölü isen

2. Deli isen

3. Çocuk isen

4. Hayvan isen
5. İnançsız isen.
Tercih senin...

Ta'dîl-i Erkân Nedir?

Ta'dîl-i erkân, namazda rükünlerin hakkını vermek demektir. Peygamberimiz bir hadislerinde en büyük hırsızın namazdan çalan kimse olduğunu söylemesi bu durumu anlatır. Secdeyi, tavuğun yem yediği gibi yapmamak da ta'dîl-i erkan'ın bir gereğidir. Bu husus, özellikle rükûda, rükûdan doğrulmada, secdede ve iki secde arasındaki oturuşta söz konusu olur.

Her hususta en büyük rehber olan Sevgili Peygamberimiz'in namaz kılış şeklini Sahabîler dikkatle takip ediyorlardı. Resûl-i Ekremin namaz kılarken kıyamı, rükûu, rükûdan sonraki itidali, secdeleri, iki secde arasındaki oturuşu, tekrar secdesi, selâm vermekle kalkıp gitmesi arasındaki durumu hep aynı itidal ve ciddiyet içinde cereyan ettiği rivayet edilmektedir.[87]

Bilindiği gibi namazda ta'dîl-i erkâna dikkat edip uymak esas olarak dört yerde gerekir:

1. Rükûa varırken avuç içlerini tam diz kapaklarının üzerinde bulundurmak, dizleri kırmamak, gözlerle secde yerine bakmak.

2. Rükûdan doğruluşta elleri yana bırakarak tam kıyamdaki duruş şeklini almak.

3. Secdeye varışta tam itidal üzere olmak, yani dizler,

87 Müslim, *Salat*, 38.

eller, burun ve alın yere temas ederken kolları dik tutmak.

4. İki secde arasındaki bekleme oturuşunda tahiyyatta oturur gibi düzgün şekilde oturmak. Bütün bu hareketlerde en az "Sübhanallah" diyecek kadar oturup beklemek.

Sevgili Peygamberimiz, kendisi ibadeti tam hakkıyla yaptığı gibi, ümmetinin de aynı şekilde titiz davranmasını istemektedir: "Benim namaz kıldığımı nasıl gördüyseniz, siz de öyle kılın."[88]

Peygamberimiz ta'dîl-i erkâna ciddi ehemmiyet veriyor, namazın bir rüknünü giderecek kadar aceleye getiren ve yarım yamalak yapanlara aslâ müsaade etmiyordu. Namazda eksiklik yapılmasını hırsızlık sayıyordu. "Namazda hırsızlık yapan, namazın rükûunu ve sücudunu tam itidal üzere yapmaz."[89] buyuruyorlardı.

Namazın rükünlerinde yapılan ve hırsızlığa benzetilen bu hareketlerde, ibadetin tam bir şuur içinde edâ edilmemesi ile beraber namazı vaktin sonunda aceleyle kılınmasının da büyük payı vardır. Bir vaktin namazını ikinci vakit gireceği anda kılmaya kalkmak, muhakkak aceleye getirecek ve dolayısıyla bazı şart ve rükünlerinden "kırpmaya" gidilecektir.

Fâni ömrümüzü ebedileştiren ve kişiyi en yüce makama yükselten namazı hakkını vererek kılmak, en güzeli ve huzurlusudur. Bunun için ta'dîl-i erkâna riayet edelim ki, kulluk vazifemizi eksiksiz yapmış olalım.

---

88 Buhârî, *Edeb*, 27.

89 Müsned, 3/56.

Namazın Vacipleri Nelerdir?

Namazların farzları olduğu gibi, bir kısım vâcipleri de vardır. Bunları yerine getirmekle namazın farzları tamamlanıp noksanları giderilmiş olur. Şöyle ki:

1. Namaza başlarken yalnız "Allah" ismi ile yetinmeyip büyüklüğü ifade eden "Ekber" sözünü de ilâve ederek "Allahü Ekber" demek.

2. Namazlarda "Fatiha" Sûresini okumak.

3. Farz olan Kur'ân okuyuşunun ilk iki rekatta olması.

4. İlk iki rekatın her birinde bir defa Fatiha Sûresi okunup tekrarlanmaması.

5. Fatiha Sûresini diğer okunacak sûre veya âyetlerden önce okumak.

6. Fatiha Sûresine başka bir sûre veya bir sûre yerini tutacak kadar âyet ilave etmek.

7. Sabah, akşam ve yatsı namazlarında kıraat, aşikâre bir okuyuşla veya gizli bir okuyuşla olabilir. Geceleyin kılınacak nafile namazlarda da hüküm böyledir. Fakat öğle ile ikindi namazlarında ve gündüz kılınacak nafile namazlarda kıraatı gizli olarak okumak vacibdir.

8. Cemaatla kılınan namazlardan sabah, cuma, bayram, teravih, vitir namazlarının her rekatında; akşam ve yatsı namazlarının ilk iki rekatlarında aşikâre Kur'ân okumak, öğle ile ikindi namazlarının bütün rekatlarında, akşam namazının üçüncü ve yatsının son iki rekatlarında gizli olarak kıraat yapmak.

9. Vitir namazında kunut (dua) okumak ve kunut tekbiri almak.

10. Secde yaparken yalnız alınla yetinmeyip alınla beraber burnu da yere koymak.

11. Üç ve dört rekatlı namazlarda birinci oturuş.

12. Namazların her oturuşunda teşehhüdde bulunmak (Tahiyatı okumak).

13. Namazların sonunda selâm vermek.

14. İki bayram namazının üçer ziyade tekbirini getirmek.

15. Namazların farzlarında sıraya riayet edilmesi, iki farz arasına, farz olmayan bir şeyin girmesine meydan verilmemesi. Farz olan kıyamdan (ayakta duruştan) sonra rükua gidilmesi, rükudan sonra da secdeye varılması gibi.

16. Namaz içinde okunan secde âyetinden dolayı tilâvet secdesinde bulunmak.

17. Vaciplerin her birini de yerinde yapmak ve sonraya bırakmamak vaciptir. Kur'ân okuduktan sonra bir zaman bekleyip hata ile düşünceye dalmak ve sonra rükua varmak gibi.

Namazın Sünnetleri Nelerdir?

Namazlardan önce veya namazların içinde başlıca sünnetler şunlardır:

1. Beş vakit namaz için ve cuma namazı için ezan okumak ve kamet getirmek.

2. İftitah (başlangıç) tekbirini alırken elleri yukarıya

kaldırmak sünnettir. Şöyle ki: Erkekler ellerini, başparmaklar kulak yumuşaklarına değecek kadar, kadınlar da parmaklarının uçları omuzlarına kavuşacak kadar ellerini göğüslerinin hizasına kaldırıp o vaziyette: "Allahü Akber" derler.

3. İlk tekbirden sonra namazın başında gizlice "Sübhaneke" duasını okumak, bundan sonra Fatiha'dan önce yine gizlice "Eûzü Besmele" çekmek ve diğer rekatlarda da Fatiha'dan önce besmele çekip Fatiha'ların sonunda âmîn demek.

4. İmam olan kimsenin, tekbirleri ve rükudan kıyama kalkarken "Semiallahu limen hamideh" sözünü ve namazın sonunda her iki tarafa vereceği selâmı ihtiyaç miktarı aşikâre yapması.

5. Namazda erkeklerin, göbeklerinin altında tutmak üzere sağ ellerini sol elleri üzerine koyup sağ ellerinin baş parmak ve serçe parmağı ile sol bileği kavramaları ve sağ elin diğer üç parmağını sol kol üzerine uzatmaları sünnettir. Kadınların da sağ ellerini sol elleri üzerine koyarak halka yapmaksızın göğüsleri üzerinde bulundurmaları sünnettir.

6. Namaz aralarında kıyamdan rükuya ve secdelere giderken "Allahü Ekber", rükudan kıyama kalkarken "Semiallahü limen hamideh", rüku hâlinde en az üç kere: "Sübhane Rabbiye'l-azîm", secde hâlinde de en az üç kere: "Sübhane Rabbiye'l-alâ", secdeden kalkıp yine secdeye giderken "Allahü Ekber" demek.

7. Rüku hâlinde, erkeklerin ellerinin parmakları açık olacak şekilde elleriyle dizlerini tutmaları sünnettir. Kadınlar bu hâlde parmaklarını açık tutmazlar ve dizlerini kavramazlar, ellerini dizleri üzerine koyarlar.

8. Tahiyyata oturuş ve celse secdeden doğrulup bekleme hâllerinde erkeklerin sol ayaklarını döşeyerek üzerlerine oturmaları ve sağ ayaklarını güçleri yettiğince kıbleye doğru dikmeleri, kadınların da sol ayaklarını sağ taraflarına yatık bulundurarak yere oturmaları sünnettir.

9. Secdeye varırken önce dizleri, sonra elleri, sonra yüzü yere koymak ve secdeden kalkarken de önce yüzü, sonra elleri dizlerin üzerine koyduktan sonra dizleri yerden kaldırmak. Buna güç yetmezse, el ile yere dayanarak kalkılabilir.

10. Ka'delerde (Tahiyyatlara oturuşlarda) ve celselerde (secdeler arasındaki bekleyişlerde) elleri kıbleye yönelik olarak oyluklar üzerine koyup dizleri tutmak.

11. Farz namazların, vitir namazının ve müekked sünnetlerin son oturuşlarında, gayr-i müekked sünnetlerle diğer nafilelerin her oturuşunda Tahiyyattan sonra Peygamber Efendimize "Allahümme salli alâ seyyidina Muhammedin..." diye başlayan salât ve selâm okumak. Rabbena âtina duasını okumak da sünnettir.

12. Namazların sonunda selâm verirken yüzü önce sağ, sonra sola çevirmek.

OKUMA PARÇASI

Ömür, Namazsız Ezanla, Ezansız Namaz Arası Kadardır!

Bir dede ile torunu sohbet ediyorlar. Torunu, pamuk gibi ak sakallı, nur simalı dedesine merakla soruyor:

"Dedeciğim! Bir insanın ömrü ne kadardır?"

Dede tatlı bir gülücükle:

"Ezanla namaz arası kadar yavrucuğum." deyince torun:

"Nasıl yani, ömür bu kadar kısa mı?" der. Dede:

"Evet yavrum. Ömür, namazsız ezanla, ezansız namaz arası kadardır." diye cevap verir. Torun yeniden sorar:

"Namazsız ezan ve ezansız namaz sözlerinden ne kastettiğini anlamadım dedeciğim. Bu ne demek açıklar mısın?"

Dede şefkatle ellerinden tuttuğu torununa:

"Geçenlerde komşumuzun çocuğu doğdu. O çocuğun kulağına ezan okundu değil mi? İşte o ezanın namazı kılındı mı? Kılınmadı. O ezan namazsız ezandı. İnsan öldüğü an kılınan cenaze namazının da ezanı yoktur. O da ezansız namazdır. Aslında o namazın ezanı insan doğunca okunmuştu kulağına. "Seyret ey insan! Doğdun, ama öleceksin, ömür çabuk biter, hayatını iyi değerlendir. Boşa vakit harcama!" ikazını yapıyordu o ezan.

İşte yavrum ömür, ezanla namaz arası kadardır. Sakın boşa geçirme. Ömrünü dolu dolu yaşa, bir nefes bile boşluk bırakma!"

Namazın Mekruhları Nelerdir?

Namazdaki mekruh kabul edilen davranışlar namazı bozmaz ama sevabını azaltır. Bir de meydana gelmesi namazı bozan durumlar vardır. Namazdaki mekruh durumlardan bazıları şunlardır:

1. Sıkışık abdestle namaz kılmak.

2. Namazda elbise veya bir başka yerle oynamak.

3. Gerinmek veya esnemek..

4. Parmakları çıtlatmak

5. Başkasına ait bir yerde veya başkasına ait bir elbise içinde, sahibinin izni ve rızası olmaksızın namaz kılmak

6. Namazda bir yere dayanmak.

7. Kıyam, rükû ve secde aralarındaki tekbir ve zikirleri kendi yerlerinden sonraya bırakmak.

8. Namaza ilişkin fiilleri özürsüz yere, namazın sünnet ve âdabına uymaksızın yerine getirmek.

9. Gereksiz yere namaz dışı bir davranışta bulunmak.

Namazı Bozan Davranışlar Nelerdir?

1. Namaz kılarken konuşmak, gülmek.

2. Göğsü kıbleden çevirmek.

3. Namaz kılanın, dıştan bakıldığında, "Namaz kılmıyor." diye düşündürecek şekilde bir işle meşgul olması.

4. Avret yerlerinin açılması.

5. Bir şeyler yiyip içmek.

Namaz Nasıl Kılınır?

Namazın farzlarını, vaciplerini, sünnetlerini verdikten sonra şimdi de namazın nasıl kılınacağını tarif edelim.

Öncelikle abdest aldıktan sonra temiz bir yerde kıbleye yönelerek niyet edilir. Erkekler eller kulak hizasında, avuçlar kıbleye karşı açık vaziyette; kadınlar ise eller omuz hizasında, parmaklar bitişik ve avuçlar kıbleye karşı açık vaziyette olduğu hâlde "Allahu Ekber" diyerek tekbir getirip ellerini bağlarlar. Bu şekilde namaza başlanır.

Daha sonra erkekler gözleri secde yerinde, elleri göbek üzerinde, sağ el, baş ve serçe parmağı ile sol eli kavramış bir vaziyette; kadınlar ise gözleri secde yerinde, eller göğüs

hizasında, sağ el sol elin üzerinde olduğu hâlde kıyamda dururlar. Kıyamda Fatiha ve sûre okunur. Kıyamdaki bu okumaya "Kıraat" denilir.

Ardından rükûya varılır. Rükûda erkekler iyice eğilir. Sırt ile baş aynı hizada olur. Eller diz kapaklarını kavrar. Kadınlar az eğilir. Dizler hafif bükülü olur. Eller dizlerin üzerindedir. Rükû'da üç defa "sübhane rabbiye'l-azîm" denilir.

Daha sonra secdeye varılır. Erkekler, alın ve burun yere değmiş bir vaziyette, eller yüzün yanında, dirsekler hafif yana açık, ayak topukları bitişik durumda olur. Kadınlar ise, dirsekler yana ve yere yapıştırılır. Dizler karınla bitişir. Secde, iki defa art arda yapılır. Secdede üç defa "sübhane rabbiye'l-a'lâ" denilir.

Tahiyyat'ta erkekler, ellerini dizlerinin üzerine koyarlar. Sağ ayak, parmaklarını kıbleye gelecek şekilde dikerler. Kadınlar, ellerini dizlerinin üzerine koyarlar. Ayaklarını ise sağa yatırırlar ve uyluk üzerine otururlur.

Oturuşta "ettahiyyatü", "allahümme salli", "allahümme barik", "rabbena" duâları okunur.

Ardından selam verilir. Baş önce sağa çevrilir, gözlerle omuzlara bakılır. Sonra sola çevrilir gözlerle omuzlara bakılır. Selâmda, "esselâmü aleyküm ve rahmetullah" denilir.

Şimdi de tek tek beş vakit namazın sünnet ve farzlarıyla beraber nasıl kılınacağını tarif edelim.

Sabah Namazı Nasıl Kılınır?

Önce sünnetinden başlayalım. Kıbleye dönerek, "niye ettim sabah namazının sünnetini kılmaya" diye niyet edilir. Niyet ettikten sonra tekbir getirilerek eller bağlanır. Sonra "Sübhaneke" duası okunur. Ardından "Eûzü-besmele" çekilip

Fatiha Sûresi ve namaz sûrelerinden biri okunur. Sonra "Allahu Ekber" denilerek rükûa gidilir. Rukûda üç defa "Sübhâne rabbiye'l-azîm" dendikten sonra doğrulunur. Doğrulurken "Semiallahu limen hamideh", ardından "Rabbenâ lekel hamd" denir. Sonra "Allahu Ekber" diyerek secdeye gidilir. Secdede üç defa "Sübhâne rabbiye'l-â'lâ" denir. Secdeden "Allahu Ekber" diyerek kalkılır ve oturulur. Kısa bir süre bekledikten sonra tekrar, Allahu ekber diyerek secdeye gidilir. Yine üç defa "Sübhâne rabbiye'l-a'lâ" dedikten sonra "Allahu Ekber" diyerek ayağa kalkılır. Böylece birinci rekât tamamlanmış olur.

İkinci rekata kalkılır. İkinci rekâtın başında da eller bağlanır. Besmele çektikten sonra Fatiha ve bir sûre okuyup "Allahu Ekber" denilerek rükûya varılır. Rukûda üç defa "Sübhâne rabbiye"l-azîm" dendikten sonra "Semiallahu limen hamideh" denilerek doğrulunur. Tam doğrulunca "Rabbenâ lekel hamd" denir. Sonra "Allahu Ekber" denilerek secdeye gidilir. Secdede üç defa "Sübhane rabbiye'l-a'lâ" denilir. "Allahu Ekber" dendikten sonra doğrulup oturulur. Birinci rekâttaki gibi kısa bir süre bekledikten sonra tekrar "Allahu Ekber" denilerek secdeye varılır. Üç defa "Sübhane rabbiye'l-a'lâ" denir ve "Allahu ekber" denilerek doğrulup oturulur. Oturduktan sonra "Ettahiyyâtü, Allahümme salli, Allahümme barik ve Rabbena" duâları okunur. Baş önce sağa çevririlip "Esselâmü aleyküm ve rahmetullah" denilerek selâm verilir. Aynı şekilde sola da selâm verilir. Böylece iki rekâtlık sabah namazının sünneti kılınmış olur.

Şimdi gelelim sabah namazının iki rekâtlık farzını kılmaya. Sabah namazının farzı da aynı sünneti gibi kılınır; ancak farzdan önce erkekler kamet getirirler.

Öğle Namazı Nasıl Kılınır?

Öğle namazının ilk dört rekât sünnetinden başlayalım: İlk iki rekât aynen sabah namazının iki rekât sünneti gibi kılınır. İkinci rekâta oturulduğunda sadece "Ettahiyyatü" okunur ve üçüncü rekâta kalkılır. "Sübhâneke" okunmadan sadece "Besmele" çekilerek "Fatiha" ve bir sûre okunur sonra rükû, secdeler ve dördüncü rekât da aynı üçüncü rekât gibi eda edilip oturulur. Ve "Ettahiyyatü, salli, barik, rabbena" duâları okunurak selam verilir.

Öğle namazının dört rekât farzına gelince; ilk iki rekât aynen sabah namazı gibi kılınır. İkinci rekâttan sonra oturunca sadece ettahiyyatü okunur. Üçüncü rekâta kalkılır. Ardından besmele ile fatiha okunur. Rükû ve secdelerden sonra dördüncü rekâta kalkılır. Yine besmele ile fatiha okunur, rükû ve secdelerden sonra oturulur. Ettahiyyatü, salli, barik ve rabbenâ okunup selâm verilerek farz tamamlanmış olunur.

Öğle namazının iki rekât son sünneti ise tıpkı sabah namazının sünneti gibi kılınır.

İkindi Namazı Nasıl Kılınır?

İkindi namazının dört rekât sünneti, ilk iki rekâtı sabah namazı gibi kılınır. İkinci rekâtta oturunca Ettahiyyatü'den sonra salli barik duaları okunur ve üçüncü rekâta kalkılır. Yine sabah namazının iki rekâtı gibi Sübhaneke ile başlanır. Aynı şekilde kılınarak selâm verilir.

Farzı ise öğle namazının farzı gibi kılınır.

Akşam Namazı Nasıl Kılınır?

Akşam namazının üç rekât farzı, öğle namazının farzı

gibi kılınır. Fakat üçüncü rekât kılındıktan sonra oturulur ve selâm verilir.

İki rekât sünneti ise sabah namazının sünneti gibi kılınır.

Yatsı Namazı Nasıl Kılınır?

Yatsı namazının dört rekât ilk sünneti, ikindi namazının sünneti gibi kılınır.

Dört rekâtlık farzı, öğle namazının farzı gibi kılınır.

İki rekât son sünneti ise sabah namazının sünneti gibi kılınır.

Vitir Namazı Nasıl Kılınır?

Vitir namazı üç rekâttır. İlk iki rekâtı sabah namazının sünneti gibi kılınır. Ancak ikinci rekâtta oturunca "Ettahiyyatü" okunduktan sonra üçüncü rekâta kalkılır. "Besmele" ile "Fatiha" ve bir sûre okunur. Sonra "Allahu Ekber" denilip eller kulaklara kaldırılır ve tekrar bağlanır. Kunut duâları okunur ve rükû, secdeler yapılıp oturulur. Ardından oturuluştaki duâlar okunup selâm verilir.

OKUMA PARÇASI

İbadet Lüzumsuz mu?

Buna benzer bir soruyu M. Fethullah Gülen Hocaefendi şöyle cevaplandırıyor:

"Günümüzde ilmi gelişmeler bize insan, hayvan ve bitkilerin biyolojik yapısında hiçbir gelişmenin olmadığını ispat etmiştir. Yani evrimcilerin dediği gibi hayat basit bir organizmadan başlayarak yavaş yavaş gelişmemiştir. Bunun en önemli delili de yapılan kazılarda milyonlarca yıl önce yaşamış bitki ve hayvan kalıntılarının bugünkü ile

hiçbir farkının olmayışıdır. Yani evrimcilerin iddia ettiği ara dönemlerin hiçbirisi hiçbir zaman yaşanmamıştır. Öyle ise güneşten ateşböceğine, mısır tanesinden selvi ağacına, oradan varlıkların en mükemmeli insana kadar her şey bir anda meydana gelmiştir. Daha doğrusu "ol" emriyle oluvermiştir.

Evet dünyaya baktığımızda bütün canlılar bu mükemmel sistem içerisinde hayatlarını devam ettirmektedir. İnsan da öyledir. Zira insan, dünyaya geldiğinde yaşaması için gerekli olan havayı, suyu ve sair ihtiyaçlarını hazır bulur. Onu bu dünyaya gönderen yüce kudret yaşaması gerekli her şeyi cömertçe sunmuştur.

Peki bütün bu ihsanlar için mevcudat arasında şuurlu olan tek varlık olan insanın teşekkür etmesi lazım değil midir? Bir günlük cüz'i bir ücret için sekiz saat yorucu bir mesai yapmıyor muyuz? Yeryüzünde üzümün kendi değil de sadece resmi olsa idi, bütünüyle insanlık olarak gücümüzü kabiliyetimizi ve servetimizi birleştirerek bir salkım gerçek üzüm elde edebilir miydik?

Oysa Allah (celle celâluhû) *bütün nimetleri karşılıksız vermiş ve vermektedir de. Karşılığında istediği nedir? Mesela bir çuval buğday için bin rekat namaz emredebilir, insanlar açlıktan ölmemek için bu emri mecburen yerine getirirlerdi: kuraklık zamanında dağlara sahralara çıkıp dualar ediyoruz; ya her damla su bir rekat namaz karşılığı olsaydı, milyonlarca rekatı eda etmekten başka ne gelirdi elimizden? Çölde kalıp, ciğeri yanmış bir insana bir şişe suyu keselerce altına satamaz mısınız? Lütfedilen ve daha da lütfedilecek bunca nimeti acaba hangi ibadetimiz karşılayabilir?"*[90]

Öyleyse insan bu sonsuz lütuf sahibine gerektiği gibi ibadet etmelidir ki, hem fani nimetlerin aslını hem de sonsuz bir huzur yeri olan cenneti hak edebilsin.

---

[90] M. Fethullah Gülen, *İnancın Gölgesinde*, 1/87.

Cuma Namazı Nasıl Kılınır?

Cuma namazı Cuma günü öğle vaktinde ve cemaatle kılınan bir namazdır. Dört rekât sünnet, iki rekât farz, dört rekât son sünnet olmak üzere on rekâttır.

Öncelikle cumanın ilk dört rekât sünneti kılınır. Niyet edildikten sonra öğle namazının sünneti gibi dört rekât kılınır.

Daha sonra cumanın hutbesi dinlenir. Kamet getirildikten sonra Cuma namazının farzına niyet edilerek imama uyulur. İmam tekbir aldıktan sonra cemaat da sessizce tekbir alır ve sadece sübhaneke'yi okur. Başka bir şey okunmaz. İkinci rekâtta da bir şey okunmaz. Sadece rükû, secde ve oturuşta duâlar okunur. İmamla beraber selâm verilir. Böylece Cuma namazının farzı kılınmış olur.

Cuma namazının dört rekât son sünneti, öğle namazının sünneti gibi kılınır. Ardından kılınan dört rekât zuhr-i âhir namazı, öğle namazının farzı gibi kılınır. Sonrasında iki rekât vaktin sünneti ise sabah namazının sünneti gibi kılınır.

Bayram Namazı Nasıl Kılınır?

Yılda iki defa Ramazan ve Kurban bayramlarında bayram namazı kılmak vaciptir. Bayram namazı, bayramın birinci günü güneş doğduktan bir miktar sonra kılınır.

Bayram namazına niyet edilip tekbir getirilerek imama uyulur. İçten sübhaneke okunur. İmam Allahu ekber diyerek ellerini kulaklarına kaldırır. Cemaat de aynı şekilde ellerini kaldırır, sonra yanlara salar. İkinci defa yine tekbir alınıp eller yana salınır. Üçüncü defa yine tekbir alınır ve bundan

sonra eller bağlanır. İmam fatiha ve bir sûre okur. Rükû ve secdeler yapılıp ikinci rekâta kalkılır.

İkinci rekâtta imam fatiha ve bir sûre okur. Sonra yine birinci rekâttaki gibi üç tekbir alınıp eller yana salınır. Sonra imam "Allahu Ekber" diyerek rükûya varır. Bundan sonra secdeler yapılır ve oturulup selâm verilir. Bayram namazından sonra hutbeyi de dinlemek gerekir

Teşrik Tekbiri Nedir, Nasıl Getirilir?

Zilhicce ayının dokuzuncu günü, yani Kurban Bayramı arifesinden sabah namazından itibaren, bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar her farz namazın selamından sonra bir defa teşrik tekbiri getirmek vaciptir. Bu da toplam 23 vakit eder. Teşrik tekbiri şöyle getirilir: "Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber Allahu Ekber ve lillâhi'l-hamd"

Tekbir getirmek unutulursa, akla geldiği an kaza etmek gerekir.

Teravih Namazı Nasıl Kılınır?

Teravih namazı Ramazan ayına has sünnet bir namazdır. Her gün yatsı namazı ile vitir namazı arasında kılınır. Yirmi rekâttır. Yalnız veya cemaatle de kılınabilir. İki rekâtta veya dört rekâtta bir selâm verilerek kılınabilir. İki rekâtta bir selâm vererek kılmak daha faziletlidir. Teravih namazı iki rekâtta bir selâm verilerek kılındığında tıpkı sabah namazının sünneti gibi kılınır. Dört rekâtta bir selâm verilerek kılındığında ise ikindi namazının sünneti gibi kılınır.

Yolculuk Namazı (Seferî Namazı) Nasıl Kılınır?

Bir kimsenin ikâmet ettiği yerden kalkıp 90 km'den fazla mesafedeki başka bir yere gitmesi veya gitmek için yola koyulmasına sefer denir. Bu şekilde yola çıkmış kişiye de seferî denilir.

Bu kimse, gittiği yerde on beş günden az kalacaksa, burada ve yolculuk esnasında, dört rekât olan farz namazları iki rekât olarak kılar ki buna "kasrü's-salâh" denir. Sünnetleri kısaltmaz, tam kılar. Akşam namazı ve vitir namazlarını yine üçer rekât olarak kılar.

Cenaze Namazı Nedir, Nasıl Kılınır?

Cenaze namazı, vefat eden bir Müslümanın günahlarının affedilmesi için yapılan bir duadır.

Cenaze namazı cemaat hâlinde kılınır. Öncelikle cenaze, yıkanmış ve kefenlenmiş olarak namazın kılınacağı yerde musalla taşı denilen yere konulur. Namaza duracak olan Müslümanlar abdestli ve yönleri kıbleye gelecek şekilde saf tutarlar. Sonra niyet edilir. Niyet ederken cenazenin kadın mı, erkek mi, kız çocuğumu yoksa erkek çocuğu mu olduğunu belirtmek gerekir. Veya "üzerine imamın namaz kıldığı kişi" diyerek de niyet edilebilir.

İmam olan kişi Allah Teâlâ'nın rızası için orada bulunan cenazenin namazını kılmaya ve o cenaze için dua etmeye niyet ederek namaza başlar ve tekbir alarak ellerini namazda olduğu gibi bağlar. Cemaat de gizlice tekbir alarak ellerini bağlar. Bu tekbirin arkasından hem imam hem cemaat "ve celle senâüke" ilâvesiyle birlikte içlerinden "Sübhâneke"yi okurlar.

Akabinde imam ellerini kaldırmadan "Allahu Ekber" diyerek açıktan tekbir alır. Cemaat de ellerini kaldırmadan gizlice tekbir alır. Daha sonra herkes sessiz bir şekilde "Allahumme salli ve Allahumme bârik" dualarını okur. "Allahu Ekber" denilerek ikinci bir tekbir daha alınır. Bu tekbirden sonra hem ölüye hem de diğer müminlere sessizce dua edilir. Bu duadan sonra son defa "Allahu Ekber" denilip tekbir getirilir ve peşinden, önce sağa sonra sola imam yüksek sesle, cemaat alçak sesle selâm verir. Böylece namaz tamamlanmış olur.

Kaza Namazı Nasıl Kılınır?

Uyuma, unutma gibi herhangi bir sebepten dolayı vaktinde kılınamayan bir namazı vaktinden sonra kılmaya kaza denir. Esas olan elbette namazın vaktinde kılınmasıdır. Ancak vaktinde kılınmayan namazlar kaza edilir.

Kaza namazı şöyle kılınır: Önce ezan okunur, kamet getirilir ve hangi namaz kılınacaksa o namazın kazasına niyet edilir ve sadece farzı kılınır. Sünnetler kaza edilmez.

Ancak sabah namazının sünneti, farzı ile birlikte kazaya kaldığında aynı gün içinde kerahet vakti çıktıktan sonra öğle vakti güneş tam tepe noktada oluncaya kadar geçen süre zarfında kaza edilebilir.

Sehiv Secdesi ve Tilavet Secdesi Nasıl Yapılır?

Sehiv secdesi, yanılma secdesidir. Bir kimsenin namazın farzlarından birini geciktirmesi, namazın vaciplerinden birisini terk etmesi veya geciktirmesi durumunda sehiv secdesi yapması gerekir.

Sehiv secdesi şöyle yapılır: Son oturuşta "Ettahiyyâtü" duası

okunup sağa selâm verilir. Bundan sonra secdeye gidilir. İki defa secde yaptıktan sonra tekrar oturulur. "Ettahiyyatü, Allahümme salli-barik, Rabbenâ" duâları okunur ve selâm verilir.

Tilâvet secdesine gelince, Kur'ân'da bazı secde âyetleri vardır ki, bunlardan birini okuyan veya dinleyen kimsenin secde etmesi vacip olur. Kur'ân-ı Kerîm'de on dört yerde secde âyetleri vardır.

Tilâvet secdesi şöyle yapılır: Tilâvet secdesi niyetiyle eller kaldırılmaksızın Allahu ekber denilerek secdeye varılır. Secdede üç kere "sübhane rabbiye'l-a'lâ" denir. Sonra "Allahü ekber" denilerek secdeden kalkılır. Ayağa kalkarken "Gufrâneke rabbenâ ve ileyke'l-masîr" denmesi müstehaptır.

Nafile Namazlar Nelerdir?

Farz ve vacip olan namazların dışında daha fazla sevap kazanmak ve Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) olan sevgi ve bağlılığı pekiştirmek için kılınan ilave namazlara "nafile namazlar" denilmektedir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu namazları kılmış ve ümmetine de tavsiye etmiştir.

1. Teheccüd namazı: Kelime mânâsı olarak "uyumak, uyanmak" mânâlarına gelen teheccüt, terim mânâsı olarak ise "gecenin bir vaktinde uyanıp namaz kılmak" demektir. Hadis kaynaklarında Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) yatsı namazını kıldıktan sonra vitir namazını kılmadan uyuduğu, daha sonra ise gece kalkıp teheccüt ve vitir namazını kıldığı zikredilmektedir.[91] Efendimiz çoğu zaman teheccüdü sekiz rekât kılmıştır.

---

[91] Müslim, *Salatü'l-müsafirin*, 26.

2. Kuşluk namazı: Diğer adı da "Duha namazı" olan bu namaz, güneşin doğması üzerinden yaklaşık 45-50 dakika geçmesinden zeval vaktine kadar olan süre içerisinde iki, dört, sekiz veya on iki rekât kılınabilen bir namazdır. Sekiz rekât kılmak daha faziletlidir.

3. Evvabin namazı: "Evvabin" tevbe edenler mânâsına gelmektedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Kim akşam namazından sonra kötü bir şey konuşmadan altı rekat namaz kılarsa, bu kendisi için on senelik ibadete denk kılınır." buyurarak bu namazının kılınmasını teşvik etmiştir.[92]

4. Tahiyetü'l-mescid namazı: "Mescidin selamlanması ve saygı gösterilmesi" mânâsına gelen tahiyetü'l-mescid, Allah'a saygının bir ifadesi olarak bir mescid veya camiye girildiğinde kılınması gerekli olan bir namazdır. Nitekim Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Biriniz mescide girdiğinde, oturmadan önce iki rekat namaz kılsın."[93] buyurmuşlardır.

5. Hacet namazı: Dünya veya ahiretle alâkalı herhangi bir haceti ve dileği olan birisinin bu dileğinin yerine gelmesi maksadıyla kıldığı namaza denilmektedir. Dört veya on iki rekat olarak kılınabilen hacet namazı, dört rekat kılındığında birinci rekatında Fatiha'dan sonra üç âyete'l-kürsi, diğer üç rekatında ise Fatiha'dan sonra birer kere İhlas, Felak ve Nas sûreleri okunarak kılınır. Namazdan sonra ise hacet duası okunarak arzu edilen dilek Allah'a dua hâlinde iletilir.[94]

6. İstihare namazı: "Hayırlı olanı istemek" anlamına

---

[92] Tirmizî, *Salat*, 202.

[93] Müslim, *Salatü'l-Müsafirin,* 11.

[94] Tirmizî, *Salat*, 140, 348.

gelen istihare, kendisi için önemli bir karar aşamasında olan bir insanın hakkında hangi kararın daha hayırlı olacağını öğrenmek maksadıyla kıldığı namaza denilmektedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir iş yapmaya niyetlenen bir mü'min için önce iki rekat namaz kılmasını daha sonra ise istihare duasını okumasını tavsiye etmiştir.

İstihare duası şöyledir: "Ey Allah'ım, ilmine güvenerek Senden hakkımda hayırlısını, gücüme güç katmanı istiyorum. Sınırsız lütfundan bana ihsan etmeni istiyorum. Ben bilmiyorum, ama Sen biliyorsun, ben güç yetiremem ama Sen güç yetirirsin. Ey Allah'ım! Yapmayı düşündüğüm bu iş, benim dinim, dünyam ve geleceğim açısından hayırlı olacaksa, bu işi benim hakkımda takdir buyur, onu bana kolaylaştır, uğurlu ve bereketli eyle. Yok eğer benim dinim, dünyam ve geleceğim için kötü ise, onu benden, beni ondan uzaklaştır. Ve hayırlı olan her ne ise Sen onu takdir et ve beni hoşnut ve mutlu eyle!"[95]

7. Tesbih namazı: Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu namazın haftada bir, ayda bir, yılda bir veya en azından ömürde bir defa kılınmasını tavsiye etmiştir.[96] Dört rekat olarak kılınan bu namazda, sübhanekeden sonra 15 kere "Sübhanalallahi velhamdülillahi vela ilahe illallahu vallahu ekber" denilir, Fatiha ve bir sure okunduktan sonra ise on kere daha aynı dua tekrar edilir ve bu tesbih ikinci rekata kalkıncaya kadar namazın her rüknünde yapılır. Geri kalan kısım ise aynen birinci rekat gibi kılınarak namaz tamamlanır.

8. Küsuf ve hüsuf namazları: Güneş tutulmasına

95 Buhârî, *Teheccüd*, 25; Tirmizî, *Vitr*, 15.

96 Ebû Davut, *Tatavvu*, 14, *Salat*, 303; Tirmizî, *Salat*, 350, *Vitr*, 19.

küsuf, ay tutulmasına ise hüsuf denilmektedir. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) güneş ve ay tutulduğunda tutulma bitinceye kadar namaz kılınmasını tavsiye etmiştir.[97]

OKUMA PARÇASI

"Niçin Kendini Zahmete Sokup Her Gün Beş Defa Namaz Kılıyorsun?"

Askerlik görevini yerine getiren bir er, namazını en zor şartlarda bile terk etmeyen diğer bir ere şöyle der:

"Arkadaş hangi asırda yaşıyoruz? Niçin kendini zahmete sokup her gün beş defa namaz kılıyorsun?"

Namaz kılan er, tam o sırada uzaktan görünen teğmeni gösterir:

"Şu insan niçin yanından geçerken toplanıyor, onun bütün emirlerine itaat ediyorsun? Yat dese yatıyor, kalk dese kalkıyorsun? O da senin gibi iki ayağı, iki eli ve bir başı olan bir insan değil mi?"

Diğer er cevap verir:

"Evet! O da benim gibi bir insan ama rütbesi var, omuzunda yıldızı var."

Namaz kılan erin cevabı müthiştir:

"Ey arkadaş! Sen omuzunda bir tane yıldızı var diye senin gibi bir insana itaat ediyorsun da ben, yerdeki kumlar adedince yıldızları olan ve hepsini tespih tanesi gibi kudret eliyle çeviren bir Zat'a niçin itaat etmeyeyim? Niçin namaz kılıp emrini yerine getirmeyeyim?

Namazın Takke ile Kılınması Şart mı?

Takke takmak sünnetin müstehap kısmındandır. Tembellik eseri yanında takke taşımayı bir külfet sayarak veya

[97] Buhârî, *Küsuf*, 1, 15.

başını örtmeyi ehemmiyetsiz görerek başı açık namaz kılmak mekruhtur. Allah Resûlü: "Sarıklı kılınan namaz, sarıksız kılınan namazdan yetmiş defa daha hayırlıdır." buyurmuştur.[98]

Tesbihat Nedir, Niçin Çok Önemlidir?

İnsandaki canlılığın asıl merkezi, insanın içidir, gönlüdür. Namazlardan sonra yaptığımız tesbihat, bu canlılığı koruma adına çok önemli bir iksirdir. Tesbihat bir nevi namazın hâtimesi ve en güzel surette bitirilmesidir. Bu tesbihleri bizzat Peygamberimiz devamlı surette yaptığı gibi, bizlere de faziletini bildirerek tavsiye etmiştir.

Efendimiz'in tavsiyelerine bir örnek verelim:

"Ben size, sizi geçenlere erişebileceğiniz, sizden sonrakileri geride bırakacağınız ve sizin yaptığınızı yapandan başka hiçbir kimsenin sizden daha üstün olamayacağı bir şeyi öğreteyim mi?" diye buyurur. Bunun üzerine ashab:

"Evet, ey Allah'ın Resûlu (öğretiniz)" derler. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de:

"Her namazın peşinden otuz üçer defa tesbih (subhanallah), hamd (elhamdülillah) ve tekbir (Allahu ekber) okursunuz" buyurur.[99]

Başka bir hadisi şerifte ise bu mesele şöyle ifade ediliyor:

"Kim her namazın peşinden otuz üç defa Allah'ı tesbih eder, otuz üç defa Allah'a hamd eder ve otuz üç defa da Allah'ı tekbir eder, yüzü tamamlamak için de: "Lâ ilâhe

---

98 Deylemî, *Müsned-i Firdevs*, 2/265.

99 Ebû Dâvûd, *İmâre*, 20.

illallahu vahdehu lâ şerike leh, lehülmülkü ve lehülhamd ve huve ala külli şeyin kadîr" derse, hata ve günahları deniz köpüğü kadar çok olsa bile bağışlanır."[100]

Evet, hadislerden tesbitahın ne kadar önemli olduğu anlaşılıyor. Biz, haklı veya haksız sebeplerle bazı zamanlarda tesbihatı ihmallerimize kurban verebiliyoruz. "Ne de olsa tesbihatı yapmak sünnet. Yapmasam da olur!" düşüncesini bir taviz olarak değerlendirmemiz lazım. Çünkü insanın fıtratı buna çok müsait. Öncelikle tesbihatı terk eden, zamanla namazların sünnetlerini terk edebilir. Ve bu durum insanı, -Allah korusun- namazların tamamen terkine kadar götürebilir.

Biz ibadet hayatımızda sünnetlere, bir mânâda insanın sahib-i sünnet ile yani Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile irtibata geçmesinin adı olarak bakmalıyız. İnsan, sünnetlere devamı nisbetinde, O'nunla kontak olur. İşlediğimiz sevaplarla sevinen, günahlardan dolayı üzülen Allah Rasülü'yle devamlı irtibat hâlinde olmanın yolu sünnetleri yerine getirmekten geçiyor.

Tesbihatın ehemmiyetiyle alâkalı asr-ı saadette yaşanan şu hadise çok dikkat çekicidir. Efendimiz, ashabıyla birlikte haremi şerifin etrafında oturuyorlardı. Orada Yahudilerin de önde gelen din adamları da bulunuyorlardı. Aniden telaşlı bir şekilde, sahabenin birisi gelir ve ortama dikkat etmeden şöyle bir soru sorar:

"Ey Allah'ın Resûlü, müsaadenizle bir soru sormak istiyorum. Namazlarımı eda ederken kalbim bir türlü sükûn bulmuyor. Kendimi tam olarak namaza veremiyorum. Şeytan hep musallat oluyor."

[100] Müslim, *Mesacid*, 144.

Bu sırada Yahudi din adamlarından birisi, hemen müdahâle eder:

"Bizim dinimiz çok büyük ve sağlam olduğu için, biz ibadetlerimizi yaparken, şeytan bize musallat olamaz ve kalbimiz hazır olur."

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, Hz. Ali'ye dönerek, ona, "Bu soruya sen cevap ver!" buyurur.

Hz. Ali, sükûnetle soruyu soran sahabeye dönerek şöyle der:

"Sen hiç boş eve hırsız girdiğini gördün mü? Senin kalbinde iman olduğu için şeytan çalmak için uğraşıyor. Olmasaydı uğraşmazdı. Kalbinde iman olduğu için Allah'a şükret ve her namaz sonrası "Subhanallah", "Allahuekber" diyerek tesbihatta bulun. Bir zaman sonra kalbinin çok daha iyi olduğunu göreceksin."

Yukarıda hadisi şerifte ifade edilen namazlardan sonra yaptığımız herkesin bildiği tesbihatın dışında bir de "Namaz tesbihatı" diye meşhur, diğerine göre biraz uzunca olan bir tesbihat daha vardır. Mana büyüklerimiz tarafından Kur'ân ve hadis edalı tesbih lafızları bir araya getirilerek oluşturulan bu tesbihatta, bilinen ve camilerde okunan tesbihata ek olarak okunması hadislerle tavsiye edilen dualar, salavatlar, esmâ-i hüsna ve ism-i âzam duaları yer almaktadır. Aslında kendimizi tesbih mevzuunda kısıtlamadan namazlardan sonra bu tesbihatı yapmamız çok daha bereketli olacaktır.

Diğer taraftan, Cenâb-ı Hak, "*Beni anın ki ben de sizi anayım!*" (Bakara, 2/152) buyuruyor. Yani biz, Allah'ı ibadet ve

tesbihlerimizle anacağız, O da bizi teşrîf ve tekrîmle anacak.. biz duâ ve tesbihlerle O'nu mırıldanıp duracağız, O da icâbetle bize lütuflar yağdıracak.. biz dünyevî işlerimizin arasında O'nu unutmayacağız, O da bizi her iki dünyada da şereflendirecek.. biz yalnız kaldığımız dönemlerde de O'nunla dolup taşacağız, O da yalnızlıklara itildiğimiz yerlerde bize yakın olacak.. biz rahat olduğumuz zamanlarda O'nu dilden düşürmeyeceğiz, O da rahatımızı kaçıran hâdiseler karşısında rahmet esintileri gönderecek.. biz O'nun yolunda ihlâslı olacağız, O da bizi gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan tasavvurunu aşan hususî iltifatlarla şereflendirecek.

OKUMA PARÇASI

Bediüzzaman Hazretleri
Tesbihatın Ehemmiyetiyle Alâkalı Ne Diyor?

Sözler isimli eserinde "Sübhanallah, Elhamdülillah, Allahü Ekber" kelimelerinin hem namazın içinde, hem de namazdan sonra yapılan tesbihatta büyük bir yerinin olduğunu ifade eden Bediüzzaman Hazretleri şunları söyler:

"Namazın mânâsı, Cenâb-ı Hakkı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yâni celâline karşı kavlen ve fiilen "Sübhanallah" deyip takdis etmek, hem kemâline karşı lâfzan ve amelen "Allahü Ekber" deyip tâzim etmek, hem cemâline karşı kalben ve lisânen ve bedenen "Elhamdülillah" deyip şükretmektir. Demek, tesbih ve tekbir ve hamd namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki, namazın harekât ve ezkârında bu üç şey her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki, namazdan sonra namazın mânâsını te'kit ve takviye için şu kelimât-ı mübareke (mübarek kelimeler) otuz üç defa

tekrar edilir. Namazın mânâsı şu mücmel hülâsalarla te'kit edilir."[101]

Namaz tesbihatına ayrı bir ehemmiyet veren Üstad Bediüzzaman, namazlardan sonra okunması gereken bu tesbih, salâvat ve duâları tanzim etmiştir. Bugün neşredilmiş hâlde elimizde bulunan Namaz Tesbihatı, Bediüzzaman Hazretleri'nin her vakit yapmış olduğu tesbihattır. Bu tesbihatta, sabah ve akşam namazlarından sonra okunması hadisçe tavsiye edilen istiaze duâları, her namazdan sonra okunmasında büyük sevabı olan "İsm-i Âzam" duâları bulunmaktadır.

Mânevî hayatımızın kalesi olan ve her gün okunmasında büyük fayda ve sevap bulunan bu zikir ve duâlar Tesbihat'da bir arada bulunmaktadır. Her namazdan sonra bu tesbihatı okumayı alışkanlık hâline getiren mü'minin mânevî âlemi nurlanacak, aydınlanacak, nefis ve şeytanın tehlikelerinden kurtulacaktır.

Bir mektubunda Bediüzzaman Hazretleri bu tesbihatın ehemmiyetini, "Namazdan sonraki tesbihatlar tarikat-ı Muhammediyedir (Peygamber yoludur) ve velâyeti Ahmediyyenin (aleyhissalâtu vesselâm) *evradıdır. O noktadan ehemmiyeti büyüktür"*[102] *ifadeleriyle dile getirdikten sonra, bu tesbihatın peygamberliğe ait büyük velâyetin (veliliğin) hususî evradı olduğunu, bu cihetten bu tesbihlerin bütün tarikatlerin zikir ve evradından faziletli bulunduğunu belirtir.*

Hatta öyle ki, bu tesbihatın zevkine varan, hazzını alan bir mü'min, Peygamberimizin reisliğinde milyonlarca Müslümanın büyük bir zikir halkasında toplandığını, hep birlikte bu mübarek kelimelerin söylendiğini düşünür.

---

[101] Said Nursi, *Sözler*, s. 37.

[102] Said Nursi, *Kastamonu Lâhikası*, s. 68-69.

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Abdest ve Namaz, Muştu Yayınları
- Asr-ı Saâdet'ten Günümüze Namaz Âşıkları, Işık Yayınları
- Dinimin Direği Namaz, Işık Yayınları
- Fotoğraflarla Abdest-Namaz İlmihâli, Muştu Yayınları
- Gece İbadeti, Işık Yayınları
- Git, Secde et ve Ağla, Kaynak Yayınları
- Hadis ve Hâdiselerin Diliyle Namaz, Muştu Yayınları
- Mealli Yasîn-i Şerîf (Sûreler ve Namaz Duaları), Define Yayınları
- Namaz 2. Set -5- 9 Vaaz, Nil Sesli Yayınları
- Namaz Kılmayı Öğreniyorum (Murat Öğreniyor Serisi - 2), Muştu Yayınları
- Namaz Tesbihatı (CD ve VCD), Nil Sesli Yayınlar
- Namaz Tesbihatı, Define Yayınları
- Namaz ve Abdest, Muştu Yayınları
- Namazı Anlayarak Kılmak, Işık Yayınları
- Soru-Cevaplı Namaz İlmihâli (Cep İlmihâli Serisi), Rehber Yayınları
- Sorularla Namaz Kartları (Kartela), Rehber Yayınları
- Tecvid Uygulamalı Kur'ân-ı Kerîm Öğretim Seti, Define Yayınları

Sorular

1- Kıyamette hesabı sorulacak ilk amel hangisidir?

a- Namaz b- Oruç
c- Zekat d- Hac

2- Aşağıdakilerden hangisi nafile namazlardan biri değildir?

a- Teheccüd namazı b- Kuşluk namazı
c- Evvabin namazı d- Vitr namazı

3- Allah'a saygının bir ifadesi olarak bir mescid veya camiye girildiğinde kılınması sünnet olan namaz aşağıdakilerden hangisidir?

a- Evvabin b- Duhâ
c- Tehiyyetü'l-Mescid d- İstihâre

4- Ay tutulması olduğunda bitinceye kadar kılınan namazın ismi nedir?

a- Küsuf namazı b- Hüsuf namazı
c- İstihare namazı d- Hiçbiri

5- Ka'de-i ahîre kelime olarak ne demektir?

a- Son kez ayağa kalkmak
b- Son oturuş
c- İlk oturuş
d- İlk kez ayakta durmak

6- Hac ibadetinde akşam ve yatsı namazlarını yatsının vaktinde kılan bir kişinin bu ameli aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

a- Cem-i takdim
b- Cem-i tehir
c- Iskât-ı salat
d- Secde-i tilavet

7- Cenâb-ı Hak hangi peygambere "Kalbini benim için boşalt ki ben orada olayım." buyurmuştur?

a- Hz. Musa
b- Hz. İbrahim
c- Hz. Adem
d- Hz. Dâvûd

8- Namaz kılan bir kimse namazın vaciplerinden birini yanlışlıkla terk ederse aşağıdakilerden hangisini yerine getirmek durumundadır?

a- Tilavet secdesi
b- Kunut secdesi
c- Sehiv secdesi
d- Teşrik tekbiri

9- Aşağıdaki namazlardan hangisi vacip bir namazdır?

a- Vitr Namazı
b- Teheccüd Namazı
c- Kuşluk Namazı
d- Cuma namazı

10- Aşağıdakilerden hangisi namazın şartlarından biri değildir?

a- Setr-i avret
b- İstikbal-i kıble
c- Vakit
d- Kıyam

Altıncı Bölüm

EFENDİMİZ'İN AHLÂKI VE KULLUĞU

EFENDİMİZ'İN AHLÂKI VE KULLUĞU

1. Efendimiz'in Ahlâkı Nasıldı?

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bütün insanlığa ebedi saadeti müjdeleyen, Allah'a giden yolun nurani rehberidir. Görüldüğünde Allah'ın hatırlandığı, secde ettiğinde Allah'ın tecelli buyurduğu zirve kuldur. Her hâlinde bir başkalık ve güzellik olan Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), örnek ahlâkıyla insanları kendisine hayran ve meftun eden yüksek ahlâkın temsilcisidir.

Kur'ân-ı Kerim, Peygamberimiz'i, büyük ahlâk sahibi[103] ve en güzel örnek şeklinde anlatır.[104] O, öyle bir yüce ahlâk sahibidir ki, O'nun nuru sayesinde yolumuz aydınlanır, işlerimiz yoluna girer, hayatımıza bir düzen ve disiplin gelir.

Fethullah Gülen Hocaefendi'nin ifadesiyle O, Allah'ın hususî olarak yarattığı ısmarlama bir insandır. Bir insan olarak aramıza katılışı bizler için en büyük bahtiyarlıktır. Çünkü cennetler bile O'nun teşrifiyle şeref kazanmıştır ve şeref kazanacaktır. Bu itibarla, insanımıza O'nu, hem de kendi

[103] Bkz. Kalem, 68/4.
[104] Bkz. Ahzâb, 33/21.

kâmetine uygun anlatabilmek bizim için en büyük vazifedir. Zira insanlık O Sultanı anladığında ve O'nun ahlâkıyla ahlâklanıp O'na tabi olduğunda hakiki insanlığa erecektir.[105]

Peygamberimiz'e yakınlığıyla bilinen Hz. Enes b. Mâlik anlatıyor: "Allah Resûlü'ne on yıl hizmet ettim, bana hiç öf demedi. Yaptığım bir şey "Bunu niye yaptın?" yapmadığım bir şey için de "Bunu niye yapmadın?" demedi.[106] Çünkü O, yine Enes b. Mâlik'in ifadesiyle, insanların en güzel ahlâklısı idi.[107]

Peygamberimizin hayatı, insanların meşgul olduğu ve karşılaştıkları her ihtiyaca cevap verebilecek güzel ahlâkın bütün kurallarıyla donanmıştır. İnsanlığın İftihar tablosu, cesareti, cömertliği, adaleti, şefkat ve merhamet sahibi olması, mutevazılığı, yumuşak huyluluğu, nezaket sahibi olması ve daha pek çok ahlâki özelliğiyle bizim için en güzel örnektir.

Efendimiz Cesaret Sahibiydi

Peygamber Efendimiz cesurdu. Hayatının her karesi cesaret tablolarıyla dopdolu olan Efendimiz, cesaret ve kararlılığı sayesinde aşılmaz gibi görünen bütün engelleri tek tek aşmış ve bu konuda da başta ashabı olmak üzere bütün Müslümanlara cesaretin en güzel örneklerini sunmuştur.

O, öyle cesur bir insandı ki, savaşın en kızıştığı anlarda dahi atını mahmuzlayıp ordunun en önünde mücadele ediyor ve cesaretiyle ashabını yüreklendiriyor, çevresine güven ve emniyet kaynağı oluyordu.[108] Cesaretiyle dünyanın dört bir

[105] M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur,* 1/32.
[106] Buhârî, *Edeb* 39; Müslim, *Fezâil* 51, 52, 53, 54.
[107] Müslim, *Edeb* 55.
[108] Bkz. Buhârî, *Cihad* 52; Müslim, *Cihad* 78.

tarafında nam salmış Hz. Ali anlatıyor: Bedir savaşında baktım ki, Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) sığınıyor, O'nun arkasına sokuluyoruz. O ise düşmana hepimizden daha yakın durumdaydı. Hepimizin en cesuru O idi.[109]

Huneyn Savaşı'nda da Peygamberimiz cesaretini göstermişti. Sahabe bu savaşta düşmanın baskınına uğramış ve bozgun tehlikesi yaşamıştır. Berâ b. Azib'in naklettiğine göre: Bir kimse ona: "Ey Ebû Umare! Huneyn günü kaçtınız mı?" diye sormuş, Berâ da şöyle cevap vermiştir:

"Hayır vallahi, Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) asla geriye dönmedi. Fakat Peygamberin ashabı içindeki gençler ve acele ile ilerlemek isteyenler, zırhsız, üzerlerinde silah yahut yeterli silah yokken taarruza geçtiler. Birdenbire bir tek oku bile boşa atmayacak kadar usta atıcıların olduğu bir grubu önlerinde buldular. Usta atıcı olan bu grup Hevazin ve Beni Nadr kabileleri idi. Bunların bizim öncülere attıkları okların hiçbiri boşa gitmiyordu. Öncü kuvvetleri bunlara karşı koydularsa da Hz. Peygamber'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) olduğu yere doğru geri dönmeye mecbur kaldılar. Fakat O, beyaz bineğin üzerinde hiç korkusuz duruyor, Ebû Sufyan İbn Haris İbn Abdu'l-Muttalip de onu çekiyordu. Hz. Peygamber inerek Allah'tan yardım ve zafer dileğinde bulundu ve:

"Ben Peygamberim yalan yok, Ben Abdu'l-Muttalip oğluyum!" diyerek bozulan orduyu tekrar harp düzenine koydu.[110]

Peygamber Efendimiz'in, bu savaşta tek başına kaldığı

---

[109] Müsned, I, 86.

[110] Buhârî, *Cihad* 52; Müslim, *Cihad* 77. Huneyn savaşı için bkz. İbn Hişam, *Sîre*, 2/298-315.

anda, atını mahmuzlayıp düşmanın üzerine sürmesi, dağılan sahabilerin toplanmasına vesile olmuş ve orduya cesaret aşılamıştır.[111]

Peygamberimiz en tehlikeli anlarda bile cesaretini korumuş ve Allah'a teslimiyetini ortaya koymuştur. Yine hicret esnasında mağaraya sığındıkları zaman Hz. Ebû Bekir Peygamberimiz hakkında endişelenince ona: "Üçüncüsü Allah olan iki kişi hakkında zannın nedir ki?"[112] diyerek, kritik bir anda hem Allah'a tevekkülünü, hem cesaretini ortaya koymuş hem de Hz. Ebû Bekir'i sakinleştirmiştir.

Efendimiz'in Cömertliği Dillere Destandı

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kerem ve cömertlikte zirveyi temsil ediyordu. Cenâb-ı Hakk'ın "Kerîm" ismi, O'nda tecelli ile kendini gösteriyordu. O, her mevzuda olduğu gibi bu konuda da Cenâb-ı Hakk'ın en zirvede bir hâlifesiydi ve yeryüzünde O'ndan daha cömert bir ikinci insan gösterilemezdi.

Bediüzzaman Hazretleri, O'nu anlatırken "Yâver-i Ekrem" ifadesini kullanır ve insanlar arasında seçilmiş bir çok husus arasında cömertliğini nazara verir. O'nun eşsiz cömertliğiyle alâkalı bir örnek verelim. Sahabeden Abdullah b. Abbas anlatıyor: "Resûlullah (sallalâhu aleyhi ve sellem) hayır hususunda insanların en cömerdi idi. En çok cömert olduğu zaman da Ramazan ayı idi. Cebrail O'nunla her Ramazan ayında buluşur, Ramazan çıkıncaya kadar O'na Kur'ân okurdu. Hz. Peygamber Cebrail ile bir araya geldiği zaman hayır

111 Bûtî, *Fıkhu's-sîre*, 396.

112 Buhârî, *Fezâilü ashâbi'n-Nebî* 2; *Müsned*, I, 2.

hususunda, önüne kattığı her şeyi sürükleyen rüzgardan daha cömert olurdu."[113]

Bunun mânâsı, elinde-avucunda bulunan her şeyi, sonuna kadar dağıtıverirdi demekti. Bu, bir ruh ve irade meselesidir. O, kendi için yaşamaz, başkaları için yaşardı. Sürekli başkalarının mutluluğunu düşünmekten ömrü boyunca kendini düşünmeye fırsat bulamamıştı. Zaten, insanları mesut görmek kadar, O'nu mesut edecek bir başka zevk de yoktu.

Hz. Enes anlatıyor:

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huneyn'e giderken Safvan İbn Ümeyye'den ödünç olarak silah almıştı. Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huneyn sonu elde edilen ganimetlere hayran hayran bakan Safvan'ı görünce dikkatini çekmiş ve "Bakıp beğendiğin o develer senin olsun." dedi. Ardından, birçok şey daha verdi. Safvan, bu cömertlik karşısında şaşırıp kaldı. Kalbi, Allah Resûlü'ne karşı kin ve buğzla dolu olan bu adam, birdenbire değişivermişti.

Evet, Efendimizin bu keremi, onu kin ve buğzundan uzaklaştırmış ve İki Cihan Serveri onun için insanların en sevgilisi hâline gelivermişti. Safvan'ı kazanmak, elbette binlerce deve, sığır ve koyundan daha mühimdi. Allah Resûlü de en mühim olanı yapmıştı. Nitekim Safvan'a yapılan bu cömertlik neticesiz kalmamıştı. Hemen kavmine giden Safvan, "Ey kavmim! Koşun İslâm'a girin. Zira Hz. Muhammed, bir veriş veriyor ki, ancak fakirlikten korkmayan ve Allah'a tam itimat eden bir insan böyle verebilir!"[114] diyecekti.

[113] Buhârî, *Bed'ü'l-vahy* 5; *Savm* 7; Müslim, *Fedâil* 50.
[114] Müslim, *Fezâil* 59.

O (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisinden bir şey istendiğinde, varsa verir, olmadığı taktirde de vaad ederdi. Bazen üzerine giydiği tek elbisesini bile isteyen olur, O da hiç çekinmeden hemen verirdi.

Bir bedevi gelip O'ndan bir şey istemiş ve Allah Resûlü de ona istediğini vermişti. Adam, bir kere daha istemiş O yine vermişti. Üçüncü defa istediğinde, verecek bir şey bulamayan Allah Resûlü, olduğunda yani mal eline geçtiği ilk fırsatta vermeyi vaad etmişti. Bu durum, Hz. Ömer'i fevkalade üzmüş, Resûlü Ekrem'in bu derece rahatsız edilişinden dolayı üzülmüştü. Dizleri üzerine doğruldu ve:

"İstediler, verdin. Bir daha istediler, yine verdin. Bir daha istediler, vaad ettin. Yani, kendini bu kadar eziyete sokma yâ Resûlallah!" dedi.

Ancak bu sözler, Allah Resûlü'nün hiç hoşuna gitmemişti. Kaşlarının hafif çatıldığını gören Abdullah İbn Huzâfetü's-Sehmî ayağa kalkmış ve:

"İnfak et yâ Resûlallah! Sakın Allah'ın seni fakir bırakacağını ve senden nimetlerini kesivereceğini zannetme!" diyerek tesellide bulununca Resûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir müddet sessiz kaldıktan sonra;

"İşte ben de bununla emrolundum"[115] cevabını verdi.

Peygamberimiz kendisinden bir şey isteyen hiç kimseyi boş çevirmezdi. Sahabe'den Cabir b. Abdullah, "Resûlullah'tan bir şey istenip de "hayır" dediği vaki değildir." demiştir[116].

[115] İbn Kesir, *el-Bidaye*, 6/63.

[116] Müslim, *Fedâil* 56.

Peygamber Efendimiz, çoğu kez kendisine gelen şeyleri tamamen dağıtır, kendisine bir şey bırakmazdı. Hârûn b. Riâb'ın anlattığına göre: Bir keresinde kendilerine yetmiş bir dirhem gelmişti. Bu para o güne kadar gelen paraların en çoğu idi. Hz. Peygamber bunları bir hasırın üzerine koydu ve taksim etti. Her isteyene verdi. Hepsini dağıtıp bitirdi[117].

Peygamberimiz kendisi cömert olduğu gibi, ashabına da cömertliği tavsiye etmiş ve cömertliğin güzel ahlâkı tamamlayan çok önemli bir faktör olduğuna işaret etmiştir.[118]

Efendimiz, Adalet Sahibiydi

Adalet, her şeyi tam olarak yerine getirmek, herkese hakkını vermek ve ölçülü davranmak demektir. Bütün bunlar, Peygamber Efendimiz'de en mükemmel şekilde mevcuttu.

O dönemdeki nüfuzlu ve zengin kimseler, toplum içinde kendilerine ayrı bir yer ayırır, başkalarına, özellikle kimsesiz ve fakir kimselere yaptıkları baskıların kendilerine yapılmasına dayanamazlar ve bir ayrıcalık beklentisi içinde olurlardı. Bir örnek verelim:

Mahzumîlerden bir kadın hırsızlık etmişti. Kureyşliler şerefli bir kabileden olan bu kadının cezalandırılmasını istemiyorlardı. Hz. Üsâme bin Zeyd'i Peygamberimiz çok seviyordu. Onu kırmayacağını biliyorlardı. Hz. Üsame'yi araya koyarak, Peygamberimizin bu kadına ceza vermemesi için ricacı olarak gönderdiler. Peygamberimiz, Hz. Üsame'ye şöyle buyurdu:

"Yâ Üsâme! Sen Allah'ın belirlemiş olduğu cezalardan

[117] Ebû Şeyh, *Ahlâku'n-nebî,* 52.

[118] Tirmizî, *Birr* 40., Bkz.: Hüseyin Yusuf, *Hz. Peygamber Modeli*, s. 129-132

birinin affı için bana gelip de nasıl benden yardım istersin?" Hz. Üsame: "Özür dilerim. Benim için Allah'tan af dileyin ey Allah'ın Resûlü!" dedi. Akşam olunca Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kalktı; Allah'a, O'na lâyık pek çok sıfatlarla hamd ü senâ ettikten sonra şöyle buyurdu:

"Sizden evvelkilerin helak olmalarının sebebi şu idi: Aralarında nüfuz sahibi ve soylu biri hırsızlık yapmışsa onu serbest bırakırlardı. Hırsızlığı yapan, kimsesiz ve zayıf ise gereken cezayı tatbik ederlerdi. Allah'a yemin ederim ki, eğer Muhammed'in kızı Fâtıma dahi çalsaydı onun da cezasını verirdim." Sonra, Resûlullah o kadını getirtip hakkındaki hükmü uyguladı. Kadın, bundan sonra güzelce tevbe etti ve evlendi. Hazreti Âişe der ki: Bu kadın bana gelir giderdi. Ben de, kadının ihtiyaçlarını Resûlü Ekrem'e iletirdim."[119]

Peygamberimiz, adaleti uygularken din farkı gözetmezdi. Hak sahibi bir Yahudi de olsa, Müslümandan hakkını alır, ona verirdi.

Sahabîlerden Ebû Hadrad, bir Yahudiden bir miktar borç almıştı. Vade dolmuş, Yahudi de ısrarla parasını istiyordu. Fakat Ebû Hadrad'ın sırtındaki elbisesinden başka bir malı yoktu. O sırada Peygamberimiz Hayber Savaşı için hazırlıkta bulunuyordu. Bu sefer Yahudilerin üzerineydi.

Mesele Peygamberimize iletildi. Ebû Hadrad, Yahudiden biraz süre istediyse de Yahudi buna razı olmamıştı. Sahabîyi kolundan tutup Peygamberimizin huzuruna getirdi. Alacağını tahsil etmesini istedi.

Ebû Hadrad, verecek bir şeyinin olmadığını, Hayber'in

[119] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/318.

fethinden sonra eline ganimet olarak bir şey geçerse vereceğini söyledi, ancak Yahudi diretiyordu. Sonunda Peygamberimiz fakir Sahabîsine sırtındaki elbisenin bir kısmını satarak borcunu ödemesini söyledi. Ebû Hadrad da öyle yaptı.

Efendimiz Şefkat ve Merhamet Abidesiydi

Merhametli olmak, bir insanda bulunması gereken en önemli vasıflardan biridir. Hatta merhamet hislerini kaybetmiş bir insan, insan olma vasfını da kaybetmiş, gaddar bir canavara dönüşmüştür, diyebiliriz.

Mahlûkat içinde en merhametli zât, "Rahmeten-lil âlemin"[120] vasfıyla Kur'ân'da bahsedilen Hz. Muhammed aleyhissalâtü vesselâm'dır. Çünkü O, hiçbir zaman kendisini düşünmemiş, ilk nefesinde ve son nefesinde "Ümmetî! Ümmetî!" diyerek ümmetine karşı hissettiği şefkat ve merhameti kâinâta açıkça ilân etmiştir.

Cenâb-ı Hakkın Sevgili Resûlüne, kendi ismi olan "Rahim" ve "Rauf" sıfatlarını vermesi, Peygamberimizin ne kadar merhametli ve şefkatli bir kalbe sahip olduğunu gösterir.[121]

Çocuklara, hanımlara, yaşlılara, hastalara, dul ve yetimlere kimsesiz ve güçsüzlere, kölelere, hayvanlara büyük bir şefkat, sevgi ve merhamet besleyen Peygamber Efendimiz, bu konuda bize en güzel örnekleri sunmuştur.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yeni bir yurt arama düşüncesiyle Taif'e gitmesi ve Taif halkından gördüğü ağır tahrike rağmen onlara yine de şefkat ve merhamet göstermesi çok muhteşem bir misaldir. Tarih, 620 yılı Şevval ayının 27'sini

[120] Bkz. Enbiyâ, 21/107.
[121] Bkz. Tevbe, 9/128.

gösteriyordu. Resûl-i Kibriyâ Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Zeyd bin Harise (radıyallâhu anh) ile birlikte gizlice Mekke'den ayrılarak Taif'e vardı. Orada Sakif kabilesi ileri gelenleriyle görüşmeye başladı. Onları İslâm dinine dâvet etti. Kavminden muhâlefet edenlere, kendisiyle birlikte karşı koymalarını talep etmek için geldiğini anlattı. Ancak, kaldığı on gün zarfında hiçbir müsbet netice elde edemedi. Üstelik hakaret ve alay ile karşılık gördü. Türlü türlü ithamlara mâruz kaldı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu davranışları ve sözleri üzerine Sakiflilerden hayır gelmeyeceğini anladı ve buna çok üzüldü.

Müşriklerin bu durumu haber alıp cüretlerini arttırmalarından endişe duyduğu için de yanlarından ayrılacağı sırada onlara:

"Bâri konuştuklarımız aramızda kalsın! Başka kimse duymasın." dedi.

Ne var ki, şirk inancını kuvvetle yaşayan Taif sakinleri, Peygamberimiz'in bu arzusunu da kabul etmediler. Gençlerinin İslâmiyet'e ilgi duymalarından korkarak, Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"Memleketimizden çık da, nereye gidersen git! Kavmin ve hemşehrilerin söylediklerini kabul etmeyince, çıkıp bize geldin! Vallahi biz de senden elimizden geldiğince uzak duracağız, isteklerini kabul etmeyeceğiz!" dediler.

Lât ve Uzza'ya tapmakta, Mekkeli müşriklerle yarışıp duran Sakifliler, bu çirkin sözlerle de yetinmediler. Beldelerinde misafir olarak bulunan cihan Peygamberine, ayak takımını, sokak gençlerini ve köleleri kışkırtarak saldırttılar.

Gözü dönmüş olan bu insafsızlar, yolun iki tarafında sıralanarak Peygamberimizi ve Hz. Zeyd'i taşa tuttular. Resûlullah'ın mübârek ayakları kana bulandı. Öyle ki, isabet eden taşların açtığı yaraların acısı yürümeye engel olur hâle geldi. Resûl-i Ekrem Efendimiz, zaman zaman oturmak zorunda kaldı. Ama bu vicdânsızlar, her seferinde Onu zorla ayağa kaldırarak, yeniden yaralı ayaklarını taş yağmuruna tutuyorlardı. Ayak takımı, Peygamber Efendimiz'i ızdırap içinde bırakırken, taşlarıyla beraber kahkahâlar da savuruyorlardı.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bu âdice saldırıdan ancak kendini bir bağa atmakla kurtarabildi. Bağın sahipleri, kendilerine uzaktan akraba sayılan Utbe ve Şeybe bin Rabia adında iki kardeşti.

Bağ sahipleri, Efendimiz'in maruz kaldığı menfur saldırıyı uzaktan seyretmişler ve acıma duyguları harekete gelmişti. Köleleri Addas'la Efendimiz'e biraz üzüm göndererek ikrâmda bulundular.

Resûl-i Ekrem Efendimiz, bağdan ayrılıp düşünceli düşünceli ve Sakif kabilesiyle, Taifliler'den maksadına muvafık bir netice alamamanın üzüntüsü içinde yoluna devam etti. Mekke'ye iki konaklık bir mesafe kalmıştı ki, Zâtını bir bulutun gölgelemekte olduğunu gördü. Dikkatlice bakınca, bulutun içinde Hz. Cebrail'i fark etti.

Cebrail (aleyhisselâm) Ona şöyle seslendi:

"Şüphesiz Allah (celle celâluhû), kavminin sana neler söylediğini işitti. Sana şu dağlar meleğini gönderdi. onlar hakkında dilediğini yapmak üzere ona emredebilirsin!"

O ânda görünen dağlar meleği de emrine âmâde olduğunu

ve istediği takdirde Ebû Kubeys ile Kuaykıan Dağlarını müşriklerin üzerine kapanırcasına birbirine kavuşturabileceğini söyledi.

Fakat şefkat ve merhamet menbâı Resûl-i Ekrem Efendimiz'in arzusu başka idi. Dağlar meleğine şu cevabı verdi:

"Hayır, ben böyle bir şey istemem. İstediğim tek şey, Hak Teâlâ'nın bu müşriklerin soyundan, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ibâdet edecek bir nesil ortaya çıkarmasıdır."[122]

Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine hakaret eden, kendisini alaya alan, türlü türlü ezâ ve cefâlara mâruz bırakan Taif ahâlisinin de helâk olmasını istememekle, onların ebedî saâdetlerini şiddetle arzu etmekle, kendisinin ne kadar "Merhamet Deryası" bir peygamber olduğunu, bütün asırların idrâkine en güzel bir şekilde sunmuştur.

Peygamberimizin bütün insanlığı kuşatan şefkat ve merhameti kısa zamanda kadınlar üzerinde de görülmeye başladı. Onları insanların ayakları altında ezilmekten kurtararak o kadar yüceltti ki, "Cennet anaların ayakları altındadır" buyurarak, Cennete girmeyi annelerin rızalarıyla eş tuttu.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendi hanımlarına çok nâzik davranır, hiçbir şekilde kalplerini kırmazdı. Başta Hz. Âişe vâlidemiz olmak üzere bütün hanımları, Peygamberimizin evde çok sâkin, hâlim ve mutevazı, olduğunu söyleyerek, Onu her yönüyle mükemmel bir aile reisi, merhametli bir koca, şefkatli bir baba olarak anlatırlar.

"Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı hayırlı olandır. Ben kadınlara iyi davranma bakımından sizin en hayırlınızım."

[122] İbn Hişam, *Sîre*, 2/280.

buyuran Peygamberimiz, kadınlara anlayışlı davranmayı tavsiye etmiştir.

Peygamber Efendimiz'in bu eşsiz ve engin merhametinden sadece insanlar değil hayvanlar da nasiplerini alıyorlardı. İşte bir örnek:

Hicretin sekizinci yılıydı. Peygamber Efendimiz büyük bir ordunun başında Mekke'ye doğru ilerlerken, yolları üzerinde yeni doğmuş yavrularını emziren dişi bir köpek gördü. Efendimiz Cuayl b. Süraka'yı (radıyallâhu anh) çağırdı ve süt emen hayvanların önünde durarak onları atlardan korumasını istedi.

Emir derhâl yerine getirildi, ordunun yolu kaydırıldı ve İslâmiyet'in bütün kâinâtı saran rahmet güneşinden, yavrular da kendilerine düşen hisseyi aldı.

İslâm ordusu, onların yanından parmak uçlarına basarcasına geçip uzaklaşırken, dişi hayvan hâlâ yavrularını emziriyordu. Ölüm pahasına yollarından dönmeyen Peygamber erleri, o küçük yavrular için yollarını değiştirmişti.

Özetle ifade edecek olursak Peygamber Efendimiz başta insanlar olmak üzere bütün canlılara karşı şefkat ve merhamet doluydu. Bu rahmet duygusundandır ki O, namazı uzun kıldırıp da başkalarına sıkıntı verdiğinden dolayı birini uyarmış,[123] namazda çocuk sesini duyunca namazı kısa kesmiş,[124] bazılarının bütün bir seneyi oruçlu geçir-

[123] Buhârî, *İlim* 28; *Ezan* 61, 63; *Edeb* 75; *Ahkam* 13; Müslim, *Salat* 182; İbn Mâce, *İkâme* 48; Dârimî, *Salat* 46; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/118-119; 5/ 273.

[124] Buhârî, *Ezan* 65; Müslim, *Salat* 192.

diğini duyunca onlara bunu yasaklamış,[125] çocuklarını sevip okşamayanı ikaz etmiş,[126] bir köpeğe acıyıp, onun susuzluğunu gideren günahkar bir kadının bu davranışını övmüş ve cennete gitmesine sebep göstermiş,[127] bir kedinin ölümüne sebep olan ibâdete düşkün başka bir kadını ise cehennemlik olarak nitelendirmiştir.[128]

Uhud'da yaralanmasına ve sahabeden amcası Hz. Hamza dahil yetmiş kişiyi şehit vermesine rağmen beddua etmemesi ve kavmi için Allah'tan bağışlanma dilemesi[129] ve yıllarca kendisine zulmeden, kendisine ve mü'minlere her türlü işkenceyi yapan ve kendilerini Mekke'den hicret etmek zorunda bırakan Mekkeliler'i, fetihten sonra bağışlaması ve "Gidin hepiniz hürsünüz!" demesi[130] de yine bu rahmet ve şefkat duygusunun bir göstergesidir.

OKUMA PARÇASI

Peygamberimiz ve Küçük Kız

Rahmet Güneşi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir gün Medine pazarına çıkar. Yanında on gümüş kadar parası vardır. Kendisine dört gümüşe bir gömlek satın alır. Ancak fakir bir adam gelip kendisinden gömleği ister. Peygamberimiz gömleği ona verir. Geriye dönüp

125 Buhârî, *Nikah* 1.

126 Buhârî, Edeb 18; Müslim, *Fezâil* 64; İbn Mâce, *Edeb* 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 6/56.

127 Buhârî, *Enbiyâ* 54; Müslim, *Selam* 153.

128 Buhârî, *Musâkât* 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 2/507.

129 Buhârî, *Enbiyâ* 54; Müslim, *Cihad* 104, 105; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 1/380.

130 İbn Hişam, *Sire* 2/280; İbn Kesîr, *Bidâye*, IV, 299-300. Ayrıca bkz. Kâdî İyaz, *a.g.e.*, I, 90.

dört gümüşe bir gömlek daha satın alır. Derken, ağlayan küçük bir kız çocuğunu görür ve yanına yaklaşıp neden ağladığını sorar.

Küçük kız gözyaşlarını silerek şöyle cevap verir:

"Ev sahibim bana un almam için iki gümüş vermişti; ama ben parayı kaybettim."

Efendimiz, yanında kalan son iki gümüşü de o kıza uzatarak,

"Ağlama unu bununla alabilirsin!" der.

Parayı alan küçük kızın ağlaması bir miktar durduysa da tamamen kesilmez.

Hıçkırarak,

"Ama eve geç kaldığım için beni dövecekler!" diyerek Peygamberimiz'den yardım ister.

Efendimiz, kızın elini tutar, gidip unu alırlar. Ardından bir elinde küçük kız, öteki elinde un, beraber kızın evine doğru yola çıkarlar.

Akşam vaktidir. Ev sahibi küçük hizmetçisini beklerken karşısında Âlemlerin Efendisi'ni görünce hem çok şaşırır, hem de çok sevinir.

Peygamberimiz:

"Geç kaldığı için ceza almaktan korkuyordu, sakın onu dövmeyin!" buyurur.

Ev sahibi:

"Ey Allah'ın Resûlü! Sizin evimi şereflendirmenize sebep olduğu için ben onu âzâd ediyorum, artık hürdür!" der.

Peygamber Efendimiz bu işe çok sevinir ve şöyle buyurur:

"Allah'ım, şu on gümüş ne kadar da bereketli imiş. Onunla bana ve bir fakire gömlek giydirdin ve bu kız çocuğunu sevindirip hürriyetine kavuşturdun!"

Arif Nihat Asya'nın deyişiyle "düşkünlerin kanadı,

yoksulların sahibi" olan Peygamber Efendimiz'in bir çocuğa (hayatı boyunca da pek çok çocuğa) merhamet edip yardım elini uzatması, O'na karşı muhabbetimizi bir kat daha artırıyor ve biz, O'nun ümmeti olma şerefini elde ettiğimiz için de bir kere daha kendisiyle iftihar ediyoruz.

Efendimiz Tevazu Sahibiydi

Tevazu, alçakgönüllü olmak demektir. Mutevazı bir insan kendisinden aşağıda olan kimseye küçük muamelesi yapmaz, onu hor ve hakir görmez, büyüklük taslamaz. Bu konuda "Muhakkak Allah Teâlâ, bana, sizin mutevazı olmanızı vahyetti."[131] "Her kim Allah için alçakgönüllülük yaparsa, Allah muhakkak onun derecesini yükseltir"[132] buyuran Peygamber Efendimiz, tevazu ve alçakgönüllülüğün en makbulünü yaşamıştır.

O, her açıdan yaratılmışların en üstünü olduğu hâlde hiçbir şekilde bunu kullanmamış, kendisini insanlardan bir insan olarak nitelemiş ve "Allah için alçakgönüllülük edeni Allah yükseltir, Allah 'a karşı böbürleneni de Allah alçaltır"[133] buyurmuştur.

O'nun tevazuu baş döndürücü derinlikteydi. Bir defasında Cenâb-ı Hak kendisini kral bir peygamber olmakla, kul bir peygamber olmak arasında serbest bıraktığında o, "kul bir peygamber" olmayı tercih etmiştir.

Bir defasında Sahabilerinin yanına gelir. Efendimiz'in geldiğini gören Sahabîler hemen ayağa kalkarlar. Bu hareketlerini tasvip etmeyen Peygamber Efendimiz onları ikaz eder:

---

131 Nevevî, *Riyazu's-Salihin*, 2/37.
132 Müslim, *Birr ve's Sıla*, 69; Tirmizî, *Birr*, 82.
133 Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr*, 6/108-109.

"Acemlerin (diğer milletlerin) birbirlerini tazim ederek ayağa kalktıkları gibi, siz de benim için ayağa kalkmayın. Çünkü ben kulun yediği gibi yiyen, kulun oturduğu gibi oturan bir kulum."

Peygamberimiz çok defa elini öpmek isteyenleri ve kendisine aşırı derecede hürmet gösterenleri de hoş karşılamazdı. Bir alış verişi esnasında Hz. Ebû Hüreyre (radıyallâhu anh) de yanındaydı. Ebû Hüreyre'nin (radıyallâhu anh) anlattığına göre, Peygamberimiz mal sahibine aldığı elbisenin değerinden fazla bir fiyat öder. Daha sonra satıcı hemen Peygamberimizin eline sarılarak öpmek ister. Peygamberimiz elini çekerek şu ikazda bulunur:

"Bu senin yaptığını acemler krallarına yaparlar. Ben kral değilim. Ben sadece içinizden biriyim."

Ebû Hüreyre anlatmaya devam ediyor: "Sonra elbiseleri aldı. Ben taşımak istedim. Fakat bana şöyle hitapta bulundu: "Kişi, kendi eşyasını taşımaya daha lâyıktır. Ancak taşıyamazsa Müslüman kardeşi ona yardım eder."

Peygamberimiz kendi işini kendisi yapardı. İnsanların kendisine hizmet etmelerinden hoşlanmazdı. Âmir bin Rebia anlatıyor:

"Peygamber Efendimiz ile birlikte camiye gidiyordum. Yolda Peygamberimizin ayakkabı bağı çözüldü. Ben hemen eğilip bağlamak istedim. Fakat Peygamberimiz ayağını önümden çekti ve şöyle buyurdu:

"Bu hareketin, başkasına hizmet gördürmek demektir. Ben başkasına hizmet gördürmeyi sevmem."

Peygamber Efendimiz, başkalarına hizmet gördürmediği gibi bir iş olduğunda emir verip kenarda durmuyor, kendisi de o işin bir ucundan tutuyordu.

Bir sefer sırasında Peygamberimiz Sahabîlerinden bir koyun kesip pişirmelerini istedi. Ashabdan birisi öne çıktı:

"Ya Resûlallah, onu kesmek benim üzerime olsun" dedi.

Bir başkası ileri atıldı:

"Ya Resûlallah, pişirmesi de benim üzerime olsun"

Başka bir sahabî hizmete talip oldu:

"Onu yüzmesi de benim üzerime olsun" diyerek kendi aralarında vazife taksimi yaptılar.

Peygamberimiz de "Odun toplamak da benim üzerime olsun" diyerek katılmak istedi.

Sahabîler buna razı olmak istemediler:

"Ya Resûlallah, biz sizin yapacağınız işi de görmeye yeteriz. Sizin çalışmanıza ihtiyaç yoktur" dediler.

Bunun üzerine Peygamberimiz eşsiz tevazuunu göstererek şöyle buyurdu:

"Sizin benim işimi de göreceğinizi ve kâfi geleceğinizi biliyorum, fakat ben size karşı imtiyazlı bir durumda bulunmaktan hoşlanmam. Çünkü Allah kulunu, Sahabîleri arasında imtiyazlı durumda görmekten hoşlanmaz."

Efendimiz Vefa Timsali İdi

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) vefa timsali idi. Sözünde durması, vadinden caymaması, kendisine ve çevresindeki ashabına yardımı dokunanları asla unutmaması, dostlarını sık sık arayıp hâl ve hatır sorması, vefat etmiş yakınları yâd

etmesi, ümmetini düşünmesi adına büyük fedakarlıklar yapması gibi en geniş mânâda vefayı temsil ediyor ve sadece bu hususiyeti bile onun bir peygamber olduğunu anlatıyordu.

Peygamberimiz hiçbir iyiliği unutmazdı. İyiliğe karşı iyilikle mukabele ederek vefasını gösterirdi. Bir keresinde Habeşistan hükümdarının elçileri Efendimiz'in huzuruna gelmişlerdi. Peygamberimiz onlarla yakından ilgilendi. Ashab'tan bazıları:

"Ey Allah'ın Resûlü! Biz hizmet ederiz, siz istirahat buyurunuz!" dediler. Fakat Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) sahabîlerine şu cevabı verdi:

"Bunlar, Habeşistan'a göç etmiş olan ashabıma yer göstermiş, ikram etmişlerdi. Şimdi bunlara karşılık bizzat ben de hizmet etmek isterim."

Yine o, kendisine evlerini ve yurtların açan Ensar'ı her vesileyle engin bir vefa duygusuyla anar ve onlara hayır dualarda bulunurdu.[134] Mekke fethedilince Efendimiz'in Mekke'de kalacağı endişesine kapılan Ensar'a, "Hayatım da ölümüm de sizin yanınızda olacaktır"[135] diyerek onlara olan vefasını bir kere daha ortaya koymuştur. Peygamberimizin vefasını gösteren bu sözler Medineli Müslümanların endişelerini gidermiş ve gönüllerini rahatlatmıştır.

Efendimiz'in Mizah Anlayışı Nasıldı?

Peygamber Efendimiz, herkese samimi ve içten davranırdı. Zaman olur, şakalaşır, tatlı ve güzel bir hava oluştururdu.

---

[134] Buhârî, *Menâkıbü'l-ensâr* 2, *Temennî* 9; Müslim, *Fezâilü's-sahâbe* 172-176; Tirmizî, *Menâkıb* 65.

[135] İbn Hişâm, *a.g.e.*, 2/283.

Çünkü başka türlü olsaydı, insanlar Peygamberimiz'e yanaşamazlar, ona soru bile soramazlardı. Zaten insan her zaman ciddi ve ağır meseleleri konuşamaz, bazen ortamın yumuşatılması, insanların rahatlatılması gerekir.

Herkes gibi Peygamberimiz de şaka yapar, lâtifeli konuşur, ama hiçbir zaman yalan söylemezdi. Çünkü şaka yollu da olsa, yalan yalandır. Bunun yanında, Efendimiz insanlarla alay etmez, hafife almaz, dalga geçmez, küçük düşürmez, mahcup etmez, zor durumda bırakmaz, "işletme" gibi olumsuz tavırları hoş karşılamazdı.

İşte bir örnek. Hz. Enes (radıyallâhu anh) anlatıyor: "Bir adam Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelerek:

"Ey Allah'ın Resûlü! Beni bir deveye bindir!" dedi. Resûlullah da:

"Ben seni devenin yavrusuna bindireceğim!" buyurdu. Adam:

"Yâ Resûlullah, ben deve yavrusunu ne yapayım (ona binilmez ki)!" deyince Hz. Peygamber:

"Acaba deveyi deveden başka bir mahluk mu doğurur? (Her deve, bir devenin yavrusu değil midir?)" buyurdular.[136]

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu sözüyle hem şaka yapmakta hem de insana bir söz işitince iyice düşünüp derinliğini, muhtevasını kavramadan reddetmemesi, itirazda acele etmemesi gerektiğini göstermektedir.

Efendimiz yanında buluna Hz. Enes'in ailesini de zaman zaman ziyaret ederdi. Bu ziyaretlerinden birinde Hz. Enes'in

---

[136] Tirmizî, *Birr* 57.

kardeşi Hz. Umeyr'in bir kuşu vardı. İsmi Nugayr idi. Ebû Umeyr! Senin Nugayr'den ne haber" diye sorup çocuğun gönlünü almıştı.[137]

Bu iki olayda Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) çocuklarla yaptığı mizahın örneklerini görüyoruz. Hatta bazı zamanlarda Hz. Enes'e:

"Ey iki kulaklı!"[138] diye takıldığı da olurdu.

Efendimiz'in mizahı ya irşada yönelik, ya sevgi bağı tesis etmek ya da hüzün, keder veya gamı ortadan kaldırma gayeli idi.

Bir gün Ensardan ihtiyar bir kadın cennete girmek için dua isteyince Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem):

"İhtiyarlar cennete giremez" buyurmuştur. Kadın bu söze çok üzülünce de:

"Bilmiyor musun, ihtiyar olarak cennete girilmeyecektir"[139] buyurarak ince bir mizah yaparken kadını da teselli etmiştir.

Efendimiz Hilm Sahibiydi (Yumuşak Huyluydu)

Hilm, insanın, kendisini öfkelenmesi hâlinde, kontrol altına alması, intikam alma fırsatı doğduğunda affedici olması, hoş olmayan şeylere karşı sabretmesi mânâlarına gelir. Hilm, ağırbaşlılık, sabırlılık ve yumuşak huyluluk demektir.

Hilm, Resûlullah'ın insanları İslâm'a davette kullanmış olduğu altın bir anahtar gibidir. O bu anahtarı en iyi bir şekilde kullanmış; onunla, son derece inatçı olan Mekke

137 Buhârî 5/2291; Müslim 3/1692; Ebû Dâvûd 2/711; Tirmizî 2/154, 357
138 Ebû Dâvûd 2/719; Tirmizî 5/681; Müsned 3/117
139 *Şemail* 1/199; *Mecmeu'z-Zevâid*, 10/776

ve civarındaki insanları Allah'a davet etmiştir. Şayet Hz. Peygamber'in bu eşsiz hilmi olmasaydı, getirdiği gerçekleri insanlara bu kadar kısa bir zamanda ulaştırması ve neticeyi elde etmesi çok zor olurdu.

Hz. Abdullah anlatıyor:

"Huneyn Harbi sona erince, Allah Resûlü bazı kimselere ganimetten fazlaca pay ayırdı. Mesela, Akra' b. Hâbis'e yüz deve verdi. Keza, Uyeyne'ye de aynı miktarı verdi. Diğer insanlara da takdirince bir şeyler verdi. O sırada bir adam çıktı ve,

"Bu yapılan taksim, Allah'ın razı olacağı bir taksim olmadı." dedi. Ben,

"Senin bu söylediğini Allah Resûlüne aktaracağım!" dedim ve aynen adamın sözlerini Resûlullah'a aktardım. Bunun üzerine Allah Resûlü şöyle buyurdu:

"Allah, Musa'ya merhamet eylesin. O, bundan daha fazla eza ve cefaya maruz kalmış ama yine de sabretmişti."[140]

Hz. Ebû Saîd anlatıyor:

Allah Resûlü'nün, ganimetleri taksim ederken, yanında duruyorduk. O sırada Temimoğullarından Zülhuveysire adında biri çıktı ve şöyle dedi:

"Ey Allah'ın Resûlü, adaletli ol!" Bunun üzerine, Allah Resûlü şöyle buyurdu:

"Yazıklar olsun sana, ben de adaletli olmazsam kim adaletli olabilir? Ben de âdil olmazsam işim bitik demektir!" Hazreti Ömer adama çıkıştı ve şöyle dedi:

---

[140] Buhârî, *Sahîh*, 3/1148.

"İzin ver ey Allah'ın Resûlü, onun boynunu vurayım!" Allah Resûlü şöyle buyurdu:

"Bırak onu; onun gibi pek çokları var ki, sizler, onların kıldığı namazı ve tuttuğu orucu görseniz, kendi namaz ve oruçlarınızı azımsarsınız. Hatta, onlar Kur'ân okurlar; ama okudukları Kur'ân, gırtlaklarından öteye geçmez. Yani, okudukları Kur'ân âyetlerini uygulamazlar. Bunlar, zamanı gelecek, hedef tahtasını delip geçen ok gibi İslâm'dan çıkacak ve irtidat edecekler…"[141]

Efendimiz'in Müsamahası, İnsanların Kalbini Kazanması ve Nezaketi Nasıldı?

Peygamber Efendimiz alabildiğine müsamahâlı, insanların kalbini kazanma konusunda dikkatli ve nezaket sahibi bir insandı. Bakınız Hz. Aişe annemiz onun bu ahlâkını nasıl anlatıyor:

"Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem), çirkin sözler söylemezdi. Haya, terbiye ve nezakete aykırı hiçbir davranışta bulunmazdı. Çarşı ve pazarlarda yüksek sesle konuşup gürültü çıkartmazdı, kötülüğe kötülükle karşılık vermezdi; affeder, bağışlardı."[142]

Peygamberimiz incelik, zerafet ve nezaket insanıydı. O'nun çevresine rahatsızlık verecek bir tavır ve davranışı yoktu. Tabiat itibariyle yumuşak idi[143]. O, insanların gönüllerini alır, onları nefret ettirmezdi. İnsanlara güler yüzlü

141 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 4/362.

142 *Tecrid*, 9/ 276/1457.

143 Tirmizî, *Menâkıb* 8; İbn Hişam, *Sîre*, 1/253; İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 121.

davranır, güzel muamele ederdi. Kötü huylu, kaba dilli ve katı kalbli değildi. Kimseyle çekişmez, kötü söz söylemez, kimseyi ayıplamazdı. Cimrilikten uzaktı. Hoşlanmadığı şeyle ilgilenmezdi.[144]

OKUMA PARÇASI

Efendimiz Bir İnsanın Kalbini Nasıl Kazandı?

Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) *Necd tarafına bir askerî birlik göndermiş, bölgede yürütülen askerî harekât neticesinde Benu Hanife'den Sümame b. Asal adlı biri esir alınarak Medine'ye getirilmiş ve Mescidin direklerinden birine bağlanmıştı. Resûlullâh* (sallallâhu aleyhi ve sellem), *Mescide çıktığında:*

"Ey Sümame, gönlünden ne geçiriyorsun?" diye sordu. Sümame şu cevabı verdi:

"Gönlümde hayır ümidi var ey Muhammed! Şayet sen beni öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun, eğer kurtuluş akçesi için mal istersen, ne kadar istersen veririm!"

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), *ona Müslüman olmasını söyledi, fakat Müslüman olmadı. İkinci ve üçüncü gün de böyle devam etti. Karşılıklı sorular cevaplar tarzında konuşmalar oldu, fakat Sümame bir türlü Müslüman olmaya yanaşmıyordu.*

Resûlullâh (sallallâhu aleyhi ve sellem) *bir süre daha geçince Sümâme'nin salıverilmesini ashabına emretti. Böylece Sümame hiçbir karşılık alınmaksızın salıverildi. Acaba Sümame ne yapacaktı? Herkes bunu merak ediyordu. Çoğu kimsenin memleketine döneceğini sandığı bir sırada Sümame, yıkanıp temizlenmiş olarak Peygamberimiz'in* (sallallâhu aleyhi ve sellem) *huzuruna geldi, Müslüman olarak şöyle dedi:*

---

[144] Tirmizî, *Şemâil*, 187; Kâdî İyaz, *a.g.e.*, I, 98.

"Ey Muhammed! Vallahi şu yer üzerinde bana senin yüzünden daha düşman bir yüz yoktu. Fakat bu sabah, senin mübarek siman bana, yüzlerin en sevimlisi göründü. Vallahi ben dinler içinde en çok senin dinine düşmandım. Fakat bu sabah senin dinin bana göre dinlerin en sevimlisidir. Vallahi ben memleketler arasında en çok şu senin şehrinden nefret ediyordum. Fakat bu sabah, senin içinde bulunduğun şehir bana göre şehirlerin en sevimlisidir."

İbn Hişam'ın "es-Siretü'n Nebeviyye" adlı eserinde şu bilgiler yer alıyor:

Müslüman olduktan sonra da Sümâme'ye yemek çıkarıldı, sabah akşam deve sütü ikram edildi. Daha düne kadar hepsini yiyip içtiği hâlde doymaz gibi davranan Sümâme'ye bugün aynı miktar yemek ve sütün fazla gelmiş olması, sahabeyi hayrette bıraktı. Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) şu yorumla sahabenin merakını giderdi:

"Bunda şaşılacak bir şey yok! İnkârcı hiç doymayacakmış gibi, sanki yedi ağzı ve yedi midesi varmış gibi yer. Müslüman ise açgözlü değildir, o bir ağzı ve bir midesi olduğunun farkındadır."

Birkaç gün sonra Sümâme, Resûlullâh'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) tavsiyesi üzerine umre için Mekke'ye gitti. Mekke ileri gelenleri, İslâm'a girdiği için onu kınamak isterlerse de o aldırış etmez, umre ziyaretini tamamlar. Ancak müşriklerin bu tavırlarına kızarak memleketine dönünce Mekkeliler için çok önemli olan buğday sevkiyatını durdurur. Yani Mekkelilere ambargo koyar.

Bunun üzerine Mekkeliler Hz. Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) mektup yazarlar, İslâmiyet'in akraba ve sıla-i rahim konusundaki emirlerini de hatırlatarak buğday sevkiyatının tekrar başlatılmasını isterler. Peygam-

berimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *Hz. Sümâme'ye mektup gönderir. Böylece Yemâme bölgesinden Mekke'ye buğday sevkiyatı tekrar başlamış olur.*

Bu olaydan anlıyoruz ki, Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem)*, bir insanın İslâm ile şereflenmesini dünya ve içindeki her şeyden daha kıymetli tutmaktadır. Ayrıca henüz Müslüman olmadıkları hâlde Mekkelilere buğday sevkiyatını başlatması ve insafı elden bırakmaması da dikkat çekmektedir.*[145]

Efendimiz'in İnsanlarla İlişkisi Nasıldı?

Peygamberimiz insanlara çok değer verir, halkla iç içe yaşar, onlardan biri gibi hayatını devam ettirirdi. Bir kimseyle karşılaştığı zaman ilk selam veren kendisi olurdu; tokalaşır, hâl ve hatırını sorardı. Söylenenleri dikkatle dinler, muhatabı ayrılmadıkça yüzünü ondan çevirmezdi.

Enes b. Mâlik, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu özelliğini şöyle ifade eder:

"Hz. Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) biriyle karşılaşıp konuşmaya başlayınca o zat yüzünü çevirmedikçe o kimseden yüzünü çevirmezdi. Biri ile karşılaşıp da elini tutunca, adam elini bırakmadıkça, elini çekmezdi. Ashabı ile otururken ayaklarını asla uzatmazdı."[146]

Peygamberimiz, insana öncelikle insan olduğu için değer veriyordu. Bunun en güzel ve çarpıcı örneklerinden biri şudur: Bir gün Hz. Peygamber sahabeden bir grupla otururken yakınlarından bir cenaze geçmiş ve Peygamberimiz cenazeyi görünce ayağa kalkmıştı. Yanında bulunanlar, onun bir

145 *Tecrid*, 10/374 vd./1647; İbn Hişam, *Sîre* 4/287 vd..
146 İbn Mâce, *Edeb* 21. Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, *Edeb* 6.

Müslüman cenazesi olmadığını, Yahudi cenazesi olduğunu söyleyerek, 'ayağa kalkmanız gerekmezdi' demek istemişlerdi. Onların bu sözü üzerine Hz. Peygamber: "Müslüman değilse insan da mı değil?" cevabını vermişti.[147]

Peygamberimiz, ashabının dertleriyle ilgilenir, onlardan yakın ilgisini esirgemezdi. Genel meselelerin yanında detayları da ihmal etmemiş ve insanların en küçük dertleriyle bile ilgilenmiştir. Pek çok hâdisede Peygamberimiz'in ashabına karşı ince bir ruh ve zarif nükteleriyle, ne derece derinden ilgi duyduğunu görüyoruz.

Peygamberimiz'in insanlarla münasebetlerinde dikkat çekici yönlerinden biri de kesinlikle zengin-fakir ayrımı yapmamasıydı. O'nun nazarında zengin, fakir, büyük, küçük, efendi, köle; herkes eşitti. Bu yüzden Resûlullah, insanlar arasında ayrılık gözetmezdi.[148]

Efendimiz'in fakirlere özel bir ilgi ve alaka gösterdiğini de görüyoruz. Nitekim bir hadislerinde şöyle buyurmuştur: "Fakirleri arayınız, onları görüp gözetiniz. Zira siz ancak fakirler sayesinde yardım görüyor ve rızıklandırılıyorsunuz."[149] Sahabeden Ebû Zer, Peygamberimiz'in kendisine tavsiyelerini anlatırken, bunlardan birinin, yoksulları sevip onlara yakın olmak olduğunu söylemiştir.[150]

Peygamberimiz misafire ikram etmeyi sever ve teşvik ederdi. Misafirlerini en iyi şekilde ağırlayan ve onlara ikramda bulunan Peygamberimiz misafire ikram etmeye teşvik

147 Buhârî, *Cenâiz*, 50.
148 Şiblî, *Siyer*, 2/92.
149 Ebû Dâvûd, *Cihad* 77; Tirmizî, *Cihad* 24; Nesâî, *Cihad* 43.
150 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/159.

etmiş[151] ve misafirini ağırlamayanda hayır olmadığını söylemiştir[152]. Diyebiliriz ki, onun sofrasından misafir hiç eksik olmazdı. İbn Sa'd'ın kaydettiği bir rivayete göre Ebû Hureyre, "Resûlullah da aç kalıyordu" diye bahsedince A'rec, bu açlığın nasıl olduğunu sorar. Ebû Hureyre de, gelip gidenin ve misafirin çok olmasından dolayı ve ondan hiç ayrılmayan bir grup insanların bulunmasından kaynaklandığını, ayrıca, Resûlullah'ın beraberinde ashabı ve ehl-i suffa olmadan hiç yemek yemediğini söyler.[153]

Peygamberimiz çocuklarını ve torunlarını öper, okşar ve çok severdi.[154] Çocuklara karşı şefkat ve merhametle muamele ederdi. Bu anlayışın bütün Müslümanlar tarafından benimsenmesi ve hayat tarzı hâline getirilmesi için de "Küçüklerimize merhamet etmeyen ve büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir."[155] buyurmuştur. Cahiliye döneminde Araplar çocuklarını pek sevip okşamazlardı. Bir defasında çölde yaşayan bedevîlerden bir grup Resûlullah'in (sallallahu aleyhi ve sellem) huzuruna geldiler ve, "Siz çocuklarınızı öpüyor musunuz? diye sordular. Peygamberimiz: "Evet" buyurdu. Onlar:

151 Buhârî, *Nikâh* 80, *Edeb* 31, 85, Rikâk 23; Müslim, *Îmân* 74, 75, 77; Ebû Dâvûd, *Edeb* 123; Tirmizî, *Kıyâme* 50; İbn Mâce, *Edeb* 4.

152 Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 4/155.

153 İbn Sa'd, *a.g.e.*, I, 408.

154 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/205. Ayrıca bkz. Buhârî, *Fezâilü eshâbi'n-nebî* 18. Peygamberimizin çok sevdiği çocuklardan biri de Üsame b. Zeyd'di. Üsame'yi neredeyse torunlarından ayırmazdı. Hz. Âişe'nin anlattığına göre, bir defasında Resûlullah, Üsame'nin burnunu temizlemek istedi. Bunun üzerine ben: "Bırak ya Resûlallah, ben temizlerim" deyince, şöyle buyurdu: "Ey Âişe! Üsame'yi sev, çünkü ben onu seviyorum." Bkz. Tirmizî, *Menâkıb* 40.

155 Tirmizî, *Birr* 15.

"Fakat biz, Allah'a yemin ederiz ki, onları öpmüyoruz" dediler. Peygamberimiz de: "Allah sizin kalblerinizden merhamet duygusunu çıkarıp almışsa ben ne yapabilirim ki!" dedi.[156] Yine bir defasında, Peygamberimiz'i Hz. Hasan'ı öperken gören Akra b. Hâbis, kendisinin on çocuğu olduğunu ve hiçbirini öpmediğini söyleyince Peygamberimiz: "Merhamet etmeyen kimseye merhamet olunmaz" demiştir.[157]

Sözün burasında Peygamberimiz'in insanlar arası ilişkileri adına hasta ziyaretlerine verdiği önemi de kaydetmek yerinde olacaktır. Sahabe-i Kiram'ın büyük küçük hepsiyle ilgilenir, durumlarını sorar ve hasta olanları ziyaret ederdi. Hasta ziyaretinde kadın, erkek ve çocuk ayrımı yapmazdı. Ensar'dan Ümmü A'lâ Resûlullah'ın hasta iken kendisini ziyaret ettiğini ve, "Ey Ümmü'l-A'lâ, sana müjdeler olsun, çünkü nasıl ki ateş, altın ve gümüşün pasını giderirse, bir müslümanın hastalığı da onun günahlarını giderir" buyurduğunu söylemiştir.[158]

Peygamberimiz hediyeleşme üzerinde ısrarla durmuştur. "Hediyeleşiniz ki, sevginiz artsın"[159] buyuran Peygamberimiz hem hediye alır hem de karşılığında bir şeyler hediye ederdi.[160] Hediyeleşmenin insanları nasıl birbirine yaklaştırıp sevdirdiğini anlatmak için de: "Hediyeleşiniz; zira hediye, kalbdeki kin ve nefreti yok eder" buyurmuştur.[161]

---

156 Buhârî, *Edeb* 18; Müslim, *Fezâil* 164; İbn Mâce, *Edeb* 3.
157 Buhârî, *Edeb* 18; Müslim, *Fezâil* 65; Ebû Dâvûd, *Edeb* 145; Tirmizî, *Birr* 12.
158 Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 2.
159 Münavi, *Feyzü'l-kadîr*, III, 271.
160 Buhârî, *Hibe* 11; Ebû Dâvûd, *Buyû'* 87; Tirmizî, *Birr* 34.
161 Tirmizî, *Velâ* 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* 2/405.

Efendimiz'in Beden Yapısı Nasıldı?

Hz. Ali, Peygamber Efendimiz'i şu ifadelerle anlatıyor:

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne uzun, ne kısaydı. Uzuna yakın orta boyluydu. Saçları ne kıvırcık ne de düz idi. Kıvırcıkla düz arası dalgalı bir saça sahipti. Nuranî yüzleri ne tam yuvarlak ve şişkin, ne de uzun ve zayıftı.

Latîf tenleri kırmızıya çalan pembemsi, nurânî bir beyazdı. Gözleri siyah, kirpikleri uzuncaydı. Kemikleri iri, omuzları genişçeydi.

Nârin bedenlerinde bulunan tüyler, göğüslerinden aşağıya inen kısımda daha belirginceydi. Mübarek el ve ayakları, kararında bir dolgunluktaydı.

Yürürken, âdeta yokuştan aşağıya iner gibi mehâbetle yürür ve ayağını yere sağlam basardı.

Birisiyle konuşacakları veya bir şeye bakacakları zaman, bütün bedeniyle o tarafa yönelirlerdi. "İki omuzu arasında peygamberlik mührü vardı ki zaten O, nübüvvet manzûmesinin mührü son peygamberdir.

İnsanlar içinde sadrı-sinesi en geniş olanı O'ydu. İnsanların en doğru sözlüsü, en yumuşak huylusu, en geçimlisi, en mürüvvetlisi, en âlicenabı, en zarifi, en kibarı, en latîfi yine O'ydu.

O'nu ilk defa gören birisi, ister istemez onun karşısında bir mehâbet hissine kapılır; O'nun atmosferine girip O'nu yakından tanıma şerefine erince de artık O'na âşık olur, O'na tutulur, O'na vurulur ve O'na meftun olurdu. O'nu vasfetmek isteyen biri, aczini itirafla 'Ne O'ndan önce, ne de O'ndan sonra O'nun gibisini gördüm, göreceğime de ihtimal vermiyorum!' derdi."

Salât u selâm, her türlü ihtiram O'na, O'nun âl ve ashâbına olsun yâ Rab![162]

2. Efendimiz'in Kulluğu

Allah Resûlü bitmek tükenmek bilmeyen bir arzu ile Rabbine ibadet etmeye çalışır ve her fırsatta O'nun kulu olduğunun bilinciyle hareket ederdi. Şu misal buna güzel bir örnektir:

Abdullah b. Mesud anlatıyor: Bedir Savaşı'nda, üç kişiye ancak bir deve düşüyordu. Ebû Lübâbe, Hazreti Ali ve Allah Resûlü birlikte idi. Yürüme sırası Allah Resûlüne geldiğinde,

"Ey Allah'ın Resûlü, senin yerine biz yürüyelim." dediler. Allah Resûlü şöyle buyurdu:

"Siz, benden daha güçlü ve kuvvetli değilsiniz. Ayrıca, benim sevaba olan ihtiyacım sizinkinden daha az değildir."[163]

Şimdi Efendimiz'in ibadet hayatını birkaç misalle anlatmaya çalışalım:

Efendimizin Namazları Nasıldı?

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaza düşkündü. Çünkü namaz, O'nun ifadesiyle dinin direği,[164] gözünün nuru idi.[165] O, namaz kılarken sanki dünyaya veda eder, âhiret âlemine dalardı.

---

162 Tirmizî, 5/599; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 6/328
163 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/261
164 Tirmizî, *Îmân*, 8; *Müsned*, 5/ 231, 233.
165 Nesâî, *İşretü'n-nisâ* 1; *Müsned*, III, 128, 199, 285.

O'nun tasviriyle namaz, bir kimsenin evinin önünden akan bir ırmakta günde beş defa yıkanmasının bütün kirleri arıttığı gibi, mümini hata ve günahtan, gizli ve açık çirkinliklerden temizlerdi. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazlarını en üstün bir kulluk şuuruyla eda etmiş, ashabına da öğretmiş, ashabın Peygamberimizden kılınışını öğrenip aktardığı namazlar günümüze kadar gelmiştir. İnananlara düşen de aynı kulluk şuuruna ererek namazları Peygamberimiz gibi edâ etmeye çalışmak olmalıdır.

Çünkü namaz bizim en hayati kulluk borcumuzdur. Namaz bizim için ahirette en önemli kurtuluş akçesidir. Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Kişinin kıyamet günü hesabının vereceği ilk ameli namaz olacaktır. Bu hesabı güzel çıkarsa başarılı ve mutlu olur. Hesap kötü çıkarsa perişan olur, hüsrana uğrar."[166]

Hem dünya hayatında kulluğun yegane nişanesi namaz, ahiret hayatından da ilk imtihan unsuru ve imtihanın başı ve temel sorgusudur. Bu hakikat bir hadis-i şerifte şöyle dile getirilir: "Kıyâmet gününde kulun ilk olarak hesaba çekileceği husus farz namazıdır. Eğer farz namazını tam olarak yerine getirmişse ne güzel. Eğer yerine getirmemişse şöyle denilir: Bakın bakalım bunun nafile namazı var mıdır? Eğer nafile namazı varsa, farzların noksan kalan kısımları bu nafilelerle tamamlanır."[167]

Her hususta en büyük rehberimiz olan Sevgili Peygamberimizin (aleyhissalâtu vesselâm) namaz kılış şeklini sahabiler

---

[166] Nesâî, *Sünen-i Kübrâ*, I, 143.

[167] Ebû Dâvûd, *Salât*, 149; Nesâî, *Salât*, 9; İbn Mâce, *İkâmeti's-Salât*, 202; Dârimî, *Salât*, 91.

dikkatle takip ediyorlardı. Resûl-i Ekremin (aleyhissalâtu vesselâm) namaz kılarken kıyamı, rükûu, rükûdan sonraki itidali, secdeleri, iki secde arasındaki oturuşu, tekrar secdesi, selâm vermekle kalkıp gitmesi arasındaki durumu hep aynı itidal ve ciddiyet içinde cereyan ettiği rivayet edilir.[168]

Sevgili Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisi ibadeti tam hakkıyla yaptığı gibi, ümmetinin de aynı şekilde titiz davranmasını istemektedir: "Benim namaz kıldığımı nasıl gördüyseniz, siz de öyle kılın."[169] Bu tavsiyeye uyan sahabiler, namazda gereken dikkat ve itinayı ellerinden geldiği kadar gösterirlerdi.

Hz. Vesile bin Mâbed, Efendimiz'in namazını şu ifadelerle anlatıyor: "Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) namaz kıldığını gördüm. Rükûa vardığı zaman sırtı o kadar düz olurdu ki, hatta üzerine bir miktar su dökülse, bir tarafa akmadan dururdu."[170]

Efendimiz, namazını ta'dîl-i erkana riayet ederek kılıyor, bu şekilde kılmayan müminleri ise ikaz ediyordu. Hz. Ali bin Şeyban (radıyallâhu anh) anlatıyor:

"Biz Resûlullah'a (aleyhissalâtu vesselâm) biat ettik ve arkasında namaz kıldık. Sonra namazı ta'dîl-i erkânıyla kılmayan bir adamı gördü. Namaz kılan adamın rükûu düzgün değildi. Allah Resûlü, namazı bitirince şöyle buyurdu:

"Ey İslâm cemaati! Rükûda ve secdede ta'dîl-i erkâna riayet etmeyen kişinin namazı sahih değildir."[171]

---

[168] Müslim, *Salat*: 38.
[169] Buhârî, *Edeb*: 27.
[170] İbni Mâce, *İkame*: 16.
[171] İbni Mâce, *İkame*, 17.

Görüldüğü gibi, Peygamberimiz, namazda en küçük bir ihmale ve hatâya dahi müsaade etmiyordu. Namazın bir rüknünü giderecek kadar aceleye getiren ve yarım yamalak yapanlara aslâ izin vermiyor, namazda eksiklik yapılmasını hırsızlık sayıyor, "Namazda hırsızlık yapan, namazın rükûunu ve sücudunu tam itidal üzere yapmaz"[172] buyuruyorlardı.

Efendimiz savaş şartlarında dahi namazı terk etmemiş, hatta namazı cemaatle kılmıştır. Bedir Savaşı'nın en çetin anında bile ashab efendilerimiz cemaatle namaz kılmışlardı. Müşrik ordusu Müslümanlardan üç kattan daha fazlaydı. Tam bir ölüm kalım mücadelesi veriliyordu. Ama Allah Resûlü ve ashabı canlarını kurtarmaktan ziyade, Allah'ın huzurunda yan yana, omuz omuza cemaatle namaz kılmayı seçmişlerdi.

Yarısı namaz kılarken diğerleri savaşmış, namaz kılanlar savaşırken diğerleri namazlarını cemaatle eda etmişlerdi. Bu husus, Kur'ân'da da anlatılmaktadır.[173]

Efendimiz Teheccüde Ayrı Bir Önem Veriyordu

Allah Resûlü, gecenin karanlığında, herkesin köşesine çekildiği tenha zamanlarda kalkar, Cenâb-ı Hakk'a yönelir, kulluğunu acz ve fakr lisanıyla dile getirirdi. Mazhar olduğu nimetler karşısında, teheccüd namazında iki büklüm olur ve karanlık saatleri namazın aydınlığıyla nurlandırırdı. "Allah her peygambere bir arzu ve istek vermiştir. Bana verilen arzu da gece kalkıp namaz kılmaktır."[174] buyuran Peygamber

172 Müsned, 3:56.

173 Bkz. Nisa Sûresi, 102.

174 Taberânî, *Mucemu'l-Kebîr*, 3/10.

Efendimiz, gece namazına ayrı bir ehemmiyet veriyor, ashabını da bu konu da teşvik ediyordu.

Hz. Âişe Annemiz (radıyallâhu anhâ) bir müşahedesini şöyle aktarıyor:

"Bir gece uyandığımda Allah Resûlü'nün yanımda olmadığını fark ettim. El yordamıyla etrafı yoklarken elim O'nun mübarek ayağına temas etti. Secdeye varmış, iki büklüm olmuştu. Sessizce dinlemeye koyuldum. Rabbi Rahimine şöyle niyaz ediyordu: "Allah'ım! Gazabından rızana; ikâbından af ve mağfiretine sığınırım. Allah'ım! Başkasına değil, Senden yine Sana sığınır ve iltica ederim. Senin zatını sena ettiğin gibi Sen'i sena etmekten âciz olduğumu itiraf ederim."[175]

Bazen secdesini öyle uzatırdı ki annemiz onun ruhunu teslim ettiği endişesine kapılırdı. Bazı zamanlar da küçücük hücre-i saadetinde secde etmek için başını koyacak yer bulamaz annemizin ayaklarını hafifçe iterek kendine yer açmaya çalışırdı. Mekânı dardı ama gönlü ve vicdanı bütün insanları kucaklayabilecek kadar engin ve genişti. Dar mekânlar ve karanlık zamanlardan Rabbinin huzuruna yürüyor; şartlar ne kadar olumsuz olsa da kulluğuna mâni olmuyordu.

Gecelerin namazla ihya edilmesine o kadar ehemmiyet verirdi ki bir defasında Hz. Abdullah İbn Amr İbn Âs'ı: "Abdullah! Sakın gece namazını (teheccüdü) düzenli kılıyorken sonra kılmayı bırakan falan şahıs gibi olma!"[176] diyerek ikaz etmişti.

Yıllarca Resûlullah'ın yanında kalan ve O'na hizmet eden

[175] Dârekutnî, *Sünen* 1/143.
[176] Buhârî, *Teheccüd* 19; Müslim, *Sıyâm* 185.

Hz. Enes'e Efendimiz'in gece ibadeti sorulduğunda, "Onu geceleyin namaz kılarken göreceğimizi hiç ummazken namazda görürdük."[177] cevabını vermişti.

OKUMA PARÇASI

Teheccüd, Kabir Karanlığını Aydınlatır

Sahabeden Ebû Zer Hazretleri, bir gün Kâbe'nin yanında durarak halkı etrafına toplar ve onlara şu soruyu sorar:

"Biriniz uzun bir yolculuğa çıkmak istese, kendine yetecek kadar azık hazırlayıp yanına almaz mı?"

"Alırız!" cevabını alınca,

"İşte kıyamet yolculuğu, en uzun yolculuktur. Öyle ise yetecek kadar azık hazırlayın!" der.

"Bize yetecek azık nedir?" sorusuna,

"Büyük işler için hacca gidin, uzun hesap bekleyişi için, yazın sıcak günlerinde oruç tutun, kabir vahşeti ve yalnızlığı için de gece karanlığında ibadet edin" buyurur.[178]

İmam Gazzali'nin anlattığına göre Allah dostlarından Cüneyd-i Bağdadî Hazretleri'ni vefatından sonra bir kimse rüyasında görür. Kendisine "Durum nasıl?" diye sorar. Bağdadi şöyle cevap verir:

"Konuşup yazdıklarımız, ibarelerden çıkardığımız işaretler... hepsi gitti! Geriye, gece karanlığında kıldığımız birkaç rekat gece namazı kaldı!"[179]

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri de namaz vakitlerinin hikmetlerini sayarken şöyle diyor:

"Gecede teheccüd ise kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar gerekli bir ışık olduğunu bildirir,

[177] Buhârî, *Teheccüd* 11.

[178] Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/165..

[179] Gazalî, *Eyyuhe'l-Veled*, s. 95.

ikaz eder ve bütün bu oluşumlar içinde Allah'ın sonsuz nimetlerini hatırlatarak ne derece hamd ve senâya layık olduğunu ilan eder."[180]

Efendimiz'ın Hayatı Takva Yörüngeliydi

Peygamber Efendimiz dünyaya ehemmiyet vermemiş, dünyanın çekici güzelliklerini elinin tersiyle itmiş, hep takva yörüngeli bir hayat yaşamıştır.

İbn Abbas anlatıyor: Hazreti Ömer, Resûlullah'ın yanına geldiğinde Efendimiz bir hasır üzerine uzanmış yatıyordu. Hasır, mübarek bedeninde iz yapmıştı. Bunu gören Hazreti Ömer: "Ey Allah'ın Resûlü, kendine yumuşak bir yatak yaptırsan olmaz mıydı?" diye sorunca Resûlullah şöyle buyurdu:

"Benim bu dünya ile ne alâkam var! Bu dünyada kalıcı değilim. Ben, bu dünyada sıcak bir yaz günü yola çıkan ve bir ağacın gölgesinde istirahata çekilen ve yoluna devam eden bir yolcu gibiyim."[181]

İbn Ömer anlatıyor:

Allah Resûlü ile beraber gidiyorduk. Ensâr'dan birilerinin hurma bahçesine girince Efendimiz, yere dökülen hurmalardan alıp yemeye başladı. Bana, "Ey İbn Ömer, sen niçin yemiyorsun?" dedi. Ben de, "İştahım yok ey Allah'ın Resûlü!" dedim. "Ama benim iştahım var, çünkü dört gündür ağzıma yiyecek koymadım. İsteseydim, Rabbime dua ederdim; bana Kayser'in ve Kisraların saltanatını verirdi. Ey İbn Ömer, insanların bir senelik yiyeceklerini ayırıp sakladıkları ve Allah'a imanlarının zayıfladığı bir cemiyette yaşarsan hâlin nice olur acaba?" dedi.

---

180 Nûrsî, *Sözler*, s. 42. (9. söz).

181 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 10/587.

Allah Resûlü, dünyanın insana Allah'ı ve kulluğu unutturan yüzüne karşı bu şekilde tavır alıyor, ashabını da bu noktada ikaz ediyordu.

Amr b. Avf el-Ensârî anlatıyor:

Allah Resûlü, Ebû Ubeyde'yi vergi toplamak için Bahreyn'e göndermişti. Ebû Ubeyde, vergileri toplayarak Medine'ye döndü. Ebû Ubeyde'nin geldiğini duyan Ensâr, Resûlü Ekrem ile birlikte sabah namazını eda ettikten sonra, Ebû Ubeyde'nin geçeceği yerde bekleyerek Resûlullah'ın kendilerine de bir şeyler vermesini ima ettiler. Allah Resûlü, verilmek istenen mesajı hemen aldı ve tebessüm etti ve "Ebû Ubeyde'nin Bahreyn'den getirdiği malların haberini aldığınızı zannediyorum." dedi. "Evet ey Allah'ın Resûlü" dediler. Allah Resûlü:

"Evet size müjdeler olsun. Sizi sevindirecek şeyleri alacağınızı ümit edebilirsiniz. Aslında ben, sizin fakir düşmenizden değil; sizden öncekiler gibi dünyanın size gülmesinden, onlar gibi dünyalık edinme konusunda birbirinizle yarış etmenizden ve çekişmenizden, dünyanın sizden öncekileri helakete sürüklediği gibi sizleri de aynı helaket çukuruna yuvarlamasından endişe duyuyorum!" buyurdu.[182]

Efendimiz'in Şükrü Nasıldı?

Efendimiz'in hayatında şükrün ayrı bir yeri vardı. O, şükrünü günde pek çok defa hem diliyle hem de namazıyla ifa ediyordu.

---

[182] Buhârî, *Sahîh*, 4/1473 (3791)

Muğîre b. Şu'be anlatıyor:

"Allah Resûlü, ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Kendisine, 'Ey Allah'ın Resûlü, Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamadı mı?" denildiğinde, Resûlullah: "Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?" cevabını verdi.[183]

Allah Resûlü Cenâb-ı Hakk'a karşı şükür için uzun uzun şükür secdeleri yapıyordu. Muaz b. Cebel (radıyallâhu anh) anlatıyor: Allah Resûlüne gitmiştim. Resûlullah, namaz kılıyordu; sabaha kadar da kıyam ve secde hâlinde kaldı. Secdede o kadar kaldı ki, ruhunun kabzedilmiş olduğunu zannettim. "Niçin böyle yaptım biliyor musun?" buyurdu Allah Resûlü. "Allah ve Resûlü en doğrusunu bilir." dedim. Üç veya dört kere aynı soruyu tekrar tekrar sordu ve şöyle buyurdu:

"Allah'ın farz kılmış olduğu namazı kıldım. Namazın sonunda, Allah'ın elçisi (Cibril-i Emin) geldi ve "Ümmetin için ne yapayım?" diye sordu. "Rabbim en iyisini bilir" dedim. Sonra, aynı suali üç veya dört defa tekrarladı. Ben yine "Rabbim en iyi bilir" deyince Allah'ın elçisi Cibril, Cenâb-ı Hakk'ın, 'Ümmetin hakkında seni mahzun ve mükedder etmeyeceğim.' dediğini belirtti ve bunun üzerine hemen secdeye kapandım. Zira Rabbim, şükredenlere mükâfatını verir ve şükredenleri sever."[184]

Efendimiz'in Dua Hayatı Nasıldı?

Dua, bir ibadettir, kulluğun özüdür, Rabbe dönüş ve yönelişin adıdır. Kulluktan bahsedilen bir yerde, duâdan

183 İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 6/58; İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ*, 1/284.

184 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*, 20/102 (199)

bahsetmemek mümkün değildir. Zaten, Allah (celle celâluhû) da "*Duânız olmazsa ne ehemmiyetiniz var!*" (Furkan, 25/77) buyurmuyor mu? O yüzden Efendimiz'in hayatına baktığımızda O'nun bir dua insanı olduğunu görüyoruz:

"Allah katında duadan daha şerefli bir şey yoktur."[185] buyuran Efendimiz'in nasıl dua ettiğini İbn Abbas Hazretleri şöyle anlatıyor:

"Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) geceleyin namazdan çıkınca şu duayı okuduğunu işittim:

"Allah'ım! Senden, Katından vereceğin öyle bir rahmet istiyorum ki, onunla kalbime hidayet, işlerime nizam, dağınıklığıma tertip, içime kâmil iman, dışıma amel-i sâlih, amellerime temizlik ve ihlâs verir, rızana uygun istikâmeti ilham eder, ülfet edeceğim dostumu lutfeder, beni her çeşit kötülüklerden korursun.

Allah'ım, bana öyle bir iman, öyle bir yakin ver ki, artık bir daha küfür (ihtimali) kalmasın. Öyle bir rahmet ver ki, onunla, dünya ve ahirette senin nazarında kıymetli olan bir mertebeye ulaşayım.

Allah'ım! Hakkımızda vereceğin hükümde lütfunla kurtuluş istiyorum, kurbuna mazhar olan (yakınlığına layık olan) şühedâya (şehitlere) has (ait olan) makamları niyaz (dua) ediyorum, bahtiyar kulların yaşayışını diliyorum, düşmanlara karşı yardım talep ediyorum!

Allah'ım! Rahmetine muhtacım, hâlimi arz ediyorum. (İhtiyacım ve fakrim sebebiyledir ki) ey işlere hükmedip

185 Tirmizî, *Daavat*,1; İbn Mace, *Dua*,1.

yerine getiren, kalplerin ihtiyacını görüp şifâyâb (şifa veren) kılan Rabbim! Denizlerin aralarını ayırdığın gibi benimle cehennem azabının arasını da ayırmanı, helâke (yok olmaya) dâvetten, kabir azabından korumanı diliyorum.

Allah'ım! Kullarından herhangi birine verdiğin bir hayır veya mahlukatından birine vaad ettiğin bir lütuf var da buna idrakim yetişmemiş, niyetim ulaşamamış ve bu sebeple de istediklerimin dışında kalmış ise ey âlemlerin Rabbi, onun husülü (olması) için de sana yakarıyor, bana onu da vermeni rahmetin hakkında senden istiyorum.

Ey Allah'ım! Ey (Kur'ân gibi, din gibi) kuvvetli ipin, doğru yolun sahibi! İnkarcı için cehennem vaadettiğin kıyamet gününde, senden cehenneme karşı emniyet, arkadan başlayacak ebediyet gününde de huzur-i kibriyana (her bakımdan büyük ve yüce olan Allah'ın huzuru) ulaşmış mukarrebin (iman ve ibadetle Allaha manen yakın olanlar) meleklerle, (dünyada iken çok) rükü ve secde yapanlar ve ahidlerini ifa edenlerle birlikte cennet istiyorum. Sen sınırsız rahmet sahibisin, sen (seni dost edinenlere) hadsiz sevgi sahibisin, sen dilediğini yaparsın. (Dilek sahipleri ne kadar çok, ne kadar büyük şeyler isteseler hepsini yerine getirirsin.)

Allah'ım! Bu bizim duamızdır. Bunu fazlınla kabul etmek sana kalmıştır. Bu, bizim gayretimizdir, dayanağımız sensin.

Allah'ım! Kalbime bir nur, kabrime bir nur ver; önüme bir nur, arkama bir nur ver; sağıma bir nur, soluma bir nur ver; üstüme bir nur, altıma bir nur ver; kulağıma bir nur, gözüme bir nur ver; saçıma bir nur, derime bir nur ver; etime bir nur, kanıma bir nur ver; kemiklerime bir nur koy!

İzzeti bürünmüş, onu kendine alem yapmış olan Allah münezzehtir. Büyüklüğü bürünmüş ve bu sebeple kullarına ikramı bol yapmış olan Allah münezzehtir. Tesbih ve takdis (Allahı noksan ve kusurlardan uzak kabul etmek) sadece kendine layık olan Allah münezzehtir. Fazl ve nimetler sâhibi Allah münezzehtir. Azamet ve kerem sahibi Allah münezzehtir. Celal ve ikrâm sâhibi Allah münezzehtir."[186]

Nebiler Sultanı her gün hem de hiç aksatmadan yüz defa af ve mağfiret dilekleriyle Allah'a dua dua yalvarmış, günah O'nun için hiçbir zaman bahis mevzuu olmamasına rağmen, Allah'a teveccühden bir gün olsun geri kalmamıştı. Zira O'nun en önemli vazifelerinden birisi de insanlara güzel örnek olmak idi. Günümüz dünyasında da bu böyledir aslında. Yani bilenler bilmeyenlere örnek olur, onlara yol yordam gösterir ve öğretirler. Zaten insan genelde muhtaç olarak yaratılmıştır.

Bizler herhangi bir işte belirli bir seviyeye ulaşıncaya kadar başkalarının yardımına ihtiyaç duyarız. İşte Allah Resûlü, hem kendi zamanındaki arkadaşlarına, hem de kıyamete kadar gelecek olan bütün müslümanlara Allah Teala karşısında geçmeleri gereken duruşu talim ediyordu. O, "Ey insanlar! Ben günde yüz defa Allah'a tevbe ve istiğfarda bulunuyorum. Siz de O'na tevbe ve istiğfar edin" diyordu.

O, hayatının her karesini nakış nakış dualarla örmüştür. Bu dualar, dua mecmuası kitaplarında yer almaktadır. Bize düşen onları okumak, bu şekilde hem Rabbimiz'in, hem de Efendimiz'in rızasını kazanmaktır.

---

[186] Tirmizî, *Daavât* 30.

OKUMA PARÇASI

Peygamber Efendimiz Nasıl Bir Kul İdi?

M. Fethullah Gülen Hocaefendi Peygamber Efendimiz'in kulluğunu şu ifadelerle anlatıyor:

O'nun ibadetine bakan insan, sanki O, hayatında başka hiçbir iş yapmamış da hep ibadet etmiş zannederdi. Evet O, kulluğunda bu kadar derindi. Zaten, bütün güzelliklerde de O, öyle değil miydi? Hangi sahada, O'na kim yetişebilmişti ki? Hayır, hiçbir sahada, hiç kimsenin O'na ulaşması mümkün değildi.!

O, namazında kulluğunu o denli derin temsil ediyordu ki neredeyse ürperip ağlamadığı namaz yok gibiydi. Sahabe, namaz kılarken O'nun sinesinin değirmen taşının ses çıkardığı gibi ses çıkardığını söylemektedir.[187] *İçinde dönen boyunduruklar ve kulluğun o ağır mükellefiyetleri O'nu kaynayan bir kazana çeviriyordu. Elbetteki bu hâl, O'nun en yüksek seviyede, kulluğunu ifa edebilme gayretinden ileri geliyordu.*

O, ömrünü kullukla geçirmişti. Namaz, O'nun en sevdiği gözdesiydi. Gece gündüz namaz kıldı ve hep öyle yaşadı. Nasıl yaşanırsa öyle ölüneceğini zaten O söylememiş miydi?[188] *Ve her fâni gibi O da ölecekti. Ama o, namaz demiş yaşamıştı ve namaz deyip hayata veda edecekti...*

Son günleriydi. Gözlerini açacak dermanı dahi kalmamıştı. Başından aşağıya bir kova soğuk su dökülünce gözlerini açıyor, şayet bir tek kelime söyleyecek kadar dermanı varsa, "Cemaat namazı kıldı mı?" diye soruyordu. Ancak bu kadarcık dahi, enerji sarfı, efor, O'nun dermanını tüketiyor ve yine bayılıyordu. Dökülen soğuk suyla kendine gelince sorduğu soru yine aynı soruydu "Cemaat namazı kıldı mı?"

---

[187] Ebû Dâvûd, *Salât* 161; Nesâî, *Sehv* 18.

[188] Müslim, *Cennet*, 83.

Hayır, cemaati saatlerden beri O'nu bekliyordu. Gözler hep kapısındaydı. Ne zaman perde aralanacak ve mescide yine güneş doğacaktı.. işte bunu gözlüyorlardı. Çoğu, O Güneşin batmak üzere olduğunun farkındaydılar; ancak buna bir türlü inanmak istemiyorlardı. Bu arada, Allah Resûlü, artık namaz kıldıracak takatinin olmadığını anlayınca "Ebû Bekir'e söyleyin namazı kıldırsın." buyurdu. Biraz kendinde iyileşme hissedince de mescide doğru yürüdü. Bir kolundan amcası Abbas (radıyallâhu anh), diğerinden de amcasının oğlu ve aynı zamanda damadı Hz. Ali (radıyallâhu anh) tutmuş, ayakları sürünerek mescide götürülmüştü. Her hâlinden ve her hâllerinde namazın ihtişamı, namazın değeri, namazın büyüleyiciliği dökülüyordu... Kendisinden sonra imam olacak zatın arkasına durdu ve namazını oturarak kıldı. O, bu şekilde mescide sadece iki defa gelebildi. Birinde namazı Allah Resûlü kıldırdı, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh) de arkadakilere onun sesini duyurdu.[189] Diğerinde ise namazını Hz. Ebû Bekir'in (radıyallâhu anh) arkasında kıldı.[190] Cemaatine kendisinden sonra gelecek imamı âdeta iş'âr buyurdu.

Bir kere daha, evet O, namazla ve cemaatle bu derece bütünleşmişti. Son ânına kadar da cemaati terketmemişti.. hatta, ayaklarını sürüye sürüye mescide gelmiş ve namazını cemaatle kılmıştı...

O'nun kıldığı namazı, Hz. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) anlatırken: "Öyle kıyamda dururdu ki, sorma gitsin. Öyle rükûa varırdı ki, sorma gitsin ve öyle secde ederdi ki, sorma gitsin!"[191] der ve Allah Resûlü'nün kıldığı namazın güzelliğini bu ifadelerle anlatmaya çalışırdı.

O'nun ibadeti, bir bütünlük arz ediyordu. Namazı en

---

189 Buhârî, *Ezan* 51; Müslim, *Salât* 90-97.

190 Tirmizî, *Salât* 151.

191 Buhârî, *Teheccüd* 16.

mükemmel şekliyle eda ederken, başka bir ibadet çeşidi olan meselâ orucu da ihmal etmiyordu. Haftanın bir iki gününü mutlaka oruçlu geçiriyor; hatta bazen o kadar uzun süre oruç tutuyordu ki, sanki hiç iftar etmiyor zannedilirdi.[192] *Bazen da işi fıtrî seyrinde bırakır ve herkes gibi iftar ederdi. Ancak oruçlu olduğu günler, diğerlerine kıyasla daha çoktu.*[193]

Bilhassa, Ramazan ayının son günlerinde Allah Resûlü, paçaları sıvar ve bütün gününü ibadetle geçirirdi.[194] *Sanki bu günlerde O'nun sırtı hiç yere değmezdi.*[195]

Bu bölümü özetleyecek olursak o bir beşerdi, ama kulluğuyla insanlığın en âlâsını yaşayıp, miraçla şereflendirilip, "Abdühü ve Resûlühü" tacıyla taçlandırıldı. Ve O, ümmeti için dünyada kullanmayıp da "en zor gün"e sakladığı şefaat hakkıyla bizim için "her şey" olmayı ne kadar da hak ediyor.

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- 99 Soruda Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Işık Yayınları
- Peygamber Efendimizin Mu'cizeleri Serisi, Muştu Yayınları
- Peygamberimizden Hatıralar Serisi, Muştu Yayınları
- Allah Sevgisi - Peygamber Sevgisi-58, Nil Sesli Yayınlar
- Allah Sevgisi Yolunda Peygamber Ahlâkı, Rehber Yayınları
- Rüya Kuşu Serisi, Muştu Yayınları
- Gül Peygamberim Serisi, Muştu Yayınları
- Sevgili Peygamberimiz'in Arkadaşları, Muştu Yayınları
- Peygamber Dostları Serisi, Muştu Yayınları

---

[192] Ebû Dâvûd, *Savm* 53.

[193] Buhârî, *Savm* 53.

[194] Buhârî, *Leyletü'l-Kadr*, 5.

[195] M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur,* 1/96-97.

- Çeşitli Yönleriyle Hz.Peygamberimiz (S.A.V), Işık Yayınları
- Çizgilerle Sevgili Peygamberimizin Hayatı, Muştu Yayınları
- Sevgili Peygamberimiz'in Arkadaşları, Muştu Yayınları
- Efendimiz'in Bir Günü, Işık Yayınları
- Efendimizin İzinde (CD), Nil Sesli Yayınlar
- Sevgili Peygamberimizin Hayatı Serisi, Muştu Yayınları
- Garipler Kervanı-Peygamber Sevgisi-85, Nil Sesli Yayınlar
- Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz (s.a.s.) 1-2, Işık Yayınları
- Gönül Tahtımızın Eşsiz Sultanı Efendimiz (Muhtasar), Muştu Yayınları
- Gönüllerin Gülü Efendimiz (s.a.s.), Rehber Yayınları
- Gönüllerin Sultanı Efendimiz (s.a.s.), Muştu Yayınları
- Sevgili Peygamberimizin Hayatı, Muştu Yayınları
- Güven Toplumu (Peygamber Sevgisi-74), Nil Sesli Yayınlar
- Hayalin Kanatlarında Günümüzden Gül Devrine Peygamber Sevdalıları, Muştu Yayınları
- Sevgili Peygamberimiz'in Arkadaşları Serisi, Muştu Yayınları
- Hilye (Peygamberimizin Şekli ve Şemaili), Ufuk Kitapları
- Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünnetinde Terbiye, Işık Akademi Yayınları
- İman Hakikati (Peygamber Sevgisi-77), Nil Sesli Yayınlar
- İman ve Aksiyon - Peygamber Sevgisi-80, Nil Sesli Yayınlar
- İnsanlar Arası İlişkilerde Hz. Peygamber Modeli, Rehber Yayınları
- İrade Hassasiyeti (Peygamber Sevgisi-59), Nil Sesli Yayınlar
- İrade Kahramanları-Peygamber Sevgisi-84, Nil Sesli Yayınlar
- İslâm'da Anne ve Baba Hakkı-Peygamber Sevgisi-103, Nil Sesli Yayınlar

- Kardeşlik Destanı-Peygamber Sevgisi-91, Nil Sesli Yayınlar
- Kutsilerin Takvası (Peygamber Sevgisi -42), Nil Sesli Yayınlar
- Peygamberimizi Çok Seviyorum, Muştu Yayınları
- Mukaddes Hüzün (Peygamber Sevgisi -87), Nil Sesli Yayınlar
- 'O' Herkesin Peygamberi Kutlu Doğum, Rehber Yayınları
- Peygamber Efendimiz'i Tanıtan Reşhalar, Şahdamar Yayınları
- Peygamber Efendimizin izinde Mekke Medine, Işık Yayınları
- Peygamber Efendimizin Şemaili, Işık Yayınları
- Peygamber Sevgisi, Rehber Yayınları
- Peygambere Bağlılık (Gönül Dünyamızdan 7-8-9), Nil Sesli Yayınlar
- Peygamberimiz Gençlere Nasıl Davranırdı, Rehber Yayınları
- Peygamberimize Adanmış Manzumeler (Bediyyat), Sütun Yayınları
- Peygamberimize Neden İnanmadılar?, Işık Yayınları
- Peygamberimizi Çok Seviyorum, Kaydırak Yayınları
- Peygamberimizin (s.a.s.) Tebliğ Metodları, Işık Akademi Yayınları
- Peygamberimizin (s.a.s.) Okuma Yazma ve Öğretim Seferberliği, Işık Akademi Yayınları
- Peygamberimizin Kur'ân'ı Tefsiri – 1- 2, Işık Akademi Yayınları
- Peygamberimizin Son Yılları, Muştu Yayınları
- Peygamberin Gülleri (Çocuk Şarkıları) CD, Nil Sesli Yayınlar
- Peygamberler, Işık Yayınları
- Peygamberler Tarihi, Muştu Yayınları
- Peygamberlere İnanıyorum (İman Serisi-4), Muştu Yayınları
- Ruhun Dinamikleri (Peygamber Sevgisi-82), Nil Sesli Yayınlar
- Saadet Asrında Peygamberimizin Elçileri (Sahabe Hayatından 3), Muştu Yayınları

- Sabrın Gücü (Peygamber Sevgisi-83), Nil Sesli Yayınlar
- Sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in Hayatı (sallallahû aleyhi ve sellem), Muştu Yayınları
- Peygamber Dostları Serisi, Muştu Yayınları
- Şemail, Işık Yayınları
- Ümit ve Korku (Peygamber Sevgisi-89), Nil Sesli Yayınlar
- Ümitle Şahlanış-Peygamber Sevgisi-88, Nil Sesli Yayınlar
- Vicdan Kültürü-Peygamber Sevgisi-101, Nil Sesli Yayınlar
- Vuslat Arzusu-Peygamber Sevgisi-68, Nil Sesli Yayınlar
- Yeniden Hakka Dönüş (Peygamber Sevgisi-17), Nil Sesli Yayınlar

Sorular

1- *Efendimiz'e 10 yıl hizmet edip, O'nu insanların ahlâkı en güzel olanı olarak vasıflandıran ve "on yıl boyunca bana of bile demedi" diyen sahabi efendimiz kimdir?*

a- Malik b. Enes	b- Ebu Zerr
c- Ebu Katade	d- Enes b. Malik

2- Hz. Ali hangi savaşta Peygamber Efendimizin arkasına sığındıklarını, ve insanların en cesurunun O olduğunu bildirmektedir?

a- Uhud	b- Bedir
c- Huneyn	d- Hayber

3- Huneyn Savaşı'na giderken Allah Resûlü'nün kendisinden ödünç silah aldığı, Huneyn sonrası da bakakaldığı deve sürüsünü kendisine verdiği zat kimdir?

a- İkrime	b- Abdullah b. Huzafe
c- Safvan b. Ümeyye	d- Hiçbiri

4- "Allah Resûlü Taif halkına İslam'ı anlatmak için gitmişti. Oradaki ……. Kabilesi ise Efendimiz ile alay etmişler ve çocuklarına O'nu taşlatmışlardı. Buna rağmen Peygamberimiz onların aleyhlerinde beddua etmedi." cümlesindeki boş yere ne gelmelidir?

a- Sakif	b- Hudâa
c- Ben i Nadir	d- Beni Kureyza

5- Allah Resûlü'nün eşleri arasında vefasınden en çok nasibi olan ve vefat ettikten sonra da Efendimiz'in onun dostlarına ikramda bulunduğu annemiz kimdir?

a- Hz. Aişe b- Hz. Hafsa
c- Hz. Hatice d- Ümmü Habibe

6- Efendimiz Enes b. Malik'in kardeşini ziyarete gitmiş ve kuşunun halini sorarak onun gönlünü almıştı. Kuşunun ismi Nugayr idi. Söz konusu sahabi kimdir?

a- Enis b- Umeys
c- Umeyr d- Akra'

7- Efendimizin şakalarından sayılan bir olayda Allah Resûlü bir sahabiye "iki kulaklı" demiştir. Bu sahabi kimdir?

a- Mus'ab b. Umeyr b- Enes b. Malik
c- Ebu Musa el-Eş'arî d- Enceşe

8- Bedir Savaşı'nda üç kişiye bir deve düşüyordu. Efendimiz ve Hz. Ali ile beraber hangi sahabi bir deveye ortak idiler?

a- Ebu Lübabe b- Hz. Ebu Bekir
c- Ebu Hureyre d- Ebu Katade

9- Allah Resûlü'nün vergi toplamak için Bahreyn'e gönderdiği sahabi kimdir?

a- Ebu Zerr b- Ebu Umare
c- Ebu Ubeyde d- Muğire b. Şube

10- Efendimizin "üzerine bir miktar su dökülse, bir tarafa akmadan duracak" şekilde namaz kıldığını ifade eden sahabi kimdir?

a- Vesile b. Mabed b- Ammar b. Yasir
c- Enes b. Malik d- İbn Abbas

Yedinci Bölüm

SAHABENİN PEYGAMBER SEVGİSİ

SAHABENİN PEYGAMBER SEVGİSİ

Efendimiz'i (s.a.s.) Sevmenin Alametleri Nelerdir?

1. Efendimiz'i Niçin Bütün Yaratılmışlardan Daha Fazla Sevmeliyiz?

Çünkü O, insanları dalâletten aydınlığa, küfürden imana çıkarmada büyük bir vesile; ahlâkın ve dinin tatbikatında müminler için en güzel bir model ve örnek olmuştur. Müminlerin, kendilerine pek çok iyiliği olan Efendimiz'e karşı gösterecekleri sevgiden daha tabiî ne olabilir ki?

Zaten Yüce Allah da hem kendisinin hem de peygamberi Sevgili Habîbi Hz. Muhammed Mustafa'nın (sallallâhu aleyhi ve sellem), her şeyden daha fazla sevilmesini istemiştir: "*Onlara de ki; eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, hanımlarınız, akrabalarınız, kabileniz, elde ettiğiniz mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız evler ve meskenler, size Allah ve Resûlü'nden ve Allah yolunda cihaddan daha sevimli ise artık Allah'ın emri gelinceye kadar bekleyin. Allah böylesine fâsıklar topluluğuna hidayet nasip etmez.*" (Tevbe, 9/24)

Peygamber Efendimiz de bir hadislerinde: "Beni, anneniz, babanız, çoluk çocuğunuz ve herkesten çok sevmedikçe gerçek mânâsıyla iman etmiş olmazsınız."[196] buyurarak bu sevginin gerekliliğine dikkatleri çekmiştir.

---

[196] Buhârî, *İman* 8.

Müminlerin, Efendimiz'i içlerinden gelerek sevmeleri, aynı zamanda onlara, inanmanın manevî zevkini tattıracaktır. Bu sevgi olmadığı zaman, imandan ve İslâm'dan kaynaklanan bu zevkten mahrum kalınacak ve yemek yiyip de tat alma duygusundan yoksun olan adamın durumuna düşülecektir. Müminin, sevdikleriyle beraber olmayı arzu ettiği kişilerin başında, Efendiler Efendisi Hz. Muhammed Mustafa (sallallâhu aleyhi ve sellem) geleceğine göre, dünyada (Allah'tan sonra) en çok sevdiği de pek tabiî o olacaktır.

2. *Allah Resûlü'nü Sevmenin Neticeleri Nelerdir?*

Âyet-i kerimenin ifadesiyle Efendimiz'i sevmek, Allah'ın günahlarımızı bağışlamasını ve bizi sevmesini netice verir.[197] Ayrıca imanın tadını tatmak, itaatlerden lezzet almak, din uğrunda zorluklara katlanmak Efendimiz'i sevmeye bağlıdır. Bir üçüncü husus olarak da şunu ifade edebiliriz ki; mümin ahiret yurdunda sevdikleri ile beraber bulunacaktır. Bu yüzden Hz. Enes, "Allah'ı, Resûlü'nü, Ebû Bekir'i, Ömer'i seviyorum. Her ne kadar onların amelleri gibi amelde bulunamadı isem de onlarla birlikte olacağımı ümit ediyorum." diyerek, bizlere de Efendimiz'in kendisine müjdelediği "kişinin ahirette sevdikleriyle beraber olacağı" hakikatini haber vermektedir.

3. *Kâinatın Efendisi'ni Sevmenin Göstergeleri Nelerdir?*

1. O'nu görmeyi, O'nun sohbetinde bulunmayı çokça arzu etmek. Bunlardan mahrum bulunmayı, dünya hayatında bunlar dışında her ne olursa olsun herhangi bir şeyi kaybetmekten daha ağır bir musibet görmek. Hz. Ebû Bekir, Allah

---

[197] Bkz.: Al-i İmran, 3/31

Resûlü ile hicrette arkadaşlık yapacağını öğrenince sevincinden ağlamıştı. Bir sahabi, Efendimiz'e Cennet'e girecek dahi olsa Efendimiz'i görememekten korktuğunu söylemişti. Râbia b. Ka'b, Efendimiz'in kendisine "İste" deyip bu suali ni tekrar etmesine rağmen başka şeyi değil sadece Cennet'te kendisine arkadaş olmayı istediğini dile getirmişti.

2. İki Cihan Serveri'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) uğrunda, O'nun getirdiği hakikatler yolunda canı ve malı feda etmek için tam hazırlıklı olmak. Uhud savaşında Ensar'dan on bir sahabi, Efendimiz'i korumuş, Talha b. Ubeydullah da Efendimiz'i siper ederken eli çolak kalmış, yetmişten fazla, ok mızrak ve kılıç yarası almıştı. Yine Uhud'da Ebû Talha göğsünü Efendimiz'in göğsüne siper etmişti. Ebû Dücane de kendisini Efendimiz'in önünde kalkan yapmıştı. Yine Uhud'da Ensar'dan bir sahabi Efendimiz uğruna kendini feda etmiş, yanağı Efendimiz'in ayağının üzerindeyken şehit olmuştu.

3. Efendimiz'in emirlerine uymak, sakındırdığı hususlardan da çekinmek. Ashab-ı Kiram, evcil eşeklerin etlerinin haram kıldığını bildiren emri işitir işitmez kazanlarda kaynayan etleri dökmüşlerdir. Aynı şekilde içki yasağını bildiren emir geldiğinde de evlerindeki içkilerin tamamını dökmüşlerdir.

4. Efendimiz'in söz, fiil ve takrirlerinden oluşan hadis ve sünnetine yardımcı olmak, hayatı boyunca dile getirdiği yüce hakikatleri koruyup kollamak, desteklemek. Uhud'da müslüman saflarında açılan bir gedikte Efendimiz'in vefatı haberi yayılınca Hz. Enes b. Nadr, "O'ndan sonra hayatı neyleyeceksiniz" diyerek canını feda etmiştir.

Bu esaslardan başka, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem)

olan muhabbetin alametleri olarak şu hususları da saymak mümkündür:

• İyiliği emredip insanları kötülükten sakındırmak.

• Eğer mümkün olsaydı, O hayattayken huzurunda bulunmayı ve uğrunda her şeyini feda etmeyi arzulamak.

• İki Cihan Serveri'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) sünnet-i seniyyesine uymak; hayatımızı O'nun hayat tarzına uydurmak.

• Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) sözlerini kabul edip, hükümlerine razı olmak.

• Peygamber Eendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) dâima salat ve selamda bulunmak.

OKUMA PARÇASI

Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) Sevmek Bize Ne Kazandırır?

Peygamber Efendimiz'i sevmek, bir mümine paha biçilmez kıymetler kazandırır. Onlardan bazılarını ifade edelim:

1. Peygamber sevgisinin kazandırdığı en önemli husus; sevilenle kurulan bağ ve nispettir. Sevgi, varlıklar arasındaki en sırlı bağdır. Her varlığı Allah'ın en sevgilisine bağlayan sırlı bağ sevgidir. Canlı cansız bütün nesneler, sevgi bağı ile Kâinatın Efendisi'ne alaka duymuşlardır. Şuursuz varlıklar hatta cansız nesneler bile Allah Resûlü'ne sevgi ile bağlanmışlardı. Eline aldığı taşların Allah'ın adını anarak zikretmesi, çağırdığı ağaçların davetine icabet etmesi, bulutların O'nun üzerinde gölge yapması, onların Efendimiz'e olan bağlılıklarını ve alakalarını gösteriyorlardı. Cansız varlıklar da yanlarında Allah'ın adının anılmasını istemişler ve Peygamber'le beraber olmayı arzu etmişlerdir.

2. Sevgi, karşılıksız kalmaz. Niyetlerimiz nasıl karşılıksız bırakılmıyorsa, sevgi de seven gönüllere, sevginin derecesine göre büyük lûtuflar/feyizler kazandırır. Sevgi, en kısa yoldan kişiyi Hakk'a ulaştırır. Hakk'ın Sevgilisini sevmek ve O'na bağlanıp kendini O'na nispet ederek yola çıkan yolcular en kısa ve tehlikesiz yoldan Allah Teâlâ'nın rızasına kavuşurlar. Efendimiz'in elinden tuttuğu hiç kimse yolda kalmamıştır.

3. Seven sevdiğinin dertlerini paylaşır. Seven her şeyiyle sevdiğine benzemek ister. Bunun sonucunda bazen isteyerek bazen de istemeyerek sevgilisinin dertleri ile dertlenir. Allah Resûlü, kendisini çok sevdiğini söyleyen bazı sahabîlere sıkıntılara hazır olmaları gerektiğini, çünkü Allah'ı ve O'nun Peygamberi'ni çok sevenlerin dünya hayatlarında büyük sıkıntılarla imtihan edileceklerini haber vermiştir. Aşık sevdiğinin derdine ortak olduğunda, görünüşte sıkıntı içinde olsa da gerçekte vuslat kapılarını aralamıştır.

4. Seven bağışlanır. Peygamber sevgisi, Cenâb-ı Hakk'ın af ve mağfiretini kazandıran en önemli vesilelerden birisidir. Peygamber sevgisi bulunan bir kalbi cehennem ateşi yakmaz. Peygamber sevgisi Cenâb-ı Hakk'ın emridir. Peygamberi sevmek Allah'ı sevmek demektir. Peygamber'in sevgisi kişiyi Allah sevgisine ulaştırır.

5. Sevgi, sevilene yakınlık kazandırır, küçük kusurları örter. Hazreti Peygamber, kendisini candan seven bazı sahabîlerin yaptıkları küçük kusurların kendisine şikayet edilmesi üzerine, şikayet edenlere, "O, Allah'ı ve O'nun Resûlü'nü seven birisidir" diyerek, samimi candan seven bir müminin küçük kusurlarına bakıp onu tenkit etmenin yersiz olduğuna işaret etmiştir. Sevenlerin sevdiklerinin yanında özel bir makamları vardır. Onların şefaatlerinin, başkalarının da Hak katındaki kurtuluşlarına vesile olması ümit edilir.

6. Peygamber sevgisi, farzlarını yapan, büyük günahlardan kaçınan birisi için öte âlemlerde Resûlullah'la

beraber bulunmayı netice verecektir. Zira kişi sevdiğiyle beraberdir. Sevgi, ashab-ı kiramın hayatta iken küçük kusurlarının bağışlanmasına vesile olduğu gibi büyük günah işleyen müminlerin ahiret kurtuluşunun da en önemli vesilesidir.

7. Peygamber Sevgisi, O'nun şefaatine nail olmayı sağlar. Büyük günah da işleseler ümmetinin her ferdine şefaat ederek ahirette onların kurtuluşuna vesile olacağını Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Her peygamberin dua ettiğinde kabul olunacak bir duası vardır. Şayet o dua ile dua ederse duası kabul edilir ve istediği kendisine verilir. Ben duamı ahiret gününde ümmetime şefaat etmek için sakladım" hadisiyle ifade buyurmuşlardır. Hayatı boyunca büyük sıkıntılar çeken Efendimiz'in bu dua hakkını bu sıkıntıları esnasında kullanmayarak, ümmetinin ahiretteki hâlini düşünüp bu hakkı ahirete bırakmış olması, O'nun ümmetine olan muhabbetini göstermesi açısından ne kadar manidardır. İşte peygamber aşkının inananlara kazandıracağı en önemli uhrevî mükafat, O'nun bu şefaatine nail olma saâdetidir.

8. İmanın tadını tatmayı netice veren üç husustan biri de Allah ve Resûlü'nü bunlar dışındaki her şeyden daha fazla sevmektir. Diğer iki husus, sevdiğini ancak Allah için sevmek ve iman ettikten sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi kötü görmektir. Bu üç ölçü kimde bulunursa imanın tadını tatmış demektir. Allah ve Peygamber sevgisi de bu noktada imanın tadının tatmayı sağlayan bir hususiyet arz etmektedir.[198]

Sahabenin Peygamber Sevgisi

Kur'ân-ı Kerim'de sahabenin fazileti anlatılırken onların Allah'tan razı oldukları, Allah'ın da onlardan razı olduğu ifade

[198] Zübeyr Tekin'in "*Peygamber* (sallallâhu aleyhi ve sellem) *Sevgisi*" adlı eserinden istifade edilmiştir.

edilir.[199] Efendimiz, "İnsanların en hayırlısı benim çağdaşlarımdır. Sonra benimle yaşayanlara yakın olanlardır..." buyurmuştur.[200] Sahabe-i Kiram efendilerimiz fazilette zirvede bulunmaktadırlar. Allah Resûlü'ne o kadar yakın olan, O'nun zamanında yaşayan sahabileri fazilet açısından geçmek neredeyse imkansızdır. İşte bundan dolayı sahabe efendilerimiz Peygamberimizi de herkesten daha fazla seviyorlar ve gereken değeri gösteriyorlardı. Sahabenin peygamber sevgisi çok ileriydi.

Gün ve gecelerin kıymeti bile Allah Resûlü'ne yakınlıklarına göre tespit edilmiştir. Mesela Hz. Ebû Bekir, Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) pazartesi günü vefat etti diye pazartesi günü ölmeyi arzulamıştır.[201] Hz. Ebû Bekir, hastalığı iyice ağırlaştığında bir ara kendine gelmiş ve etrafındakilere, "Bu gün hangi gündür?" diye sormuştur. Orada bulunanlar, pazartesi, olduğunu söyleyince, sevinçle, "Eğer bu gece ölürsem, beni yarına bekletmeyin. Benim en sevdiğim gün ve gece Allah Resûlü'ne en yakın olacağım gün ve gecedir" buyurarak, vefat tarihinde bile Sevgilisi'ne yakın olmayı arzu etmiştir.[202]

Ashab-ı Kiram, vefat ettiklerinde Allah Resûlü'ne yakın olmayı, O'nun yaşında vefat etmeyi, O'nun beldesinde ölmeyi arzu etmişlerdir. Mesela Hz. Ömer (radıyallâhu anh) "Allahım benim ölümümü Muhammed'in beldesinde nasip et" diye dua etmiştir.[203] Hazreti Ömer (radıyallâhu anh), saldırıya uğrayıp yaralandığında ölmek üzere olduğunu anlayıp oğlu Abdullah'ı

[199] Beyyine, 98/8

[200] Buhârî, *Şehâdât*, 9.

[201] Buhârî, *Cenâiz*, 94.

[202] Ahmed b. Hanbel, 1/173.

[203] Müslim, *Fedâil*, 120; Buhârî, *Fedâilu'l-Medîne*, 12.

Hazreti Peygamber'in yanına defnedilmek için izin istemek üzere Hz. Aişe validemize göndermiştir. Hz. Aişe validemiz, "Ben onu kendim için istiyordum. Fakat bugün onu kendime tercih edeceğim" diyerek izin verir. Abdullah gelip, durumu Hz. Ömer'e haber verince, Hz. Ömer, "Allah'a hamd olsun. Benim için bundan daha önemli bir şey yoktu" diyerek sevincini izhar eder. Daha sonra oğluna dönüp, "Ben vefat edince, beni alıp oraya götürün. Sonra Aişe'ye selâmımı ilet ve (yeniden) "Ömer b. el-Hattâb izin istiyor" de, şayet izin verirse beni oraya defnedin. Eğer kabul etmezse, beni Müslümanların kabristanına geri götürün" diyerek, ayrı bir incelik daha sergiler.[204]

Ashab-ı Kiram, Peygamber sevgisinde âdeta yarışırlardı. Her sahabe O'na en yakın kendini hissederdi. O'nu en çok kendisinin sevdiğine inanırdı. Bu sebeple bazen aralarında tatlı rekabetler olmuştur. Bir Peygamber âşığının "Sevgilim, bana böyle buyurdu, şöyle söyledi" demesi üzerine bir diğeri itiraz edip "O nereden senin sevgilin oluyormuş" diyerek, O'na sevgilim deme ayrıcalığını başkalarına kaptırmak istememiştir. Kadın sahabeler, bu gibi konularda daha da hassastılar. Mesela Habeşistan'a hicret eden hanım sahabelerden Esmâ binti Umeys, Habeşistan'dan Medine'ye gelince Hazreti Ömer, kendisine Mekke'den Medine'ye hicret edenlerin daha önce geldiklerini kastederek, "Hicrette biz sizi geçtik" demiştir. Bunun üzerine çok üzülen Esmâ, gidip durumu Peygamber Efendimiz'e anlatır. Peygamber-i Zîşân, "Ömer ve arkadaşlarının bir hicreti, ey gemi yolcuları sizin ise, iki hicretiniz vardır" buyurunca Esmâ sevinçle evine döner. Bu hadiseden sonra Habeşistan'a hicret eden sahabiler grup grup

204 Buhârî, *Fedâilu ashâbi'n-Nebî,* 37.

gelerek Esmâ'yı ziyaret ederler ve Resûl-i Ekrem'in kendileri hakkındaki müjdesini ondan tekrar tekrar dinlerlerdi.

Sahâbe-i kiram fırsat bulduklarında Allah Resûlü'nün ellerini öpmüş, O'na duydukları sevgiyi böyle göstermek istemişlerdir. Allah Resûlü vefat ettikten sonra O'nu göremeyenler, Fahr-i Kâinat'a duydukları hasreti, O'nun eline eli değenlerin ellerini öperek gidermeye çalışmışlardır. Mesela Peygamber-i Zîşân'ın hizmetçisi Enes b. Mâlik'e gelip "Elini Allah Resûlü'nün eline değdirdin mi?" diye soruyorlar. O, "Evet" deyince kalkıp Allah Resûlü'ne değen elini öpüyorlardı. Tabiînden Yahyâ b. Hâris, Vâsile b. Eska' adlı sahabîye "Sen şu elinle Allah Resûlü'ne bey'at ettin mi." diye sormuş, o "Evet" deyince de "Elini uzat da bir öpeyim?" diye rica etmiştir.

Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabtan birisinin evine bir münasebetle gider, kapıyı çalar, selam verir. İçeriden cevap gelmez. Efendimiz, selamı tekrarlar, ama selama cevap gelmez. Tekrar selam verir yine aynı şekilde selamın alınıp alınmadığı, dışarıdan duyulmaz. Bu şekilde üç kez selamını tekrarlayan Allah Resûlü'ne cevap ancak üçüncüde gelir, hane halkı, "Ve aleykesselâm ve rahmetullahi ve berakâtühü ya Resûlallah" diyerek, selamına karşılık verirler. Peygamber Efendimiz, "Niçin birinci ve ikinci selamlarıma cevap vermediniz?" diyerek, içeride oldukları hâlde selamına karşılık vermeyişlerinin sebebini sorunca, hane halkı "Ya Resûlallah! Biz senin selamını her defasında alıp kısık sesle cevap verdik. Ancak senin selamınla hanemiz bereketlensin diye, selamlarının devamı için sesimizi sana duyurmadık" derler.[205]

---

[205] M. Yusuf Kandehlevî, *Hayatu's-Sahabe*, 5/27-30.

Cenâb-ı Hak, evlerimizin üzerinden O'nun selamını eksik etmesin. Amin.

OKUMA PARÇASI

Efendimiz'e Sevmede Zirve İnsan: Hz. Mus'ab

Medineliler kendilerine dini öğretmesi için Peygamberimizden bir öğretmen isterler. Peygamberimiz genç, yakışıklı ve yumuşak başlı Mus'ab'ını gönderir onlara.

Yirmi beş yaşındadır Hz. Mus'ab peygamberi için Medine'yi hazırlamaya gittiğinde. Gidişinin üzerinden bir yıl geçer. Hz. Mus'ab İslâm'ı Medinelilere bir yıl anlatır. Kimi zaman kovulup azarlanır; kimi zaman kendisine bağırıp dövmeye kalkanlar olur. Genç öğretmen tüm bunlara yumuşaklıkla cevap verir. Kızana gülümser, nefretle bakana sevgiyle bakar. Kendinden yüz çevirene, şefkatle el uzatır.

Hz. Mus'ab, Medine'ye şefkatini, sevgisini, merhametini, sabrını akıtır bir yıl boyunca. Bir yılın sonunda Medinelilerle Peygamberini ziyaret için yollara düşer. Mekke'den on iki kişi ile ayrılan genç Mus'ab bir yıl sonra Peygamber Efendimiz'in huzuruna yetmiş iki iman etmiş yürek ile döner ve Efendimiz'i sevindirir.

Bir yıl sonrasında da Efendimiz Medine'ye gelir. Her şey çok hızlı gelişir. Kısa bir zaman sonra Bedir savaşı olur. Hz. Mus'ab, genç yaşına rağmen Bedir'de İslâm'ın ilk sancaktarı olur. Bir yıl sonra ise sarp yokuş Uhud gelir. Hz. Mus'ab yine sancaktardır. O gün elinde kılıç akşama kadar savaşır. Öyle savaşır ki, melekler dahi onu gıpta ile seyrederler. Bir ara Hz. Mus'ab yediği son kılıç darbesiyle yüzüstü yere düşer. Hemen bir melek onun suretine girer ve Mus'ab'ın kavgasını o devam ettirir.

Akşam üzeri Allah Resûlü ona hitaben "Mus'ab!" diye seslenince melek, "Ben Mus'ab değilim Ya Resûlallah!"

der. İş anlaşılır. Mus'ab çoktan şehit düşmüştür. Biraz sonra Allah Resûlü ve bir grup sahabi Hz. Mus'ab'ın naaşının yanındadır. Her iki kolu da omuzdan kopmuştur. Boynuna gelen kılıç darbesi ise başını gövdesinden neredeyse koparacak kadar şiddetli gelmiştir. Ve sanki Hz. Mus'ab yüzünü bir yerden saklar gibidir.

O gün bu ruhu taşıyan sadece Hz. Mus'ab değildi. Bütün sahabi aynı ruh ve şuuru taşıyordu. Onun içindir ki Allah dinini koruyup muhafaza etmişti. Bu koruma belli bir devreye kadar devam etti; daha sonra yer yer sarsıntılar oldu. Bu sarsıntı devirlerinde, dine sahip çıkılmadığı için Cenâb-ı Hak, dinin yümün ve bereketini kesiverdi. Çünkü bu din ancak biz ona sahip çıktığımız ölçüde bizim dinimizdir. Biz sahip çıkmazsak, Allah o dinden bizi mahrum edecektir.

Hz. Sevad b. Gaziyye'nin Peygamber Sevgisi

Seven sevdiğinin yakınında bulunmak, onu görüp, onu dinleyip hatta ona dokunarak sevgisini göstermek ister. Bedir savaşında Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), elindeki okla ashabının saflarını düzeltiyordu. Saftan biraz ileriye çıkmış olan Sevâd b. Gaziyye'nin okla çıplak karnına dokunarak, biraz içeriye çekilip safı düzeltmesini, söyledi. Bunun üzerine Sevâd, "Ey Allah'ın Resûlü, canımı yaktın. Allah, seni hakla gönderdi, kısas isterim" dedi. Bunun üzerine Hazreti Peygamber, üst elbisesini sıyırıp, karnını açtı, "Hadi kısas yap" buyurdu. Sevâd, hemen sarılıp Allah Resûlü'nü öpmeye başladı ve "Ey Allah'ın Resûlü, savaşa gidiyoruz, ölür müyüz, kalır mıyız belli değil; son bir defa tenim senin tenine değsin Rabbimin huzuruna öyle çıkayım arzu ettim" der. Allah Resûlü, bu kutlu sahabîye hayır dua eder, hoşnutluğunu ifade eder.[206]

---

[206] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe,* 2/484.

Benzeri bir kıssa Hz. Useyd b. Hudayr (radıyallâhu anh) adlı sahabînin başından geçmiştir. Useyd, güler yüzlü, tatlı sözlü bir sahabîydi. O kadar güzel Kur'ân okurdu ki, melekler onun kıraâtini dinlemek için yanına inerlerdi. Bu zat bir gün Peygamber Efendimiz'in yanında konuşup şaka yaparken, Efendimiz, böğrünü dürttü. Useyd, "Ey Allah'ın Resûlü, Sen beni incittin", dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Benden kısas al" buyurdu. Useyd, "Senin üstünde gömlek var, ben ise çıplak idim" dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü, gömleğini çıkarttı. O da hemen Peygamber Efendimiz'i kucaklayıp "Anam babam sana feda olsun. İşte ben bunu istiyordum" diyerek Peygamber Efendimiz'in mübarek vücutlarını öpmeye başladı.[207]

Efendimiz İçin Canını Feda Eden Sahabiler

Gerçek sadakat ve bağlılık, canını ve malını hatta her şeyini sevdiği için gözünü kırpmadan feda edebilmektir. Ölmek üzereyken bile Peygamber'ini ve dâvâsını düşünenler, aşk meydanının gerçek yiğitleridirler. Sadakatın bu zirve noktasının en asil temsilcileri sahabe-i kiram efendilerimizdir.

Bunlardan birisi, Akabe gecesi Efendimiz'e biat eden Ensar-ı Kiram'ın temsilcilerinden Hz. Sa'd b. Rebî'dir (radıyallâhu anh). Uhud savaşında cansiperâne savaşmış, Resûlullah'ı korumak için kendini feda etmişti. Resûl-i Ekrem, etrafında göremeyince, onu aramak için birisini göndermiş, "Biraz önce onu şu tarafta çarpışırken görmüştüm" buyurarak vadinin bir köşesini işaret etmiştir. Zeyd b. Sâbit (radıyallâhu anh), Sa'd'ı bulduğunda yetmiş yerinden vurulmuş, karnından girip

[207] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe,* 2/497.

sırtından çıkan bir okla ağır bir şekilde yaralanmıştı. Son nefesini vermek üzereyken, Resûl-i Ekrem'in kendisini arayıp sormasının mutluluğuyla, ölmeden önce kavmine şu vasiyetinin iletilmesini söyledi: "Allah'tan korkunuz, Allah'tan! Akabe gecesi Resûlullah'a verdiğiniz O'nu koruma vaadini hatırlayınız! Vallahi gözleriniz kımıldayıp dururken Resûl-i Kibriyâ'yı düşmanlarından korumaz da O'nun başına bir felaket gelmesine meydan verirseniz, Allah'ın huzurunda ileriye sürebileceğiniz hiçbir mazeretiniz olamaz."[208]

Sevdiği için can feda etmenin en manidar örnekleri Allah Resûlü'nü derin üzüntülere boğan Recî seriyyesinde yaşanmıştır. Recî seriyesinde tuzağa düşürülüp Mekkelilere satılan Zeyd b. Desinne ve Hubeyb b. Adî (radıyallâhu anh), bir müddet hapis tutulduktan sonra idam edilmek üzere ağaçlara bağlandılar. Mekkelilerin liderlerinden Ebû Süfyan, Zeyd'in yanına yaklaşarak, "Zeyd, şimdi sen çoluk çocuğunun yanında olsan, şu bulunduğun yerde de Muhammed olsa, senin yerine onun boynunu vursak, ne iyi olur değil mi?" diye sordu. Muhtemelen onu ölümle korkutarak, dininden döndürmek istiyordu. Zeyd kendisine yapılan bu teklifi şiddetle reddederek, "Ben çoluk çocuğumun arasındayken, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) değil burada olmasını istemek, şu anda bulunduğu yerde bile ayağına diken batmasına gönlüm razı olmaz." dedi. Ebû Süfyan dondu kaldı, "Hayret doğrusu. Ben dünyada Muhammed'in ashabının O'nu sevdiği kadar birbirini seven kimse görmedim" dedi. Sonra Hubeyb'in yanına gittiler ve dininden dönerse kurtulacağını ona da söylediler. Hubeyb, Zeyd'in verdiği cevabı verdi ve "Dünyayı verseniz bile dinimden dönmem" dedi.

[208] Hâkim, *Müstedrek*, 3/201.

Kadın Sahabilerin Peygamber Sevgisi

Kadın sahabîler savaşlarda kocaları ve çocukları şehit olduğunda önce Allah Resûlü'ne bir şey oldu mu, diye merak etmişler, çocuklarının ve kocalarının şehit olmasına aldırmayarak Peygamber sevgisinin en muhteşem örneklerini vermişlerdir. Allah ve Resûlü için yapılan fedakârlığın karşılıksız kalmayacağını bildikleri için büyük sıkıntıları gönül hoşnutluğu ile karşılamışlardır.

Uhud savaşı esnasında bir aralık Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) öldüğü şayiası yayılmıştı. Kalbi ızdırap içerisinde yanan bir kadın Medine'den koşarak Uhud'a geldi. O altı kilometrelik mesafeyi koşarak kat etmiş, nihayet Uhud'a yaklaştığında birisi, "Sümeyra işte baban şurada şehit oldu" demişti. O babasına bakmıyor devamlı, "Eyne Resûlullah?" (Resûlullah nerede?) diyordu. Birkaç adım ileride birisi "Sümeyra işte evlatlarının ikisi de burada şehit olmuş yatıyor kan-revan içerisinde" deyip evlatlarını gösteriyor, ama o evlatlarına da bakmıyor yine "Resûlallah nerede?" diyerek, Allah Resûlü'nü arıyordu. Biraz sonra kocası Abdullah'ın naşını gösterdiler; o yine "Resûlullah nerede?" diyordu. Nihayet Peygamber Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) buldu. Birkaç metre kala kendini yere attı. Yeri öpe öpe Efendimiz'in yanına kadar gitti, dudaklarından şu söz dökülüyordu. "Küllü musibetin ba'de zâlike celâl yâ Resûlallah", (Bundan sonra her musibet benim için hoştur ey Allah'ın Resûlü).

Bir diğer kadın sahabî Nesîbe (radıyallâhu anhâ), elinde bir kılıçla savaş meydanında Allah Resûlü'nü müdafaa ederken gözü hiç kimseyi görmeden savaşmıştır. Efendimiz ona

oğlunu gösterip "Oğlunun yardımına koş" deyince, savaş meydanında bir oğlu olduğunu hatırlamış; hemen koşup oğlunun yarasını sarmış, sonra sırtını sıvazlayıp, "Haydi yavrum, Resûlullah'ı müdafaa et!" diyerek yaralı oğlunu yine savaş meydanına göndermişti.

Onlar, Allah Resûlü'ne olan sevgilerinin önüne hiçbir şeyin geçmesini istemedikleri için bu fedakârlıkları gönül rızası ile yapmışlardır. Fıtraten hassas ve duygusal bir yapıya sahip olan kadın sahabîler, en sevdiklerini kaybettikleri hâlde, Peygamber Efendimiz'e olan sevgilerinden dolayı seslerini çıkarmamış; aksine tam bir teslimiyet ve fedakârlıkla O'nu korumayı her şeyden önemli görmüşlerdir.

Gür Sesli Sahabi: Hz. Sabit b. Kays

Allah Resûlü'ne karşı saygısızlık yapma ihtimalinden bile sahabîlerin tüyleri ürperirdi. Saygısızlık endişesi ile dikkatle hareket ederler; soru sormaktan çekinirlerdi. İstemeden de olsa Allah Resûlü'ne saygısızlık yaparım endişesi sahabîleri her zaman tedirgin eder; dikkatli davranmaya sevk ederdi.

Sâbit b. Kays (radıyallâhu anh) gür sesli bir sahabî idi. "Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyin. Birbirinizle yüksek sesle konuştuğunuz gibi O'nunla da öylece konuşmayın. Yoksa siz farkında olmadan, bütün emekleriniz hiçe iniverir." (Hucurat, 49/2) âyeti nazil olunca, Sâbit b. Kays (radıyallâhu anh) Allah Resûlü'nün yanında sesim farkına varmadan gür çıkar da O'na saygısızlık yapmış olurum düşüncesiyle evine çekildi. Bir müddet mescide gelmedi. Kendini, yaptıklarım boşa mı gidiyor diye hesaba çekti. Evine ziyarete gelenlere de bu sebepten mescide gelmediğini

söyledi. Peygamber Efendimiz bunu haber alınca bir adam göndererek "Git ona 'Sen cehennemlik değil, cennetliksin' diye söyle" demiş ve mescide gelmesini emretmişti.

OKUMA PARÇASI

Efendimizin Hasretiyle Vefat Eden Sahabi Hz. Bilal Habeşi

Hz. Peygamber'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) en fazla özleyen sahabîlerden birisi de Hz. Bilal-i Habeşî (radıyallâhu anh) idi. Allah Resûlü'nün vefatından sonra bir daha hiç ezan okuyamadı. Medine'nin bütün sokakları, Allah Resûlü'nün bıraktığı hatıralar, kendisine sürekli O'nu hatırlattığı için Medine'de duramayan Hz. Bilal, cihat eden askerlerin arasına katılmak maksadıyla sınırdaki Suriye bölgesine gitti ve orada yaşamaya başladı. Hz. Ömer döneminde Peygamber-i Zîşân'ın hasretine daha fazla dayanamayarak eski hatıralarını dünya gözüyle son bir kez görüp yâd etmek için Medine'ye geldi. Medine'ye gelince hemen Allah Resûlü'nün kabr-i şeriflerine gitti, kabrin başında bayılıp kendinden geçti.

Hz. Bilal'in Medine'ye gelmesi, insanları bir an eski günlere götürdü. Herkes Hz. Bilal'in yeniden ezan okumasını, Allah Resûlü'nün kutlu zamanını hiç olmazsa ezan ile yeniden bir defa daha hatırlamayı arzu ediyordu. Hz. Hasan ve Hüseyin'i aracı yapıp, Bilal'den rica ettiler. Ertesi sabah Hz. Bilal-ı Habeşi, son ezanını Mescid-i Nebevi'de okudu. Yanık ve hasret dolu sesiyle; "Allahü Ekber! Allahü Ekber!" dediği zaman; bütün Medine halkı ayağa kalktı. "Eşhedü ellâ ilâhe illallah! Eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" deyince kadın-erkek, genç-ihtiyar, çoluk-çocuk, hatta yataklarındaki hastalar bile, sokaklara döküldüler. Mescid-i Nebevi'ye koştular. Halk o kadar coştu ki, Peygamber Efendimiz yaşıyor sandılar. Bilal-ı Habeşi Hazretleri bu son ezanından sonra yine

Medine'de kalamadı; yeniden Şam'a döndü, vefatından önce, "Yarın ben dostlara; Muhammed ve ashabına kavuşacağım." diyerek, ruhunu Rahman'a teslim eyledi.[209]

Peygamber Efendimiz'e İtaat İşte Böyle Olur

Sahabeden Hz. Abdullah b. Revaha, bir cuma günü mescide gelirken, içeride konuşmakta olan Allah Resûlü'nün sesini duyar; bir ara Resûllah (sallallâhu aleyhi ve sellem), cemaate "Oturun" diye seslenir. Dışarıda mescide gelmekte olan Abdullah b. Revaha, bu sözü duyar duymaz bulunduğu yere çömelir, nereye oturduğuna aldırmadan yere oturur. Allah Resûlü, daha sonra bu durumu öğrenince pek memnun olur ve Abdullah'a "Allah, Allah'a ve Resûlü'ne olan itaatini artırsın" diye dua eder.

Sahabe-i Kiram, Allah Resûlü'nün yaşarken kendilerine verdiği emirleri hayat boyu hiç tereddütsüz uygulamışlardır. Habbâb b. Eret (radıyallâhu anh), ağır yaralanıp ömrünün son demlerini sürdüğü anda, bir yandan yaraları ateşle dağlanıyor bir yandan da Allah Resûlü'nün emirlerini düşünüp "Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bize ölümü temenni etmeyi yasaklamamış olsaydı, şimdi ölümü temenni ederdim" diyerek, son anlarında bile O'nun emirlerine muhâlif hareket ederim endişesi duymuştur.[210]

Onlar, Hazreti Peygamber'in her konudaki emirlerini yerine getirmişlerdir. Allah Resûlü, özellikle bazı sahabîleri iç savaşlara katılmamaları konusunda uyarmıştır. Bu zatların hiçbiri Müslümanlar arasındaki iç savaşlara katılmamışlardır. Ashaptan Ebû Bekre (radıyallâhu anh) "Benden sonra birbirinizin

---

[209] Ahmed b. Hanbel, 3/223, 262.

[210] Buhârî, *Merdâ*, 19.

boyunlarını vuran kâfirler gibi olmayın" hadisi sebebiyle, Müslümanlar arasında cereyan eden hiçbir savaşa katılmamış, "Onlar, beni öldürmek için evime girseler, kendimi savunmak için bir kamışa bile elimi uzatmazdım." diyerek, canı pahasına Allah Resûlü'nün emirlerine uyacağını ifade etmiştir.[211]

Sahabîler devlet başkanı da olsalar, Allah Resûlü kendilerine ne emretmişse onu uygulamış, aksi bir tutum ve davranışı Sevgililerine ihanet telakki etmişlerdir. Hz. Ebû Bekir, insanlardan hiçbir şey istemez, her işini kendi yapardı. Devesine bindiğinde devenin yularını düşürse, hemen deveyi yere çökertir, iner, yuları kendisi yerden alırdı. Onun böyle sıradan şeyler için bile büyük sıkıntılara katlandığını görenler, "Bize emir verseydin ey Allah'ın Resûlü'nün hâlifesi" diye serzenişte bulunurlar; ama o, "Sevgilim, bana halktan hiçbir şey istemememi ferman buyurdu." diyerek, bu teklifleri kabul etmezdi.

Allah Resûlü'ne muhabbetle itaat edenlerden birisi de Peygamberimiz'in kölesi Sevbân idi. Hz. Sevbân aslen Yemenliydi. Esir olarak satılıyordu. Peygamberimiz esaret parasını vererek onu satın aldı, sonra da serbest bırakarak hürriyetine kavuşturdu. Fakat Hz. Sevbân, engin şefkat deryası olan Resûl-i Ekrem'e bir anda ısınmıştı. Ondan ayrılmak istemedi. Bunu farkeden Peygamberimiz, kendisine şu teklifte bulundu: "İstersen ailenin yanına dön, onlarla yaşa; istersen bizimle, ehl-i beytimizin arasında bulun."

Bu, Hz. Sevbân'ın dört gözle beklediği bir teklifti. Hiç düşünmeden, Kâinâtın Efendisi'yle beraber kalmayı kabûl etti. Hz. Sevbân, böylece Peygamber Efendimiz'in ve ailesinin hizmetinde bulunmak şerefine erdi. Peygamberimizin hususî hizmetkârlık vazifesini de yürüttü. Akıllı, dirayetli ve zeki bir

211 Buhârî, *Fiten*, 8.

insandı. Peygamberimiz'in her emrine koşar, her işini görür ve istediklerini en mükemmel şekilde yerine getirirdi. Hz. Sevbân, Resûl-i Ekrem'e, hizmet ve tâzimde öyle bir derecede idi ki, Müslümanlar bunu kelimelerle izah etmekte aciz kalırlardı.

Resûl-i Ekrem'e olan sevgi ve bağlılığından dolayı defalarca zarar görmüş, hatta yaralanmıştı. Nitekim bir gün, bir Yahudi gelerek, Resûl-i Ekrem'e, "Esselâmü aleyke yâ Muhammed!" demişti. Orada bulunan Hz. Sevbân, "Niçin, yâ Resûlallah, demedi" diye Yahudiyle dövüşmüş ve yaralanmıştı. Hz. Sevbân, "Peygamberimiz'in ismini, yalnız başına söylemeyi günâh kabûl ederim" derdi.

Hz. Sevbân, Peygamber Efendimiz'in söz ve emirlerini bütün gönlüyle, pür dikkat dinler ve bunlara titizlikle uyardı. Bir defa Resûl-i Ekrem, Sevbân'a; "Kimseden bir şey isteme ve suâl sorma!" diye buyurmuşlardır. Bundan sonra, Hz. Sevbân, ömrünün sonuna kadar kimseden bir şey istememiş ve kimseye bir şey sormamıştır. Hatta son zamanlarında, atına binmek veya atından inmek hususunda kendisine yardım etmek isterler, fakat o reddederdi.

Sevban Hazretleri devamlı Efendimiz'le beraber, olmaya çalışırdı. Peygamber Efendimiz bir sefere gittiğinde, O'nunla birlikte gidemeyen ve üç gün ayrı kalan Sevbân, Efendimiz gelince "Ya Resûlallah! Ben senden üç gün ayrı kalamıyorum. Ahirette Sen makam-ı mahmuda gidersin. Biz aynı derecede olamayız. Ben o zaman nasıl dayanırım" diyerek derdini izhar eder. İşte bu olay üzerine "*Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse işte onlar, Allah'ın nimetlerine mazhar ettiği peygamberler, sıddîkler, şehidler ve salih kişilerle beraber olacaklardır. Bunlar ne güzel arkadaşlar!*" (Nisâ, 4/69) âyeti nâzil olur.

Sünnetine Uyma Konusunda Çok Hassastılar

O'nun sünnetine uyma konusunda en hassas kişiler O'nu yakından tanıyan ashabıdır. Yakınlık ve alışkanlık onlara "Küçük şeylere dikkat etmesek de olur." laubaliliğini değil aksine tam teslimiyet şuurunu kazandırmıştır.

Sahabîler, Allah Resûlü ile aralarındaki hatıraları sürekli yâd eder; O'nunla ilgili hatıralarına saygılarından dolayı hep o hatıralardaki gibi davranmak isterlerdi. Mesela Hz. Aişe validemiz, Allah Resûlü kendisiyle şevval ayında evlendiği için kendi akrabalarının da şevval ayında evlenmesini isterdi.[212]

Ashab-ı Kiram O'nu her yönüyle taklit ediyor; her şeylerini O'nun yaptıklarına benzetmeye çalışıyorlardı. Allah Resûlü'ne benzemek onlar için en büyük onur ve erdemdi. "Namazı, Resûlullah'ın namazına en fazla benzeyen falan kişidir" diye aralarında konuşuyorlardı. Bazıları da bunu övünçle dile getiriyordu. Mesela Ebû Hureyre Efendimiz (radıyallâhu anh), "İçinizde Resûlullah'ın namaz kılışına namazı en çok benzeyen kişi benim." diye övünüyordu.[213]

Ashab-ı Kiram, Allah Resûlü'nün namaz kıldığı yerlerde namaz kılmayı severlerdi. Bazıları bunu özellikle araştırır, O nerede namaz kıldı ise namazlarını orada kılmaya çalışırdı. Mesela Resûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) mescidde (nafile) namaz kılarken minber ile mihrab arasındaki direğe doğru durarak namaz kılmayı tercih ettiğinden Seleme b. el-Ekvâ da (radıyallâhu anh) orada namaz kılmayı tercih ederdi.[214]

---

[212] Müslim, *Nikâh*, 51.
[213] Muvattâ, *Salât*, 19.
[214] Buhârî, *Salât*, 95.

Sahabîler, Allah Resûlü'nü her işlerinde örnek alırlardı. Vefatından sonra da O'nun tavsiyelerini büyük bir dikkat ve titizlikle yerine getirir; küçük gibi görünen hususlarda bile sünnete riayet ederlerdi. Amr b. el-Âs, vefatından sonra da Allah Resûlü'ne bağlılığını devam ettirmiş, O'nun sünnetine titizlikle riayet etmiştir. Amr b. el-Âs bir defasında sahur yemeği hazırlanmasını istemiş, fakat kendisi çok az yemişti. Bunun sebebi sorulduğunda "Ben, yemek yemeyi istediğim için sahur hazırlamanızı istemiyorum. Allah Resûlü, "Bizim orucumuzla, ehl-i kitabın orucunu ayıran, sahurdur" buyurduğu için sahura kalkıp bir iki lokma alıyorum" demiştir.[215]

İbadetlerde Allah Resûlü'nü taklit ettikleri gibi günlük hayatlarını da O'nun tavsiyelerine göre şekillendiriyorlardı. Selmân-ı Farisî, Efendimiz'in övgüsünü kazanmış hayırlı bir sahabîydi. Hatta Allah Resûlü onu "Selmânu'l-Hayr" diye isimlendirmiş, iltifat etmişti.

Hz. Selmân, vefat ettiği hastalığı esnasında endişe içinde kıvranıyordu. Onun bu hâlini gören etrafındakiler Allah Resûlü'nün "Selman, ehl-i beytimdendir" iltifatına mahzar olmuş bu büyük sahabînin endişesini anlayamadılar. Sebebini sordular. Hz. Selmân, "Endişeleniyorum, çünkü Sevgilim, aramızdan ayrılırken bize "Yeryüzünde bineği ile seyahat eden bir yolcunun azığı kadar dünya nimetlerinden azığınız olsun" diye tavsiyede bulunmuştu. Biz bu tavsiyeyi yerine getiremedik. Onun için endişeleniyorum" diyerek, endişesinin sebebini açıklamıştır.

Hz. Selmân, vefat ettiğinde bıraktığı mirası hesapladılar, hepsi on beş dirhem ya da on beş dinar kadardı. Fetihler

[215] Dârimî, *Savm* 9.

gerçekleşmiş, Müslümanlar dünya nimetlerine boğulmuşlardı. Ama bu büyük sahabî, Sevgilisi'nin nasihatini yerine getirmiş, saadet asrındaki hayatını hiç değiştirmeden yaşamıştı.

Efendimizin Sevdiğini Tercih Ederlerdi

Sevgili için fedakârlık yapmanın yanında O'nun için kendi haklarından feragat etmek de sevginin göstergelerinden birisidir. Sevgi feragat etmeyi gerektirir. Kişi kendi benliğini bir yana koyup sevilende fâni olmadıkça gerçek mânâda âşık değildir.

Bir hanım Allah Resûlü'nün huzuruna çıkar. Yanındaki kız çocuğunun kolunda iki kalın altın bilezik vardır. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bunların zekâtını veriyor musun?" diye sorar. Kadın vermediğini söyleyince Efendimiz, "Kıyamet gününde Allah'ın bunların yerine sana ateşten iki bilezik takması hoşuna gider mi?" buyurur. Hazreti Peygamber'in bu ikazını duyan kadın hemen bilezikleri çıkarır ve "Bunlar Allah ve Resûlü için feda olsun" diyerek, bilezikleri Peygamberimiz'in önüne bırakır.[216] Yalnızca zekâtını vermesi hatırlatılmıştır, ancak o, hepsini çıkarıp Hazreti Peygamber'e teslim eder.

Ashab-ı Kiram, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevdiklerini kendi sevdiklerine tercih etmişlerdir. Resûl-i Ekrem'in sevgisini her işlerinde ölçü kabul etmişler; hâlife seçimi gibi önemli bir tercihle karşı karşıya kalınca Hz. Ömer öne çıkıp Hz. Ebû Bekr'e (radıyallâhu anh) biat etmiş ve "Sen bizim efendimiz, hayırlımız ve Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) en sevgili olanımızsın" buyurarak, onun devlet başkanı olmasını tercih etmiştir.[217]

---

[216] Ebû Dâvûd, *Zekât*, 3.

[217] Buhârî, *Fedâilu ashâbi'n-Nebî*, 5.

Hz. Ömer kendisi hâlife olduğunda da Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevdiklerini, kendi sevdiklerinden her zaman üstün tutmuş ve siyasi yetkisini bu yönde kullanmıştır. Üsâme b. Zeyd'e Bedir'de bulunan Muhacirlere verdiği maaşı vermiş, kendi oğlu Abdullah'a ondan daha az maaş bağlamıştır. Akranının kendisinin önüne geçirilmesinden hoşnut olmayan ve bunun sebebini anlayamayan Abdullah, babasının yanına gelerek bu duruma itiraz etmiştir. Hz. Ömer, oğluna dönmüş "Üsâme'nin babası Zeyd, senin babandan, oğlu Üsâme de Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) senden daha sevgili idi. Ben, Resûlullah'ın sevdiğini kendi sevdiğime tercih ettim" diyerek, Üsâme'yi neden tercih ettiğini açıklamıştır.[218]

Hz. Üsâme hakkında Allah Resûlü, "Allah'a yemin ederim ki Zeyd, kumandanlığa lâyıktı ve bana insanların en sevgililerindendi. Oğlu da babasından sonra insanların bana en sevgililerindendir" buyurmuştur.[219] Hz. Üsâme'nin Allah Resûlü tarafından sevilmesi hatta "Beni seven, Üsâme'yi de sevsin" hadisinden dolayı sahabîler Hz. Üsâme'yi seviyor ve onu tercih ediyorlardı. Mesela Hz. Fâtımâ binti Kays isimli hanım sahabî, Allah Resûlü'nün onu sevdiğini bildiği için başka teklifler de olmasına rağmen Hz. Üsâme'nin evlenme teklifini tercih etmiştir.[220]

OKUMA PARÇASI

Efendimiz'e Vefa Böyle Olur

Allah Resûlü'nün sünnetini takip etme, maddî-mânevî emanetlerini hürmetle yâd edip araştırma konusunda

[218] Tirmizî, *Menâkıb*, 39.
[219] Buhârî, *Fedâilu ashâbi'n-Nebî*, 17.
[220] Müslim, *Fiten*, 119.

Abdullah b. Ömer'in (radıyallâhu anh) *ayrı bir yeri vardır. Abdullah, Peygamber sevgisini, hayatının gayesi hâline getirmiş mümtaz bir sahabedir. Peygamber Efendimiz'in bıraktığı hatıralara karşı müthiş bir iştiyakı vardı. Allah Resûlü'nün hayatta iken yaptığı bütün davranışlarını taklit eder, yürüdüğü yollarda O'nun gibi yürür, O'nun gibi yer içerdi. Hatta Resûl-i Zîşân'ın altında gölgelendiği ağaçların altında oturur, kurumasınlar diye onları sulardı. Peygamber Efendimiz'in vefatından sonra İbn Ömer, O'nu hatırladıkça hasretten gözyaşlarına boğulurdu.*

Âsım b. Muhammed, Hazreti Peygamber'in adı ne zaman anılsa Abdullah b. Ömer'in hıçkırıklara boğulduğunu söylerdi. Abdullah b. Ömer (radıyallâhu anh) *Peygamber Efendimiz'e olan hasretinden, her vesile ile O'nun hatıralarına hürmet ederdi. Peygamber Efendimiz'in minberinde ayağı ile bastığı yerlere elini sürer, sonra elini yüzüne gözüne sürerek, O'nun hatıralarını yâd ederdi. Allah Resûlü'nün namaz kıldığı yerlerde namaz kılmaya ayrı bir önem verirdi. Mekke fethinde Hazreti Peygamber, Kâbe'nin içinde namaz kılıp çıktıktan sonra sahâbîler içeri girmek için koşuşmuş, Abdullah b. Ömer, ilk önce içeri girmiş ve içeri girer girmez Hz. Bilâl'e Resûlullah'ın* (sallallâhu aleyhi ve sellem) *namaz kıldığı yeri sormuştur.*[221] *İbn Ömer, Medine'nin civar köylerini dolaşırken Muaviyeoğulları yurduna uğramış ve Resûlullah'ın* (sallallâhu aleyhi ve sellem) *köylerindeki mescidin neresinde namaz kıldığını sormuştur.*[222]

Sahabe-i Kiram, Peygamber Efendimiz vefat ettikten sonra O'nun hutbe okuduğu minbere ellerini koyar, kıbleye dönüp dua ederlerdi. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in mübarek vücutlarına değen her şeye ashab-ı kiram ilgi duyar, sahip olmak için bir avcı gibi sabırla beklerlerdi. Onun bir saç ya da sakal telini, tırnağını zayi etmezler,

221 Buhârî, *Cihâd*, 127.

222 Muvattâ, *Kur'ân* 35.

bu mübarek vücuda değen her hatırayı hemen saklarlardı. Firâs adlı bir sahabe, Peygamberimiz'den yemek yediği tabağını kendisine hediye etmesini istedi. Kimsenin isteğini geri çevirmeyen Resûl-i Zîşân tabağı Firâs'a hediye etti. Daha sonraki yıllarda Peygamber hasretiyle yanıp tutuşan Hz. Ömer, Firâs'ın evine gider, "Hele şu tabağı bir getirin" der, tabağı suyla doldurup kana kana içer, suları yüzüne gözüne sürerdi.

Ümmü Süleym, (radıyallâhu anhâ) Resûl-i Ekrem'e derin bir muhabbetle bağlı bir hanım sahabîdir. Peygamberimiz, Medine'ye teşrif buyurunca verecek başka bir şeyi olmadığı için, on yaşındaki oğlu Enes'i hizmetine vermişti. Ümmü Süleym'in kız kardeşi Ümmü Haram da Resûl-i Ekrem'in takdirini kazanmış hanım sahabelerdendi. Onun Kuba'daki evinde de zaman zaman Resûl-i Zîşân, kaylule (öğlen uykusu) yapardı. Bir öğle sıcağında Resûl-i Ekrem, Ümmü Süleym'in evinde uyurken sıcağın etkisiyle terlemişti. Ümmü Süleym, bu fırsatı kaçırmadı, onun ter tanelerini bir koku şişesinin içine tek tek topladı. Daha sonra kocası Ebû Talha'nın getirdiği Peygamberimiz'in saç tellerinden bir kaçını bu şişenin içine koydu. Hayatı boyunca bu şişeyi saklayan Ümmü Süleym, tabiîn döneminin büyük imamlarından İbn Sîrîn'in ricası üzerine birkaç damlasını ona vermiştir. Ümmü Süleym, vefat ettiğinde şişenin içindeki ter damlalarının kefenine dökülmesini vasiyet etmiştir. Böylece Allah'ın huzuruna Resûlullah'a ait bir şeyle çıkmayı arzu etmiştir.

Peygamberimiz'in saçları ve sakalının mübarek taneleri de ashab tarafından âdeta hiçbir parça zayi edilmeden saklanmıştır. Ona ait sakalları, saçları zayi etmeyen sahabîlerin, emir, yasak ve tavsiyelerine nasıl önem verdiği malumdur. Enes b. Mâlik (radıyallâhu anh) anlatıyor; Peygamberimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) saçlarını kestirirken gördüm. Berber saçları keserken, sahabîler, Peygamber Efendimiz'in etrafında dört dönüyor, yere bir

tek saçını bile düşürmeden bütün saçlarını topluyorlardı, demiştir. İşte toplanan ve ihtimamla saklanan bu emanetlerin bir kısmı özenle korunarak günümüze kadar gelmiştir.

Sahabenin Kulluğu

Sahabenin Namazı Nasıldı?

Sahabe Efendilerimiz her konuda olduğu gibi namaz konusunda da Efendimiz'i örnek almışlardı. Namazı hayatlarının merkezine almışlar, ona karşı gereken hassasiyeti göstermişlerdi.

Hz. Ömer'e bakalım: Müminler pek çok defa onun namazda inleyiş ve yakarışlarına şahit olmuşlardı. Hz. Ömer, namazda sesi arka saflardan duyulacak kadar hıçkırıklara boğulurdu.[223] Çoğu zaman okuduğu âyete takılır, devamını getiremezdi. Bazen bayılıp yere yığılıncaya kadar ağlar sonra da evine kapanırdı. Halk işin aslını bilmeden onu hasta zannedip ziyaret ederlerdi.[224] Bir defasında sabah namazında Yusuf Sûresini okurken "*Ben üzüntü ve tasamı yalnız Allah'a arz ediyorum.*" (Yûsuf, 12/86) âyetine gelince hıçkırarak ağlamaya başlamış ve âyeti tamamlayamadan rükua varmıştı. Her ne kadar âyet Hz. Yakub'dan (aleyhisselâm) bahsetse de Hz. Ömer onu Yakub (aleyhisselâm) gibi yürekten seslendirmişti. Koca Ömer, hem kendisi ağlamış hem de arkasındaki sahabe-i kiramı ağlatmıştı.[225]

Bir gün Hz. Ali, Kûfe'de sabah namazını kıldırdıktan sonra oturmuş, cemaat de onun yanında bir halka oluşturmuştu.

---

[223] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 1/52.

[224] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 1/51.

[225] Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl* 4/387.

Biraz hüzünlüydü. İnanlar, Hz. Ali'nin bu mahzuniyetinin sebebini anlayamamışlardı. Hz. Ali'nin bu hüzünlü edası, cemaate de sirayet etmişti. Kısa bir zaman sonra Hz. Ali ayağa kalkıp iki rekât namaz kıldı. Sararıp solmuştu. Namazını bitirdikten sonra başını sağa sola sallayarak şunları söyledi: "Allah'a yemin ederim ki ben ashab-ı Muhammed'i gördüm ve onlarla beraber büyüdüm. Ancak şimdi onlar gibi insanları göremiyorum. Onlar gözlerinde gecenin aydınlık izlerini taşıyarak sabahlarlardı. Gecelerini Allah için secdede geçirir, Kur'ân okur ve bazen kıyamda bazen de yanları üzere olmak üzere nöbetleşe kullukla meşgul olurlardı. Allah'ı zikrettiklerinde fırtınalı bir günde ağacın sarsıldığı gibi sarsılır ve elbiseleri sırılsıklam oluncaya kadar gözyaşı dökerlerdi."[226]

Abdullah b. Abbas da namazına karşı çok hassas olan bir sahabi idi. Çok secde ettiğinden dolayı "seccâd" diye isimlendirilmişti. Gözleri görmez olduğunda bir doktor kendisine, "Yedi gün sabreder ve namazlarını uzanarak kılarsan Allah'ın izniyle seni tedavi edebilirim." teklifi yapmıştı. Kendisi bir âlim olmasına rağmen başta Hz. Âişe ve Ebû Hureyre olmak üzere pek çok sahabiye adam göndermiş ve bu konudaki kanaatlerini almıştı. Hepsi de "Bu yedi gün içinde vefat edersen namazlarının hesabını nasıl vereceksin?" demişlerdi. İbn Abbâs bütün bunlardan sonra gözlerini tedavi ettirmekten vazgeçti.

Fizik olarak zayıf bir bünyeye sahip olan İbn Mes'ûd da namaz aşığı bir sahabiydi. "Namaz kılan Sultan'ın kapısını çalar. Her kim kapıyı daha çok tıklarsa ona kapının açılması da yakındır."[227] der ve çok namaz namaz kılmaya

---

226 İbn Cevzî, *Sıfatü's-Safve* 1/331.

227 Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* 9/205; Abdurrezzâk, *Musannef* 3/47.

teşvikte bulunurdu. İftitah tekbirini kaçırmamak için acele ederdi. Her şeyden daha çok namaz için koşmak gerektiğini söylerdi.[228]

Ensâr'dan Şeddâd İbn Evs (radıyallâhu anh), geceleri yatağına girdiğinde bir sağa bir sola döner uyuyamazdı. "Allah'ım! Cehennem ateşi uykumu kaçırdı." deyip kalkar "Teheccüd namazı kılmak için yataklarından kalkar, cezalandırmasından endişe ederek, rahmetinden ümid içinde olarak Rab'lerine dua edip yalvarırlar ve kendilerine nasip ettiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar." (Secde, 32/16) âyetinde sena edilen müminlerden biri olmak için abdest alıp namaza dururdu. Sabaha kadar namaz kılardı.[229]

Örnekleri elbette çoğaltmak mümkündür ama biz bu kadarla yetinelim. Ancak şunu bilelim ki sahabenin hepsi kulluğun bir özeti olan namazlarında son derece hassas idiler.

OKUMA PARÇASI

Sahabenin Zühd ve Takvası Nasıldı?

Onlar, zühd ve takvada da zirveyi tutuyorlardı. Ukbe b. Âmir anlatıyor: Allah Resûlü Uhud hadisesi yaşandıktan sekiz sene sonra, orada şehit düşenler için dua etti; dua ederken sanki yaşayanlara ve ölmüşlere "Allaha ısmarladık." der gibiydi. Sonra minbere çıkarak halka şöyle hitap etti:

"Ben hemen sizin önünüzdeyim; kavuşmamıza az kaldı. Sizin neler yaptığınıza şehadet edeceğim. Buluşma noktamız, Kevser Havzı olacaktır. Şu anda Kevser'i buradan ve durduğum yerden seyrediyorum.

[228] İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ* 3/155; Heysemi, *Mecmau'z-Zevâid* 2/257.
[229] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* I/264; İbn Cevzî, *Sıfatü's-Safve* 1/709.

Ey insanlar! Ben, sizin şirke düşmenizden endişe etmiyorum. Sizin hakkınızda tek endişem, dünya malı konusunda birbirinizle yarış etmeniz ve ona fazla perestiş göstererek ihtilâfa düşmenizdir."[230]

Ebû Zer (radıyallâhu anh) *şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki, eğer benim bildiğimi bilseydiniz, ne hanımlarınıza yaklaşır ne de yataklarınızda yatardınız. Allah beni kesilen ve meyvesi yenilen bir ağaç olarak yaratsaydı da insan olmanın ağır vebali altına girmeseydim!"*[231]

Ebu'd-Derdâ (radıyallâhu anh) *şöyle demiştir: "Ölümden sonra göreceklerimizi bilseydiniz, ne iştahla yemek yerdiniz ne de bir şey içerdiniz. Dinlenebileceğiniz bir eve de girmezdiniz. Kalabalık yerlere çıkar ve bağrınızı döverek durumunuza ah u vah ederdiniz. Keşke Allah beni, kesilen ve meyvesi yenilen bir ağaç olarak yaratsaydı!"*[232]

Ebû Hureyre (radıyallâhu anh) *anlatıyor: "Şimdi siz bu söze mi şaşırıyorsunuz? Hep gülüyorsunuz, ama ağlamıyorsunuz."* (Necm, 53/59-60) *mealindeki âyetler inince, Suffe ashâbı ağladı; onların gözyaşlarının yanaklarından aşağı süzüldüğü görüldü. Allah Resûlü onların etkilendiğini sezince, kendisi de ağladı. Resûlü Ekrem ağlayınca, biz de ağladık. Bunun üzerine Peygamberimiz: "Allah korkusundan ağlayan bir kimse ateşe girmez. Günahta ısrar eden de cennete giremez. Ne var ki, eğer sizler, hiç günah işlemeseydiniz, Allah başka bir topluluk yaratırdı; onlar günah işlerlerdi; O da onları bağışlardı." buyurdu.*[233]

Zeyd b. Erkam anlatıyor: Hazreti Ebû Bekir su istemişti. Ona, bal şerbeti getirdiler. Tam ağzına götürdü, içecekti ki ağlamaya başladı. Biz de, bir şey oldu zannederek ona soru da soramadık. Sakinleşince, "Ey Resûlullah'ın hâlifesi!

---

230 Buhârî, *Sahîh*, 4/1486.

231 Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/164.

232 Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/216.

233 Beyhaki, *Şuabu'l-Îmân*, 1/489.

Seni bu derece ağlatan nedir böyle?" dedik. Bunun üzerine, Hazreti Ebû Bekir anlatmaya başladı:

"Bir gün, Efendimizle birlikteydim. Bir baktım; Resûlullah sanki bir şeyi kovuyor! Oysaki, ben bir şey göremiyordum. Dedim ki: "Yâ Resûlallah, bir şeyi kovuyor gibiydin; ama ben bir nesne göremedim!" Efendimiz buyurdu: "Dünya, bana kendisini kabul ettirmeye çalıştı; ben de 'Git benim yanımdan, uzaklaş!' diye onu kovuyordum. Dünya bana: 'Sen, beni tam olarak idrak etmeyeceksin.' dedi."

Ebû Bekir der ki: "Bu hadise bana çok tesir etti. Onun buyruklarına muhâlefet etmekten ve dünyaya aldanmaktan hep korktum."[234]

Muhammed b. Sirin (radıyallâhu anh) anlatıyor: Hazreti Ebû Bekir'den başka, yediği yemeği istifra ederek geri çıkartan birine rastlamadım.

Bir gün, Ebû Bekir'e yemek getirildi. Yedikten sonra kendisine: "Bu yemeği Numan getirdi." denildi. Bunu duyar duymaz Ebû Bekir: "Bana Numan'ın cahiliye döneminde kâhinlik mesleğinden kazandığı yemeği yedirdiniz!" dedi ve yediğini geri çıkarttı.[235]

Zeyd b. Eslem (radıyallâhu anh) anlatıyor: Hazreti Ömer süt içmiş ve süt çok hoşuna gitmişti. Kendisine sütü veren kişiye: "Bu süt sana nereden gelmişti?" diye sordu. O da suya gittiğini, oradakilerin zekât hayvanlarından sağıp sütü kendisine verdiklerini, getirdiği sütün de o sütten olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hazreti Ömer, parmağını boğazına soktu ve içtiği sütü geri çıkardı.[236]

Sâlim b. Abdullah anlatıyor: Hazreti Ömer hâlifeliğe getirilince, daha önce Hazreti Ebû Bekir'e verilen maaş ona da verilmeye başlandı. Bir ara, Hazreti Ömer maddi

[234] Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/30.
[235] Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/31.
[236] Beyhaki, *Sünen*, 7/14.

sıkıntıya maruz kaldı. Muhacirlerden bir grup, (Hazreti Osman, Hazreti Ali ve Hazreti Zübeyr b. Avvam) bu konuyu istişare etti ve Zübeyr, "Ömer'e söylesek de maaşını biraz arttırsak." diye teklifte bulundu. Hazreti Ali ise "Ümit ederim ki, Ömer bunu kabul eder." dedi. Üçü birlikte kalkıp giderlerken Hazreti Osman: "Ömer'i bilirsiniz. En iyisi, bu teklifi Hazreti Ömer'in geri çeviremeyeceği birine yaptıralım. Hafsa'ya gidelim, ona söyletelim ve bu fikrin kimden geldiğini de gizli tutsun." dedi. Söyledikleri gibi Hafsa'ya gittiler ve tekliflerini Hazreti Ömer'e iletmelerini istediler; kimsenin adını vermemesini de tembih ederek Hafsa'nın yanından ayrıldılar.

Hazreti Hafsa, babası Hazreti Ömer'e gitti ve durumu anlattı. Ömer'in yüzünden kızdığını fark etti. Hazreti Ömer, gelenlerin kim olduğunu sordu. Hafsa, "Senin düşünceni öğrenmeden gelenlerin adlarını söyleyemem." dedi.

Hazreti Ömer: "Eğer kim olduklarını bilseydim, onları bir güzel fırçalardım! Ama dua etsinler ki, arada sen varsın. Söyle bana Hafsa, Allah Resûlü senin evinde kalırken, ne tür bir elbise giyiyordu?" Hafsa: "Resûlullah'ın iki tane elbisesi vardı: Birini, resmî misafirlerin yanında; diğerini de cemaatinin huzuruna çıktığında giyerdi." dedi. Hazreti Ömer: "Yediği en iyi yemek neydi, onu da bana söyler misin?" diye sordu. Hafsa: "Yediğimiz, arpa ekmeğiydi. Ekmeğin, sıcak hâlde iken üzerine yağ sürerdik ve bunu lezzetli bulduğumuz için, gelen misafirlere de bundan ikram ederdik." diye cevap verdi. Hazreti Ömer: "Peki Hafsa, Efendimizin; senin yanında kaldığı zaman kullandığı en geniş yaygı neydi?" dedi. Hafsa: "Kaba kumaştan yapılmış bir örtümüz vardı. Yazları bunu dörde katlar, oturmak için altımıza sererdik. Kış geldiğinde de; örtünün yarısını altımıza serer, diğer yarısını da üzerimize örterdik." dedi. Hazreti Ömer:

"Bak Hafsa, şu sözlerimi de onlara aynen iletmeni istiyorum: Allah Resûlü, kendisine yetecek kadarını be-

lirledikten sonra, geri kalan malını ihtiyaç sahiplerine dağıtırdı. Vallahi, ben kendime yetecek miktarı belirledim. Artanı, ihtiyacı olanlara dağıtacağım ve de elimde kalanla yetineceğim. Ben ve benden önceki iki arkadaşım, (Efendimiz ve Ebû Bekir), bir yolu izleyen üç kişi gibiyiz. Birincisi, manevî azığını aldı ve gitti. Arkasından ikincisi de gitti ve ona kavuştu. (Kendisini kastederek) Üçüncüsü de onların gittiği yolu takip eder ve onların dünyevî azığı ile yetinirse onlara kavuşabilir; onlarla birlikte olabilir. Eğer farklı bir yoldan giderse onlarla buluşması mümkün olmaz." buyurdu.[237]

Abdullah b. Şeddâd b. Hâd anlatıyor: Hazreti Ömer (radıyallâhu anh) sabah namazını kıldırıyordu. Ben, en son safta idim. Yusuf Sûresi'ni okuyordu, sessizce ağladığını hissettim. 'Ben' dedi, 'Sıkıntımı, keder ve hüznümü sadece Allah'a arzediyorum. Hem sizin bilemediğiniz birçok şeyi Allah tarafından vahiy yolu ile biliyorum." (Yusuf, 12/86) meâlindeki âyete gelince daha fazla okuyamadı ve rükûa vardı.[238]

Hasan Basri'den nakledilir: "Hâlifeliği esnasında Hazreti Ömer, sırtında on iki yerinden yamalı bir elbiseyle hutbe okudu."[239]

İbn Ömer anlatıyor: Hazreti Ömer, hilafeti sırasında kendisinin ve ailesinin geçimini ancak karşılardı. Her yaz, bir elbise alıp giyerdi. Aldığı elbise eskiyince yama ile onarır, giyilemez hâle gelmeden elbiseyi atmaz ve değiştirmezdi.

Hazinenin çok dolu olduğu bir seneydi. Buna rağmen, onun önceki sene giydiğinden daha kötü bir elbise giydiğine şahit oldum. Hafsa gidip bu mevzuyu sorunca, Hazreti Ömer: "Ben Müslümanların malı olan

[237] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, 12/853.

[238] el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, 12/797 (35795)

[239] Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, 5/388.

hazineden giyiniyorum. Bu, bana yeterli geliyor." diye cevap verdi.[240]

Şurahbil b. Müslim, Hazreti Osman'ın, halkına en nefis yemekleri yedirdiğini; kendisinin de evinde sirke ile zeytinyağı yediğini nakleder.[241]

Hazreti Osman b. Affân'ın azatlısı Hâni' anlatıyor: Hazreti Osman (radıyallâhu anh) bir mezarın başında durduğunda ağlar; öyle ağlardı ki, sakalı gözyaşlarıyla ıslanırdı. Kendisine: "Cennet ve cehennemi hatırladığında ağlamıyorsun da kabri hatırlayınca niçin ağlıyorsun?" diye sorduğumda, şu cevabı verdi: "Ben Resûlullah'tan şöyle buyurduğunu duymuştum: "Kabir, ahiret menzillerinin ilkidir. Bu ilk konaktan geçip kurtulan için, sonrası çok kolaydır. Kurtulamayan için ise ondan sonraki menziller daha çetindir."[242]

Sahabenin Şükür ve Tevekkül Anlayışı Nasıldı?

Şükür ve tevekkül bir müslümanın hayatında olması gereken çok önemli iki değerdir. Sahabe efendilerimizin hayatlarına baktığımızda onların şükür ve tevekkül konusunda ne derece hassas olduklarını görürüz.

İkrime anlatıyor: Hazreti Ömer; görmeyen, işitemeyen ve konuşamayan bir adama uğradı. Yanındakilere şu soruyu yöneltti: "Bu adamda, Allah'ın nimetlerinden bir şey görüyor musunuz?" Oradakiler "Hayır." dediler. Bu cevap üzerine Hazreti Ömer: "Görmez misiniz, adam rahatça idrarını yapabiliyor. Ya bunu da rahatlıkla yapamasaydı? Demek bu da Allah'ın verdiği nimetlerdendir." dedi.[243]

---

240 İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ*, 3/308

241 Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/60

242 İbn Mâce, *Sünen*, 2/1426.

243 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, 3/1295.

Hasan Basri anlatıyor: Hazreti Ömer, Ebû Musa el-Eş'ari'ye yazdığı mektubunda şöyle diyordu: "Dünyada sana verilen rızka kanaat et. Çünkü Rahmân olan Rabbimiz, dünya hayatında kullarını imtihan etmek için, onları servetçe birbirlerinden farklı kılmıştır. Servet ve zenginlik verdiği kulunu, nasıl şükredecek diye imtihan eder. Allah'a şükretmek ise; Allah'ın bize vermiş olduğu zenginlikleri ve nimetleri, onun istediği yerlere harcamak ve sarf etmekle olur."[244]

Süleyman b. Musa anlatıyor: Bir gün, Mü'minlerin Emîri Hazreti Osman'a (radıyallâhu anh); birkaç kişinin kötü bir iş yaptığını ve onun, bunları suçüstü yakalayabileceğini söylediler. Hazreti Osman, söz konusu adamların yanına gitmek üzere yola çıktı. Suçluların bulundukları yere vardığında, onların dağıldıklarını, geride çirkin bazı izler bıraktıklarını gördü. Hazreti Osman, suçlulara rastlamadığı için Allah'a hamdetti ve bir de köle azat etti.[245]

Ebû Mıclez anlatıyor: Murad kabilesinden bir zat, mescitte namaz kılmakta olan Hazreti Ali'nin yanına geldi ve: "Kendini koru! Bizim kabileden bir grup, seni öldürmek istiyor!" dedi. Hazreti Ali: "Her şahsın yanında; onu, kaderinde yazılı olmayan şeylerden koruyan iki melek vardır. Bir şahsın kaderinin gerçekleşme anı tamam olunca, o iki koruyucu melek kendisi ile kaderi arasından çekilir. Şüphe yok ki, ecel sağlam bir kalkandır." dedi.[246]

Ebû Zabye anlatıyor: Osman b. Affân (radıyallâhu anh), Abdullah b. Mesud'u vefat etmesine sebep olan hastalığı

244 el-Hindî, *Kenzu'l-Ummâl*, 3/1280.
245 Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/60.
246 Ebû Nuaym, *Hilye*, 1/75.

sırasında ziyaret ederek: “Şikâyetin nedir, neyin var?” diye sordu. İbn Mesud, “Günahlarımdan şikâyetçiyim.” cevabını verdi. “Canın ne istiyor?” diye sordu. “Rabbimin rahmetini istiyorum.” dedi. “Senin için bir doktor görevlendireyim mi?” dedi. İbn Mesud, “Doktor beni hasta etti!” diye cevap verdi. Hazreti Osman: “Öyleyse sana maaş bağlayayım.” teklifinde bulundu. “İhtiyacım yok.” dedi. Hazreti Osman: “Olsun, senden sonra kızlarına intikal eder.” deyince, “Kızlarım fakir düşerler diye mi endişe ediyorsun? Tasalanma, ben onlara her gece Vâkıa Sûresi'ni okumalarını emrettim. Çünkü, ben Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu duymuştum: Kim her gece Vâkıa Sûresi'ni okursa hiçbir zaman maddi sıkıntıya düşmez.” dedi.[247]

Sahabenin Adaleti Nasıldı?

Onlar adildiler ve kim olursa olsun veya hangi inanç sistemine bağı olsa da herkese karşı adil olmuşlar, çevrelerine adaleti yaymışlardı.

Hz. Abdullah b. Amr b. Âs (radıyallâhu anh) anlatıyor: Ebû Bekir (radıyallâhu anh) bir Cuma günü cemaate: “Yarın sabah zekât develerini getirin, taksim edelim. Ama kimse izin almadan yanımıza girmesin!” dedi. Bunun üzerine, kadının biri kocasına: “Bey, şu yuları al, belki Allah bize bir deve lütfeder.” dedi. Adam geldiğinde, Hazreti Ebû Bekir ile Hazreti Ömer develerin bulunduğu yere girmişlerdi. Adam da arkalarından girdi. Hazreti Ebû Bekir: “Senin buraya böyle girmene kim izin verdi?” diyerek adamın elinden yuları aldı ve adama bir iki de fiske vurdu. Develerin paylaştırılmasından sonra, Hazreti Ebû Bekir o adamı çağırdı, yularını verdi

---

247 İbn Kesîr, *Tefsîr*, 4/281.

ve: "İstediğin bir deveyi çek ve götür." dedi. Hazreti Ömer: "Vallahi olmaz öyle ey Ebû Bekir! Bunu yol hâline getirme!" dedi. Efendimizin hâlifesi Hazreti Ebû Bekir: "Bu adamı haksız yere dövdüm; beni kıyamet günü Allah'ın azabından kim kurtarır o zaman? " dedi. Hazreti Ömer: "Madem öyle diyorsun, o hâlde onun gönlünü al." dedi. Bu konuşmadan sonra Hazreti Ebû Bekir, kölesine takımlarıyla birlikte bir deve, bir kadife entari ve beş dinar getirmesini emretti. Bunları adama vererek adamın gönlünü aldı.[248]

Adaletiyle cihanın dört bir tarafına nam salmış Hazreti Ömer'e bakalım.

Şa'bî anlatıyor: Hazreti Ömer (radıyallâhu anh) ile Hazreti Übeyy b. Kâ'b arasında bir anlaşmazlık oldu. Hazreti Ömer, "Bu meselenin hâlli için birini hakem yapalım." dedi. Bunun için Hazreti Zeyd b. Sâbit'i seçtiler. Davalaşmak için onun yanına vardılar. Hazreti Ömer, "Aramızda hüküm vermen için sana geldik." dedi. O zamanlar, dava duruşması için hakemin evine gidilirdi. İki hasım, Zeyd'in yanına girdiğinde Zeyd, oturduğu minderin baş tarafında yer açarak: "Ey Müminlerin Emîri, buraya otur." dedi. Hazreti Ömer: "Bu, senin hakemliğinde yapmış olduğun ilk haksızlık! Ben, hasmımın yanında oturacağım." dedi ve ikisi de Zeyd'in önüne oturdu.

Hazreti Übeyy b. Ka'b, davasını anlattı. Hazreti Ömer de inkâr etti. İslâm Şeriatine göre inkâr edene yemin ettirileceğinden, Zeyd Übeyy'e: "İstersen müminlerin Emîrini yeminden muaf tutalım." dediyse de Hazreti Ömer bunu kabul etmeyerek yemin etti ve şöyle dedi: "Zeyd'in nazarında

[248] Beyhakî, *Sünen*, 8/49.

Ömer ile herhangi bir Müslüman eşit olmadıkça Zeyd hiç kimsenin davasına bakamaz."[249]

Şimdi de Ebû Mûsâ el-Eş'ari'ye bakalım.

Cerîr (radıyallâhu anh) anlatıyor: Ebû Mûsâ el-Eş'arî (radıyallâhu anh) kumandasındaki ordu, ganimet elde etmişti. Ebû Mûsâ, ganimetleri bölüştürürken bir adama hakkını tam vermedi. Adam, hakkının tam verilmesini ısrarla isteyince Ebû Mûsâ adama yirmi kamçı vurdurdu ve adamın başını da tıraş ettirdi. Adam da saçlarını topladı ve Hazreti Ömer'in (radıyallâhu anh) huzuruna vardı. Cebinden saçlarını çıkarıp Hazreti Ömer'in önüne koydu. Hazreti Ömer: "Neyin var senin?" diye sordu. Adam da olan biten hadiseyi anlattı. Hazreti Ömer, Ebû Mûsâ'ya şu mektubu yazdı:

"Sana selâm olsun! Falan oğlu falan, bana şöyle şöyle bir olay nakletti. Sana emrediyorum: Adama yaptıklarını halkın önünde yaptıysan sen de halkın huzuruna geç, bu adamın önünde otur, senden hakkı alınsın. Tenha bir yerde yaptıysan sen de kimsenin olmadığı bir yerde otur, senden hakkını alsın!"

Ebû Mûsâ, mektubu alınca kısasın tatbik edilmesi için oturdu ise de adam, "Ben onu Allah için bağışladım." dedi.[250]

Konu ile İlgili Bazı Kaynaklar

- Allah Sevgisi - Peygamber Sevgisi - 58, Nil Sesli Yayınlar
- Allah Sevgisi, Nil Sesli Yayınlar
- Allah Sevgisi Yolunda Peygamber Ahlâkı, Rehber Yayınları

[249] Beyhakî, *Sünen*, 10/144.
[250] Beyhakî, *Sünen*, 8/50.

- Garipler Kervanı - Peygamber Sevgisi - 85, Nil Sesli Yayınlar
- Güven Toplumu (Peygamber Sevgisi - 74), Nil Sesli Yayınlar
- İman Hakikati (Peygamber Sevgisi - 77), Nil Sesli Yayınlar
- İman ve Aksiyon - Peygamber Sevgisi - 80, Nil Sesli Yayınlar
- İrade Hassasiyeti (Peygamber Sevgisi - 59), Nil Sesli Yayınlar
- İrade Kahramanları - Peygamber Sevgisi - 84, Nil Sesli Yayınlar
- İslâm'da Anne ve Baba Hakkı - Peygamber Sevgisi - 103, Nil Sesli Yayınlar
- Kardeşlik Destanı - Peygamber Sevgisi - 91, Nil Sesli Yayınlar
- Kutsilerin Takvası (Peygamber Sevgisi - 42), Nil Sesli Yayınlar
- Mukaddes Hüzün (Peygamber Sevgisi - 87), Nil Sesli Yayınlar
- Peygamber Sevgisi, Rehber Yayınları
- Peygamberimizin Yüce Ahlâkı (Peygamber Sevgisi - 99), Nil Sesli Yayınlar
- Ruhun Dinamikleri (Peygamber Sevgisi - 82), Nil Sesli Yayınlar
- Saadet Asrında Allah Sevgisi (Sahabe Hayatından - 1), Muştu Yayınları
- Saadet Asrında Resûlullah Sevgisi (Sahabe Hayatından - 2), Muştu Yayınları
- Sabrın Gücü (Peygamber Sevgisi - 83), Nil Sesli Yayınlar
- Ümit ve Korku (Peygamber Sevgisi - 89), Nil Sesli Yayınlar
- Ümitle Şahlanış - Peygamber Sevgisi - 88, Nil Sesli Yayınlar
- Vicdan Kültürü - Peygamber Sevgisi - 101, Nil Sesli Yayınlar
- Vuslat Arzusu - Peygamber Sevgisi - 68, Nil Sesli Yayınlar
- Yeniden Hakka Dönüş (Peygamber Sevgisi - 17), Nil Sesli Yayınlar

Sorular

1- *Allah Resûlü bineğinden düşmesin diye O'nu korumak amacıyla gece boyunca yanında yürüyen sahabi efendimiz kimdir?*

a- Ebu Katade b- Ebu Hureyre
c- Ebu Zerr d- Ebu Bekir

2- "O'ndan sonra hayatı neyleyeceksiniz" diyerek canını feda eden sahabi kimdir?

a- Enes b. Malik b- Enes b. Nadr
c- Said b. Rebî' d- Talha b. Ubeydullah

3- Tabiînden bir peygamber aşığı, Vâsile b. Eska' adlı sahabîye "Sen şu elinle Allah Resûlü'ne bey'at ettin mi." diye sormuş, o "Evet" deyince de "Elini uzat da bir öpeyim?" diye rica etmiştir. Bu Peygamber aşığı kimdir?

a- Esved b. Yezid b- Katade b. Diame
c- Yahya b. Ebi Kesir d- Yahyâ b. Hâris

4- Yakışıklı, yumuşak huylu, Medine'yi Efendimize hazırlayan Kur'an öğreticisi genç sahabi kimdir?

a- Abdullah b. Abbas b- Abdullah b. Ömer
c- Mus'ab b. Umeyr d- Zü'l-Bicadeyn

5- Akabe gecesi Fahr- ı Kâinat'a biat eden Ensar- ı Kiram'ın temsilcilerinden olan, Uhud savaşında cansiperâne savaşan, Resûlullah'ı korumak için kendini feda eden sahabi kimdir?

a- Sa'd b. Rebî' b- Zeyd b. Sabit
c- Useyd b. Hudayr d- Sevad b. Ğaziyye

6- Efendimiz O'nun böğrünü dürtünce kısas isteyen ve Efendimizin mübarek vücudunu öpmek için kısas yaptığını ifade eden sahabi kimdir?

a- Sa'd b. Rebî' b- Zeyd b. Sabit
c- Useyd b. Hudayr d- Sevad b. Ğaziyye

7- Uhud savaşında babasının vefat ettiği yer gösterilince onu değil Efendimizi düşünen ve "Resûlullah nerede?" diyen hanım sahabi kimdir?

a- Ümmü Habibe b- Sümeyra
c- Zeyneb bint Cahş d- Râbiatu'l-Adeviyye

8- Gür sesinden dolayı Efendimizi rahatsız etmemek için mescidden bir müddet uzak duran fakat Efendimizin Cennetlik olduğunu söylediği sahabi efendimiz kimdir?

a- Sabit b. Kays b- İmran b. Husayn
c- Ebu Zerr el-Ğıfârî d- Bilal el-Habeşi

9- Bir defasında sahur yemeği hazırlanmasını isteyen, fakat çok az yiyen, sebebi sorulduğunda da "Ben, yemek yemeyi istediğim için sahur hazırlamanızı istemiyorum. Allah Resûlü, "Bizim orucumuzla, ehl-i kitabın orucunu ayıran, sahurdur" buyurduğu için sahura kalkıp bir iki lokma alıyorum." diyen sahabi kimdir?

a- Abdullah b. Abbas b- Abdullah b. Ömer
c- Abdullah b. Mes'ûd d- Amr b. As

10- Hayr lakabı alıp ehl-i beytten sayılan, vefat ettiğinde bıraktığı miras hesaplanınca, hepsi on beş dirhem ya da on beş dinar kadar olan sahabi efendimiz kimdir?

a- Selman b- Ebu Zerr
c- Enes b. Malik d- Hz. Ömer

Sekizinci Bölüm

ÂLİM, VELİ/EVLİYA, MÜCTEHİD, MÜCEDDİD VE KULLUK HAYATLARI

ÂLİM, VELİ/EVLİYA, MÜCTEHİD, MÜCEDDİD VE KULLUK HAYATLARI

Âlim Kimdir?

İslâm'da âlim; Allah'ın kitabı Kur'ân-ı Kerim başta olmak üzere Peygamber Efendimiz'in hadislerini ve bütün sünnetini bilen, diğer İslâmî ilimlerden gerektiği şekilde haberdar olup ileri seviyede bir bilgi birikimine ulaşmış kimseye denir.[251]

Âlim bir zat, kendisinde olan ilmin çalışması sayesinde Allah tarafından verildiğini bilir. Onun için ilmini Allah'ı hoşnut edecek biçimde kullanır. Dolayısıyla böylesi bir ilim, sahibini Allah'dan uzaklaştırmaz, O'na daha da yakınlaştırır. Zaten Cenâb-ı Hak da Kur'ân-ı Kerim'de, "*... Allah'ın kulları arasında ondan en çok korkan âlimlerdir.*" (Fâtır, 35/28) "*Bilmiyorsanız ilim erbâbına sorunuz.*" (Nahl, 16/43) buyurarak alimlerin kendi katındaki değerini ifade etmiştir.

Peygamber Efendimiz de âlimleri, bilhassa da ilimleriyle amel eden âlimleri övmüştür.[252] İnsanları ilimleriyle irşâd

---

251 Şamil İslâm Ansiklopedisi, "Alim" md.
252 Dârimî, *Mukaddime*, 27

edip, onlara ilmini duyuran kimseyi Allah toplum içinde sözü dinlenir kimse kılar.[253] "Âlimler peygamberlerin vârisleridir"[254] buyuran Resûlullah âlimlerin toplumu yönlendirme hususunda peygamberlere vekil olduklarını beyan etmiştir.

Ebü'd-Derda'dan rivayet edilen bir hadiste Peygamber Efendimiz âlimleri şu şekilde övmüş ve müjdelemiştir: "Her kim bu ilim yoluna girer ve ondan bir ilim talep ederse; Allah onu Cennet yollarından bir yola koyar ve ilim isteyene melekler kanatlarını gererler. Bunu o âlimin uğraşısından hoşlandıkları için yaparlar. Peygamberler ne dinar ne de dirhem miras bırakmadılar. Onlar yalnız ilmi miras bıraktılar. Şu hâlde onu alan çok büyük bir nasip almış olur."[255]

Gerçek Bir Âlimin Özellikleri Nelerdir?

En başta alanıyla alâkalı bütün eserlere hâkimdir. İlmi donanımı, bilgi birikimi itibariyle yeterli bir seviyeye ulaşmıştır.

İlmiyle amildir. Yani kafasındaki teorik bilgiyi hayatına yansıtır. Bu şekilde yaşantısıyla da insanlara örnek olur.

Kendi uzmanlık alanı dışındaki yerlerde hüküm vermekten çekinir, bildiklerinin doğruluğunu sürekli olarak araştırır.

İlmin değerini ve faziletini bilmeyenleri ikaz ederek devamlı insanları ilme, öğrenmeye teşvik eder

253 İbn Hanbel, *Müsned*, 2/162, 223-224

254 Buhârî, *ilim*, 10; Ebû Dâvûd, *İlim*, 1; İbn Mâce, *Mukaddime*, 17

255 Buhârî, *İlim*, 10; Müslim, *Zikir*, 37; Ebû Dâvûd, *İlim*, 1; Tirmizî, *ilim*, 19; ibn Mâce, *Mukaddime*, 17

Birikimini diğer insanlarla paylaşır, onların da cehâletten kurtulmaları için çaba gösterir.

Yumuşak huylu, ağır başlı, sabırlı ve mutevazıdır. İlmiyle kibirlenmez, büyüklenmez. Kişiye olgunluk ve tevazu vermeyen, kibir ve gurura sevk eden hangi ilim olursa olsun o ilim, Efendimiz'in ifadesiyle "faydasız ilim" dir.

Hz. Ali gerçek alimin özelliklerini şöyle anlatır: "Size gerçek âlemi haber vereyim mi? Gerçek âlim, insanları Allah'ın rahmetinden ümitsizliğe düşürmez. Onlara Allah'a isyan hususunda cesaret vermez. Kur'ân-ı Kerim'i asla terk etmez. İçerisinde bilgi ve şuur olmayan bir ibadette hayır olmadığı gibi içerisinde amel olmayan bilgide de hayır yoktur. Aynı şekilde içinde takvanın olmadığı ibadette ve içerisinde düşünmenin bulunmadığı okumada da hayır yoktur."[256]

İslâm âlimi, toplumu yönlendiren ve Allah'ın hükümlerinin uygulanmasında titizlik gösteren bir rehberdir. Onlar, bir fener gibi bizim önümüzü aydınlatırlar.

Veli/Evliya Kimdir?

Veli kelimesi mânâsı itibariyle dost, yaren, arkadaş demektir. İslâmi terminolojide ise veli, Allah dostları, Allah'ın sevgili kulları anlamına gelir. Veli kelimesi, aynı zamanda Allah'ın isimlerinden biridir ve O'nun isim olarak anlamı; kullarını seven, onları düşünen, onlara dost ve yardımcı olan demektir.

[256] Ebû Nuaym, s. 179.

Evliya kelimesi her ne kadar veli kelimesinin çoğulu olsa da kullanım itibariyle bu kelimenin çoğul olduğu düşünülmez ve bir kişiye de evliya denir. Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerim'de, "*İyi bilesiniz ki Allah'ın velîlerine korku yoktur, onlar üzüntüye de uğramazlar. Velîler o kimselerdir ki O'na iman edip, emirlerine aykırı hareketlerden sakınırlar*" (Yûnus, 10/62) buyurarak bu seçkin kullarının iki temel vasfından bahseder.

Bu vasıflardan birincisi Allah'a iman, diğeri ise O'na karşı takvalı olmaktır. İmanın ne demek olduğunu zaten biliyoruz. Gelelim takvaya. Takva, dinin emirlerini hassasiyetle yerine getirip, haramlardan da olabildiğine uzak bir hayat yaşamaktır. İşte Allah'ın sevgili kulları olan veliler, O'nun emir ve rızası dışına çıkmamaya özen gösterirler ve hep hayır peşinde koşarlar.

Velilere inanmak haktır. Evliyaları kabul etmemek, Kur'ân âyetlerini inkar mânâsına gelir. Allah'ın veli kulları her devirde olmuşlardır ve kıyamete kadar da olmaya devam edeceklerdir.

Veli, görüldüğünde, Efendimiz'in ifadesiyle Allah'ı hatıra getiren kimsedir.[257] Böyle insanların iç âlemleri huzur doludur. İç âlemlerindeki nuraniyet, dışlarına da akseder ve onları görmek, insana huzur verir.

Müctehid Kimdir?

Müctehid mânâ itibariyle Arapça "İçtihad" kelimesinden türetilmiştir. İçtihad âyet ve hadislerden hüküm çıkarma anlamında kullanılır. Âyet ve hadislerden hüküm çıkarma ilmî

[257] İbn Mace, *Zühd*, 4.

gücüne, böyle bir donanıma sahip olan âlim zata da "müctehid" denir.

Her âlim müctehid değildir. Çünkü âyet ve hadislerden hüküm çıkarmak ve içtihad gerektiren konuları çözebilmek için bazı şartlar gerekir. Bu şartlar şunlardır:

Birincisi, müctehid, Kur'ân dili olan Arapça ve Arap dilinin özelliklerini çok iyi bilmelidir. Çünkü Arapça'ya hakim olmayan bir insanın, Kur'ân'ı anlayıp hüküm çıkarması mümkün değildir.

İkincisi, Kur'ân ilmine sahip olmalı, yani Kur'ân'da hüküm ifade eden âyetlerin inceliklerini, özelliklerini iyi bilmelidir.

Üçüncüsü, sünneti bilmelidir. Çünkü dinimizde Kur'ân'dan sonra ikinci kaynak sünnettir. Sünneti iyi bilmeyen bir insanın dini hüküm vermesi doğru değildir.

Dördüncüsü, üzerinde icma (ittifak) ve ihtilaf edilen konuları bilmelidir. Yani müctehid, kendisinden önceki müctehidlerin bir mesele hakkındaki görüşlerini bilmeli, onları değerlendirme gücüne sahip olmalıdır.

Bunun dışında İslâm âlimleri bir müctehidde, İslâmi hükümlerin amaçlarını bilmek, doğru bir anlayış ve iyi bir takdir gücüne sahip olmak, iyi niyet ve sağlam bir itikad sahibi olmak gibi şartlar da aramışlardır.

Müceddid Kimdir?

Cenâb-ı Allah, insanlara doğru yolu göstermek için peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerin sonuncusu

Peygamberimiz Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Ondan sonra artık peygamber gönderilmeyecektir. Diğer ümmetlerde olduğu gibi Peygamberimiz'in ümmeti arasında da zamanla bidat ve hurafeler baş gösterebilir ve bunun neticesinde Müslümanlar dinden ve Peygamberimiz'in sünnetinden uzaklaşmakla karşı karşıya kalabilirler.

Toplum içinde çıkan bidatlere karşı koyacak, dine yapılan saldırılar karşısında dini savunacak, yeni meselelere çözümler bulabilecek ve Müslümanlara yeniden dinlerini öğretip onları yönlendirecek şahsiyetlere de bu ölçüde ihtiyaç hissedilir ki, peygamberlik müessesesi sona erdiğinden ve bundan sonra artık peygamber gelmeyeceğinden bu görev, Peygamberimiz'in ümmetinden bazı seçme insanlara düşmektedir. İşte bu insanlara "müceddid" denilmektedir. Allah Resûlü, "Şüphesiz ki, Allah her yüzyılın başında bu ümmete dînî işlerini yenileyecek bir müceddid gönderecektir"[258] buyurarak bu hakikati dile getirmektedir.

İslâm alimleri bir müceddidde şu vasıfların olması gerektiğini söylemişlerdir:

Berrak bir zihin, keskin bir görüş, dosdoğru bir düşünüş, ifratla tefrit arasındaki orta yolu bulma ve buna riayet etmeye ait nadir kudret, asırlar boyu yerleşip kökleşmiş kanaatlerin ve yeni durumların tesiri altında kalmaktan sıyrılmış tefekkür gücü, doğru yoldan sapıtmış olan zamanının gidişi ile mücadele cesareti, yeniden kurmak ve içtihad etmek için gerekli olan ve Allah tarafından bağışlanmış bulunan liderlik ve önderlik kabiliyeti.

[258] Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 1.

Ayrıca müceddidin İslâm esaslarını gönlünün derinliklerinden kabul etmiş ve kendi görüş, anlayış ve duyuşu içinde gerçekten inanmış olması, en küçük işlerde bile İslâm ile câhiliyyetin farkını bilmesi, asırların topladığı çıkmazlar yığını altından hakkı, gerçeği gün yüzüne çıkarması gereklidir.

Müceddid, "yenileyen" anlamına gelmektedir. Bir de "müteceddid" kelimesi vardır ki, bu kelime, "reform yapmak, deformasyon görmüş bir şeyi yeniden şekillendirip ayrı bir biçime koyma" anlamına gelmektedir. Maalesef günümüzde bu iki kelime birbirine karıştırılmaktadır. Tecditte herhangi bir zorlama olmadan eski hâline getirme, asliyetine kavuşturma söz konusudur; teceddüdde ise reform yapma, deformasyon görmüş bir şeyi yeniden şekillendirme ve ayrı bir biçime koyma mevzu bahistir. Dinimizin aslı hiç bozulmamış ve deforme olmamıştır ki, reforma tabi tutulsun! Binaenaleyh Müslümanlıkta yapılan, teceddüd değil, tecdiddir.

Tecdit hareketi, öteden bu yana devam edegelmiştir. Allah Resûlü'nden sonra Müslümanlar zaman zaman aşk ve şevklerini, İslâmi coşkunluklarını kaybetmişlerdir. Müceddid, bütün meseleleri teleskop gibi gözüyle müşahede ederek, İslâm'ın üzerine konan tozu toprağı silmiş, onlara asıl saffetini göstermiştir.

Her devrin müceddidinin, devrine göre vazifeleri vardır. O, devrindeki dini duygu ve düşünceyle alâkalı en büyük hastalığı teşhis eder ve onun tedavisi için çalışır.

OKUMA PARÇASI

Müceddid Reformist Değildir

M. Fethullah Gülen Hocaefendi müceddidi şu ifadelerle anlatıyor:

Tecdit, yenileme işini gerçekleştiren müceddidin hem kendini hem de toplumu yenileme hamlesine verilen isimdir ve bu teceddütten yani yenilenmeden hatta yenileniyor görünmeden -ki ben buna "yenilenme fantezisi" diyorum- bütün bütün farklıdır.

Ebû Dâvûd'un Sünen'inde Allah Resûlü (sallallahü aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyuruyor: "Her yüz senede bir, bu dini tecdid edecek bir insanı Allah gönderir."[259] İslâm âlimleri hemen her asırda bu hadisin mânâ ve muhtevası üzerinde ısrarla durmuşlardır.

İlk müceddid, kimilerine göre Hz. Ebû Bekir'dir. Ben şahsen bu görüşe katılmıyorum. Hatta bu yaklaşımın gereksiz bir inat uğruna, başka birine müceddid dememek için ortaya konduğunu zannediyorum. Esasen Hz. Ebû Bekir'in vazife yaptığı dönem Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yeni vefat ettiği bir dönemdir. Sahabe aynı sahabe, toplum aynı toplumdur. Bu açıdan Hz. Ebû Bekir'in yenileyeceği bir şey yoktur. Onun için Hz. Ebû Bekir'e müceddit demek yerine, "Allah Resûlü'nün getirdiği dinî esasları bütün yeniliği ve canlılığı ile korumuştur; eskilerin ifadesiyle, çok iyi derpiş etmiş birisidir" dense daha doğru olur.

Hulefâ-yi Raşidin arasında illâ birine müceddit denecekse bence o Seyyidinâ Hz. Ömer olmalıdır. Fakat genel kabul, ilk müceddidin Ömer bin Abdülaziz olduğudur. O, iki buçuk sene süren iktidarında, kendinden önceki, Haşimilere ve Efendimiz'in ehl-i beytine karşı olan Emevî hıncını, kinini, nefretini durdurmaya çalışmış; dinin haysiyet ve onuru için mücadele etmiş bir insandır.

---

[259] Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 1 (3740).

Daha sonraları sırasıyla olmasa da müceddit olarak İbn Süreyc, İbn Dakiku'l-Îd, İmam Gazâlî, Fahruddin Razî, İmam Nablusî, İmam-ı Rabbanî sıralanıyor. Bunlar, umumiyet itibarıyla mücedditlikleri İslâm âlimleri tarafından kabullenilen insanlar. Yoksa mücedditler elbette bunlarla sınırlı değil. Evet bu isimlerin hepsi çeşitli zamanlarda dar ya da geniş alanlı tecdit hareketlerinin öncülüğünü, temsilciliğini yapıyorlar. Bu faaliyetlerle insanlar dini yeniden, bir kere daha taptaze semadan inmiş gibi bütün tazeliğiyle duyuyor ve hayata taşıyorlar.

Aslında herkesin hem de her sabah gözlerini açarken yeni bir günün idrakiyle, dinini yeniden bir kere daha duyması lâzım. Bugünkü ruhta, kalbte, histe duyulan din, dünkü olmamalı. Yarın da bugünkü olmamalı. Öbür gün de yarınki olmamalı. Her gün, ama her gün farklı olmalı. Böylece Zât-ı Ulûhiyet'i farklı delillerle vicdanınızda duymalısınız. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve selem)in, "İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır" beyanı bu açıdan çok önemlidir. Buna göre iki günü eşit olan inanç mevzuunda da İslâm mevzuunda da ihsan mevzuunda da aldanmıştır.

Bir misalle açalım: İnsan, hayatı boyunca bir minareye tırmanıyor gibidir ve öyle olmalıdır. Minarenin şerefesine ulaştığı an ise onun ölüm anıdır. Onun için insan şerefeye ulaşıncaya kadar sürekli hep bir basamak merdiven atlamaya bakmalıdır. Hep daha yukarı, daha yukarı, daha yukarı demelidir. Bir başka tabirle o bir "Hel min mezid!" kahramanı, devamlı araştıran, ilerleyen, tahkikatta bulunan, ilimde, fikirde, mârifette derinleşen, ama bir türlü doyma bilmeyen bir yolcu gibi olmalıdır. Tıpkı Âyetü'l-Kübra'daki seyyah gibi. Çünkü bizim bu tür yenilenmeye ihtiyacımız var. Herkesin, ilim erbabının da erbab-ı tarikatın da ihtiyacı var.

Teceddüte gelince; yenilenme fantezisi, yenilenme havası içinde bulunma tekellüflü tevillerle bir farklılık orta-

ya koyma, kendini âlemden farklı olarak ifade etme çabasıdır. Yabancı bir kelimeyle ifade edilecekse "reform" ya da "reformasyon"dur teceddüt. Asıl-fasıl ayırt etmeksizin dinin bütün meselelerini yeniden gözden geçirme, çağa uydurma gayretidir. Problemleri çağa ve insanlara değil de Kur'ân'a yükleme, Efendimize izafe etme söz konusudur. Güya, temel nasslarda yapılacak oynamalar ile problemler ortadan kalkacaktır. Mesela, Kur'ân'ın asıl hedefi güzel ahlâk, insan ve toplum hayatının disipline edilmesidir. Namaz, neden ve niçin demeden insanların Allah'a yaptığı kulluğun adıdır. Hayatı disipline eder, insanın güzel ahlâka ulaşmasını sağlar. Ama bu çağda; farklı şekillerde de kulluk yapılarak aynı sonuca ulaşılabilir, illâ namaz olması şart değil. Oruç yerine farklı bir diyet ikame edilebilir. Zekât ve hacca bedel başka şeyler devreye girebilir. Ve daha nice ipe sapa gelmez, hiçbir aklî ve dinî temele dayanmayan düşünceler ortaya atılmakta...

Bu tür fantastik şeyleri ortaya atanlara müceddit değil, müteceddid denilir. Onlara reformist demek daha uygun. Aslında bunların yaptıkları dinin ruhunu hırpalamaktır. Diğerleri ise dinin esasına, usulüne dokunmadan, muhkemata sadık kalarak onu yeniden, ter-ü taze duyurma peşindedirler. Yani aradaki mesafeleri aşarak, o "Zât"ı vazife başında görerek, icraatına bakarak, onu yeniden hissetme. Çünkü yenilenme ihtiyacı olan din değil insanlardır.

Evet, fertler her gün farklı bir menfezden dinî hakikatleri temaşa etmeliler ve her gün ayrı bir neşve duymalı, ayrı bir huzur soluklamalılar. Sofîlerin de Üstad'ın da yaptığı ve yapmak istediği şey budur. Ama onların hâlefleri yenilenme vetiresini gerektiği gibi yakın takibe almış mıdır, bunun her zaman münakaşası yapılabilir.[260]

[260] M. Fethullah Gülen, *Gurbet Ufukları (Kırık Testi-3)*, Nil Yayınları, İstanbul 2009, s. 167-170.

Âlimlerin İbadetteki Hassasiyetleri

Bilmek, İbadeti Gerektirir

"İlim ameli çağırır. İcabet etmezse bırakıp gider." der Hz. Ali. Evet ilim, yaşanmak için öğrenilir. Amel de Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanıp kurtuluşa ulaşmak için yapılır. Allah dostları ilmin, amele hizmet ettiğini, ilmin gayesinin amel olduğunu söylerler.

Peygamber Efendimiz, "Kıyamet gününde hiçbir kulun ayakları şu dört şeyden sorulmadıkça kaymaz: Ömrünü ne işte tükettiğinden, ilmi ile ne amel işlediğinden, malını nerede kazandığından ve ne uğruna sarf ettiğinden, vücudunu nerede eskittiğinden."[261] buyurarak bu hakikati dile getirmişlerdir.

Bir Hak aşığı ne güzel söyler: "Amelsiz ilim, meyvesiz ağaç gibidir. Münafığın ilmi sözünde, mü'minin ilmi amelindedir."

Bediüzzaman Hazretleri'nin ifadesiyle insandaki istidat ve kabiliyetler zekâyı, zekâ ilmi, ilim ise amel etmeyi manen emreder.[262] Yani kabiliyetli olmak zeki olmayı gerektirir. Zeki olmak bilgi sahibi olmayı ve ilmi ilerletmeyi mümkün kılar. Bilen insan ise amel etmeye, bildiğini yaşamaya mecburdur.

Şanlı geçmişimiz ilmiyle amil nice ilim ve irfan sultanlarıyla doludur. Onlar gerek bütün dünyaya yaydıkları ilim ışıkları, gerekse kulluklarıyla bize örnek olmuşlardır.

---

[261] Tirmizî, *Kıyâme*, 1.

[262] *İşaratü'-İ'caz*, s. 224

Âlimlerin ve Allah Dostlarının İbadetleri Nasıldı?

Buradaki maksadımız elbette âlimlerin bütün ibadet hayatlarını anlatmak değildir. Onların Allah ile olan irtibatlarını anlatmak adına sadece ibadetlerden birkaç çeşidine dair (özellikle de namaz ibadetine dair) misallerle bir fikir vermek istiyoruz:

İmam-ı Azam Hazretleri Namaza Çok Düşkündü

Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebû Hanife kanaatkâr, cömert, güvenilir, ibadete düşkün bir kişi idi. Gerek ticârî ve gerekse beşerî ilişkilerinde hep doğru davranmış ve herkesin takdirini kazanmıştı. Kazancına haram ve şüpheli bir şey karışmaması için son derece hassasiyet gösterirdi. Ortağı Hafs b. Abdurrahman'ın defolu bir kumaşı yanlışlıkla normal fiyata sattığını öğrenince o parti maldan kazandığı bütün parayı dağıtmıştı.

Senelik kazancını hesap ettikten sonra bununla çevresindeki ilim adamlarının ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılar ve onlara, "Bunu alın ve ihtiyacınız olan yere sarf edin. Bu iyiliğimden ötürü sadece Allah'a hamdedin. Zira size verdiğim bu mal benim değildir; sizin nasibiniz olarak Allah kereminden onu benim elimle size göndermiştir." derdi. Verirken minnet etmez kendisinin sadece bir tablacı olduğunu hatırlatır ve hamd ve teşekkürleri Allah'a yönlendirirdi.

Ebû Hanife Hazretleri ibadetlerine ve özellikle namaza çok düşkün bir insandı. Pek çokları gibi o da çok namaz kılması ve uzun kıyamından ötürü sütun ve direğe benzetilirdi. Kâsım İbn Ma'n, onu bir gece kıyamda bulmuş, "Daha doğ-

rusu, onların asıl buluşma zamanları, kıyamet saatidir. Kıyamet saatinin dehşeti ise tarif edilemeyecek kadar müthiş ve acıdır!" (Kamer, 54/16) âyetini gözyaşları içinde sabaha kadar tekrar ettiğine şahit olmuştur.[263]

Mis'ar İbn Küdâm Ebû Hanife'nin bütün gününü -vakit namazlarını eda etmenin dışında- ilim müzakeresi ile geçirdiğini görmüş "Bunca yorgunluktan sonra gece ibadet etmek için ne zaman vakit buluyor ki!" diye içinden geçirmişti. Yatsı namazı kılınmış ve herkes istirahata çekilmişti ki İmam-ı Azam mescide çıktı. Bir sütunu andırırcasına dimdik bir şekilde kıyama durdu ve bütün geceyi ibadetle geçirdi. İnsanların uyanıp yavaş yavaş hareketlendiği saatlerde Ebû Hanife evine girdi. Abdestini tazelemiş, saçını ve sakalını taramış bir şekilde sabah namazını kılmak için tekrar mescide çıktı. Namazdan sonra dün olduğu gibi ilim müzakeresi için oturdu ve o günü de öyle geçirdi.

Bütün bunları gören Mis'ar, "Herhâlde bu program İmam'ın bugünlerde âdet edindiği bir şey" diye düşündü fakat çok geçmeden İmam'ın her zaman vaktini bu şekilde değerlendirdiğini fark etti.[264]

Hammad b. Seleme, Her An Vefat Edecekmiş Şuuruyla Yaşıyordu

İlim dünyamızın yetiştirdiği başyüce kametlerden birisi de hiç şüphesiz Hammâd İbn Seleme'dir. Abdurrahmân İbn Mehdî kendisi için "Eğer Hammâd'a "Yarın vefat edeceksin" deseniz şimdiye kadar yapmış olduğu amellerine ziyade olarak bir şey katamaz." demişti. Yani vaktini o kadar

---

263 Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 6/401

264 Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 6/399

iyi değerlendirip öylesine bir kulluk ortaya koyuyordu ki yarın vefat edecek olsa artı olarak koyacağı bir şey yoktu. Zira o güne kadar yaptıkları zaten ertesi gün vefat edecek şuuruyla hareket eden bir insanın yaptıklarından başka bir şey değildi.

Musa İbn İsmail, "Eğer size Hammâd'ı gülerken hiç görmedim desem mübalağa yapmış sayılmam. Çünkü vaktini ya hadis rivayet ederek, ya Kur'ân okuyarak ya tesbih çekerek ya da namaz kılarak geçirirdi. Gününü bunlara taksim etmişti." diyerek onun zamanı çok iyi değerlendirdiğini ifade etmiştir.[265]

Hz. Ali'nin torunu olan bu zât ibadetlerinin güzelliği ve çokluğu dolayısıyla "Zeynülâbidîn" yani "âbidlerin süsü ve medar-ı iftiharı" lakabını almıştı. İki dizi develerin dizleri gibi nasır tutmuştu. Vefat edeceği esnada ağlıyordu. Oğlu "Seni ağlatan şey nedir babacığım? Sen hayatını dolu dolu yaşayıp onu ubudiyetinle süsledin. Neden endişe ediyorsun?" diye sorunca kendisi "Yavrum! Kıyamet gününde ne bir melek-i mukarreb ne de bir nebiyy-i mürsel olacak. Cenâb-ı Hakla mülaki olacağız. O gün dilerse affedecek dilerse azap edecek." demiş ve âkıbetinden endişe ettiğini ifade etmişti.[266]

Kabe'nin içi sayılan Hicr alanında Altınoluk'un altında gözyaşları içinde namaz kılan bir şahıs Tâvus İbn Keysân'ın dikkatini çekmişti. Namazını bitirince yanına yaklaştı ve o kişinin Zeynülâbidin olduğunu fark etti. Onun kendini hırpalarcasına bu şekilde ibadet edişi rikkatine dokunmuştu.

---

265 Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 7/448; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 6/250

266 İbn Cevzî, *Sıfatu's-Safve* 4/145-146

Kendisine şöyle hitap etti: "Üç şeyden dolayı senin ahirette emin olacağını umuyorum. Birincisi; sen Resûlullah'ın torunusun. İkincisi; deden Resûlullah sana şefaat edecektir. Üçüncüsü; Allah'ın rahmeti (Böyle sağlam teminatların varken neden kendini perişan edercesine ibadet ediyorsun?)"

Büyük imam bu suale şu şekilde cevap verdi: "Ey Tâvûs! Resûlullah'ın torunu olmam beni Allah'ın azabından güvende kılmıyor. Zira Cenâb-ı Hak şöyle buyurur: Sûra üflendiği zaman, o gün artık ne aralarındaki akraba tutkunluğu bir fayda verir, ne de kişi bir başkasının hâlini sormayı hatırından geçirir.[267]

Dedem Resûlullah'ın şefaatine gelince ona güvenmeme şu âyet mâni oluyor: "*...Onlar, sadece O'nun razı olduğu kimse hakkında şefaat ederler...*" (Enbiyâ, 21/28) Allah'ın rahmetine gelince şu âyetten dolayı kendimden çok emin değilim: "...Muhakkak ki Allah'ın rahmeti iyi kimselere yakındır."[268] Zira ben bu âyette muhsin olarak nitelendirilen kimselerden olup olmadığımdan emin değilim."[269]

Fudayl İbn İyâz, Sabahlara Kadar İbadetle Meşguldü

Fudayl İbn İyâz hayatını namaza adamış, namaza tutkun bir veli olarak yaşamıştı. İnsanlar onu mahzun, mütefekkir ve her işinde rıza-yı ilâhiyi esas yapan bir insan olarak tarif ederlerdi. "Kulağının üzerine yatıp da gecenin karanlık vakitlerini uykuda geçirmekten hayâ eden insanlara yetiştim."

[267] Bkz. Mü'minûn Sûresi, 23/101

[268] Bkz. A'râf Sûresi, 7/56

[269] Abdülhâlim Mahmud, *Seyyidüna Zeynü'l-âbidin* s. 31-32 (Daru'l-Maarif, Kahire, 2. baskı, 1999)

diyen Fudayl, yatakta yanı üzerine yatarken birden kalkar ve kendi kendine "Yatmak sana yakışmaz! Kalk da ahiretten nasiplen!" derdi.[270]

Mescidin köşesine bir hasır atar gecenin ilk vakitlerinde namaza dururdu. Uykusu gelince uzanır, hafifçe istirahat ederdi. Uyandıktan sonra abdestini tazeleyip namazına devam ederdi. Bu şekilde sabaha kadar ibadetle meşgul olurdu.[271]

Süfyân es-Sevrî, İlim ve İbadet Aşığıydı

Kendisinden nasihat isteyen bir kimseye "Dünyada ne kadar kalacaksan o kadar çalış. Âhirette ne kadar kalacaksan o kadar amelde bulun." diyen Süfyan es-Sevrî bir kağıt parçasına "Azîz ve Celîl Allah'ın huzurunda muhasebe edileceğini unutma" diye yazmıştı ve her gün onu çıkarıp okurdu.

Bir gece İbn Mehdî'ye misafir olmuştu. Ağlamaya başladı. "Neden?" diye sorulunca, "İmansız gitmekten korkuyorum." diyecek kadar hassas bir insandı. Bir başka zaman döktüğü gözyaşlarının sebebini "Ümmü'l-Kitap'ta yani Allah'ın takdirinde şaki (ebedi hüsrana uğrayan, ahirette kaybeden) kimse olarak yazılmaktan çok korkuyorum" diye açıklamıştı.[272]

Kendisi bir ilim ve ibadet âşığı idi. Değerli vakitlerini ya hadis mütalaa ve müzakeresine ya da namaza tahsis ederdi. Hadisle iştigal etmediği zamanlar öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı arasını namazla geçirir bir yerde hadis mütalaası yapıldığını duysa koşar giderdi.[273] Geceleri ibadetle geçirir uy-

---

[270] İbn Cevzî, *Sıfatu's-Safve* 2/241

[271] İbn Cevzî, *Sıfatu's-Safve* 2/238

[272] Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 7/51; Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 7/258

[273] Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 7/267

kusu gelince yüzüne su serperek uykusunu açmaya çalışırdı. Gençleri de uyandırır ve onlara şöyle derdi: "Gençler kalkın! Gençlik gibi bir nimete sahip olduğunuz müddetçe gecelerinizi namazla ihya ediniz."[274]

O bu hatırlatmayla gençlere şunu demek istiyordu: Yarın yaşlandığınızda isteseniz de ibadet için kalkamayacak ve arzu ettiğiniz kadar ibadet etmeye muktedir olamayacaksınız. Öyle ise gençliğin kıymetini bilin ve bu aktif zaman dilimini Allah yolunda kullanın.

Namaz kılarken ağlayarak ve haşyet içinde kılar özellikle secdenin hakkını verirdi. En faziletli zikir olarak namazda okunan Kur'ân'ı görürdü. Bir defasında akşam namazını kıldırmak için öne geçmiş ve tekbir alarak Fatiha'yı okumaya başlamıştı. "İyyâke na'budu ve iyyâke nesteîn/ Yalnız Sana ibadet eder ve yalnız Senden medet bekleriz." âyetini okuyunca gözyaşlarını tutamamıştı. Bir süre bekledi. Sonra sûrenin başından tekrar alarak Fatiha'yı bitirebildi.[275]

Abdurrahman İbn Mehdî, "Çok ağladığından ötürü Süfyân'ın Kur'ân okuyuşunu duyamazdım."[276] diyordu.

OKUMA PARÇASI

Âlimler, Gece İbadetine Önem Verirlerdi

Âlimler, akşam yemeğini fazla kaçıran kimsenin zikir, Kur'ân tilaveti ve istiğfarla o yemeği eritmeden

274 İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve't- Ta'dil* 1/96
275 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 7/17
276 Zehebî, *Siyerü A'lâmi'n-Nübelâ* 7/277

uyumaması gerektiğini belirtmişlerdir.[277] *Mesela, Şeyh Abdulkadir-i Geylanî ise gece kolayca kalkabilmek için, şu âyet ve duaların okunmasını tavsiye eder: Uzanıp uyuyacağı zaman, üç istiğfar, Kehf Sûresinin ilk on ve son on âyeti, Amenerresûlü, Kafirûn Sûresi ve şu dua okunmalıdır: "Allahım, beni sevdiğin bir saatte uyandır, Senin hoşuna gidip kurbiyetine neden olan ve gazabından uzaklaştıran işlerde kullan. Allahım, senden diliyorum, isteklerimi ihsan et, affını arzuluyorum affet, sana dua ediyorum, dualarımı kabul buyur!"*[278]

Muaze el-Adeviyye de geceyi ihya edenlerdendi. Soğuk günlerde bile ince elbise giyerdi ki, uyku bastırmasın. Gece olunca, "Bu benim son gecemdir!" der ibadete başlardı. Uykusu gelince evin içinde tur atar ve "Ey nefis! Uyku önündedir. Öldükten sonra ya pişmanlık veya sevinç içinde uzun bir süre uyuyacaksın" derdi.[279]

Hayatlarını İbadet Yörüngeli Yaşıyorlardı

Misalleri elbette çoğaltabiliriz. Şükürler olsun ki geçmişimiz örnek alacağımız nice Allah dostlarıyla doludur. İşte o ibadet aşıklarından birisi Mansur b. Mu'temir.

İclî anlatıyor: "Tebe-i tabiîn efendilerimizden **Mansur b. Mu'temir**'in bayan bir komşusu kızıyla beraber kalıyordu. Gece hava kararınca anne-kız birlikte uyumak için dama çıkar sabaha yakın da aşağı inerlerdi. Dolayısıyla kız, karanlıkta tam seçemediği için, komşunun damında bir direk görürdü. Mansur ölünce kız, "Anneciğim, komşumuzun damındaki direğe ne oldu!" diye sordu. Anne, "Kızım o direk değildi, evin reisi olan İbn Mu'temir idi, vefat etti!" cevabını

---

277 Sühreverdî, *Avarif*, 470.

278 Ş.A.Geylanî, *Gunye*, II, 79.

279 İbnu'l-Cevzî, *Sıfatu's- Safve*, IV, 19.

verdi. Her gece sabahlara kadar ayakta durup, ibadet ettiği için, kızcağız onu direk sanmıştı." Benzeri hadiselerin münferid vakalar olmadığına işaret etmek için Esved b. Yezid en-Nehaî gibi başka zatlar için de anlatıldığını söylemekte herhâlde fayda var.

İnsanlık âleminin ender yetiştirdiği müstesna kadınlardan biri olan **Râbiatü'l Adeviyye** geceleri kalkıyor, tenha bir köşede Rabbine ibadet ediyor ve "Rabbim, dostlar dostunu buldu; ben de Sana geldim" diyor, herhangi bir beklentiye girmeden sadece Allah için, Allah'ın rızasına erebilmek için huzurda elpençe divan duruyordu.

Ahnef b. Kays da tabiîn neslinin en seçkin şahsiyetlerinden biriydi. Onun gece ibadeti çoğunlukla dua idi. Gece lambanın yanına gider, parmağını ateşe tutar, ateşin acısını duyunca, kendi kendine "Falan gün falan günahı niçin işledin?" diye söylenir ve nefsini kınardı.

Ebû Dâvûd'un Kûfe tabiîlerinin en hayırlısı dediği, muhadramûn'dan (Müslüman olarak Allah Resûlü'nün çağına yetişip de O'nu göremeyenler) **Ebû Osman en-Nehdî**'ye bakalım. Süleyman et-Teymî, onun hakkında "küçük ya da büyük bir günaha girebileceğine ihtimal vermiyorum; zira o gündüzleri hep oruçlu, geceleri de sürekli kıyam hâlinde Rabbinin huzurundadır. O kadar çok namaz kılar ki, namazı yorgunluktan mecali kalmayıncaya kadar devam eder" der. Asım el-Ahvel de onun hakkında şunu söyler: "Ebû Osman en-Nehdî akşam ile yatsı arasında yüz rekat namaz kılan bir insandır."[280]

[280] *Kayseranî*, 1/66.

Abbasi Devleti'nin seçkin hâlifelerinden **Harun Reşid** de hilafet süresi dahil ölene kadar her gün yüz rekat namaz kılmıştı.

Son olarak Hazreti Ali efendimizin torunu, **Ali b. Hüseyin**'e (radıyallâhu anh), ibadete olan düşkünlüğünden dolayı da ona "zeynü'l-âbidîn-âbidlerin süsü" denirdi. Bir defasında namazda secde hâlinde idi. Bulunduğu evde de bir yangın çıkmıştı. "Ey Allah Resûlü'nün torunu! Yangın var" dediler. O başını bile kaldırmadı. Kısa süre sonra yangın da sönmüştü. Niçin cevap vermediğini sordular. O, şöyle cevap verdi: "Siz bana yangın dediniz ama başka bir yangını (Cehennem ateşini) düşünmek berikini düşünmekten beni alıkoydu."[281]

Biz de Onlar Gibi Olmaya Çalışalım

Bütün bu örnekler bize, bahsini ettiğimiz mübarek zatların, ibadeti hayatlarının merkezine aldıklarını ve herhangi bir mazeret üretmeden ömürlerinin neredeyse tamamını ibadetle geçirdiklerini gösteriyor.

Elbette dinimizde zorluk ve aşırılık yoktur. Dinin özünde kolaylık vardır. Dini yaşanmaz hâle getirmemek gerekir. Nitekim Peygamber Efendimiz'in, "Din kolaylıktır. Hiç kimse kaldıramayacağı yükün altına girerek dini geçmeye çalışmasın; (insan ne yaparsa yapsın yine de mutlaka bir kısım eksik ve kusurları vardır ve) galibiyet dinde kalır" ifadeleri bu hakikati seslendirir. mealindeki hadis-i şerif de bunu ifade eder.

O zaman tam da bu noktada aklımıza şöyle bir soru

281 Yeni Ümit, Mustafa Yılmaz, Temmuz 2006, sayı: 73

gelebilir: Yukarıda verilen örnekler, dini zorlaştırma anlamına gelmez mi? Hayır gelmez. Çünkü onlar, "Cennetin ucuz, Cehennemin de lüzumsuz" olmadığını iyi anlamışlar; affa, mağfirete nâil olabilmek ve dünyadan imanla göçebilmek için kendilerini Allah'a ibadete hasretmişlerdir.

Her bir mü'min fert, "Rabbimin inayetiyle, şu kadar namaz kılabilirim, oruç tutabilirim veya başka salih amellerde bulunabilirim" demek suretiyle önüne her zaman büyük hedefler koyabilir. Bu, herkesin vicdanıyla tartıp marifeti nispetinde kendisini işin içine salabileceği bir husustur. Onlar, kendilerini azimetlerle amel etme hususunda mecbur tutmuşlar, fakat başkalarına, ruhsatları nazara alarak fetva vermişlerdir. Onca yapıp ettiklerini az görmüşler ama başka insanların, yaptıkları en ufak şeylerle bile Allah'ın rızasını kazanabilecekleri konusunda hüsn-ü zanda bulunmuşlardır.

Kendi ibadetlerini, mazhar oldukları nimetlere nispeten yetersiz bulmuş, kulluk adına ortaya koymaya çalıştıklarını da hemen unutmuş ve kendilerini her zaman daha yolun başında görmüşlerdir. Bu şekilde hayatları boyunca hep Allah'ın rızasını kazanma noktasında cehd ve gayret göstermişler, neticede hem bu hem de öte dünya saadetini elde etmişlerdir.

Onlar böylesine destansı bir kulluk sergilediklerine göre biz de yapabiliriz. Çünkü biz de insanız. Cenâb-ı Allah, en güzel şekilde ibadet edebilme cehd ve gayretlerimizde hepimizin yardımcısı olsun!

Sorular

1- Kur'an-ı Kerim'de bildirildiğine göre Allah'ın kulları arasında O'ndan en çok korkan kimlerdir?

a- Arifler b- Alimler
c- Veliler d- Abidler

2- Peygamberlerin vârisleri kimlerdir?

a- Arifler b- Alimler
c- Veliler d- Abidler

3- Gerçek âlimi, insanları Allah'ın rahmetinden ümitsizliğe düşürmeyen, onlara Allah'a isyan hususunda cesaret vermeyen, Kur'ân-ı Kerim'i asla terk etmeyen şeklinde tarif eden sahabi kimdir?

a- Hz. Ebu Bekir b- Hz. Ömer
c- Hz. Osman d- Hz. Ali

4- Kelime mânâsı itibariyle dost, yaren, arkadaş anlamına gelen, islamî terminolojide ise veli, Allah dostları, Allah'ın sevgili kulları anlamına gelen kelime aşağıdakilerden hangisidir?

a- Veli b- Arif
c- Alim d- Müçtehid

5- Ayet ve hadislerden hüküm çıkarma ilmi gücüne ve böyle bir donanıma sahip olan âlim zata ne denir?

a- Müceddid

b- Arif

c- Alim

d- Müçtehid

6- Ortağı Hafs b. Abdurrahman'ın defolu bir kumaşı yanlışlıkla normal fiyata sattığını öğrenince o parti maldan kazandığı bütün parayı dağıtan büyük İslam alimi kimdir?

a- İmam Şafii

b- İmam Azam

c- İmam Malik

d- İmam Ahmed

7- Musa İbn İsmail'in kendisi hakkında; "Eğer size O'nu gülerken hiç görmedim desem mübalağa yapmış sayılmam. Çünkü vaktini ya hadis rivayet ederek, ya Kur'ân okuyarak ya tesbih çekerek ya da namaz kılarak geçirirdi." dediği büyük İslam alimi kimdir?

a- Hammad b. Seleme

b- Hammad b. Ebi Süleyman

c- Süleyman b. Tarhan

d- Abdurrahman b. Mehdî

8- İbadetlerinin güzelliği ve çokluğu dolayısıyla "Zeynülâbidîn" yani "âbidlerin süsü ve medar-ı iftiharı" lakabını alan Ali b. Hüseyin kimdir?

a- Hz. Ebu Bekir'in torunu,

b- Hz. Ömer'in torunu

c- Hz. Osman'ın torunu

d- Hz. Ali'nin torunu

9- Bir kağıt parçasına "Azîz ve Celîl Allah'ın huzurunda muhasebe edileceğini unutma" diye yazıp her gün onu çıkarıp okuyan İslam alimi kimdir?

a- Hammad b. Seleme

b- Fudayl b. İyaz

c- Süfyan es-Sevrî

d- Abdurrahman b. Mehdî

10- Gece olunca, "Bu benim son gecemdir!" diyerek ibadete başlayan, uykusu gelince evin içinde tur atan ve "Ey nefis! Uyku önündedir. Öldükten sonra ya pişmanlık ya da sevinç içinde uzun bir süre uyuyacaksın" diyen hanım alim ve abid kimdir?

a- Rabiatu'l-Adeviyye

b- Sümeyra Hatun

c- Nesibe Hatun

d- Muaze el-Adeviyye

CEVAP ANAHTARLARI

	1- İman Esasları	2- Temel İlmihâl Bilgileri	3- Niçin Kur'ân Okumalıyız?	4- Niçin İbadet Etmeliyiz?	5- Nasıl Namaz Kılmalıyız?	6- Efendimiz'in Ahlâkı ve Kulluğu	7- Sahabenin Peygamber Sevgisi	8- Âlim, Veli/Evliya, Müctehid, ...
1	b	a	d	c	a	d	a	b
2	d	b	c	a	d	b	b	b
3	d	c	a	c	c	c	d	d
4	a	d	a	b	b	a	c	a
5	b	d	d	c	b	c	a	d
6	c	a	c	d	b	c	c	b
7	d	d	b	a	d	b	b	a
8	b	c	d	b	c	a	a	d
9	c	a	a	a	a	c	d	c
10	a	c	b	b	d	a	a	d

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Kur'ân-ı Kerim

Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak İbn Hemmâm (126-211 h.); *el-Musannef*, [Tahkîk: Habîburrahmân el-A'zamî], I-XI, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut, 1403/1983.

Abdülhâlim Mahmud, *Seyyidüna Zeynü'l-âbidin* (Daru'l-Maarif, Kahire, 2. baskı, 1999.

Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.

Ahmed İbn Hanbel (v. 249/855), *el-Müsned*, 1313 baskısından ofset, Beyrut.

Akademi Araştırma Heyeti, *Bir Müslümanın Yol Haritası*, Işık Yayınları, İstanbul 2008.

Ali Balkan, *Namaz Aşıkları*, Işık Yayınları, İstanbul, 2009.

Aliyyü'l-Kârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606), *Mirkâtü'l-Mefâtih*, 1976.

Ali el-Müttaki el-Hindî, Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han (v. 975/1567); *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Ef'âl*, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1989.

Ali Mermer, "Risale-i Nur'da Marifetullah Yolları", Uluslararası Bediüzzaman Sempozyumu-3, Yeni Asya Yayınları, İstanbul, 1996.

Ali Ünal, *Kur'ân'da Temel Kavramlar*, Nil Yayınları, İzmir, 1997.

Ali Ünsal, *Cennet ve Cehennem,* Rehber Yayınları, İstanbul.

Askalânî, *İsâbe*, Beyrut, tarihsiz.

Bediüzzaman, Said Nursi, *Kastamonu Lâhikası*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009.

——,*Lem'alar*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009.

——,*Mektubat*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009

——,*Mesnevî-i Nûriye*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009

——,*Sözler,* Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009

——,*Şualar*, Şahdamar Yayınları, İzmir, 2009

Beyhakî, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin, *Şuabu'l-İman*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.

Cüneyd Suavi, *Hayatın İçinden*, Zafer Yayınları, İstanbul.

ed-Dârakutnî, Ebu'l-Hasan Ali İbn Ömer (306-385 h.); *Sünenü'd-Dârakutnî*, I-IV, [Tahkik: es-Seyyid Abdullah Haşim Yemânî el-Medenî], Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1386/1966.

Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah İbn Abdirrahmân, (v.385/995), *Sünenü'd- Dârimî*, Beyrut, tarihsiz.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Ebu Dâvûd, Süleyman İbn el-Eş'as es-Sicistâni (v. 275/888 h.), *Sünenu Ebi Dâvûd*, Humus, 1969.

Ebu Nuaym, Ahmed b. Abdillah el-Isbehânî, *Hilyetü'l-Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, I-X, Beyrut 1405.

Fatih Çimen, *Soru-Cevaplı Namaz İlmihali*, Rehber Yayınları, 2009.

Gazalî, Eyyuhe'l-Veled, Nehir Yayınevi, 1993.

el-Hâkim, *el-Müstedrek Ala's-Sahîhayn*, Mektebetü'l-Matbûâti'l İslamiyye, Haydârâbad, Deken 1335/1916 baskısından ofset.

Heyet, *Hikayelerle Din Eğitimi*, Emin Yayınları, 2007.

Heyet, *Gönüllerimizde Billurlaşan Nur Kur'an*, Rehber Yayınları, 2008.

Heysemî, Nureddin Ebu'l-Hasen Ali, *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, I-X, Beyrut 2001.

Hüseyin Yusuf, *İnsanlar Arası İlişkilerde Hz. Peygamber Modeli*, Rehber Yayınları, 2007.

İbn Ebî Hatim, *el-Cerh ve't- Ta'dil*, Matbaatu Meclisi Dâireti'l-Maârifi'l-Osmâniyye, Birinci Baskı, Haydarâbâd 1371.

İbn Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fi'l-ehâdîs ve'l-âsâr*, [Tahkîk: Kemal Yusuf el-Hût], I-VII, Mektebetü'r-Ruşd, Riyad, 1409 h.

İbn Cevzî, Abdurrahman b. Ali b. Muhammed (508-597 h.); *Sıfatü's-safve*, I-IV, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1399/1979.

İbn Esir, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî, *Üsdü'l-Gâbe fî Mârifeti's-Sahâbe*, I-VII, Kahire, 1970.

İbn Kesir, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Dâru'l-Endülüs, Beyrut, 1966.

——, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, I-XIV, Dâru'l-meârif, Beyrut, tsz.

İbn Mâce, Ebu Abdillâh Muhammed İbn Yezîd el-Kazvînî (v. 886/273.); *Sünenu İbni Mâce*, Tahkik: M. F. Abdulbaki, Kahire, 1952.

İbn Sa'd, Muhammed (v. 231/845), *et-Tabakâtu'l-Kübra*, Dâru Sâdır, Beyrut, 1960.

İmam Nevevi, *Riyazü's-Sâlihîn*, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut 1972.

Jale Şimşek, Zaman Gazetesi Ailem Dergisi, Zaman Gazetesi, sy. 215.

Kandehlevî, Muhammed Yusuf, *Hayatü's-Sahâbe* (Tercüme Sıtkı Gülle), Divan Yayınları, İstanbul, 1991.

M. Fethullah Gülen, *Gurbet Ufukları* (Kırık Testi-3), Nil Yayınları, İstanbul 2009.

——, *İnancın Gölgesinde*, Nil Yayınları, İzmir, 2002.

——, *Kitap ve Sünnet Perspektifinde Kader*, Nil Yayınları, 1996.

——, *Sonsuz Nur*, Nil Yayınları, İstanbul 2009.

——, *Ölçü veya Yoldaki Işıklar*, Nil Yayınları, İzmir, 2005.

——, *Ölüm Ötesi Hayat*, Nil Yayınları, İzmir, 1995.

——,Şüpheler ve Çıkış Yolları, 29. Kaset, Nil Sesli Yayınları.

Mâlik İbn Enes (v. 179/775), *Muvatta*, Tahkik Muhammed Fuâd Abdülbâki, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, tarihsiz.

Muammer Öztürk-Numan Seyhan, *Ben İnanıyorum,* Rehber Yayınları, 2004.

el-Mübârekfûrî, Ebu'l-Ulâ Muhammed Abdurrahman İbn Abdirrahman İbn Abdirrahim (1283-1353 h.); *Tuhfetü'l-Ahfezî*, I-X, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

Mustafa Yılmaz, Yeni Ümit Dergisi, Temmuz 2006, sayı: 73.

Münâvî, Muhammed bin Abdurrauf, *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmiu's-Sağîr min Ahâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr*, I-VI, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.

Münzirî, Abdülazîm b. Abdi'l-Kaviyy (v. 581-656); *et-Terğîb ve't-terhîb*, I-IV, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1417.

Müslim, Müslim İbn Haccâc el-Kuşeyrî (v. 261/874): *Sahîhu Müslim*, Kahire 1955.

Nesâi, Ebu Abdirrahmân Ahmed İbn Ali (v. 303/915), *Sünenu'n-Nesâî*, el-Matba'atu'l-Mısriyye, Kahire 1930.

——,*es-Sünenü'l-kübrâ*, [Tahkîk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1991.

Nuriye Çeleğen, Peygamberimiz Gençlere Nasıl Davranırdı, Rehber Yayınları, İstanbul 2007.

Osman Bilgen, *Pratik İlmihal,* Rehber Yayınları, İstanbul, 2007.

Osman Oral, *Kitaplara İnanıyorum*, Muştu Yayınları, İstanbul, 2005.

——,*Peygamberlere İnanıyorum*, Muştu Yayınları, İstanbul, 2005.

——,*Ahiret Gününe İnanıyorum*, Muştu Yayınları, İstanbul, 2005.

San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm, *el-Musannaf*, Tahkik: Habîburrahmân el-A'zamî, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1403.

Suat Yıldırım, Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli, Işık Yayınları 2004.

Subhî Sâlih, *Mebâhis fî Ulûmi'l-Kur'ân*, Dersaâdet, İst. ts

Sühreverdî, *Avarifu'l-Mearif*, Beyrut, 1413 h.

Şamil İslâm Ansiklopedisi, "Âlim" md.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); el-Mu'cemül-evsat, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

——, *el-Mu'cemül-kebîr*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-XX, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

Tirmizî, Ebu İsa Muhammed İbn Sevre (v. 279/893); *Sünenu't-Tirmizî*, Tâlik: Azîz Ubeydu'r-Rakkâş, Matba'atu'l-Endülüs, Humus 1966.

www.diyanet.gov.tr

www.sorularlaislamiyet.com

www.hikmet.net

ez-Zehebî, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ, I-XXIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1413 h.

Zübeyr Tekin, *Peygamber* (sallallâhu aleyhi ve sellem) *Sevgisi*, Rehber Yayınları, İstanbul, 2007.